

**MEKTEPLİLERİN
İDMAN BAYRAMI
VE
SAMSUN
POSTA TARİHİ**

**SERĞİ
7 - 15 Mayıs 2010
Samsun Valiliği
Kültür ve Sanat Galerisi**

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 177
Kültür Serisi: 6
Atatürk Serisi: 5

Mekteplilerin İdman Bayramı ve Samsun Posta Tarihi
Küratör ve Yayına Hazırlayan: Turan Tanyer

ISBN: 978-605-5614-39-3
© Türkiye Barolar Birliği
Birinci Baskı: Mayıs 2010, Ankara

Türkiye Barolar Birliği
Ođuzlar Mahallesi
Barış Manço Caddesi, 1366. Sokak No: 3
06520 Balgat - ANKARA
Tel: (0.312) 292 59 00 (pbx)
Faks: (0.312) 286 55 65
web: www.barobirlik.org.tr
e-posta: yayin@barobilik.org.tr

Ön kapak resmi: *Hafta*, No. 6, 16 Mayıs 1934
Arka kapak resmi: *Yedigün*, No. 219, 19 Mayıs 1937
Kapak-Sayfa Tasarımı ve Ofset Hazırlık
Düş Atelyesi (0.312) 215 70 37
www.dusatelyesi.com

Baskı
Şen Matbaa
Özveren Sokađı 25/B
Demirtepe-Ankara
(0.312) 229 64 54 - 230 54 50

**MEKTEPLİLERİN
İDMAN BAYRAMI
VE
SAMSUN
POSTA TARİHİ**

SERGi
7 - 15 Mayıs 2010
Samsun Valiliği
Kültür ve Sanat Galerisi

SUNUŞ

Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu, Başkan Özdemir Özok'un önerisi ile 27 Haziran 2009 günü 474 sayılı kararla, önümüzdeki dört yıl içinde Atatürk'ün, ulusal ve uluslararası takdir toplayan anlayış ve çalışmaları konularında üniversiteler ve bilim adamlarıyla "Atatürk'ü Çağdaş Yorumlama ve Anma Programı" başlığı altında etkinlikler gerçekleştirilmesini ilke olarak benimsemiştir.

Bu karardan hareketle, ilk olarak 9-14 Kasım 2009 tarihleri arasında, "Ölümünün 71. Yıldönümünde Atatürk'ü Anma Haftası Uluslar arası Etkinlikleri" gerçekleştirilmiştir. Atatürk'ü Anma Haftası'na yurt içinden ve yurt dışından bilim insanları ve yazarlar katılmışlar, bildiri ve sohbetleriyle haftamıza katkı sağlamışlardır. Ayrıca "Atatürk'ün Ölüm ve Anıtkabir'e Nakli Günleri Gazete ve Fotoğrafları" başlıklı, 9-24 Kasım 2009 tarihleri arasında, TBB Kültür Merkezi'nde bir sergi açılmıştır.

İkinci olarak, 8 Ocak 2010'da Çanakkale'de, Çanakkale Barosu ve Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşları Araştırma Merkezi'yle birlikte "Çanakkale 1915, Mustafa Kemal Atatürk ve Modern Türkiye" konulu sempozyum düzenlenmiştir. "Çanakkale Savaşı'nın Bilinmeyen Cephesi: Hava Savaşları" başlıklı bir fotoğraf koleksiyonu da 8-15 Ocak 2010 tarihleri arasında Çanakkale'de sunulmuştur. Bu sergi de Çanakkaleliler tarafından ilgiyle izlenmiştir.

* * *

"Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın İlk Adımı: Samsun 1919" sempozyumu, üçüncü programımızdır. Samsun Barosu'yla birlikte 7 Mayıs 2010 günü Samsun'da gerçekleştirilecek sempozyumda, büyük savaşta yenilgiyle çıkan Osmanlı İmparatorluğu'nun 1918 Mondros

Mütarekesi'nden başlayarak işgali, İstanbul'daki hükümetin izlediği siyaset, Mustafa Kemal Paşa'nın o tarihteki çalışmaları, işgallere karşı Anadolu'da başlayan direnmeler, Samsun'da atılan ilk adımla Erzurum'a ve sonrasına yönelik, etkinliğimizin ana hatlarını oluşturuyor. Geçmişin kısa, ama çok yoğun bir zaman parçası, bilim insanlarımızın sunacakları bildirimlerle işlenecektir.

19 Mayıs 1919 tarihi, bir ulusal bayram günüdür. Sempozyumda geçmiş, tarihçilerimiz tarafından işlenirken, bu önemli günün anısına Samsun'da bir arada iki sergi düzenleniyor.

“Mekteplilerin İdman Bayramı”nda, 1910'lu yıllarda başlatılan terbiye-i bedeniye şenliklerinden, gençlerin bu bayram gününün her yıl mayıs ayında kutladığımız “Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı”na dönüşmesine kadar geçen süreç görsel olarak işleniyor. Açılan bir diğer sergiyle de “Samsun Posta Tarihi”, yine çeşitli görsel imgelerle tanıtılacaktır.

Sergiler açılır, kapanır. Sergilerin varlığını duyuran, kalıcılığını, hatırlanmasını sağlayan kataloglar, metinlerdir. Yayına hazırlanan katalogumuzun kütüphanelerimizde yerini bulacağına ve sergimizin bu şekilde ara sıra da olsa hatırlanacağına inanıyoruz.

Serginin, sergi katalogunun kapsamını belirlemek, düzenini kurmak, görsel dünyaya başvurarak anlatıyı zenginleştirmek, bu dünyadan taşınan imgeleri okumak, açıklamak zahmetlidir. Ama anlatılan hikâyenin tam olmasına değer de. Hikâye tamamlandığında bedenimize kurşun gibi yığılan yorgunluktan sıyrılırsınız. Yüzünüzün doğal hatları yerine gelir, oturur! Gülümsemeye başlarsınız.

Ama ne var ki, sempozyum ve sergi hazırlıkları tamam, katalog yazımında sona yaklaşıldı, derken... Acı bir haber geldi, bizi buldu.

* * *

Başkanımız Özdemir Özok uzun zamandır aramızda değildi. Ciddi bir hastalığı vardı. Ancak, güçlü bünyesi ve inançlı yüreğiyle hastalığı yeneceğine inanıyorduk. Bu yolda zaman zaman güzel haberler de alıyorduk. Evet, hastalık onu yıpratmıştı; ama, iyileşmeye başladığını taşıyan güzel sözler geliyordu. Yakında aramızda olabilecekti.

Sevgili Başkanımızla 7 Mayıs 2010 günü birlikte olacağımıza o kadar emindik ki, sempozyumun açılış konuşmasını o yapacaktı. 7 Ma-

yıs 2010 günü için hazırlanan afiş ve program davetiyesinden, birlikte olacağımız anlaşılıyor: "Açılış Konuşmaları"... Saat 10.00'u gösteriyor. Ve "Avukat Özdemir Özok" (Türkiye Barolar Birliği Başkanı)" yanımızda; karşımızda kürsüde!..

Özdemir Özok, 7 Mayıs günü aramızda... Sempozyum onun konuşmasıyla başlayacak... Sonra, akşam saatlerinde sergimizin açılışında birlikte olacağız, keyifli saatler geçireceğiz. Her şey güzel olacak...

Böyle düşünür, düşler ve yazarken, birden bütün bu sahneler silindi; yaşam hikâyesinden, hikâyelerimizden çıktı.

24 Nisan 2010 günü sabaha karşı acı haber geldi. Aynı zamanda "gerçek" doğum günü olan "24 Nisan"da Başkanımız Avukat Özdemir Özok aramızdan ayrılmıştı.

Ne denebilir ki? Üzüntümüz büyüktür, derindir. Sevgili Özdemir Özok; Başkanımız, kardeşimiz, meslektaşımız artık aramızda değildir.

* * *

Geçen yılın kasım ayında gerçekleştirilen sempozyum sırasında açılan sergiyle ilgili hazırlanan kitap için yazdığı "Sunuş" yazısında, Atatürk'ün 1933 yılında Cumhuriyet Bayramı'nın kutlanması sırasında yapacağı konuşma için kaleme aldığı taslaktan, yakınlarının isteğine boyun eğerek çıkardığı şu cümleyi hatırlatmıştı.

"Beni unutmayınız."

Başkanımız, şöyle demişti:

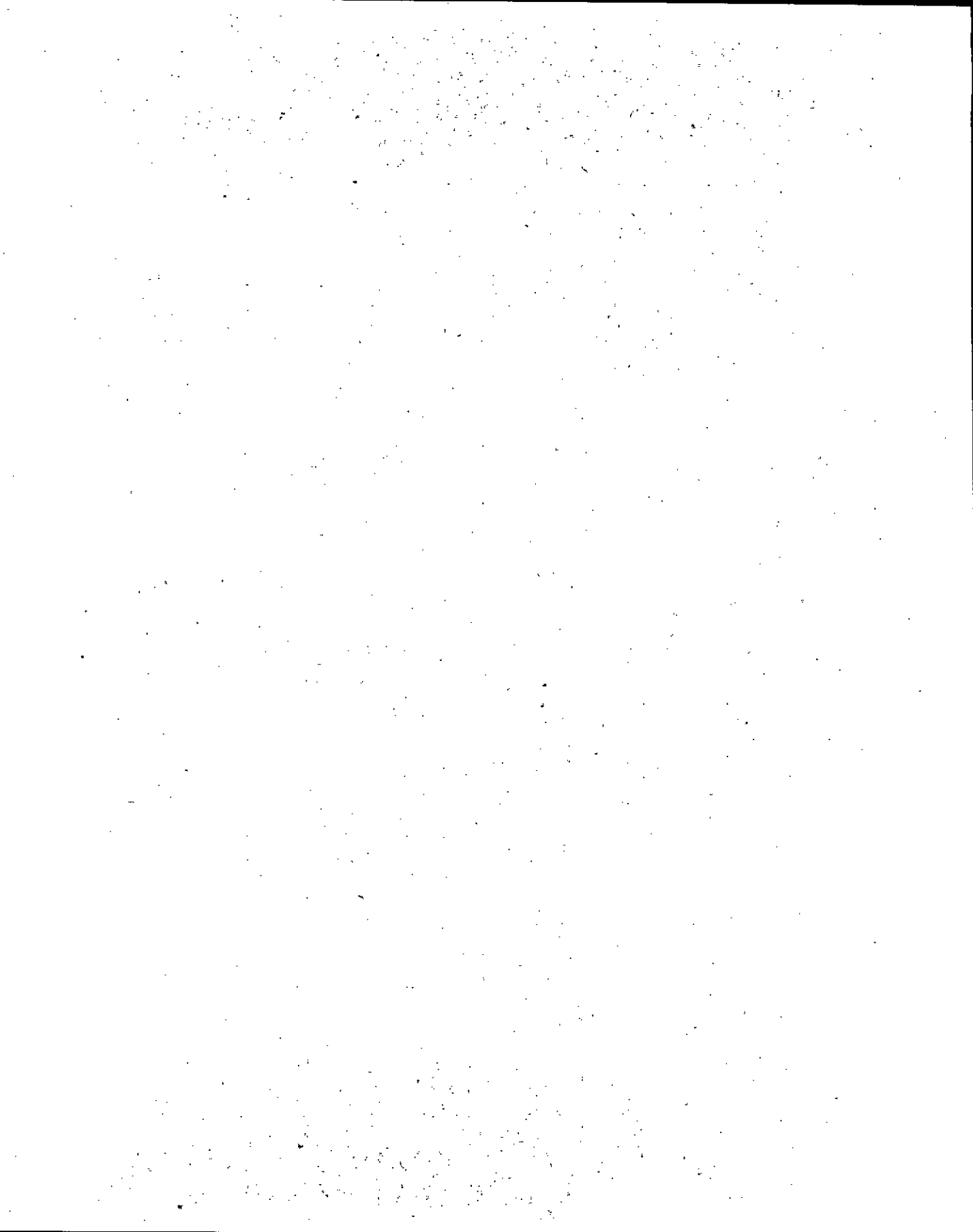
"İnsanı hüznülendiren bir cümledir bu. Peki, Atatürk'ü unutmak mümkün müdür."

Değildi. Onun için, Türkiye Barolar Birliği'nin başlattığı kapsamlı programı düşünmüş ve Yönetim Kurulu üyeleri ile birlikte altını imzalamıştı.

Ne yazık; iyi, sağlam yürekli bir insanı kaybettik.

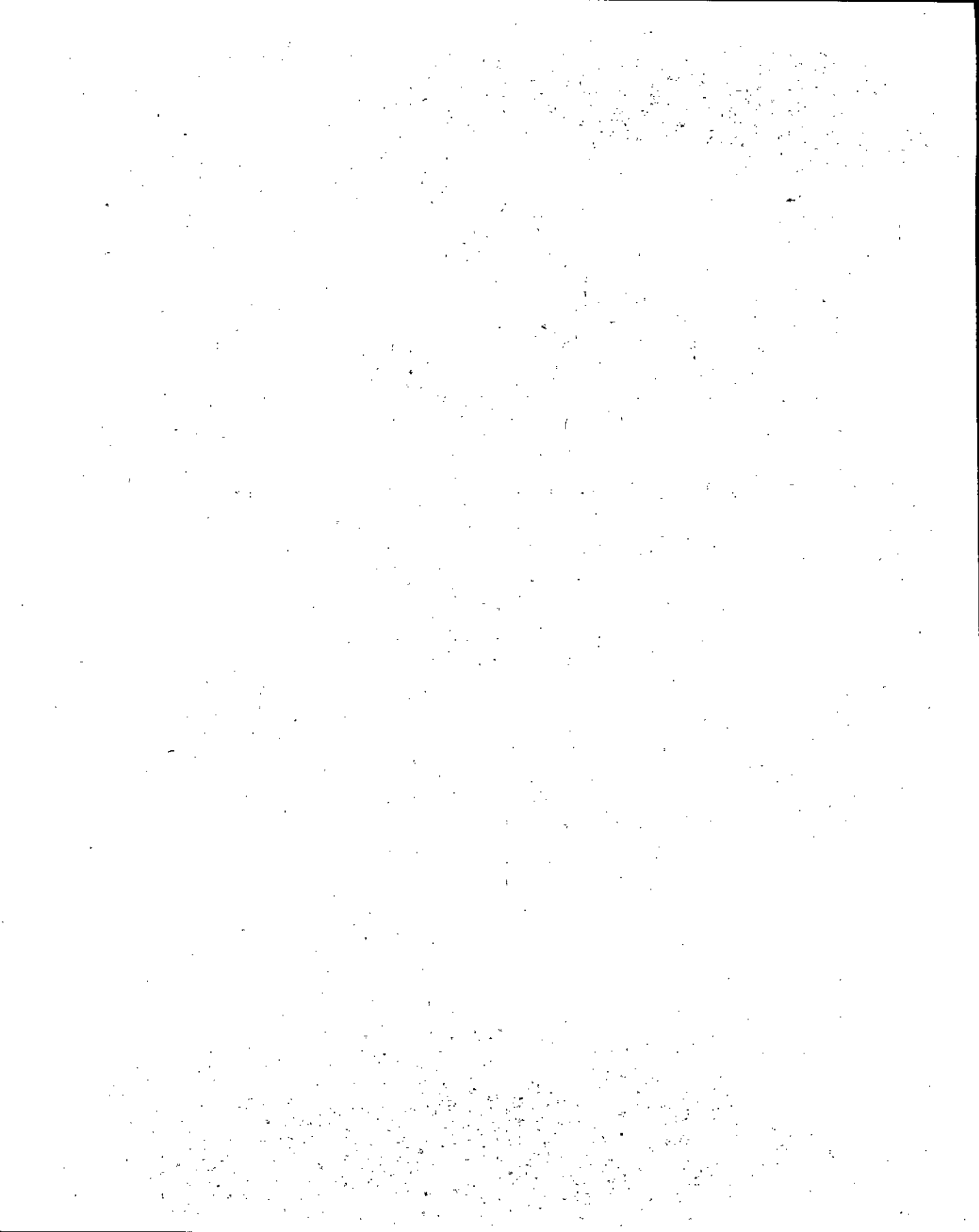
Barışçı, sevecen kişiliğiyle kendini kabul ettiren Sevgili Başkanımız, kardeşimiz, meslektaşımız; Sevgili Özdemir Özok...

Seni unutmayacağız.

Mekteplilerin İdman Bayramı

Turan Tanyer

Gazi Paşa - ... İdman talimleri de yapıyor musunuz?

Maarif Müdürü – Evet efendim, yapıyoruz.

Gazi Paşa – Terbiye-i bedeniye çok mühim meseledir. Hangi usulü takip ediyorsunuz?

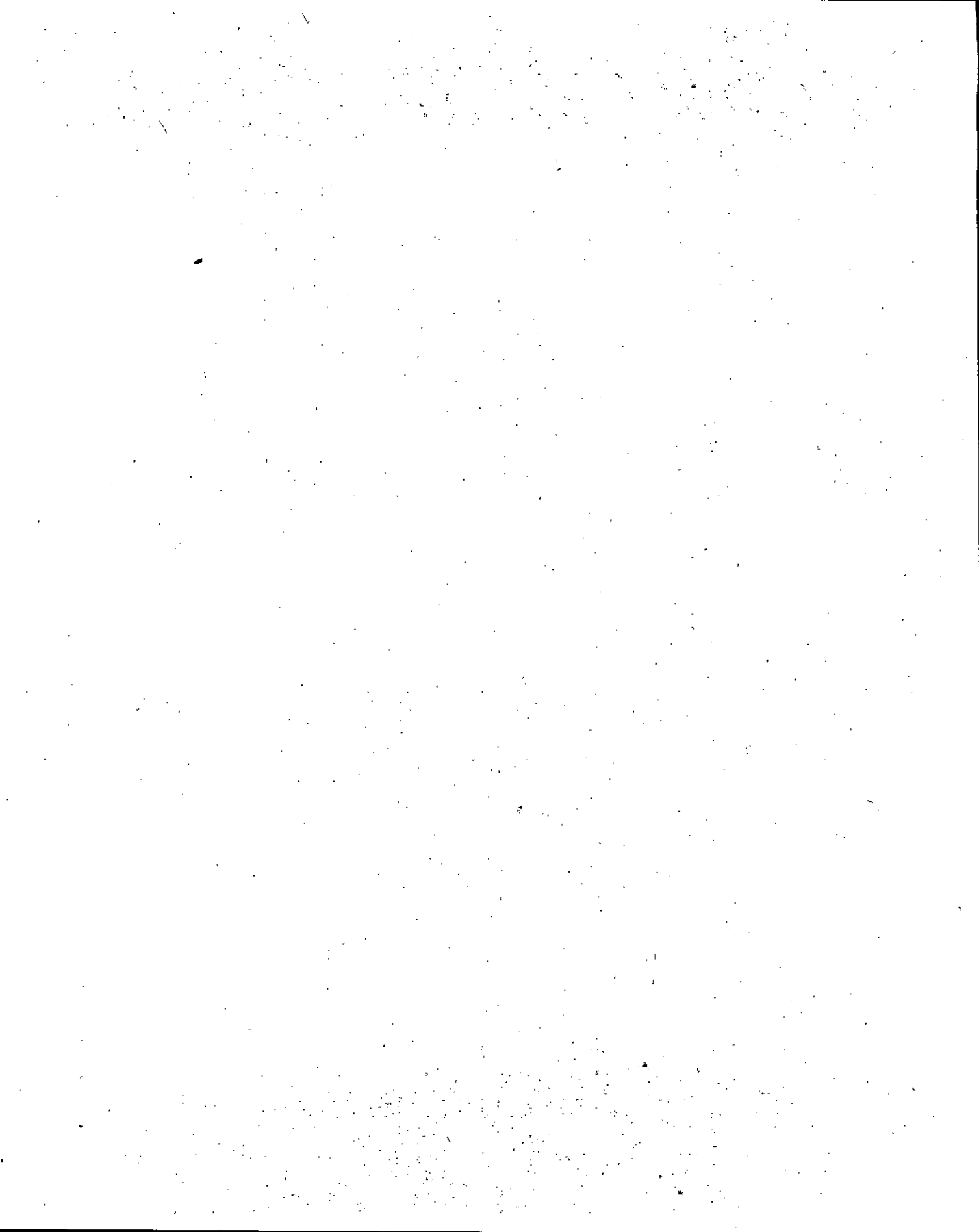
Maarif Müdürü – Alman, İsveç...

Gazi Paşa – Alman mı, İsveç mi, yoksa başka bir usulü mü? Bu mes'ele çok mühimdir. Ulûm ve fûnûn tedrisine hasrolunacak gayretin burada da ibrazı lâzımdır. Evlâdi memlekete hangi usuldeki terbiye-i bedeniyenin müsmir olacağını bilmek iktizâ eder.

Maarif Müdürü – Bendenizin ihtisasım yoktur.

Gazi Paşa – Gerçi benim de ihtisasım yoktur. Fakat yapılacak usul, semere verecek usuller olmalıdır. Bu hususta çocuk yetiştirenlerin, aile reislerinin de, babaların da fikirleri olmak lâzım gelir. Yoksa her çocuğu herhangi bir terbiye-i bedeniye mualliminin eline veremeyiz. Biz de mekteplerden geçtik, fakat bize bunu ne yaptıran, ne de yapan ehemmiyetini takdir etti. Ruhî ve dimağî mesâilde terbiye-i bedeniyenin te'siri malûmdur.

15 Ocak 1923, Eskişehir

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra 1908 yılının Temmuz ayında Şehremini Operatör Cemil (Topuzlu) Paşa, Çiftehavuzlar'daki köşkünde bir yemek veriyordu. Oradan bulunanlardan Mr. Whittall, eski bahriye nazırlarından Arif Hikmet Paşa ve Cemil Paşa'yla bahçede dolaşırken, gençlerin artık dernek kurabildiklerinden söz açtı ve Kadıköy'de bir futbol stadı yapılabileceğini, böylece futbolun halka sevdirebileceğini söyledi.

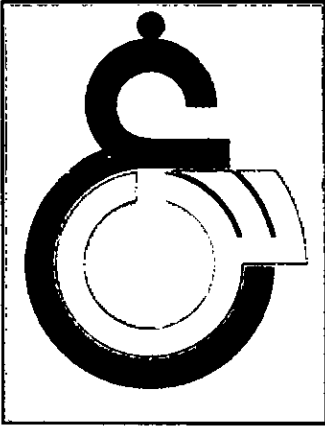
Cemil Paşa, İngilizin bu sözleri üzerinde duracaktı. Hemen ertesi gün birkaç kişiyle toplantı yaptı. Gençlerin top oynayabilecekleri en uygun yer olarak da Yoğurtçu'da Hazine-i Hassa'ya ait çayır görüldü.

Bir İstanbul yazarının belirttiği gibi, Hazine-i Hassa'ya ait olan, o zamanki adıyla "Hadika-i Basariye",¹ Kadıköylülerin diline, "Papazın Bahçesi" diye yerleşen çayır, Mabeyn Başkâtibi Ali Cevad Bey aracılığıyla II. Abdülhamid'den istendi. Sultan, bu talebi başta uygun görmedi. Ama daha sonra yıllığı 30 altın lira üzerinden kiralanmasını kabul etti. Çayır için, Union Club adına 20 yıllık sözleşme yapıldı.

Zaten, Kurbalidere'nin Kalamış Körfezi'ne döküldüğü yerin doğu yakasında yer alan, daha eski zamanda "Silahdarağa" denilen bu çayırda Modalı İngiliz ve Rum gençler futbol oynarlardı. Gençler çayırın hemen karşısındaki Kambur Todori'nin kahvehanesinde soyunup maça çıkarlardı.

Çayırın düzenlenmesi, İngiltere'den getirtilen özel çimlerle kaplanması, çevresinin tahta perdeyle çevilmesi, bir lokal binası yapılması, döşenmesi 3.000 altın liraya çıktı. Cemil Paşa

¹ Sermet Muhtar Alus, *İstanbul Kazan Ben Kepçe*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 205. Osmanlı Devleti'nde, saray dışındaki çiftlik ve koru nitelikli "hadika" denilen sultan bahçeleri bu ad ile bilinirdi. Bu bahçeler, Bostancıbaşı yönetimindeydi.

Mekteb-i Sultanî
(Galatasaray Lisesi)'nin
ilk amblemi.

da bahçesinden 20 çınar fidanı hediye etti. Saha o yılın kışı bastırıldığına hazırды. Ancak umutlar boşa çıktı. Futbola ilgi azdı; dolayısıyla kira parası bile karşılanamıyordu. Bu durum Birinci Dünya Savaşı'na kadar sürdü.

Savaş, İngilizlerin düşman tarafa geçmesine, statla ilgililerinin kesilmesine, Türk hissedarlarının da dağılmasına yol açtı.

Sonra İttihatçıların işe Nazırı Kara Kemal ortaya çıktı. Kemal Bey, 1915 yılıydı, Union Club'e el koydu; adını da İttihad Spor Kulübü'ne çevirdi. Basri Bey adında bir kişi de stadı işletmeye başladı.

Artık Papazın Çayırı, İttihad Spor Stadı'ydı.²

Burada sadece futbol maçları, hokey maçları oynanıp, atletler boy göstermedi.

1916 yılının Nisan ayında mekteplilerin ilk İdman Bayramı da İttihad Spor Sahası'nda gerçekleştirildi.

Öncüler

Türkiye'de beden eğitimi ders programına ilk alan okul Mekteb-i Sultanî (Galatasaray Lisesi)'ydi. Bu okulu başka okullar izlediler.

Sultanî'de 1868'de bir Fransız bu dersin öğretmenliğini üstlenmişti. Onu bir başka Fransız öğretmen, bu ikinci Fransız da yine bir başka yabancı, Stangali adında bir Yunanlı da onu izledi. Stangali'nin yerini 1879'da Ali Faik Bey aldı.

1871'de girdiği Sultanî'yi bitirdiği yıl okulunun terbiye-i bedeniye dersini üzerine alan 164 Ali Faik (Üstünidman) Bey, spor tarihimize "İlk Türk jimnastik öğretmeni" olarak geçer. Galatasaraylıların "Büyük Hoca" olarak andıkları bu öncü öğretmen, bir kitapta, "Galatasaray'da sporu, sevilen bir ders yapmış ve spor sevgisini yerleştirmiştir. O zaman Türkiye'de bilinmeyen hokey ve halter sporlarını futbolun yanında okula sokmuş, tenis kortunu yaptırmış olan, spor bayramları düzenleyen, güreşçi ve atlet yetiştiren..." bir kişi olarak tanıtılır.³

² Dr. Rüstü Dağlaroğlu, *Fenerbahçe Spor Kulübü Tarihi 1907-1957*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1957, s. 453-466. Stad, 1924 yılında yeni kurulan Taksim Stadi (Topçu Kışlası) ortaya çıkınca ikinci plana düştü. 1929'da Fenerbahçe Spor Kulübü'nce Millî Emlak İdaresi'nden kiraladı. 1933'de satın alındı. Zaman içerisinde yenilendi, onanmlar geçirdi; ama giderek önemini kaybetti. 1962'de 70 yıllık kullanma hakkı karşılığında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne devredildi. 1965'de yıkıldı. Yerine, 1983'de bugün Şükrü Saraçoğlu'nun adını taşıyan stadyum yapıldı.

³ Ziyad Ebüzziya, Sahir Kozikoğlu, 1921-1933 *Galatasaray Tarihçesi*, Galatasaray Eğitim Vakfı Yayını: 8, İstanbul, ty, s. 20.

Ali Faik Bey'in yanında Binbaşı Mazhar (Kazancı) Bey de bu derse giriyordu.

Galatasaray Lisesi'nin 1922-23 dönemi mezunu, Beden Terbiyesi'nin eski genel müdürlerinden Vildan Âşir Savaşır, Ali Faik ve Mazhar hocaları bir televizyon programında şöyle tanıyacaktı:

"Faik bey merhum ve Mazhar bey merhum. Bunların ikisi de fevkalâde insanlardı. Biz Mazhar beyden ve Faik hoca'dan sade spor yapmayı filan öğrenmedik, biz onlardan vatanperverlik dersi öğrendik, onlardan insanlığı da öğrendik. Bize haşin olmayı, sağlam olmayı, gürültüsünü çıkarmadan memleket sevgisini en yüksek bir ölçüde yürekte taşımayı bunları öğrettiler bize ve çok küçük davranışlarla öğrettiler. Meselâ size Mazhar beyin bir küçük hadisesini anlatayım. Eskiden o tarihlerde 1. ci Dünya Harbinin devam ettiği günlerde öğretmenleri askere almazlardı. Çanakkale harbi sürüp giderken birçok Galatasaraylı gençlerin şehit düştüğü haberleri geldikçe mektepte biz, bir yerlerde toplanır bu şehit haberini gözleri yaşlı olarak dinlerdik ama dediğim gibi Türk Öğretmen arkadaşlar vazife görmekteydiler mektepte. Harp devam ediyor, Mazhar bey geldi, gayette üzgün 'Ben size, dedi, veda etmeye geldim,' 'Niçin?' Biz üzüldük tabii, 'Benim, dedi, bütün sınıf arkadaşlarım cephelerde şehit olurken, yakışır mı dedi, yakışır mı burada durmak, bana yakışır mı, yakıştırmıyorsunuz?' dedi. Elimizi sıktı, gitti adam. Ben hâlâ bu levhayı kitaplar dolusu, bugünkü tabirle Vatan Millet Sakarya nutuklarına tecih etmişimdir."⁴

Selim Sırrı Bey

Bu iki öğretmenin öğrencileri arasında 412 Selim Sırrı (Tarcan) da vardı.

Selim Sırrı Bey, Sultanî'yi bitirdikten sonra, hocalarının yolundan yürüdü. İstanbul'da çeşitli okullarda jimnastik öğretmenliği yaptı. 1908'de "özel" bir "Terbiye-i Bedeniye Mektebi" kurdu. Öğretim süresi üç yıldır. Öğrenciler arasında Prens Sabahattin Bey bile vardı. Ama bu okulun ömrü kısa oldu. Se-

Ali Faik (Üstünidman) Hoca.
(Necati Kazancı Koleksiyonu)

⁴ Hıfzı Topuz, *Konuklar Geçiyor, Çağdaş Yayınları*, İstanbul, 1975, s. 53-54. Topuz'un, Savaşır'la yaptığı konuşma, TRT televizyon kanalında 18 Ekim 1974 günü yayımlandı.

lim Sırrı Bey'in 1909'da devlet tarafından İsveç'e gönderilmesi üzerine kapandı.

İsveç'te Beden Eğitimi Yüksek Öğretmen Okulu'na devam etti. İsveç, genç spor ve eğitim adamının yaşamında bir dönüm noktası olacaktı. Çünkü o güne kadar beden eğitiminde izlediği yolun yanlış olduğunu anlayacaktı. Gördüğü dersler, öğretmenlerinin izledikleri yöntem, Selim Sırrı Bey'in yeni güzergâhını belirledi. Bir gazete yazısındaki şu satırlar önemlidir:

“Ben de vaktiyle mükemmel bir canbaz olduğum için muallim yapmışlardı. Ben de vaktiyle hocalarımdan bellediğim hünerleri talebelerimin içinde müstait (yetenekli) olanlarına yaptırarak memlekete bir hayli canbaz yetiştirdim.

1909'da hükümet, Terbiye-i Bedeniye (Beden Eğitimi) tahsili için beni İsveç Terbiye-i Bedeniye Darümuallimin-i Âlisi (Beden Eğitimi Yüksek Öğretmen Okulu)'ne gönderdi... İlimsizliğin zararını... tuttuğum yolun yanlışlığını orada gördüm. Müessese-i Âliyenin (bu yüksek okulun) terbiye-i bedeniye muallimi Profesör Norn Gren'in karşısında iri pazularıyla küçüldüm. Senelerden beri bir itina-i mahsusla (özenle) şişirdiğim kollarımı bu sâl-dide (yaşlı ve deneyimli), profesöre gösterdiğim zaman, kollarımı gülererek okşadı ve bana: ‘Kollarınızı değil kafanızı gösteriniz. İnsanların kuvveti koluyla değil dimağıyla (aklıyla) ölçülür’ dedi.”⁵

1910'da İstanbul'a döndüğünde, “canbaz”lığı terk etmiş, İsveç jimnastiğini kavramış, bilimsel yöntemle yol almaya karar vermişti. Muallim Mektebi'nde beden terbiyesi muallimliğine getirildi. Maarif Vekâleti'nde de umumî müfettişti. Başka okullarda da görev yapıyordu. Öğrencilerinden Vildan Âşir Savaşır, Faik ve Mazhar beylerin yanı sıra Selim Sırrı Bey'i de şöyle tanıtır:

“Selim Sırrı bey hocamız oldu bizim. Biz Selim Sırrı beyi çok iyi karşılamadık. Çünkü Selim Sırrı bey Faik beyi sevmezdi. Mazhar beyi sevmezdi. Sevmezdi değil, beğenmezdi ve beğenmemekte haklıydı ama biz o adamları seviyorduk. Çaresi yok. Ama Selim Sırrı beyi çok çabuk tanıdık. Selim Sırrı bey ampirik bir

⁵ Hakimiyeti Milliye, 7 Ağustos 1339 (1923) tarihli sayıdan aktaran: Dr. Niyazi Altunya, Gazi Eğitim Enstitüsü (1926-1980), Ankara, 2006, s. 705.

adam değildi öyle. Heveslenmiş de öyle kalmış değildi. Okumuş, çok kültürlü bir insandı bilirsiniz. Genel kültürü gayet geniş bir insandı, çok ansiklopedik malûmat sahibi bir adamdı. İsveç'e gitmiş, İsveç'te beden eğitiminin gerçek amacının ne olduğunu öğrenmiş, inanmış bir insandı. Geldi bize hoca olarak, bizimle salona falan inmedi ama, sınıfta bizi kazanmasını bildi. Bizim yanlış yolda olduğumuzu gösterdi. Bunu anlamamızı sağladı. Selim Sırrı beyi böyle tanıdık.”⁶

Selim Sırrı Bey ve İdman Bayramı

II. Meşrutiyet yıllarında Selim Sırrı Bey, bir yandan beden eğitiminin bilimsel olarak yapılması, yaygınlaştırılması amacıyla çalışırken, bir yandan da okullarda yeni bir anlayışla ele alınan bu dersin gençlere kazandırdıklarını halkın önünde sergilenmesi için de girişimde bulundu. İstanbul'da bir İdman Bayramı düzenledi.

İlk İdman Bayramı öncesinde, Selim Sırrı Bey'in bu konudaki düşünceleri bir yazıda şöyle özetleniyor:

“Yurt dışında spor, kitle hareketleri ile yapılmakta ve zaman zaman halka gösteriler düzenlenmekteydi. Böyle bir etkinliği bizde de gerçekleştirmek isteyen Selim Sırrı, Avrupa'da yapılan cimnastik şenlikleri geleneğinin ülkemizde de yerleşmesinde öncülük etmiştir.

Selim Sırrı, öğrencilerinin ilerlemelerini tam bir bütünlükle halkın gözü önünde ortaya koymak ve o töreni de her yıl tekrarlayarak gelenekselleştirmek istiyordu. Bu amaçla tasarlanan 'İdman Bayramı' veya 'İlkbahar Talebe Bayramı', bir geçit töreni ile açılacaktı. O geçişte hep bir ağızdan söylenecek canlı bir beste arandı. Avrupa devletlerinde yapılan cimnastik şenliklerini her yönüyle incelemiş olan ve Sokol cimnastik gösterilerinde müzisyen Leos Janacek'in özel olarak bu gösteriler için bestelediği Sin Fonetta adlı tanıtım müziğinin yer aldığından haberdar olan Selim Sırrı, düzenlediği 'İdman Bayramı' için de bunun gibi kalıcı bir müzik düşünüyordu. Vaktin darlığı ve bestekârların hazırlıksızlığı yeni bir yerli beste yaptırmak yeri-

Selim Sırrı (Tarcan) Bey.
(Dr. Niyazi Altunya arşivi)

⁶ Hıfzı Topuz, *Konuklar Geçiyor*, s. 54. Selim Sırrı Tarcan'ın yaşamı hakkında temel kaynak, anılarıdır. Bk. *Canlı Tarihler, Selim Sırrı Tarcan'ın Hatıraları*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1946, 74 sayfa. (Ayrıca 7 “vesika” eklidir.) Tarcan'ın 1927'de *Resimli Ay* dergisinde çıkan anıları da *Canlı Tarihler* dizisinde yayımlanan anıların tamamlayıcı niteliktedir. Kısmen sadeleştirilerek Latin harflerine aktarıldı: Mevlüt Çelebi, “Selim Sırrı Tarcan'ın Jön Türklüğü”, *Tarih ve Toplum*, S. 236, Ağustos 2003, s. 13-21.

ne, denenmiş bir yabancı besteyi adapte ettirmeye yöneltti.”⁷

Bu düşüncelerle, 1916 yılının 29 Nisan günü Kadıköy’de, şimdi yerinde Şükrü Saraçoğlu (Fenerbahçe) Stadyumu bulunan, dönemin İttihad Spor Kulübü’nün sahasında ilk İdman Bayramı, Dâr’ül-Muallimîn-i Âliye yönetimi desteğinde, Selim Sırrı Bey’in gayretiyle gerçekleştirildi.

İstanbul’un çeşitli okullarından gelen öğrenciler jimnastik gösterilerine ve spor müsabakalarına katıldılar.

“Yarışmalar başlamadan önce saat 2,5 da umum mektepler, Maarif Nazırı beyefendi hazretleri ve davetliler huzurunda bir geçit resmi yaptılar. En önde uzun boylu, geniş omuzlu, tuvana bir genç Dar’ül-mualliminin kırmızı atlas üzerine işleme- li sancağını temevvüç ettirerek metîn adımlarla ilerliyordu. Bu zat, Dar’ül-muallimin muallimlerinden Ruşen Eşref Bey idi.”⁸

Gösterilerden önce geçit töreni sırasında gençler bir de marş söylediler.

Selim Sırrı Bey, İsveçli Felix Korling’in “Tre Trallade Jantor” (“Tralalla Diyen Üç Kız”) adlı şarkısını, viyolonist ve bestekâr Zeki (Üngör) Bey’in yardımıyla bir takım değişiklikler yaparak yeniden düzenlemişti. Okul marşlarına söz yazan Şair Ali Ulvi (Elöve) Bey’in Türkçe güftesi üzerinden bugünlere erişen bir uyarlama doğdu: “Dağ Başını Duman Almış...”

Böylece ilk İdman Bayramı, “Gençlik Marşı”nı da getirdi.⁹

Bayramın nasıl geçtiği, neler yapıldığı, *Tedrisat Mecmuası*’nda çıkan bir yazıdan özetle şöyle aktarılıyor:

“Selim Sırrı Tarcan’ın nezaretinde yapılan cimnastik gösterilerinde; önce küçüklerin terbiye-i cimnastikteki kol, bacak hareketleri, hareket teneffüsleri, egzersizleri, düzgün ve ahenkli bir şekilde yapıldı. Gösteri yapan talebelerin başı açık, üzerlerinde beyaz gömlek, siyah pantolon ve kırmızı kuşak vardı. Sonra Darümuallimin-i Âliye’den 200 talebe, İsveç cimnastiklerinden örnekler verdi. Daha sonra ise aletli cimnastik gösterilerine geçildi. Talebeler, kasadan atlamalar ve taklalar sergiledi. 100 m sürat yarışı, halat yarışı, ‘esaslı top’ tabir edilen koltuk

⁷ Dr. Özbay Güven, “Osmanlı’dan Cumhuriyete Gençlik ve Spor Bayramları”, *Toplumsal Tarih*, S. 65, Mayıs 1999, s. 33.

⁸ Hıfzırrahman Raşit Öymen, “Mustafa Kemal’in Eğitimle İlişkileri ve Türk Eğitimine Etkileri”, *Atatürk Konferansları VI, 1973-1974, Türk Tarih Kurumu Yayını, TTK Basımevi, Ankara, 1977, s. 143. Öymen’in sözünü ettiği Maarif Nazırı, Ahmet Şükrü Bey olup, Cumhuriyet döneminde İzmir’de asıldı. Ruşen Eşref Bey ise, yazar, gazeteci, mebus, diplomat Ruşen Eşref Ünaydın’dır.*

⁹ Bu marş, 20 Haziran 1938’de, “Gençlik ve Spor Bayramı Marşı” olarak kabul edildi.

değnekleriyle oynanan futbol maçı yapıldı. Kazananlara ödülleri verildi.”¹⁰

Zeybek Dansı

O gün sahada erkek öğrenciler zeybek dansı da oynadılar. Selim Sırrı Bey, öğretmenliğinin ilk yıllarında çeşitli yörelerin zeybek danslarını seyretmiş, hayran olmuştu. İsveç’e gittiğinde, halk danslarını izlemiş, İsveçlilerin öz danslarına ne kadar önem verdiklerini görmüş, bu ülke insanının yaklaşımını takdirle karşılamıştı. Sonunda, İsveç günlerinin etkisiyle Selim Sırrı Bey, zeybek dansını iyice araştırıp, yeni müzik ve figürlerle kendi dansını yarattı. Dans, ilerki yıllarda “Tarcan Zeybeği” olarak bilinecekti.

Yaptığı alan araştırmasını, topladığı bilgi ve bulgulardan vardığı sonucu şöyle anlatır:

“1916 yılında ben de bir metod dahilinde başlangıcı ve sonu belli olan, muayyen figürleri olan yeni bir zeybek dansını vücuda getirmeğe karar verdim. Bunun için de evvelâ zeybek havaları içinde pek beğendiğim (Sarı Zeybek) türküsüne daha canlı, daha neş’eli bir beste yaptım. On sekiz yaşından beri müzikle meşgul olduğum için bu yeni notayı tertip etmekte güçlük çekmedim, 9/8 lik bir oyun havası vücuda getirdim. Gerek türkünün, gerek raksın millî karakterini muhafaza etmeğe dikkat ettim. Böylece (Tarcan zeybeği) meydana çıktı.

Zeybek dansının tavır ve hareketlerindeki hususiyeti muhafaza etmek üzere zeybeğin başına dik bir vaziyet verdim, ellere armut şeklini verdim. Keskin, sert hareketler kullanmadım, vaziyet ve hareketlerin ahengine dikkat ettim, kollara baştan sona kadar bir dalgalanma hareketi verdim.

1917 de Jimnastik öğretmeni iken Öğretmen okulu talebelerine Beden terbiyesi dersinde tertibettiğim Tarcan Zeybeğini öğrettim.

O sene ilk defa olarak Kadıköyünde Fener Klübü sahasında tertibettiğim Birinci İdman Bayramı’nda halkın huzurunda talebelerim oynadılar...”¹¹

¹⁰ Özbay Güven, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e...”, s. 33-34.

¹¹ Selim Sırrı Tarcan, *Tarcan Zeybeği*, Ülkü Basımevi, İstanbul, 1948, s. 29-30. Tarcan’dan alıntılarımız son iki paragrafın ilkinde, “1917 de...”, bunu izleyen paragrafa da “O sene...” diye başladığından, “Tarcan Zeybeği”nin ilk defa 1917’de oynandığı gibi bir anlam ortaya çıkıyor. Ama Tarcan, zeybeğinin “Birinci İdman Bayramı’nda...” oynandığını söylediğine göre, demek ki, bu yeni zeybek dansının ilk gösterisi 1916’da gerçekleştirildi.

Selim Sırrı Bey'in yetiştirdiği ilk bayan jimnastik öğretmenleri, 1912. (Dr. Niyazi Altunya arşivi)

İkinci İdman Bayramı

Ertesi yıl, 11 Mayıs 1917 Cuma günü yine Kadıköy'deki sahada İkinci İdman Bayramı gösterileri için toplanıldı.

"... ilk yılki etkinliklere ilaveten; muhtelif idman gösterileri ve sakatlanan, yaralanan ve bayılanlara ne şekilde ilk yardımda bulunulacağını gösteren tatbikatlar yapıldı. Bunun ardından şu branşlarda müsabakalar gerçekleştirildi: Yüksek atlama, uzun atlama, sırkla yüksek atlama, cirit atma, disk atma, halat çekme, 100 m sürat koşusu, 800 m mukavemet koşusu ve bisiklet yarışı. Müsabakalarda kazananlara ödüller verildi."¹²

O gün, Mustafa Kemal Paşa'nın şeref tribününde gösterileri izleyenler arasında olduğu söylenir:

"Mustafa Kemal, bu idman bayramının ikincisinde dikkati üzerine herkesten çok çeken bir konuğu olarak, İttihad Spor Kulübünün şeref tribünlerinde görünür ve bayram töreni sona erip dağılmalar başlayınca çıkış kapısında onu yakından görmek için bekleyenler, sarı saçları, mavi gözleri ve gri pelerini ile onun kapıdan çıkışını görenler:

- İşte Mustafa Kemal diye heyecanla birbirlerine gösterirler ve alkışlardı. Şehzadelerin ve nazırların katıldığı bu törende böylesine beklenen ve alkışlanan bir ikinci adam, o bayramlarda görülmemişti. Mustafa Kemal'in bu idman bayramlarında görünmesi, bayramların havasına bir fevkalâdelik verdiği gibi, bazı önemli çatışmaları da önlemeğe yarandı.¹³

Ancak bir konferans sırasında sarfedilen, ayrıca bir kitapta da yer verilen bu sözler, zamanın akışına uygun düşmüyor. 1917'de genç bir mirliya olan, ama halk tarafından tanınmayan Mustafa Kemal Paşa gibi bir kişinin, gösterileri izleyen şehzadeleri, nazırları ikinci plana düşürmesi, orada bulunanlardan daha çok dikkat çekmesi, herkesin heyecanla onu göstermesi, sahada görünmesiyle bayramın havasına "fevkalâdelik" vermesi gibi anlatıyı zenginleştiren oldukça hoş sahnelere rağmen, konuşmacı kaynak vermiyor.

Mustafa Kemal Paşa, 11 Mayıs 1917 günü Kadıköy İttihad Spor Sahası'nda bulunup, sahadaki gösterileri izleyemedi.

¹² Dr. Özbay Güven, "Osmanlı'dan Cumhuriyete...", s. 34.

¹³ Hıfzırahman Raşit Öymen, Konferans, s. 143-144. Öymen'in bu sözleri başka yazılara da aktarıldı: Özbay Güven, "Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Yetiştiren Okulların Eğitimi Hazırlayıcı Çalışmalar", Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, C. 1, S. 2, Nisan 1996, s. 73; aynı yazar, "Osmanlı'dan Cumhuriyete...", s. 34.

Çünkü, Mart 1917'de Şam'dan Diyarbakır'daki 2. Ordu'nun komutanlığına atanmış ve yeni görev yerine gitmişti. O yıl, temmuz ayının başlarında İstanbul'a dönecekti.¹⁴

Öymen'in anlattığına göre, İdman Bayramı'nı hazırlayan Selim Sırrı Bey gibi, Osmanlı Gençlik Dernekleri Umumî Müfettişi Von Hof Paşa da terbiye-i bedeniye "İsveç usulü"nü izliyordu. Bayram programı bu "usul"ün getirdiği hareketler üzerine kuruluydu. Ancak, sahaya program dışından Kuleli Askerî Lisesi öğrencilerinin girmeleri "olay" yarattı. Öğrencilerin beden hareketleri, sert ve askerî disipline dayanıyordu. Von Hof Paşa, askerî öğrencilerin sahada olmalarına sinirlenecek ve tribündeki yerini terk edecekti. Ama, "Şeref tribününde bulunan Mustafa Kemal ise, Kuleli Askerî lisesinin gösterilerini seyretmeğe devam eden davranışı ile, tribündeki konukların yerlerinde kalmalarını sağlamış"tı. İdman Bayramı, 12 Mayıs 1917 gününün *Tanin* gazetesinde geniş şekilde işlenecek, Von Hof Paşa'nın askerî lisenin muallimlerini kutladığı yazılacaktı. Beş gün sonra aynı gazetenin 17 Mayıs günü yayımlanan sayısında bu defa, "Terbiye-i Bedeniye ve Canbazlık" başlıklı bir yazıda askerî öğrencilerin gösterileri yeriliyor ve Von Hof Paşa'nın bir mektubuna yer veriliyordu. Paşa, askerî öğrencilerin hareketlerini takdir ettiği yolundaki yayının doğru olmadığını ve sahadan ayrıldığını söylüyordu. Bu çekişmeli "olay"ın yarattığı gü-rültü içerisinde, Mustafa Kemal Paşa'ya gelince, "Maarif Nezaretinin davranışına ters düşme nedeni ile olacak ki başta *Tanin* gazetesi olmak üzere idman bayramına katılan bir yığın davetli ve misafirler arasında İstanbul halkının en şerefli konuğu saydığı Mustafa Kemal'den söz edilmemesi, Mustafa Kemal'in yüksek mevkilerde bulunanlarca çekilmeyen ve rakip durumda görülen bir kuvvet haline geldiğini de göstermektedir."¹⁵

İkinci İdman Bayramı'ndaki bu "olay", İsveç ve Alman beden eğitimi anlayışlarındaki farklılığı, iki sistem arasındaki karışıklığın 1910'lu yıllarda Türkiye'deki eğitim-öğretim düzenini nasıl etkilediğini, kutuplaşmalara yol açtığını göstermek bakımından ilginçtir. (Konuşmacının gazetelere ve bazı dergilere yansıyan bu "olay"dan yapılan yayınlara dikkat çekip söz etmesinin yanı sıra, İstanbul'da olmayan Mustafa Kemal Paşa'nın adının

¹⁴ Kronolojik olarak bk. Prof. Dr. Utkan Kocatürk, *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, 2. basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1992, s. 54-56. Öymen'in anakronizm eğilimindeki bu anlatısından başka Mustafa Kemal Paşa'ya İkinci İdman Bayramı içerisinde rol veren bir başka yazılı-sözlü kaynak yoktur. Konuşmacı, Birinci İdman Bayramı (1916)'nı kastetmiş olabilir mi? Bu da mümkün görülüyor. Çünkü, 1 Nisan 1916'da mirliva rütbesine yükseltelen Mustafa Kemal Paşa, o tarihte, merkezi Diyarbakır'da olan 16. Kolordu'nun komutanıydı ve Ruslarla savaş olanca hızıyla sürüyordu. 1917'nin Şubatında buradan ayrılarak Şam'a gidecekti. Sonuç olarak, Mustafa Kemal Paşa, bu geniş zaman aralığında İstanbul'da tek gün dahi geçirmemişti.

¹⁵ Hıfzırrahman Raşit Öymen, *Konferans*, s. 144-145.

bu yayınlarda anılmamasına gösterdiği nedenler, bu nedenler arasında vurgulanan, “yüksek mevkilerde bulunanlar”la arasındaki “çatışma-çekişme” ise, daha sonraki yıllarda üretilen özel tarih yazımının kurgulamasında dikkat edilecek bazı temel noktalara uygun bir koşutluk taşıyor.)

İsveç usulü mü, Alman usulü mü?..

Aslında, 1914-1918 döneminin insan yaşamına yığıldığı gerçekler çok farklıydı. İsveç, Alman beden eğitimi yöntemleri bir yana, dünyanın sahnesi karıştı.

Büyük savaş bütün hızıyla devam ediyordu. Okullu gençler cepheye gidiyorlardı. İmparatorluk artık göçüyordu; çünkü, 1918’in Mayıs ayında cephelerden gelen haberler hiç de iyi değildi. Bu gerçeğe dönersek, İdman Bayramı düzenleyecek, kutlayacak, yöntem deneyecek hâl, derman kalmamıştı!

İdman Bayramı bir daha düzenlenemedi; iki yıl boyunca sadece İstanbul’da yapılmakla kaldı.

“Gürbüz, yavuz evlâtlar isterim”

Aradan birkaç yıl geçti.

Büyük savaş, Millî Mücadele dönemi izledi. 1923 yılına gelindiğinde biraz nefes alındı. İmparatorluk bakiyesi bir coğrafya parçası üzerinde yeni rejim Cumhuriyet, başkenti Ankara, Cumhuriyet başkentinin doruktaki adı da Mustafa Kemal Paşa’ydı.

Sorunlar yumak içerisinde, ucu bulunup çözülmeye çalışılıyordu.

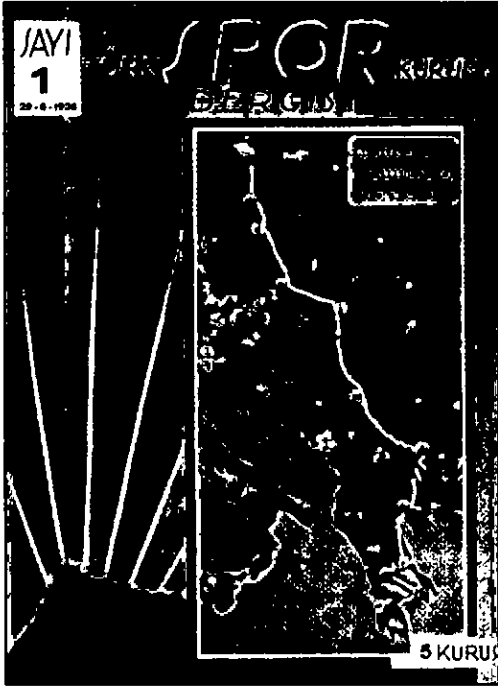
Yeni rejimde rol sahipleri, “Sağlıklı bir gençlik” yetiştirmek için yol arıyorlardı.

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa, 30 Eylül 1926 günü, Ankara’da, Çankaya’daki köşkte, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı adına kendisini ziyarete gelenlerle görüşürken, bu alanda önemli gördüğü bir noktaya değinmişti.

Heyet’in dile getirdiği sorunları, istekleri dinledikten son-

Resimli Ay, No: 10, Teşrin-i Sâni 1340 (1924).

¹⁶ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938), Toplayan: Nimet Unan, 2. baskı, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: 1, TTK Basımevi, Ankara, 1959, s. 242-245. 1922 yılında kurulan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın adı, Ankara'da yapılan sekizinci umumî kongresinde, 18 Nisan 1936 tarihinden itibaren "Türk Spor Kurumu"na çevrildi. 29 Haziran 1938 tarih ve 3530 sayılı yasayla da "Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü" şekline dönüşerek, genel idarenin bir parçası oldu. Böylece, 1922 yılından başlayarak 16 yıl kulüpler tarafından yönetilen Kurum söz konusu yasayla tarihe kanıştı.

ra, "spor" üzerine görüşlerini açıklayacaktı. Spor alanında bazı sorunlar olduğunu biliyordu. Ancak "Spor hayatında memleketçe, milletçe ve hükûmetçe başlanılmış ciddi ve şuurlu mesai tarihi çok yenidir. Filhakika bütün dünya milletlerinin bu hususta sarfettikleri derin dikkat, büyük himmet ve çok uzun müddet nazarı teemmüle alınır sa memleketimizde bu mühim işin deruhte edildiğinden bugüne kadar geçmiş zaman çok değerlidir." diyecekti.

Sözlerine devamlı, spor cemiyetlerini çalışmalarından ötürü kutluyordu. Onlara düşen görev önemliydi. Çünkü, sağlıklı, sportmen bir kuşağın geleceği spor adamlarının elindeydi. Nasıl bir "gençlik" beklediğini de belirtecekti:

"Efendiler; Türk ırkında mazinin meş'um, menfi, bîmâna izleri kalmıştır. Bunun esbabı tarihiyesini başka vesilelerle çok kere izah ettim. Tekrar etmiyeceğim. Yalnız görüyorsunuz ki, tarihlerde cihan-

lar hâkimi olmuş koskoca Türk milletine, bugünkü neslimiz varis olduğu zamanda, bu koca milleti biraz zayıf, biraz hasta, biraz cılız bulmuştuk. **Efendiler; gürbüz, yavuz evlâtlar isterim.** Bunları yetiştirmek tedbirlerini ve mes'uliyetini üzerinize almış adamlarsınız. Bu neticeyi görmezsem hakkınızdaki muhabbetim, itimadım ancak o zaman zail olur.

Fakat sizin kadar vatanperver insanların bunda tekâsül edeceğine ihtimal verilebilir mi? Efendiler, siz şimdîye kadar bence muvaffaksınız. Bu tarzda azimle, fedakârlıkla yürümeğe devam ettikçe behemehal muvaffak olacağınızı şimdiden size tebşir ederim. Sahai muvaffakiyatınızın yalnız sizin mesainizle neticepezir olacağını zaten kabul edememek vaziyetinde bulunduğunuzu bana samimî olarak söylediniz.

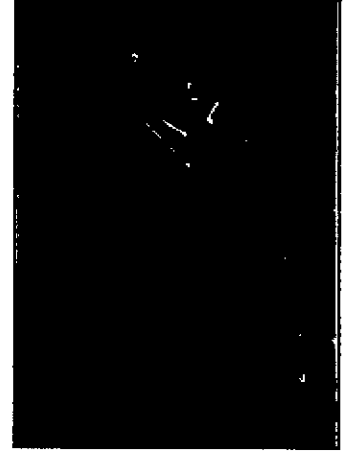
Bunda tamamen hakkınızı teslim ettikten sonra size diyorum ki, sizin muvaffakiyetinizle millet muvaffakiyetini ilân edecektir..."¹⁶

Mustafa Necati Bey

Mustafa Kemal Paşa, bu sözleri söylerken, Maarif Vekilliği (Vekâleti)'nin başında Mustafa Necati Bey vardı. Dönemin heyecanlı, dinamik karakterlerinden biriydi. Vekilimiz, Lider'in güvendiği birkaç kişi arasındaydı.

1892'de İzmir'de doğmuştu; ama aslında Darandeliydi. Hacı Hüseyin Paşaoğulları olarak bilinen bir ailedendi. İlk öğrenimini İzmir'de yaptı. 1909'da İzmir İdadisi'ni, 1913'de İstanbul'da Mekteb-i Hukuk'u bitirdi. İzmir'e dönüp avukatlığa başladı. Bazı okullarda öğretmenlik yaparken Vasıf (Çınar) Bey'le Hususi Şark İdadisi'ni kurdu. Yunanlıların İzmir'i işgalinden bir gün önce (14 Mayıs 1919) halkı İzmir Musevi Mezarlığı'nda topladı, herkesi düşmana karşı direnmeye çağırıyordu. Sonra İzmir'den ayrıldı; dağlara çıktı, Bulgurcu Mehmet Efe'nin yanında Bergama, Soma, Akhisar'da çarpışmalara katıldı. Balıkesir'e gitti. Orada Vasıf (Çınar) ve Esat (Çınar) beylerle 7-8 ay kadar İzmir'e *Doğru* adlı bir gazete yayımladı; başyazarını yazdı. 1920'de Saruhan (Manisa) mebusu olarak Ankara'da toplanan Büyük Millet Meclisi'ne katıldı. Samsun, Kastamonu İstiklâl mahkemelerinde savcı ve mahkeme başkanı olarak görev yaptı. Cumhuriyet'in ilk hükümetinde Mübadele, İmar ve İskân Vekili (1923), daha sonra Adliye Vekili (1924) oldu. İki yıl kadar Türk Muallimler Birliği'nin genel başkanlığını yaptı. 21 Aralık 1925'de Maarif Vekilliği'ne getirildi. Ölümüne kadar bu görevini sürdürdü. 1 Ocak 1929'da geçirdiği apandisit ameliyatından kurtulamadı; genç yaşta öldü. 35 yaşındaydı.¹⁷

Mustafa Necati Bey'in görev döneminde, Üçüncü Heyet-i İlmiye toplandı. Yeni Türk harfleri kabul edildi. Millet mektepleri açıldı. Eğitim örgütünün düzenlendiği 789 sayılı *Maarif Teşkilatına Dair Kanun* yürürlüğe girdi. Talim ve Terbiye Dairesi kuruldu. Türkiye, maarif eminlikleriyle eğitim mıntıklarına ayrıldı. Okul sayısı arttı. Gazi Orta Muallim Mektebi ve Gazi Terbiye Enstitüsü açıldı. Mesleki ve teknik ortaöğretime önem verildi. Dışarıdan uzmanlar getirildi. Öğretmen yetiştirmek için Avrupa'ya öğrenci gönderildi. Öğrencilerin sağlık, beslenme sorunlarına el atıldı. Ortaokullarda karma eğitim başlatıldı. Öğrencilerin okul yaşamına daha etkin katılabilmelerini sağlamak

Maarif Vekili
Mustafa Necati Bey.
(Turan Tanyer koleksiyonu)

¹⁷ Mustafa Necati Bey hakkında, oldukça kapsamlı yeni bir yayın için bk. Dr. Niyazi Altunya, *Millî Eğitimde Mustafa Necati Dönemi*, Ankara, 2009, 367 sayfa. Ayrıca bk. Prof. Dr. Erdoğan Başar, *Millî Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920-1960)*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3663, İstanbul, 2004, s. 177-215. Yakınlarından derlenen "sözlü" ve "yazılı" bilgileri içerdiğinden önemli bir yayın olarak: Ahmet Ertem, *Necati Bey*, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara, 1943, 22 sayfa+fotoğraflar.

Ankara Gazi Erkek Muallim Mektebi'nin temel atma töreninde Maarif Vekili Mustafa Necati Bey ve konuklar. 8 Ağustos 1927. *Maarif Vekâleti Mecmuası*, Sayı: 14, Kânûn-i evvel (Aralık) 1927.

آنقره غازی ارکک معلم مکتبہک نعل آتما مراسمنده بولونانده ذوات

amacıyla izcilik, sanat, spor, kültür alanlarında eğitsel kurulların oluşturulmasına başlandı.

Terbiye-i Bedeniyenin, Eğitim-Öğretim Alanına Yerleşmesi

Beden terbiyesi alanında, Cumhuriyet öncesi dönemde Selim Sırrı Bey'in girişimlerinden esaslı, kalıcı bir sonuç elde edilememiştir.

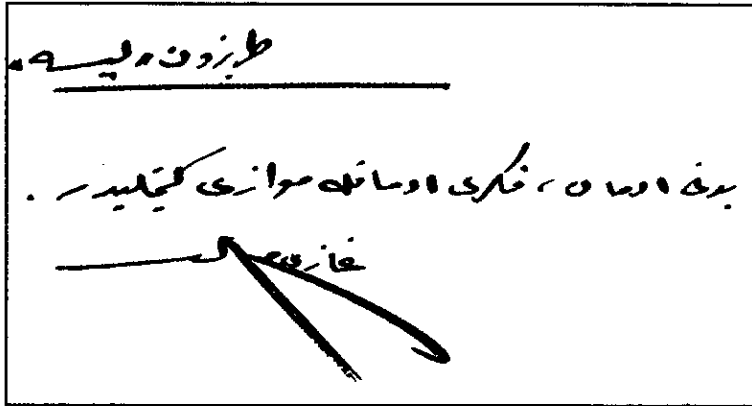
Sorunlar, Cumhuriyet'in ilanından üç ay kadar önce Ankara'da toplanan Birinci Heyet-i İlmiye'de ele alınacak, beden eğitiminin eğitim düzeyinde bilimsel olarak düzenlenmesi, öncelikle de bu alanda bir öğretmen okulu açılmasının gerekliliği üzerinde durulacaktı. Aynı günlerde açıklanan Fethi Okyar hükümetinin programında da bu konu işlenmişti.

Hedefin iyice belirlenmesi gerekiyordu. Bu çerçevede, örneğin, Mustafa Kemal Paşa, 16 Ağustos 1923 günü Ankara'da, Türkocağı'nda yapılan bir toplantıda, Galatasaray Spor Kulübü'nün kurucularından Ali Sami (Yen) Bey'in kendisine verdiği bilgiden sonra şunları söylemişti:

"Sporda tek ve sarih bir gaye gözetmek lâzımdır. Sporu ya

İstanbul'da bir ilkokul, 10 Mart 1931. (Mehmet Akan koleksiyonu)

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın, 16 Eylül 1924 tarihinde, Trabzon Lisesi Okul Spor Yurdu hatıra defterine yazdığı cümle: Trabzon "Lise" *Bedenî idman, fikrî idmanla muvazi gitmelidir.* Gazi M. Kemal. (Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk 1919-1928*, C. I, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s. 365)

propaganda için yapacağız, yahut da bedenî tekâmülümüzü temin için yapacağız.”¹⁸

Vekil Mustafa Necati Bey'e gelince, 3 Şubat 1927 günü yaptığı bir basın toplantısında şöyle konuşmuştu:

“Terbiye-i bedeniye, muayyen birkaç genç yetiştirmekten ibaret değildir. Bütün gençliği kuvvetli yapacak tarzda teşkilat yapmak mecburiyetindeyiz.

Bedeni terbiyeye ihtimam, mukaddes bir vazife olmalıdır. Bu hususta idmanlar, gençlik için bir nevi ibadet mecburiyeti teşkil etmelidir. Onun için bu işi başaracak muallimler yetiştirmek

¹⁸ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Tamim ve Telgrafları V, Hazırlayanlar: Sadi Borak, Dr. Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: 1, Ankara, 1972, s. 98.

Kurt Dainas
(Dr. Niyazi Altunya arşivi.)

ve bunlar yetiştiğçe teşkilata yardım etmek en büyük emelimdir..."¹⁹

Zaten onun bu sözlerini destekleyen somut adımlar birkaç ay öncesinde atılmıştı. O günlerin Maarif Vekilliği Terbiye ve Tedrisat müfettişlerinden Selim Sırrı Bey'in yöneticiliğinde, beden eğitimi öğretmenini yetiştirmek amacıyla İstanbul Çapa Kız Muallim Mektebi'nde 15 Teşrin-i evvel 1926'da bir Terbiye-i Bedeniye Muallimliği Kursu açılmıştı. Öğrenim süresi bir yıldır. Çapa'daki okul binasının yanında, geleceğin beden eğitimi öğretmenleri için yaptırılan yeni binadaki bu kursa, ilk yıl, ilkokul öğretmenleri arasından seçilen 20 kız, 20 erkek öğrenci alınmıştı. Dersleri Selim Sırrı Bey'in yanı sıra, İsveç'ten gelen öğretmen İnga Nerman, Naman Bronston, Aleksandrson veriyorlardı.

Kurslar dört dönem sürdü.

Ayrıca dışarıya da öğrenci gönderildi. 1925'te Vildan Âşir (Savaşır) ve Nizamettin (Kırşan) beyler, Çapa'daki kursu bitiren bayanlar arasından 1927'de Mübeccel, 1929'da Zehra (Alagöz) hanımlar, beden eğitimi öğrenimi yapmaları için İsveç'e gönderildiler. Vildan ve Nizamettin beyler, Zehra Hanım, Almanya'dan gelen uzman Kurt Dainas, Selim Sırrı Bey'in rehberliğinde 1932-33 öğretim yılında Gazi Terbiye Enstitüsü'nün 3 yıl süreli Beden Terbiyesi Bölümü'nün öncü kadrosunu oluşturacaklardı.²⁰

Yeniden "İdman Bayramı"na Doğru

Genç Cumhuriyet'in yeni yaşam ülkülerinin gerekleri içerisinde eğitim-öğretim alanında bir sistem kurulmaya çalışılıyordu. Sistemin alt yapısı yasalar ve idarî düzenlemelerle güçlendiriliyordu. Yeni düzenlemelerin taşıdığı kurallar aracılığıyla eğitim-öğretim yaşamına açıklık kazandırılmaya çalışılıyordu.

Maarif Vekilliği'nin 25 Şubat 1927 tarihinde yürürlüğe giren ve 10 maddeden oluşan *Talebe Bayramı Hakkında Talimatname*'si de bu düzenlemelerden birisidir.²¹

¹⁹ Aktaran: Dr. Niyazi Altunya, *Milli Eğitimde Mustafa Necati Dönemi*, s. 79.

²⁰ Dr. Niyazi Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, s. 721, vd.

²¹ Dr. Niyazi Altunya, *Milli Eğitimde Mustafa Necati Dönemi*, s. 246.

Bu Talimatname'ye göre, her yılın mayıs ayının beşinci günü, okulların bayram günüydü. (m. 1) O gün her öğrenci okulunda bulunacak, müdür ve muallimlerle bayram yeri kabul edilen bir yere gidilecekti. (m. 2) Bu yer, civardaki uygun yerler arasından seçilecekti. Ancak bayram her yıl, yeni bir yerde kutlanacaktı. (m. 4) Bu bayramla, öğrencilerin bir arada serbest, hoş bir gün geçirmeleri amaçlanıyordu. Ayrıca bu kutlama yapılırken, dondurulmuş programlardan ve gösteriştan uzak durulacaktı. (m. 5) Bayrama dışarıdan katılım olmayacak, seyirciler için yerler hazırlanmayacaktı. (m. 6) Öğrenciler bayram günü, gün batımına kadar eğlenecekler ve sonra şehre, okullarına döneceklerdi. (m. 7)

Bu Talimatname, bir ilk adımdı. Modern eğitimin branşlarından beden eğitimi aracılığıyla kız ve erkek öğrencilerin kaynaştırılması, toplumsal yaşam alanının genişletilmesi hedefleniyordu.

Aynı Talimatname'de yer alan son maddede ise, önceki maddelerde yer alan kurallar dışında, farklı bir kurala da yer verilmiş, farklı bir hedef vurgulanmıştı. Talimatname'nin 10. maddesinde "İdman Bayramı"ndan söz ediliyordu:

"Muallim mektepleriyle orta mektepler ve lise talebesi arasında idman ve spor müsabakaları yapılması caizdir ve bunun için ayrıca bir idman bayramı yapılabilir. İlk mektepler için böyle bir idman bayramı yapılamaz ve ilk ve orta mektepler talebesi arasında spor ve idman müsabakaları icrası da caiz değildir."

Mustafa Necati Bey'in görev dönemindeki bu idarî düzenleme, Selim Sırrı Bey bakımından, rüyasının gerçeğe dönüşmesini sağlayacak gibiydi. İsveç'te gördüğü, beğendiği, gençlerin bir şenlik havasıyla sarmalanmış toplu jimnastik gösterilerinden aldığı ilhamla İstanbul'da iki defa uygulayabildiği Terbiye-i Bedeniye Bayramı, artık süreklilik kazanacağına benziyordu.

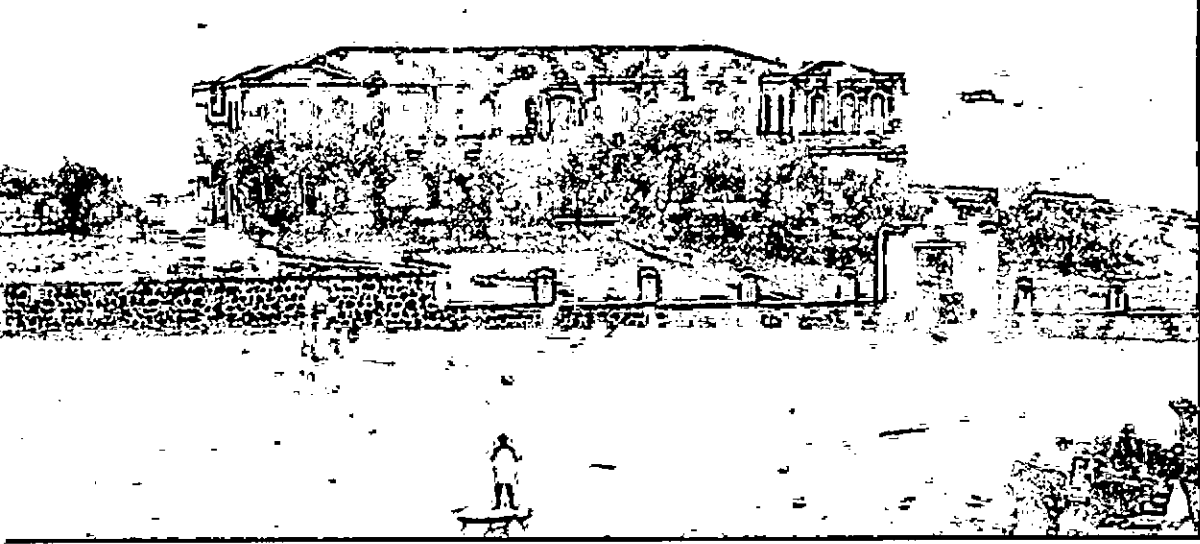
Çok geçmedi; 1928 yılının Mart ayında, Maarif Vekilliği gündemine taşıdığı İdman Bayramı'nın Türkiye'deki bütün orta dereceli okulları kapsayacak bir şekilde kutlanmasını kararlaştırdı.

Souvenir d'Angora, le

190

M

École Impériale "İdadî", cours préparatoire.

Ankara İdadisi (Sultanisi)
1900'lü yılların başı.
(Turan Tanyer koleksiyonu)

İstiklâl Spor Sahası

1923 yılından önce Ankara'da, Ankara Sultanisi (Erkek Lisesi)'nin geniş bahçesi (Bugün Yüksek İhtisas Hastanesi'nin bulunduğu alan), Sultanî, Dâr'ül-Muallimînin, Sanayi Mektebi öğrencilerinin, Millî Mücadele yıllarında gelen Harbiyelilerin, İmalât-ı Harbiye işçilerinin aralarında spor müsabakalarını gerçekleştirdikleri bir yerdi. Bir de buna, Cebeci'deki geniş çayır eklerseniz, 1923 yılından önce kadim Ankara'daki spor meydanları tamamlanmış olur.

Cebeci Çayırı'na, "Hamit'in Tarlası" (Bugünkü İnönü Stadinin bulunduğu yer.) denilirdi. Çayır, hem bir mesire yeryidi, hem cirit oynanan, hem de güreş tutulan geniş bir meydanı. Top peşinde koşturan gençler de burada toplanırlardı. Sıra,

futbol maçına gelmişse, takımların oyuncuları, geçici kale direklerini dikerler, çayıra kireç tozuyla sahanın çizgilerini çizerlerdi.²²

Cumhuriyet'in ilanından bir buçuk ay kadar önce, Sultanî'nin bahçesi, Hamit'in Tarlası'nın dışında, Ankara, Yüzbaşı İsmail Hakkı (Tekçe) Bey'in sayesinde "ilk nizami" spor sahasını kazandı. Ankaralı gençler de bu işten pek memnun oldular.

1922 yılında, Başumandanlık Muhafız Taburu içinde "Muhafızgücü" kurulmuştu. Tabur, Büyük Zafer'den sonra, alaya dönüşürülecek, kadronun genişlemesiyle de Muhafızgücü'nün spor faaliyetleri artacaktı. Bu spor kulübünün ilerki başarılarında çeşitli spor kulüplerinden silah altına alınan sporcuların daha çok burada askerlik yapmaları etkili olacaktı.

1923 yılının Eylül ayının ilk günlerinde Muhafız Taburu'nun kendisi de futbol meraklısı olan ve zaman zaman bordo-beyaz formasını giyip sahaya çıkıp oynayan genç komutanı İsmail Hakkı Bey, bugünün Tandoğan Meydanı ile Mebusevleri arasında, tren istasyonuna yakın ve o zamanlar boş olan arazinin bir yerine futbol maçları için bir spor alanı yaptırttı. Bir de ad konuldu: İstiklâl Spor Sahası.²³

İşte, 1928 yılında, Cumhuriyet döneminin ilk İdman Bayramı, burada, İstiklâl Spor Sahası'nda kutlandı.²⁴

Mekteplilerin İdman Bayramı

10 Mayıs 1928 günü İstiklâl Spor Sahası'ndaki jimnastik gösterilerine Ankara Kız ve Erkek liseleri, Orta Muallim Mektebi öğrencileri katıldılar. Maarif Vekâleti'nin kararıyla, 13 yaşından büyük 600 öğrenci alanda toplanmıştı. Öğrenciler tek tip elbise giymişlerdi. Bayram kutlamasına Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa, Maarif Vekili Mustafa Necati Bey, Ordu Müfettişi Ali Sait Paşa da geldiler. Ankaralılar o güne kadar görmedikleri bir şenliği merak ettiklerinden sahayı doldurmuşlardı. Ahşap tribünde yer bulamayanlar, sahanın çevresine dizilip, ayakta, Ankaralı gençlerin hareketlerini izlediler.

²² Ali Rıza Ertuğ, *Türk Futbol Tarihi*, Ankara Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1977, s. 44.

²³ İsmail Hakkı Tekçe, 1924'de, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın Ankara Mıntıkası Merkez Heyeti'nin reisliğine getirildi. 1931'e kadar bu görevi sürdürdü.

²⁴ Bugün Ankaralıların bile hatırlamadığı bu ilk stad, birkaç yıl boyunca spor müsabakalarının yapıldığı tek alan oldu.

Sahaya önce Kız Lisesi öğrencileri çıkmışlardı. Bu öğrencilerin beden hareketlerini Lise'nin beden eğitimi muallimlerinden Nuriye Hanım yönetti.

Daha sonra Ankara Erkek Lisesi beden eğitimi muallimlerinden Zeynel Bey'in yönetiminde erkek öğrenciler çeşitli beden hareketleri yaptılar.

Tören sonunda bütün öğrenciler bandonun çaldığı marşlar eşliğinde Mustafa Kemal Paşa'nın önünden geçtiler.²⁵

İdman Bayramı, Ankara'dan sonra, 11 Mayıs günü İstanbul'da, İzmir'de ve daha pek çok şehirde gerçekleştirildi.

İstanbul'daki bayram, Taksim'deki eski Topçu Kışlası'nın ortasındaki geniş avlunun yeniden düzenlenmesiyle ortaya çıkan, birkaç yıldır futbol maçlarının oynandığı stadyumda kut-

²⁵ Hakimiyeti Milliye, 11 Mayıs 1928.

ANKARA'NIN SPOR ALANLARI

Ankara'da bir başka ülke takımıyla ilk futbol maçı İstiklâl Spor Sahası'nda oynandı. 13 Mayıs 1925 günü Ankara-İzmir Karması, Moskova Karması'yla karşılaştı; maçı konuk takım 6-1 kazandı. Bu maçtan iki gün sonra Türkiye-Rusya A milli futbol takımları aynı sahada karşılaştılar. Bu maç da Ankara'da oynanan ilk millî maç olarak futbol tarihimize geçti. Rusya sahadan 2-1 galip ayrıldı. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nca 1927'de saha onarıldı, tribünleri yenilendi. O yılın Türkiye Futbol Şampiyonası haziran ayında bu sahada yapıldı. Maçlar sonunda Muhafızgücü şampiyon olurken, Galatasaray ikinciliği elde etti. Öte yandan, 1930'da Gazi Terbiye Enstitüsü'nün top- rak bir spor alanı oldu. Bir diğer spor alanı ise, Askerî Fabrikalar Genel Müdürlüğü'nün marangozhane ve depolarının olduğu yerde yapılan, 31 Ağustos 1934 günü hizmete giren "Güç" (Ankaragücü) sahasıydı. (Bugün aynı yerde Ankaragücü'nün tesisleri var; yıkılan stadın bir kısmı da Celâl Bayar Bulvarı'na katıldı.) 1936'da ise, Ankara (19 Mayıs) Stadyumu şehirde yerini aldı.

landı. Çeşitli liselerden, ortaokullardan ve muallim mekteplerinden bin kız ve iki bin erkek öğrenci katıldı. İstanbul'daki gösterilerden Selim Sırrı Bey sorumluydu. Töreni bir konuşmayla başlatan da o oldu.

Selim Sırrı Bey, konuşmasında, Türkiye Cumhuriyeti maarifinin, eğitim ve öğretimini üzerine aldığı "vatan yavruları"nın fikirleri gibi, bedenlerine de özen gösterdiğini kanıtlamak için her yıl jimnastik şenlikleri düzenlemeye karar verdiğini, okulların yaşama "milliyetperver insan hazırlayan birer irfan ocağı" ve amacın, gençlerin "vicdanlarına ve cemiyete karşı vazifelerini öğretmek, irade ve istiklâllerini cimnastik yoluile kullanmayı kendilerine göstermek" olduğunu söyledi. Beden eğitiminin gerçek anlam ve amacını da şu sözlerle açıkladı:

"Cimnastik ne bir hüner, ne bir marifet, ne de güçlü kuvvetli olanlara inhisar bir san'at değildir. Şuurlu bir terbiye vasıtasıdır. Gençler, cimnastik sayesinde kuvvetlerini tasarruf ve hüsnü idare etmeyi öğreneceklerdir. Vücut egzersizleri ruhun ve fikrin yükselmesine hadim oldukça makbuldür. Cimnastikten kadın, erkek, büyük, küçük her yaşta herkes istifade edebilir. Mektep-

Reisicumhur Mustafa Kemal Paşa ve Maarif Vekili Mustafa Necati Bey, İstiklâl Spor Sahası'nda 1. İdman Bayramı'nı izlemeye gelirken, 10 Mayıs 1928.

Tebrik kartı,
Ankara Zafer Anıtı
(Necati Kazancı koleksiyonu)

lerimizde tatbik ettiğimiz beden terbiyesinin umumî gayesi uzviyetin sıhhat ve ahengidir.”²⁶

Bundan böyle, her mayıs ayının üçüncü cuma günü İdman Bayramı'nı kutlayacaktık. Bu ad çeşitlenecek, “Jimnastik Şenlikleri”, “Jimnastik Bayramı”, “Mektepliler İdman Bayramı”, “Okullar Bayramı”, “Spor Bayramı” gibi çeşitli adlarla da anılacaktı. 1930'lı yıllarda oldukça ilgi toplayacak, giderek, 19 Mayıs gününü, bu günün önemini hafızalarda tutacak kutlamanın “Gençlik ve Spor Bayramı”, İdman Bayramı temeli üzerinden sürdürülecekti.

Üçüncü İdman Bayramı

Üçüncü İdman Bayramı tüm ülkede 23 Mayıs 1930 günü kutlandı. *Hakimiyeti Milliye* gazetesinin yazarı, Ankara'da İstiklâl Spor Sahası'nda toplanan gençlere birkaç sütun ayırdı.

²⁶ Selim Sırrı, *Beden Terbiyesi Oyun-Cimnastik-Spor*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1932, s. 430, 432.

Gösterileri beğenmişti:

“Geçen haftadan tehir edilen jimnastik şenliklerine yeni neslimize yaraşan bir intizam ile tam saat 15 te başlandı. Üçüncü jimnastik bayramı, programların basitlik içinde güçlüğüne rağmen bir muvaffakiyetti. Gençlerimiz kolay görünen, güç duruşlu ve yorucu hareketleri hoşça giden bir çeviklik ile başarılar.

Kız talebenin hareketlerde gösterdikleri beraberlik, Gazi Terbiye Enstitüsü talebesinin, kuvveti ve intizamı cidden iftihar edilebilecek neticedir. Erkek lisesi gençlerini biraz daha canlı ve daha dikkatli görmeği gönülden arzu ederdik.

Şenliklere muayyen vaktinde Vildan Aşır Beyin kısa bir nutku ile başladı. Vildan Bey: Çocuklarımızın sıhhatları ile yakından ve bilerek alâkadar olmağı öğreten Cumhuriyetimizin Maarifine teşekkür ettikten sonra:

Bugünkü cemiyet hayatının zaruretlerine göğüs gerebilmek için maddî ve manevî kuvvetlerle mücehhez bir nesle ihtiyacımız var. Biz, büyük bir cesaretle muvaffakiyetli hamleler yapan milletimizin, gemisini her havada idare edebilen fertlerini yetiştirmeğe azmettik.

Bu yeni nesil sıhhat ve ilim kuvveti ve imanla, vazife disiplini ile techiz edeceğiz... demiş ve talebeyi takdim etmiştir.

Riyaseti Cumhur orkestrasının refakati ile geçit resmine başlandı. Önde Kız Lisesi ve Musiki Muallim mektebi çevik ve ahenkli bir yürüyüşle geçti. Kız Lisesi ve Muallim Musiki Mektebi arkasından Erkek Lisesi ve onları takiben Gazi Terbiye Enstitüsü Musiki Muallim mektebi ve Orta mektebin çok disiplinli küçükleri yürüyüş yaptılar.

Bu geçit resmi hakkında ki kanaatimizi şu kısa cümle ile ifade edeceğiz: Bravo Gazi Terbiye Enstitüsü!..

Resmi geçitten avdet eden talebe geniş ve muntazam saf lar halinde Bayrağımızın önünde toplandılar ve ihtiram vaziyetinde millî marşımızı dinledikten sonra yerlerine dağıldılar. Kız Lisesinin çok muvaffakiyetli muallimi M. Faik Hanım bir düdük ile talebesini ve Musiki Muallim mektebi kızlarını topladı. Ve o

GAZİ

Millî Terbiye, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve her hafta yayımlanan bir gazettir. Her yerde 5 kuruş. Her hafta 30-B-1340 GAZİ

CUMARTESİ 24 MAYIS 1930

Tarafa Jimnastik Şenlikleri Yapıldı

mutla-
olduğu
salarna
haci ta-
MİLLİ
müda-
del ada-
himmet
illetler,
ar. Bu-
kama-
ki, İtra-
at takip
ünvaya
ile İfa-
lize na-
bilakis
eb'usu
MUT
LERİ
T.
YARE
geliği
hatıra-
ciyaset
Cemiyet-
Kâhbi
measfir-
mıuş ve
İlke bu
cağın
bir niya-
nisi
çayyere-
miniz İ-
ngilardır.
measfir
yarsalle
DİN
ENDİ
devam
Mafis
çayyere-
miniz İ-
ngilardır.

DÜNKÜ AT KOŞULARI PEK GÜZEL OLDU.

EN HEYECANLI KOŞU İKİNCİ KOŞU OLDU.

1930 ilkbahar koşularının ikinci-
dün yapıldı.
Hava çok güzel ve yarış yeri çok ka-
labalıklı. Meclis Reisi Kâzım, Başvekil
İsmet Pa. Hazretleriyle bütün Vekiller,
Meb'usalar ve Ankarada bulunan Seffir-
ler ve sefaretler erkânı koğu yerinde İ-
diler.
Yarıtlara tam saat üç buçukta baş-
landı. İlk koğu üç yaşındaki yerli ve
arap yahut erkek taylara mahsus İdi.
İkramiyası (500) (140) ve (60) İfira-
İdi.
Birinci sırtıca bu koğuya İştirak e-
den hayvanların dühniyelerinin me-
mannu da alıyordu.
Koğuya geçen haftaktin bir faxla-

Bayvekil, H. Dükkâ yarışlarında.
sile dört tay İştirak etti. Ve geçen hafta
tehindeki tabanlılara rağmen mu-
vaffak olamayan TEHİ Beyin Mayla-
ter'i bu yarışa gaza girmişti.
Koğu çok heyecanlı oldu ve birincili-
ği çok güzel ve şayanı alkışlar bir tay
olan Ali Beyin (Hadi) İkinciliği Set-
tar Efendi'nin (Lafiz) üçüncülüğü de
İhsan Beyin (Bozkır) İsmandı.
Mayınor penne hiç bir tay yapamadı.
İkinci koğu İnce bu koğu İdi. Üç
ve dört yuları yarıştı. Halis kan in giliz

JIMNASTİK ŞENLİĞİ.

ŞENLİK YETİŞEN NESLİN KUDRETİNİN TİMSALİYDİ.

Geçen haftadan tehir edilen Jimna-
stik şenliklerine yeni neslimize yarayan
bir intizam ile tam saat 15 te bağlandı.
Üçüncü jimnastik bayramı programla-
rına başlıklı işinde güçlüğüne rağmen
bir muvaffakiyetti. Gençlerimiz kolay
görünen, güç duruşu ve yorucu hare-
ketleri hoşı giden bir zeviklik ile ba-
gardılar.
Kız talebonin hareketlerde gönderdik-
leri beraberlik, Gazi Terbiye Enstitüsü
talebesinin, kuvveti ve intizamı cidden
İftihar edilebilecek neticedir. Erkek Li-
sesi gençlerini biraz daha canlı ve daha
dikkatli görmeği gönülden arzu ederdik.
Şenliklere muayyen vaktinde Vildan
Ağır Beyin kısa bir nutku ile bağladı.
Vildan Bey: Çocuklarımızın sıhhatları
ile yakından ve bilerek alakadar olmağı
İğretten Cümhuriyetimizin Maarifine
teşekkür ettikten sonra:
Bugünkü cemiyet hayatının zaruret-
lerine göğüs gerçilirmek için maddi ve
manevi kuvvetlerle mükheh bir nesle
ihtiyacımız var. Biz, büyük bir cesaretle
muvaffakiyetsiz hamleler yapan millet-
imizin, gemisini her havada idare edebi-
len fertlerini yetiştirmeye azmettik.
Bu yeni nesil sıhhat ve İlim kuvveti
ile imanla, vazife disiplinli ile tevhiz
edceğiz. demiş ve talebeyi takdim et-
miştir.
Riyaseti Cümhur orkestrasının refa-
kati ile geçit resmine bağlandı. Önde
Kız Lisesi ve Musikî Muallim mektebi
gevik ve abenklî bir yücülüyle geçtiler
Kız Lisesi ve Muallim Musikî mektebi
arkasından Erkek Lisesi ve onları takhi-
ben Gazi Terbiye Enstitüsü Musikî Mü-
(Devamı 3 üncü sayıfada)

MUSSOLINI'NİN YENİ BİR NUTKU.

YALNIZ İTALYA'NIN MI TOPU TÜFFİĞİ VARY

Milan, 21 (A.A.) — Harp matlûkleri
tarafından M. Mussolini'ye musanna İdr
saz takdim edilmiştir.

Türkiye Sanayicileri Kongresi.

MİLLİ TASARRUF CEMİYETİNİN BİR TEKLİ

MİLLİ İktisat ve Tasarruf Cemiyeti
umumî bir mensucatçılar kongresi
için İstanbul Ticaret Odasına bir
teklif yapmıştır. Malûm olduğu üzere
nayı Kongresi, sanayi erbabının
kilitli olarak çalışmalarını lüzumunda
yit etmiştir. İstanbul Odası pa-
mensucatçıları bir kongre halinde
İamışa teşebbüs etti. Yünlü me-
natçılar da kendileri bir kongre
mak tasavvurunda buldukları
Cemiyet, Ticaret Odasına İpekli me-
natçıların teqviki suretile TB
mensucatçılar kongresinin akı
mümkün ve faydalı olacağı kanaat
olduğunu bildirmiştir.

İSTANBUL'DA ÜÇÜNCÜ JIMNASTİK ŞENLİĞİ.

5.000 TALEBE ŞENLİĞE İŞTIRAK ETTİ.

İstanbul, 23 (H.M.) — Üçüncü
stik şenlikleri 30.000 davetli
runda yapıldı. Şenliğe 24 mektep
iki bini kız olmak üzere beş bin gen-
tirak etti. Şenlik pek güzel oldu

MUHELTİT ENCÜMENİ KARARI.

ENCÜMEN MAHMUT ESAT YIN TEŞRİİ MASUNİYETİNİN İNE LÖZUM GÖRMEDİ.

Büyük Millet Meclisinin Adliye
Teşkilatı Ecaisiye Encümenlerinden
rekkep tahkikat encümeni Adliye
kâil Mahmut Esat Bey aleyhine
kat Haydar Rifat Bey tarafından
davaya ait evrakı tevhiz etmiş ve
nilyeti teqvicesinin refine lüzüm
yerekk evrakı intihap devresine
bırakılmıştır.
Fikri.

güç programı tam bir intizam, yumuşaklık ve ahenk ve beraberlik içerisinde başardı. Onlar dağıldıktan sonra Terbiye Enstitüsü çocukları çok güzel bir yürüyüşle sahaya dizildiler. Lise sağında, Musiki Muallim Mektebi ve Orta mektep solunda yer aldılar. Ve hareketlere Vildan Aşir Beyin kumandası altında başladılar. Erkek Lisesinin bazı kusurlarına rağmen heyeti umumiye çok güzeldi, bilhassa 'yerinde sıçramalar' mükemmel denecek kadar iyi idi.

Dün Ankara Gençleri senelik şenliklerini yapabilmek için üçüncü defa olarak Muhafız Gücünün misafirperverliğine sığınmıştı. Gene 900 Türk çocuğunun anası ve babası yavrularını doya doya görebilmek için Ankara sporunun yaşaması için tek başına çalışan Muhafız alayının çadırlarına ve oturacak yeri olmayan tribünlerine sıkışmıştı.

Şehrimiz halkı çocuklarını artık kendi malları olan daha muntazam, daha asrî bir meydana görmeği istiyor. Bir spor meydanı çalışmak ve yükselmek isteyen gençlere çok görülmemelidir.”²⁷

İdman Bayramı'ndan 19 Mayıs'a Doğru

Bu arada, İdman Bayramı'nın “19 Mayıs” ve “Samsun” ile ilişkilendirmesine, aralarında bir “bağ” kurulmasına başvurulduğunu görüyoruz. Örneğin, Erzurum Mebusu ve Ankara Halkevi Reisi Nafi Âtuf (Kansu) Bey, “Millî Rehber” saydığı Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya 19 Mayıs 1933 günü bir saygı telgrafi gönderiyor, şöyle sesleniyor:

“Hakikatleri gören, bilen ve bu hakikatlerle canlanan inkılâp nesli, asırların havsalasına sığmayacak büyük millet savaşının başlangıcı olan 19 Mayıs'ı, bir inkılâp bayramı saymaktadır. Çocuklarımızın bu bayram gecesinde kurtarıcı adınıza and içtiğini arz ederek Ankara Halkevi'nin yürekten saygılarını sunuyorum büyük millî rehberimiz.”

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa da Nafi Atuf Bey'in bu sözlerini karşılıksız bırakmıyor. Yine telgraf aracılığıyla cevabını veriyor:

²⁷ Hakimiyeti Milliye, 24 Mayıs 1930.

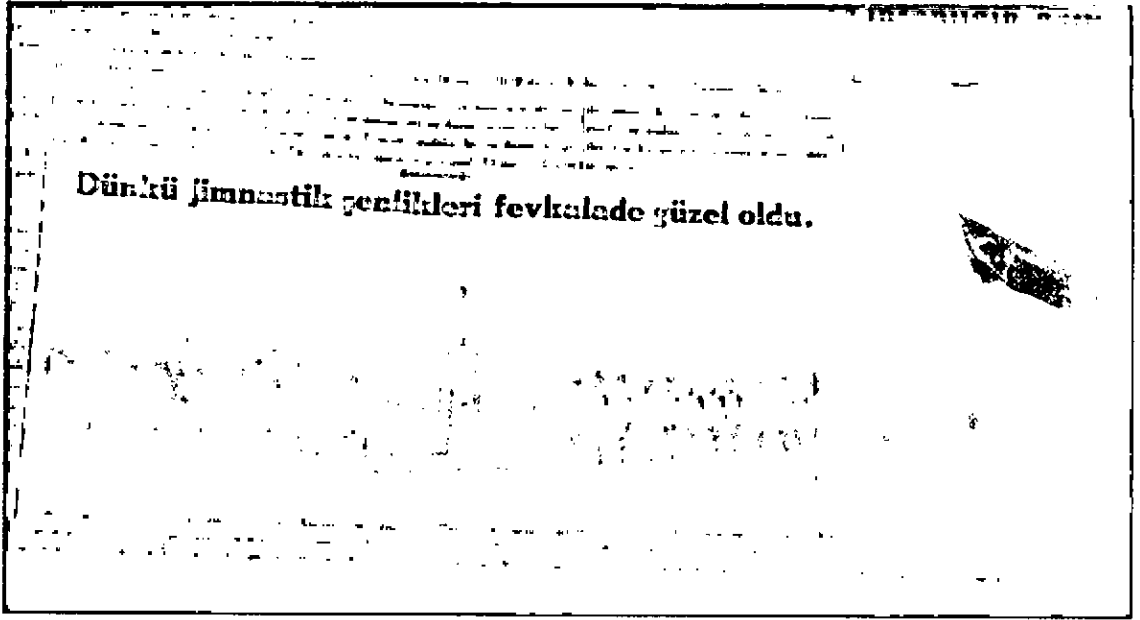
İdman Bayramı'nda kız öğrenciler, 1930'lu yıllar.
(Dr. Niyazi Altunya arşivi)

“Millî savaş için ana vatana Samsun'a ilk çıktığım 19 Mayıs gününü kutlamayı vesile ederek hakkımda sevgi ve alâkayı bildiren yüksek duygulu ve iyilik bilir halkımıza teşekkürlerimin iletilmesini rica ederim efendim.”²⁸

Bu telgraflaşmadan bir yıl sonra, Mayıs ayının üçüncü cuması, o ayın 18. gününe isabet ediyordu. Ankara mekteplilerinin Yedinci İdman Bayramı, bu defa, Gazi Terbiye Enstitüsü'nün spor alanındaydı. Kalabalık bir seyirci topluluğu küçük tribünü doldurmuştu. Ayakta izleyenler de vardı.

Davetliler arasında Maarif Vekili Hikmet (Bayur), Millî Müdafaa Vekili Zekâi (Apaydın), Adliye Vekili Şükrü (Saraçoğlu), Gümrük ve İnhisarlar Vekili Ali Rânâ (Tarhan) beylerle Büyük Erkân-ı Harbiye İkinci Reisi Asım (Gündüz) Paşa, Millî Müdafaa Vekilliği müsteşarları ve daha bir çok yüksek rütbeli subay, yabancı misyon temsilcileri, mebuslar aileleriyle birlikte bulunuyorlardı.

²⁸ *Hakimiyeti Milliye*, 23 Mayıs 1933.

Kız ve erkek, binden fazla öğrenci törene katıldı. Şenliği Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi Şefi Nizamettin Rifat (Kırşan) Bey yönetti.

Hakimiyeti Milliye,
19 Mayıs 1934.

Spor alanına önce bütün öğrenciler geldiler; yerlerini aldılar. Sonra geçit töreni başladı.

Ankara Kız lisesi, ardından İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Gazi Lisesi, Ankara Erkek Orta Okulu öğrencileri geçtiler. Gazete muhabirinin yazdığına göre, "Geçişte mekteplilerin birbiriyle müsabaka edercesine intizam ve mükemmeliyeti göze çarpıyordu."²⁹

Muhabir, geçit resminden sonra, alandaki gösterileri de şöyle naklediyor:

"Kızlar ve erkekler sahadaki yerlerini aldılar. Nizamettin Beyin 'hazır ol!' kumandası bütün gençlere kendilerine yaraşan bir dikkat ve vakar ile vaziyet verdi. Askerî bando İstiklâl marşına başladı ve bin dinç gencin gür sesi sahayı inletti. Bu anda şerefli bayrağımız da yavaş yavaş direğe çekildi. Bu levha bütün hazurunda millî ve ulvî bir heyecan yaşattı. Bundan sonra erkekler sahanın kenarına çekildiler. Kız talebe İsmetpa-

²⁹ *Hakimiyeti Milliye,* 19 Mayıs
1934.

şa Kız Enstitüsü muallimi Zehra Cemal Hanımın kumandasında jimnastik şenliklerine başladı. Hareketler çok iyi intihap edilmiş ve çocuklar pek iyi hazırlanmıştı. Jimnastiklerdeki aheng ve beraberlik etrafın haklı alkışlarını topladı. Kızlar hareketlerini bitirdikten sonra sahadan çekilip yerlerini erkeklere verdi. Erkek talebe Nizamettin Beyin kumandasıyla nisbeten daha güç olan hareketleri yapmağa başladılar. Bu hareketler muvaffakiyetle inkişaf ediyor ve genç mekteplilerimizin beden terbiyesi derslerinde nasıl bir ihtimamla hazırladıkları görölüyordu. Bu hare-

Mimar Kemalettin Bey'in eseri Gazi Terbiye Enstitüsü binası, 1930'lu yılların ikinci yarısından kartpostal. (Turan Tanyer koleksiyonu)

ketlerin sonunda Nizamettin Beyin 'aziz Türk Cümhuriyeti ve onun ulu Reisi şerefine üç defa çok çok' işaretiyle bin gencin yürekten gelen gür sesi stadi 'yaşa, yaşa, yaşa' diye cınlattı. Çocuklar koşarak yerlerine gitti ve sahayı ağabeylerine bıraktı."

Gazetecinin (S.H.), "Ağabeyler" olarak adlandırdığı topluluk, Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi'nin öğrencileriydi.

Geleceğin Beden Eğitimi Öğretmenleri

Bu şube, 1932-1933 öğretim yılında açılmıştı. Önce sadece erkek öğrenci alınırken, 1936-1937 öğretim yılında kız öğrenciler de öğrenim yaşamına katıldılar. Şube Şefi (Daha sonra, Bölüm Başkanı), Nizamettin Rifat (Kırşan) Bey'di. Zehra Cemal (Alagöz) Hanım, Vildan Âşir (Savaşır)Bey, Almanya'dan özel

olarak getirilen Kurt Dainas, Nizamettin Bey'le birlikte öğretmen kadrosunu oluşturuyorlardı. Şube'nin arkasındaki "ad", Selim Sırrı Bey'di. Gerçek kurucu olarak onun adını söylemek doğru olur. Hatta ilk dönemde bir süre Enstitü'ye uğrayıp ders de vermişti.

Spor alanı, ev sahibi Gazi Terbiye Enstitüsü'nün Beden Terbiyesi Şubesi öğrencilerinindi. Alanda, daha önceki bayramlar-

Bedens Terbiyesi Şubesi öğrencileri Kurt Dainas'la birlikte, 1933 (Dr. Niyazi Altunya arşivi)

da görülmeyen sahneler sergilendi, oyunlar oynandı..

Öğrencilerin başında Alman uzman-öğretmen Kurt Dainas bulunuyordu.³⁰

Hakimiyeti Milliye gazetesindeki haber şöyle devam ediyor:

“Gazi Terbiye enstitüsü beden terbiyesi şubesi Efendileri çok muntazam bir yürüyüşle gençlik marşını koro halinde söyleyerek misafirlerin önünden geçtiler ve marşın bitmesiyle hep birden stil koşusuna başladılar ve böylece uzun adımla hâzurun önünden koşarak tekrar geçtiler; ortaya jimnastik için dizildiler.

Kırk genç başlarında spor muallimleri Danyas (Kurt Dainas) Bey olduğu halde evvela ritmik serbest jimnastikler yaptılar.

³⁰ Kurt Dainas, Almanya'dan “uzman” statüsünde Ankara'ya getirilmişti. 4 Ocak 1933 tarihinden 1939 yılına kadar Enstitü'de Oyun, Spor ve Jimnastik derslerine girdi. (Dr. Niyazi Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, s. 766)

KURT DAINAS

Dr. Niyazi Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü* kitabını yazarken, yaptığı çeşitli görüşmelerde, Dainas hakkında meslektaş ve öğrencilerinden topladığı bilgileri şöyle özetliyor: “Almanya'dan çağrılan Kurt Dainas; meslektaşları Zehra Alagöz'e göre, çok yararlı oldu. Öğrencisi Mahmut Işırtman ve İhsan Telli'ye göre de Dainas çok başarılı ve yararlı idi. Spor, atletizm ve oyunların birçoğunda çok başarılıydı. Voleybolu pek sevmez, ‘kız oyunu’ derdi. Cemal Alpman'a göre Dainas, branşında iyiydi; ancak eğitimci değildi; biraz da seçkinciydi. Başarılı öğrencileriyle daha çok meşgul olurdu. Telli'nin verdiği bilgiye göre Alagöz, 1963'te Dainas'ı ülkesinde ziyaret edip Selim Sırrı Tarcan'ın o yıl yapılacak büstünün açılışına davet etti, fakat o gelemedi. Işırtman'ın verdiği bilgiye göre, Alagöz'ün öncülüğünde Türk öğrencileri ve arkadaşları Doğu Almanya'da geçim sıkıntısı çeken Dainas'a yiyecek paketleri gönderdiler.” (s. 771)

Soldan sağa: Nizamettin Kırşan, Zehra Alagöz, Selim Sırrı Tarcan, Vildan Âşir Savaşır, Gazi Terbiye Enstitüsü Spor Sahası'nda, 1930'lu yıllar. (Dr. Niyazi Altunya arşivi)

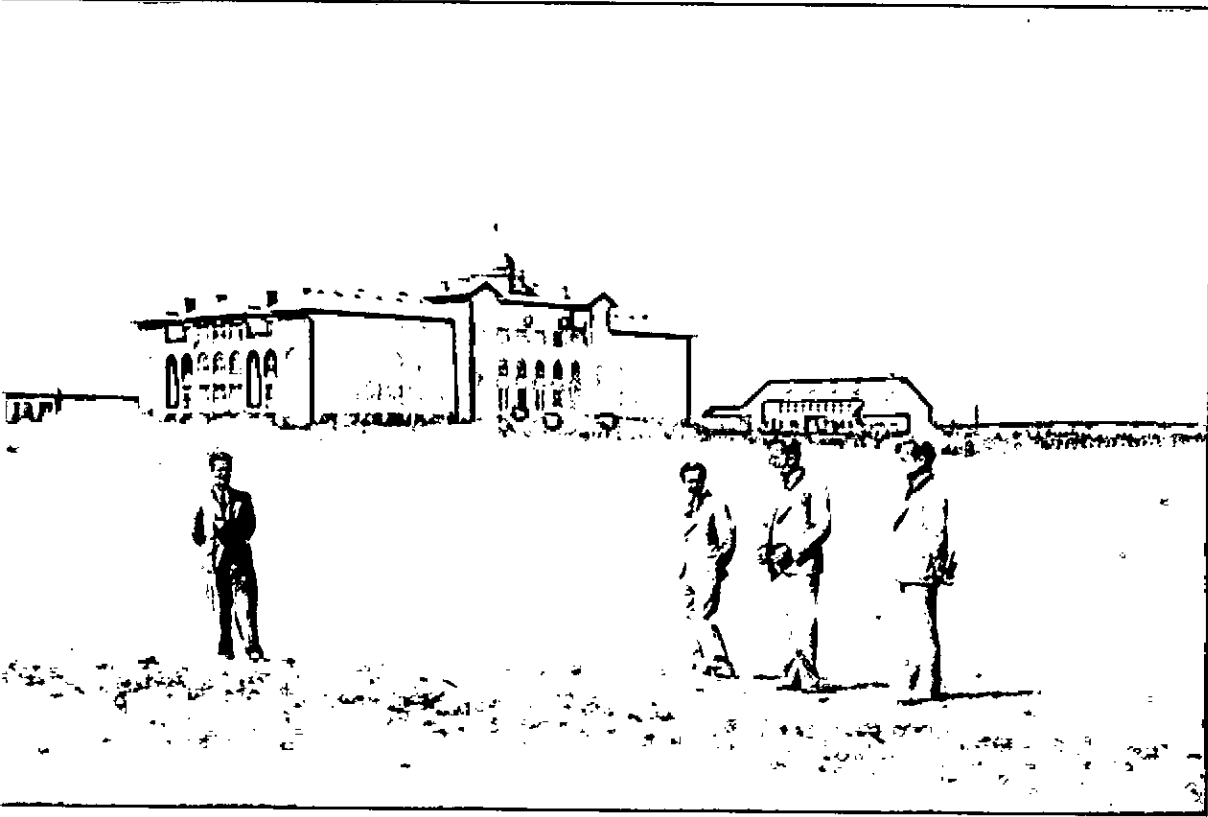
Bu 15 dakika sürdü. Bundan sonra beşer kiloluk güllelerle yapılan ikinci ve güç bir jimnastik başladı. Bu da bir çeyrek saat devam etti. Ortaya jimnastik kasaları ve beygirleri geldi. Bunların üzerinden muhtelif atlamalar başladı. Cidden güç olan bu atlamalar fevkalâde muvaffakiyetli oldu. Kasa üzerinde amuda kalkarak perendeler ve beygirler üstünde iki arkadaşın daire şeklinde tuttıkları kolları arasından yapılan balıklama atlamalar harika idi. Atlamalar da yirmi dakika sürdü. Bunu sportif hareketler takip etti. 40 genç sahaya grup grup dağıldı. Ortada önde yüksek atlama, sağda savurma topları (Schleuderballe) geride sıhhat topu (Medizinball) solda disk atma ve savurmaları yapıyordu.

Bu da bitti, koşulara geçildi: 200 metrelik koşuyu ikinci sıraftan bir efendi kazandı. Sonra 800+200+200+400=1600 metrelik olimpiik bayrak yarışı yapıldı. Bunu birinci sınıf önce bitirdi. Gerek jimnastik, gerekse spor hareketlerinin hepsinde talebenin gösterdiği kabiliyet, beceriklilik, göz peklığı ve teknik bilgi muvaffakiyeti çoğaltıyordu.

Bilhassa genç neslimizin beden mürebbiliğine yetişmekte olan bu namzetlerin üstlerine alacakları vazifelerin ehemmiyetle mütenasip olarak hazırlandıklarını görmek göğüs kabartıyor. Namzet gençler güneşten tunç rengini alan gürbüz ve sağlam vücutlariyle mesleklerine yaraşan birer insan numunesi olmuşlardır.

Mekteplilerin İdman Bayramı ve Samsun Posta Tarihi

Aynı talebe en son olarak el topu (Handball) oynadılar. İki sınıf takımları arasında yapılan bu müsabakayı 3-2 ikinci sınıf kazandı. Bu oyun memleketimizde ilk defa oynanmıştır. İki taraf on birer kişi. Saha futbol sahası. Kaleler aynı. Yalnız, kale önünde kaleciden başkasının giremeyeceği 14,65 metre nisif kutrunda bir yarım daire vardır. Kaleye şut bunun dışından atılabilir. Futboldan farkı: topu üç numaradır. Topa katiyen ayak

Gazi Terbiye Enstitüsü,
1930'lu yılların başı.
(Dr. Niyazi Altunya arşivi)

dokunulamaz ve dört saniyeden fazla elde top tutulmaz. Sü-
rat itibariyle futboldan çok daha seridir. Yüksek sıçramalar ve
topu havada emniyetle yakalamalar, topu eğilip yerden alma-
lar ve bütün vücudun iştirakiyle yapılan çalımalar, savurmalar ve
atmalar bu oyunun fizyolojik kıymetini futboldan bariz bir şe-
kilde yüksek tutmaktadır. Oyun devamınca her oyuncunun her
tarafı mevzun ve mütenasip bir kıymetle işlemektedir. Oyunda
iki oyuncu arasında hiç bir vakit çarpışma, tekmeleşme, çelme

takma gibi tehlikeli vaziyetlere imkân yoktur. Bununla beraber atmalar, savurmalar ve şütler ayakla vurmaktan daha kuvvetli ve daha serttir. Bu oyunu seyrettikten sonra bütün sporcularımızın bunu tanımamasını ve memleketimizde taammümünü meraklı bir sporcu yüreğiyle dinledik.

Beden terbiyesi şubesinin bize gösterdiği bu iki saatten fazla devam eden hareketler, sporlar ve oyun şenlik için hazırlanmış şeyler olmayıp, her günkü işlerinden bazı seçmelerdir.

Bütün talebeyi ve hocalarını tebrik eder, muvaffakiyetlerini her zaman alkışlamak isteriz.”

Anadolu’da İdman Bayramı

1934 yılının İdman Bayramı ülkenin dört bir köşesinde yapıldı. Başkent in gazetesi, (A.A) kaynaklı haberleri sütunlarından aktarıyor:

“(Niğde’de) Orta mektep bahçesinde bugün jimnastik şenliği bütün kız ve erkek talebenin iştirakiyle ve binlerce halkın huzuriyle muvaffakiyetli bir şekilde yapılmıştır. Hoca ve talebeler çok alkışlanmışlardır.”

“(Sinop’ta) Bugün yapılan orta mektep idman şenlikleri kalabalık bir halk kütlesi tarafından alaka ile seyredilmiş ve çocukların kabiliyet ve çevik hareketleri ve muhtelif spor oyunlarını takdirle karşılanmıştır.”

“(Zile’de) Saat onda Cümhuriyet meydanında kesif bir kalabalık önünde orta mektep talebesi tarafından jimnastik şenlikleri yapılmıştır.”

“Burdurumuz idman bayramını büyük bir alâka ile geçirmiştir. Bayrama binlerce halk iştirak etmiştir. Saat ona doğru bayram mahalline orta mektep talebesi başta spor hocaları Hasan Bey bulunduğu halde ve çok muntazam bir şekilde gelmişlerdir. Tam on buçukta jimnastik hareketleri başladı. Binleri geçen halk çocuklarımızı derin bir alâka ile seyrettiler. Bir saat

Gazi Terbiye Enstitüsü beden eğitimi öğretmenlerinden Zehra Alagöz.
(Dr. Niyazi Altunya arşivi)

Aydın Lisesi öğrencileri,
"Canım anneme, 19 Mayıs
şenliklerinde arkadaşlarımla:
Oğlunuz Ercüment." 1930'lu
yılların ikinci yarısı.
(Turan Tanyer koleksiyonu)

kadar devam eden bu bayram hakikaten muvaffakiyetle neticelenmiştir."

"Bugün Gazi stadında Bursa kız ve erkek mekteplerinin idman şenlikleri beş binden fazla seyirci huzurunda muvaffakiyetle yapıldı. Merasime geçit resminden sonra İstiklâl marşı ile başlandı. Milletçe onuncu yıl marşı söylendi. Gazi neslinin gösterdiği bu güzel muvaffakiyet sevinç ve takdirle karşılanmıştır."

İdman Bayramı, Kayseri'de, diğer yerlerden farklı olarak ayın 17'sinde yapılmıştı:

"İdman bayramı binlerce halkın huzurunda canlı bir surette bugün halkevi stadında icra edilmiştir."³¹

³¹ Hakimiyeti Milliye, 19 Mayıs 1934.

Bağ Güçleniyor

İdman Bayramı 1935 yılına gelindiğinde, normal gününden bir ay önceye çekildi. Mayıs ayında değil, nisan ayında yapıldı. 26 Nisan Cuma günü Gazi Terbiye Enstitüsü spor alanında öğleden sonra toplandı. Başbakan İsmet İnönü, Tüze (Adalet), İçişleri, Kültür (Maarif), Gümrük bakanları, sayıtlar (milletvekilleri) hazır bulundular.

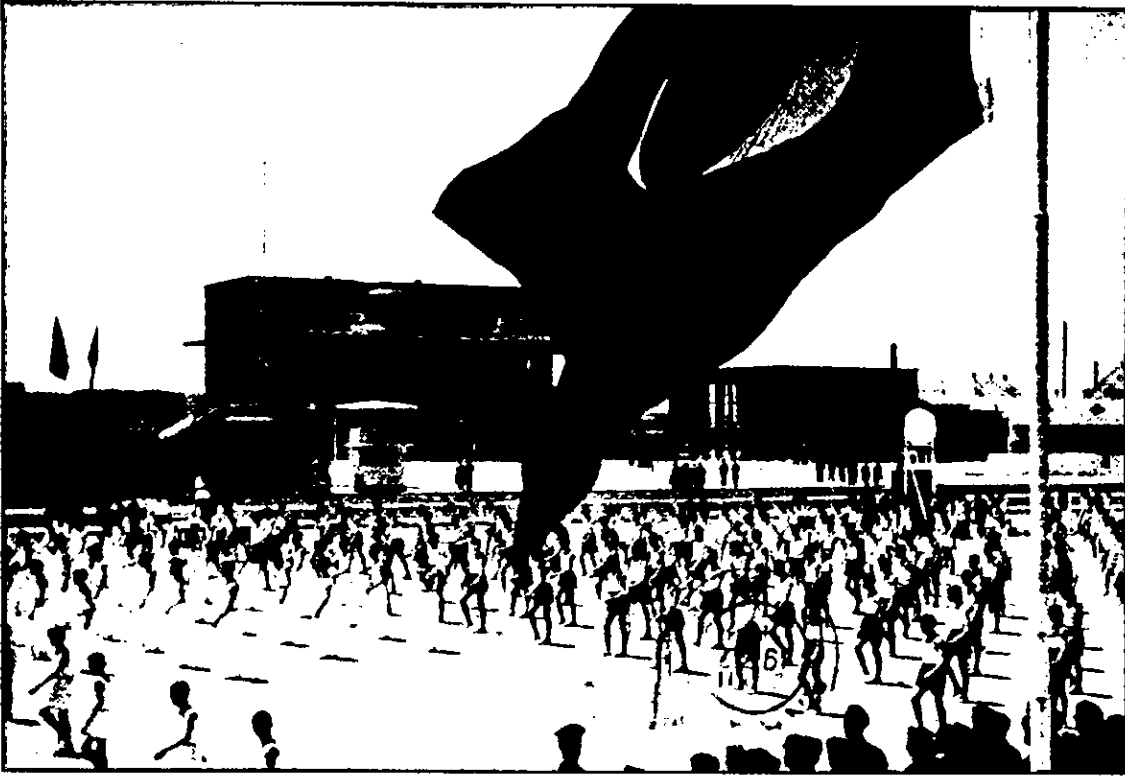
Bayram töreni, Gazi Terbiye Enstitüsü'nden Nizamettin

Kırşan'ın günün önemini ve amacını açıklayan konuşmasıyla başladı. Kırşan, hocası, "jimnastiğin kurucusu" Selim Sırrı Tarcan'ı selamlamayı da unutmadı. Öğrenciler geçit resminden sonra hep birden "Erkinlik Türküsü"nü okudular. ("Gençlik Marşı", dildeki yenileşmeye kapılmış, "Erkinlik Türküsü" olmuştur.)

Zehra Alagöz ile Vildan Âşir Savaşır, öğrencilerin jimnastik hareketlerini yönettiler. Ankara'nın tek periyodik yayın or-

Gazi Terbiye Enstitüsü Spor Sahası'nda İdman Bayramı. Başbakan İsmet Paşa (İnönü), sağında Kültür (Maarif) Bakanı Zeynel Abidin Özmen, 26 Nisan 1934. (Dr. Niyazi Altunya arşivi)

Yarış Alanı (Hipodrom),
19 Mayıs 1936. Matbuat
Umum Müdürlüğü kartı.
(Necati Kazancı koleksiyonu)

ganı *Hakimiyeti Milliye* yerini *Ulus* adına terketmişti; gazetenin muhabiri, tören hakkındaki izlenimlerini aktarırken, “Denebilir ki, kızlarımızın hareketleri erkeklerimizden daha düzgündü.” diye yazdı. Haberden öğreniyorduk ki, “Gazi Terbiye Enstitüsünün gürbüz jimnastik bölümü de türlü güzel hareketler yapmışlar ve oyunlar oynamışlardır. Okullar arasında eğlenceli yarışlar yapılmış ve el topu oyunu oynanmıştır.”

Tören sonrasında Başbakan İsmet İnönü, öğrencilerle birlikte fotoğraf çektirecek, öğretmenlerini kutlayacaktı.³²

Artık aradaki “bağ” da güçleniyordu.

İki-üç yıldır bayramlarda spor alanlarından, 1919 yılının Mayıs ayı günlerinde, genç bir generalin yolda yanındakilere söylediği, söylediği “Gençlik Marşı” yükseliyordu.

İdman Bayramı, Atatürk’ün Samsun’a çıkışının yıldönümü olarak karşılanıyordu.

³² *Ulus*, 27 Nisan 1935.

Ulus'un ilk sayfasındaki başlıklardan birisi şöyleydi:

"Dün Ankara, Millî Şef Atatürk'ün yurdu kurtarmak için Samsun'a çıkışının yıldönümünü coşkunca kutladı"³³

Yarış Alanında 19 Mayıs Bayramı

Gençlerin bayramıyla "Samsun" ve Atatürk'ün Samsun'a "19 Mayıs" günü çıkışı, "özellikle" bir arada tutuluyordu. 1936 yılı 19 Mayıs gününün İdman Bayramı, "yeni" bir bayram adıyla birlikte değerlendirilmişti. *Ulus*'ta yer alan haberin başlığında olduğu gibi, haber metnine sızan vurgulama da o günün "19 Mayıs Bayramı" olduğu üzerineydi:

"Dün, memleketin her tarafında, mektepliler, sporcular bayram yaptılar. Gençliğin içten gelen bu tezahürüne halk da karıştı. 19 Mayıs... Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığı bu mutlu günün yıldönümü, ulusumuz için hakiki bir bayram oldu."

Cumhuriyet'in başkentinde 19 Mayıs 1936 günü yaşam, sabahın erken saatlerinde Ulus Meydanı'nda Zafer Anıtı'na çelenklerin getirilip konulmasıyla başladı.

Büyük bir kalabalık Ulus Meydanı'nda toplanmıştı. Bir gün önce gazetede ve şehrin çeşitli yerlerine asılan afişlerle duyurulmuştu ki, belediye otobüsleri İdman Bayramı'nın kutlanacağı alana gitmek isteyen Ankaralıları bilâücret taşıyacaktı. Çünkü, herkesin özel arabası olmadığı gibi, tören alanı yürüyüş mesafesinde uzaktı da!

Bu defa bayram kutlaması için, ne İstiklâl ne de Gazi Terbiye Enstitüsü sahaları söz konusuydu. Tören için ayrılan yer, yarış alanıydı.

Ankara Hipodromu'nun yapımına iki yıl önce başlanmıştı. Mimar Paolo-Vietti Violi'nin projesinden başkent yeni bir alan kazanmıştı. İtalyan mimar, hipodrom ve stadyum yapımında uzmandı. 40 civarında benzer projenin altında imzası vardı. Yine başkent için tasarladığı stadyumun yapımı da bitmek üzereydi.

³³ *Ulus*, 20 Mayıs 1936.

Ankaralılar sabah saat dokuzdan itibaren şehrin çeşitli noktalarından otobüslerle yarış alanına gittiler.

“Mektepliler saat 10 da alanda yerlerini almış bulunuyorlardı. Tribünler ve pistin kenarları halkla dolmuştu. Başbakanımız İsmet İnönü, bakanlarımız, bir çok sayıllar, generaller, kordiplomatik de jimnastik şenliğini görmeye gelenler arasındaydılar.

Saat 11 de geçit resmi başladı. Sırasıyla, kız lisesi, kız enstitüsü, musiki öğretmen okulu, ikinci orta okul, erkek lisesi, Gazi lisesi, erkek orta okulu, sanat okulu, yapı usta okulu talebeleri başta öğretmenleri olduğu halde, jimnastik kıyafetleriyle, bir geçit resmi yaptılar. Yüzleri tribünlere çevrilmiş olarak toplanarak İstiklâl marşını söylediler.”

Marşın okunması bitince, Gazi Terbiye Enstitüsü'nden Vildan Âşir Savaşır coşkulu bir açılış konuşması yaptı:

“... Türk çocukları bugün yurdun her tarafında er meydanlarında toplanarak, şenlikler yaparak bu büyük bayramdan duydukları sonsuz sevinci haykırmak istiyorlar... Hakları var, ne kadar sevinseler yeridir.

Bundan on yedi yıl önce bugün, Türk vatanının bağrından övünerek çıkardığı en kudretli çocuğu milletin alın yazısını değiştiren savaşın ilk adımını atmıştı.

Bundan on yedi yıl önce bugün, yurdun en temiz parçasını düşman ayağı çiğnerken o masûm, kıyılarından yurdun üzerine çöken kara talihi ışığa, zafere döndüren savaşın ilk adımını atıyordu...

Bundan 17 yıl önce bugün, 19 mayıs 1919 da hür ve mesud yarının yapıcısı Atatürk, İstiklâl savaşının muzaffer kumandanı Gazi, en acı günlerin teselli güneşi Mustafa Kemal Samsuna ayak basmıştı...

19 mayıs günü kara günlerin tükendiği tarihtir. Bu tarih koca bir devrin dönüm noktasıdır.

Bunun manasını çok iyi anlayan çocuklarımız bugünü kendilerine bayram bildiler. Size de bu bayramlarına katıldığınız için teşekkür ediyorlar...”

Savaşır, konuşmasını bitirdikten sonra, “Koca bir devrin dönüm noktası” saydığı 19 Mayıs’ın kutlamasına geçildi. Öğrencilerin jimnastik gösterileri izlendi. Gösteriler öğle saatlerine kadar sürdü.

O yılın bayramı önceki yıllardan farklı bir şekilde, sonraki saatlerde de sürdü. Yarış alanından ayrılan öğrenciler tren garına yürüdüler. Önce garın önündeki geniş meydana toplandılar, buradan da şehrin içinde yürüdüler.

İstanbul’da kutlanan İdman Bayramı’nda kız jimnastikçiler, 1930’lu yıllar.

Gar önündeki meydan, bugün, “19 Mayıs Meydanı” adını taşıyor.

20 Mayıs günü, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği’nden yapılan bir açıklama Anadolu Ajansı kanalıyla basına gönderildi:

“19 Mayıs gününün yıldönümü münasebetiyle vatandaşların yüksek duygularını bildiren yazılara ve bugünü kutlamak için yapılan spor bayramında gençliğin gösterdiği heyecan ve bağlılığa teşekkürlerini bildirmeğe Atatürk, Anadolu Ajansı ödevlendirmiştir.”³⁴

Gençlerle Birlikte

Ankara’da öğrenimde bulunan Bursalı gençler, 26 Mart 1937 günü, “Uludağ Gecesi” adıyla bir toplantı düzenlemiş-

³⁴ Cumhuriyet, 21 Mayıs 1936.

Yedigün,
No. 219, 19 Mayıs 1937.
(Karşı sayfa)

lerdi. Ankara Halkevi (Bugün, Devlet Resim ve Heykel Müzesi) salonundaki toplantıya Ekonomi Vekili Celâl Bayar başkanlık ediyordu. Bayar, toplantı sırasında, “Bursa gençlerinin BÜYÜK ÖNDER’e sonsuz inan ve itaatlerini ve onun nurlu yolunda yorulmadan Atatürk’ü takibe and”larını Atatürk’e bir telgraf-la bildirdi.

Telgraf Çankaya’ya ulaştığında Atatürk bazı konuklarıyla sofradaydı. Telgraf kendisine verildi; okudu; gençlerin “yorulmadan” onu izleyeceklerine dair “and” içmelerine dair sözler karşısında duygulandı. Saat gece yarısını aşmıştı. Daha fazla oturamadı sofrada, kalktı. Herkesi kaldırdı. Konuklarını yanına aldı ve Çankaya’dan Halkevi’ne gidildi. Maarif Vekili Saffet Arıkan, Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Aras, Fuat Cebesoy, Kâzım Dirik, Dr. Afet İnan, Ali Kılıç, Salih Bozok’la birlikte Halkevi’nden içeriye girişi görülmeye değerdi. Sürpriz ziyaret karşısında gençler sevgi gösterisinde bulundular. Hemen etrafını aldılar.

Atatürk, gençlerle bir süre dil ve tarih üzerine konuştu. Sonra kendisine gösterilen coşku, bağlılık sözleri karşısında şunları söyledi:

“Arkadaşlar, bu gece buradaki toplantınızı ve benim hakkımdaki derin duygularınızı, Celâl Bayar, çok güzel ve canlı bir ifade ile bana bildirdi. Bu meyanda dedi ki: ‘Siz, genç arkadaşlar, yorulmadan beni takibe ahdetmişsiniz.’ İşte ben bilhassa bu sözden çok duygulandım.

Yorulmadan beni takip edeceğinizi söylüyorsunuz. Fakat, arkadaşlar, yorulmadan ne demek? Yorulmamak olur mu? Elbette yorulacaksınız. Benim sizden istediğim şey yorulmamak değil, yorulduğunuz zaman dahi, durmadan yürümek, yorulduğunuz dakikada da dinlenmeden beni takip etmektir. Yorgunluk, her insan için, her mahlûk için tabii bir halettir. Fakat, insanda yorgunluğu yenebilecek mânevi bir kuvvet vardır ki, işte bu kuvvet, yorulanları dinlendirmeden yürütür.

Sizler, yeni Türkiye’nin genç evlâtları! Yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz! Ben, bu akşam buraya yalnız bunu size anlatmak için gelmiş bulunuyorum. Dinlenmemek üzere yürümeğe karar verenler, asla ve asla yorulmazlar. Türk gençliği gayeye, bi-

zim yüksek idealimize durmadan, yorulmadan yürüyecektir. Biz de bunu görmekle bahtiyar olacağız. Şimdi, çocuklar, eğleniniz.”

Atatürk sözünü bitirince, gençler, hep birlikte marş söylemeye başladılar:

Dağ başını duman almış
Gümüş dere durmaz akar
Güneş ufuktan şimdi doğar
Yürüyelim arkadaşlar!..

Atatürk'ün sözleri, Halkevi'nin büyük salonundan dışarıya taşan marş, orada bulunan herkesi çok heyecanlandırmıştı. Atatürk, dayanamadı, yine konuştu. Bu defa bu güzel marşla ilgili bir anısını gençlerle paylaşmak istemişti:

“Arkadaşlar, ben 1919 senesi Mayısı içinde, Samsun'a çıktığım gün elimde, maddî hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız, büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve mânevî bir kuvvet vardı. İşte, ben, bu ulusal kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım. Samsun'dan Anadolu içerilerine, kırık bir otomobille gidiyordum. Yanımda ötedenberi yaverliğimi yapan Salih ve Cevad Abbas'dan biri bulunuyordu. O kırık otomobil Anadolu yollarında ilerlerken, ben, daima düşünür ve yaverime şimdi sizin terennüm ettiğiniz şarkıyı söyletirdim. Ben, Türk ufuklarından bir gün behemehal bir güneş doğacağına, bunun hareket ve kuvvetinin bizi ısıtacağına, bundan bize bir güç çıkacağına o kadar emindim ki, bunu âdeta gözlerimle görüyordum. O şarkıyı okutup tekrar ettirmekten maksadım, Türk'ün bu güneşi doğunca muvaffak olacağını anlatmaktı. Bu sebeptendir ki, demin söylenen şarkı, benim on sekiz senelik bir hâtıramı tazeledi. Bu şarkıyı söyletmeğe önyak olan genç Bayana teşekkür ederim.”³⁵

Daha sonra Celâl Bayar konuştu. Bayar, sözlerini bitirince, Atatürk gençlere şunları söyledi:

“Gençler, benim müstakbel emellerimi tahakkuk ettirmeği taahhüd eden gençler!.. Hakikaten, Bayar'ın dediği gibi bir gün bu memleketi sizin gibi beni anlamış bir gençliğe tevdi edeceğimden dolayı çok memnun ve mes'udum. Buna cidden sevin-

³⁵ Atatürk'ün Söylev Demeçleri II (1906-1938), s. 284-285. (Cumhuriyet, 1 Nisan 1937)

mekteyim. Fakat, beraber yaşadığımız müddetçe benim hedefime yürümenizi hepimizden talep etmek meşru bir hakkım olarak tanınmalıdır.”³⁶

Ankara Stadyumu’nda

Gençlik Marşı, 1937 yılının 19 Mayıs günü, Ankara’nın “yeni” ve “geniş”, zemini yeşil dokunmuş spor alanında büyük bir kalabalık tarafından da söylenecekti.

İstiklâl Spor Sahası’nın, Gazi Terbiye Enstitüsü’nün toprak, sert zeminleri geçmişe karışmıştı! 1937 yılının Mayıs ayında, gençlerin kendilerini gösterebilecekleri bir başka alan vardı. Yedi yıl önce *Hakimiyeti Milliye* muhabirinin Ankara için dilediği, o “muntazam asri meydan”, sonunda şehrin yeni yapıları arasında yerini almıştı. Paolo-Vietti Violi’nin tasarımı “Ankara Stadyumu”, 15 Aralık 1936 günü dörtlü bir futbol turnuvasının ilk maçıyla açılmıştı. Bundan böyle gençlerin her yılın Mayıs ayında buluşacakları yeni adres orasıydı. Ve bu adres değişmeyecekti.

Her yılın Mayıs ayının 19’uncu gününde yapılması kesinleşen İdman Bayramı, asıl adının ötesinde “19 Mayıs Spor-Gençlik Bayramı” olarak anılıyordu. Ama söylenişinde, yazılışında yine de birlik sağlanamıyordu. Bazı zaman “Spor-Gençlik Bayramı”, bazı yerde “Gençlik ve Spor Bayramı” deniliyordu.

Atatürk, Samsun’da 19 Mayıs 1919 Salı günü saat 07.00’de karaya ayak basmıştı. Ankara’da 18 yıl sonra, 19 Mayıs sabahı saat tam 07.00’de 21 pâre top atıldı. Fabrikaların, tren istasyonunda lokomotiflerin düdüklere, caddelerdeki otomobillerin kornaları bir dakika boyunca çaldırıldı.

Hava o gün biraz ağırdı. Arasıra yağmur yağıyor; bununla birlikte sokaklarda, meydanlarda saatler ilerledikçe toplanan insan sayısı artıyordu. Bunun nedeni, bayramın “yeni” stadyumda kutlanacak olmasıydı. *Ülkü* dergisi yazarının gözlemi de böyleydi:

³⁶ Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk 1928-1938*, C. II, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1991, s. 866. Yazar, iki ciltten oluşan bu çalışmasında, 26/27 Mart 1937 gecesi Ankara Halkevi’ndeki kutlamaya ve konuşmalara yer verirken çeşitli gazete ve kitaplardan yararlanmış, özgün yazım biçimini ve sözleri bugüne uyarlamıştır.

19_MAYIS

Şu y g u l a r ı

Bu sabah ufkumuzda çift güneş doğdu. Bu ikinci güneşte parlayan baş, Türkün kalbinde yaşayan başdır ki bu baş ışığını karanlıklar içinden bize bugün gönderme başlamıştır.

Şimdi Türkün seması onun gözlerinden renk, güneğinden ışık ve hututundan yol almıştır. İşte bu başın üstünde kendi ışıkları ile yanan :

19/Mayıs/1919

levhası parlıyor. Bugün bu parlayan levhanın on sekizinci yıl dönümüdür. Bugün istiklâl ve hürriyet adınının Türk topraklarına ilk atıldığı gündür. Bugün bizi ışıklarıyla yaşatan bir güneğin doğuş günüdür. Bugünü on sekiz yıl evvelki günlerinde onun başında ufkumuzda doğan güneğin şuaları parladı.

19_MAYIS_1919
23_NİSAN_1920
30_AĞUSTOS_1922
1_1 TEŞRİN_1922
24_TEMMUZ_1923
29_1.TEŞRİN_1923

SAMSUN
BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
DUMLUPINAR
MİLLÎ HAKİMİYET
LOZAN
CUMHURİYET

O Türk ulusuna karanlıklarda aydınlıklar yarattı ve 19 Mayıs 1919 da Samsun ufuklarında doğan güneğin yanından istiklâl ve hürriyet aşkile fırlayan ok karanlıkları, karanlık ufukları delerek amacını İzmir sularında buldu.

19 Mayıs 1919 da başlayan Türkün davası 29 Teşrinievvel 1923 te şeklini buldu.

1919 da vatan düşman işgali altında ezilirken 1923 de istiklâline kavuştu.

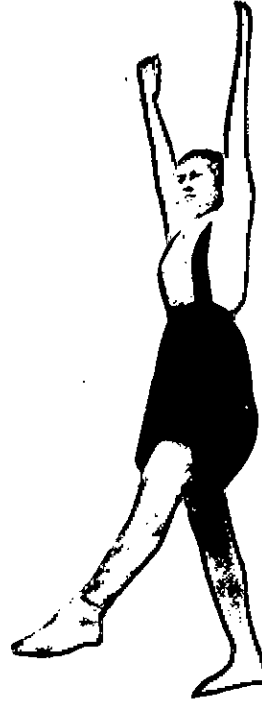
Samsun'da doğan güneğin gözlerinde çakan simşeklerle, hürriyet ve istibdat arasında esen fırtınalar yurdumuzun üstünü kaplayan bulutları az bir zamanda dağıttı ve Vatanımızı, çığneyen ayaklardan kurtardı.

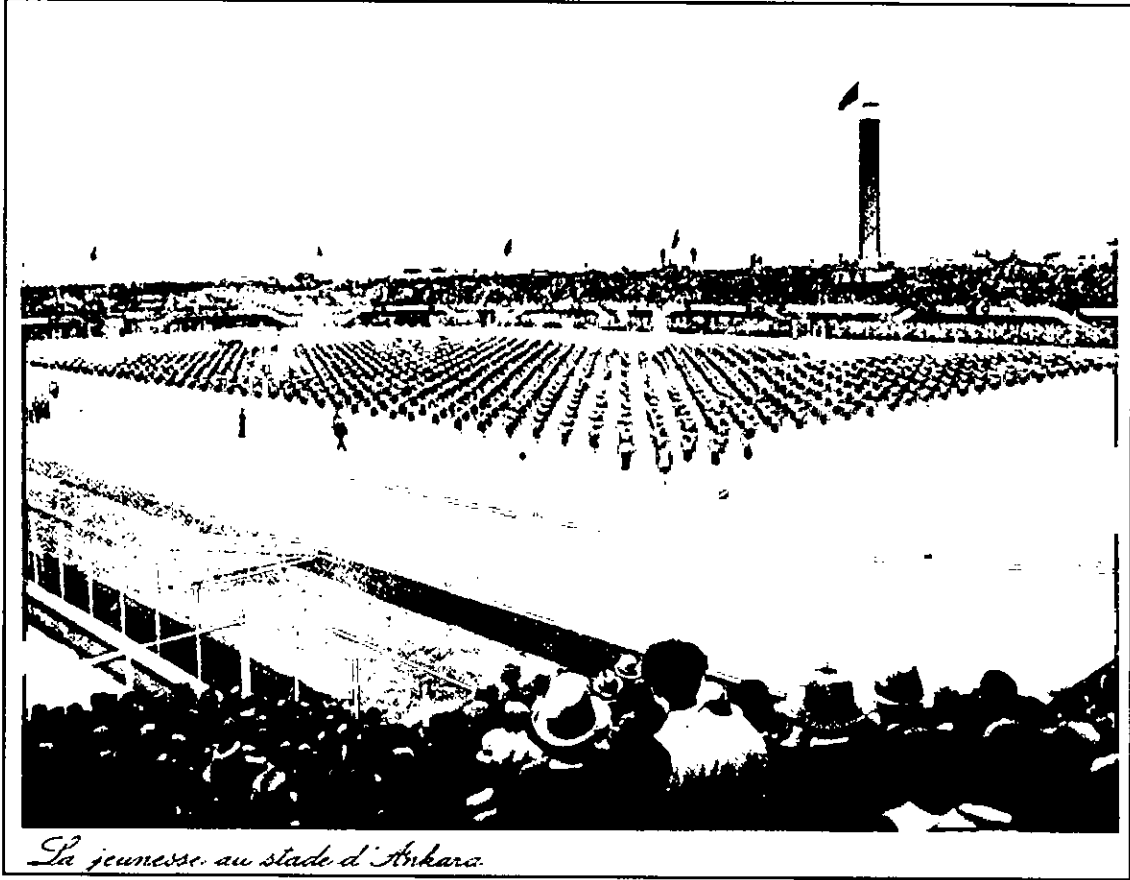
Evet bu yurdu kurtaran kafa tek bir Türk vücudu yaratan Türkün Kemali :

Sen asırlarca tarihi devirleyen Atalarımızın meşalesini söndürmedin, hattâ ve hattâ ışık ekledin.

Şimdi de sana Türk genci bütün mevcudiyetile söz veriyor ki yanan meşaleyi son damla kanı toprağa akıncaya kadar söndürmeyecektir. Buna inan kalbine inandığın kadar inan çünkü senin kalbin onun kalbinde çarpıyor.

Ankara Kız Lisesi
4 - A. 226 Uloiye

Ankara Stadyumu,
19 Mayıs 1937,
Direction Generale de la
Presse kartpostalı.
(Mehmet Akan Koleksiyonu)

“Havanın arasına yağışlı olmasına rağmen sokaklar insandan geçilmez bir halde idi.

Halkevi'nin önündeki küçük meydan yarımaya doğru üç bine yakın kız ve erkek genç ve gülbüz türk çocuklarile dolmuştu.

Bin küsur kız ve bir o kadar erkek talebenin toplantısı sona erince kabile harekete geçti.

6 kişilik cephe ve 12 kişilik derinlikte takımlar teşkil eden Ankara gençliğinin Halkevi'nden Ulus meydanına kadar geçişleri caddeleri dolduran halk tarafından takdir ve sevgi ile seyredilmiş ve coşkunca alkışlanmıştır.

Yürüyüş kolu Halkevi - Atilla Caddesi - Sergi evi köşesi -Bankalar Caddesi yoluyla Ulus meydanına geldiler; anıtın etrafını çepçevre sardılar. Hep bir ağızdan İstiklâl marşını okuduktan sonra Atatürk'ün heykeline çelenk koydular.

Buradaki merasim bittikten sonra gene aynı yürüyüş sırasıyla İstasyon caddesi-Kamutayın köşesi-Akköprü yolunu takib eden kabile stadyoma girdi.

Ankara'nın güzel eserlerinden biri olan stadyom, seyrine doyulamiyacak bir güzellikte idi.

Yirmi bin kişi alan stadyomda, saat on beşe doğru, en aşağı bir hesabla, bu yekûn dolmuş bulunuyordu. Bakanlarımıza, mebuslarımıza, kordiplomatikliğe ve büyük hükûmet adamlarımıza ayrılan 2000 kişilik kapalı tribünde, vaktinden evvel yer kalmamıştı.”³⁷

Başta Kamutay (TBMM) Başkanı Abdülhalik Renda, bakanlar gelip şeref tribününde yerlerini almışlardı.

Saat tam 15.00'de stadyum dışında bekleyen yürüyüş kolu, şeref kulesinin bulunduğu kapıdan içeriye girmeye başladı.³⁸ Önde bando vardı. Ardından bayrak taşıyan grup geliyordu. Onları kız, erkek öğrenciler ve Ankara kulüplerinin çeşitli branşlardan sporcuları izliyorlardı. Pist üzerindeki yürüyüşten sonra alanın ortasındaki yerlerini aldılar. Ankara Erkek Lisesi Beden Eğitimi Öğretmeni Mahmut Işıtman'ın³⁹ komutuyla, alandaki öğrenci ve sporcular İstiklâl Marş'ını okudular; tribünlerdeki Ankaralılar da gençlere eşlik ettiler.

İstiklâl Marş'ından sonra Dahiliye Vekili Şükrü Kaya bir konuşma yaptı. Bunu, Bolu Mebusu Cevad Abbas Gürer'in konuşması izledi. Ankara Erkek Lisesi öğrencisi Hüsnü Göksele⁴⁰ öğrenciler adına konuştu. Sonra, Musiki Muallim Mektebi öğrencileri bando eşliğinde Sporcu Marş'ını okudular. Marş bittikten sonra da Ankara Kız Lisesi son sınıf öğrencisi Melâhat Savtekin kürsüye geldi; Mekteplileri Atatürk'e bağlılık için ant içmeğe çağırırdı. Öğrenciler hep birlikte bağlılık antını okudular:

³⁷ Ülkü, S. 52, Haziran 1937, s. 303.

³⁸ Şeref Kulesi, açık tribünün bulunduğu yerdedi. 1950'li yıllarda yıkıldı.

³⁹ Mahmut Işıtman, Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi ilk dönem (1934-1935) mezunlarındadır. Uzun yıllar Ankara Erkek Lisesi/Atatürk Lisesi'nde görev yaptı. Öğrenciler arasında çok sevilen bu öğretmen lakabıyla ünlüydü: “Kılı” Mahmut.

⁴⁰ Prof. Dr. (Tıp) Hüsnü Göksele.

SENE: 5 No. 220 CILT: 9

FIATI 10 KURUŞTUR

26 MAYIS 1937

SAHİBİ

SEDAT SİMAVİ

İdarehanemiz:

İstanbul Ankara cad.
İkdam yurdu 2 inci kat
Telefon: 23031 Telgraf
İstanbul: Yedigün

YEDİGÜN

ABONE ŞARTLARI

Türkiyenin her tarafı
İçin seneliği 500 — 6
aylığı 250 — 3 aylığı
130 kuruştur.

Hariç için seneliği 500
6 aylığı 400 kuruştur.

ÇARŞAMBA GÜNLERİ ÇIKAR HER ŞEYDEN BAHSEDER HAFTALIK RESİMLİ MECMUADIR.

19 Mayıs gençlik bayramı İstanbulda büyük bir neşe ile kutulandı. Genç talebeler çok muvaffakiyetli beden hareketleri yaptılar. Geçit resmine Türkkuşu üyeleri de iştirak etti. Merasimin ikinci safhasında, Beyoğlu Halkevi kızları bedli hareket ve rakalar yaptılar. Yukardaki resim, beden hareketleri yapan genç mekteplileri gösteriyor...

Ey varlığımızı yaratan sevgili Atatürk. Açığın yolda, kurduğun ülküde, gösterdiğin amaçta, hiç durmadan yürüyeceğimizize ant içeriz.

Bundan sonra gösteriler başladı. Sırasıyla kız öğrenciler, erkek öğrenciler, Yüksek Ziraat Enstitüsü ve ondan sonra Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi öğrencileri idman hareketleri yaptılar. Spor müsabakalarına geçilince daha da renkli saatler yaşandı:

“Bu arada Ankara kulüplerine mensub güreşçiler de gösteriş müsabakaları yaptılar. Bilhassa olimpiyatlarda dünya üçüncülüğünü kazanan Mersinli Ahmed’le millî güreş takımından Ankaralı Hüseyin’in müsabakası çok alkışlandı.

Günün programı üç şehir arasında yapılan atletizm müsabakalarıyla sona erdi. Bir ağızdan onuncu yıl marşını okuyan halk, geçirdikleri günün neşe ve heyecaniyle stadyomdan ayrıldılar.”⁴¹

İdman Bayramı’na başlanmadan, törene katılan bin kişinin imzaladığı bir dilekçe okunmuş, dilekçede Dahiliye Vekili Şükrü Kaya’dan Atatürk’e bağlılık bildiren bir yazının sunulması istenmişti. Şükrü Kaya, Atatürk’e şu telgrafı gönderdi.

“Bundan 18 yıl önce vatanın ufuklarında ve milletin ruhunda bütün ümit ışıkları söndürüldüğü ve ye’sin, çaresizliğin kara kâbusu bütün yürekleri sardığı zaman, içinde taşıdığı inan, irade ve sevgi güneşini, saltanat ve hilâfet rejiminin bütün şenatine rağmen ilk defa Samsun’a milletin ezgin ve bitkin gözleleri önünde parlatan ve milletin içinde ve milletle beraber bugünün Türkiye’sini yaratan Atatürk’e, sonsuz minnet ve şükranlarımızı sunarken, daima arkasından bir tek nefer gibi gitmenin zevki, heyecanı ve itminanı ile sağlıklar, uzun ömürler ve yeni başarılar dileriz.”⁴²

Atatürk, ertesi gün, telgrafla kendisine bağlılığını bildiren halka Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği aracılığıyla teşekkür etti:

“19 Mayıs gününün yıldönümü münasebetile yurdun her tarafından gelen ve vatandaşların yüksek ve samimî hislerine ve spor bayramı şenliklerine iştirak eden şuurlu gençliğin heyecanlı duygularına tercüman olan telgraflardan Atatürk, mütehassis olmuşlar ve teşekkürleriyle sevgilerinin iletilmesine Anadolu Ajansını memur etmişlerdir.”⁴³

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya’ya da 21 Mayıs 1937 günü şu telgrafı gönderdi:

“19 Mayıs gününün yıldönümünde Ankara Stadyomunda toplanan muhterem yurttaşların ve şuurlu ve gürbüz gençliğin

⁴¹ Ülkü, S. 52, Haziran 1937, s. 304.

⁴² Ayın Tarihi, S. 42, Mayıs 1937, s. 7.

⁴³ Ayın Tarihi, S. 42, Mayıs 1937, s. 9.

yüksek ve kalbî hislerini bildiren telgrafınızı büyük sevinçle aldım. Teşekkür eder ve Türk'ün hududu olmıyan yükselme ve ilerlemesinde daima başarılar dilerim.”⁴⁴

Son Bayram

“On dokuz mayıs, spor ve gençlik bayramı, dün Ankara'da beklenenden daha büyük ve heyecanlı bir törenle kutlandı. Stadyom normal olan seyirci miktarının iki mislinden fazlasıyla dolmuştu ve dün bu halk yığınları, başşehrin kurtuluş devrinin ilk gününe olan nisbetle, gençliğe karşı beslenen gönülden sevgiyi, inkılâbın büyük ve eşsiz kurucusu Atatürk'ün huzurunda bir ibadet heyecanı içinde isbat ettiler.

Gönüllerindeki şükran ve saadet hislerini gürbüz ve yavuz çocukları doya doya seyrederek yarına olan güven ve ümidlerini ebedî bir huzur haline getirmek isteyen on binler, daha sabahın çok erken saatlerinde stadyomu doldurmaya başlamışlardı. Bu akın, oturacak değil, ayakta duracak bir yer, sahayı görebilecek ufacak bir yer kalıncaya kadar devam etti.”⁴⁵

“Yüzbine yakın Ankara” 19 Mayıs 1938 günü, “19 Mayısı fevkalâde tezahürle” kutlamıştı,

Ankara'da bütün resmî ve özel kuruluşlar, apartmanlar, evler, mağaza ve dükkanlar, bütün ulaşım araçları kırmızı, beyaz kordelalar, defne dalları ve bayraklarla donatılmış, büyük caddelere ve meydanlara levhalar asılmıştı.

“Türk! Öğün, Çalış, Güven”

“19 Mayıs, Güven, Sevinç, Hareket Günüdür”

“Doğru İnsan Dik Yürür”,

“Vücudunu ve Kafanı İşlet”

“Dedikodu Yapma, Spor Yap”

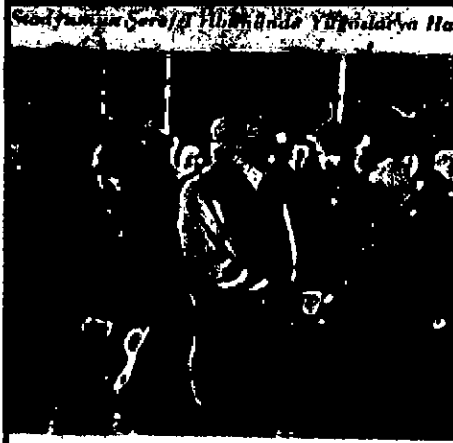
“Spor Gençliğin Tilsimidir”

“Şen Ol Genç Kalırsın”

Gösterilere katılacak okullar ve spor kulüpleri önce saat 12.30'da Halkevi önünde toplandılar. Buradan hareketle Denizciler Caddesi'nden Anafartalar Caddesi'ne çıktılar. Ulus

⁴⁴ Ayın Tarihi, S. 42, Mayıs 1937, s. 9.

⁴⁵ Ulus, 20 Mayıs 1938.

ve gitmek üzere Ankaradan hareket ederlerken

spor ve gençlik bayramına aid
6 ncı ve 7 inci sayfamızdır

19 Mayısı fevkalâde tezahürle kutladı

Geçid resmi ve hareketler çok muntazam oldu

On dokuz mayıs, spor ve gençlik bayramı, dün Ankarada beklenenden daha büyük ve heyecanlı bir törenle kutlandı. Stadyum normal olan seyirci miktarının iki mislinden fazlasıyla dolmuştu ve dün bu halk yığınları, başşehirin kurtuluş devrinin ilk gününe olan nisbetle, gençliğe karşı bealenen gönülden sevgiyi, inkılâbın büyük ve eşsiz kurucusu Atatürk'ün huzurunda bir ibadet heyecanı içinde isbat ettiler.

Önüllerindeki şükran ve saadet hislerini gürbüs ve yavus çocukları doya doya seyrederek yarma olan güvaz ve ümitlerini ebedi bir husur haline getirmek istiyen on binler, daha

(Sana 8. inci sayfa)

Hatayda tazyik

Genereye ve Fransoya

birer nötr

Ebedi Şefimiz

Atatürke sonsuz tazim ve sükran

Dünya İzzetli Dahi
Vakfı ve C. H. Farklı Çeşitli
Sohretleri B. Ş. K. K. K. K. K.
Stadyumda yapılacaklar
Tibniye
Sayın Bay Şehit K. K. K.

Meydanı'na gelindi. Zafer Anıtı önünde bir süre duruldu. Anıta çelenk konuldu. Buradan hareketle saat 14.00'de Ankara Stadyumu'nun önüne varılmıştı. Geçen yıl olduğu gibi, şeref kulesinin altındaki kapıdan stadyuma girilecekti.

Önde Cumhurbaşkanlığı Bاندosu vardı. Bando, Türk bayrakları taşıyan gençlerle birlikte şeref tribünü önünde yerini aldı. Tribünde TBMM Başkanı Abdülhalik Renda, bakanlar, yabancı ülkelerin temsilcileri bulunuyorlardı.

Bando marş çalmaya başladığında, kapıdan kız ve erkek binlerce öğrenci girmeye başladı. Erkek öğrencilerin beyaz atletlerinin göğüslerinde okul adlarının ilk harfleri yazılıydı. Onların arkasından üzerlerinde spor giysileri, el ve omuzlarında

Ulus, 20 Mayıs 1938.

branşlarına ait malzemeyi taşıyan bine yakın sporcu geliyordu. Alanda toplanıldıktan sora İstiklâl Marşı okundu.

Sıra Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın yapacağı konuşmadaydı.

Şükrü Kaya'nın Konuşması

Kaya, radyo aracılığıyla yayınlanan uzun konuşmasının bir yerinde, "19 Mayıs" gününün önemine değinmişti:

"Atatürk, Türkiye'yi ve Türkler'i tasavvurlanmış ve hazırlanmış o feci durumdan kurtarmakla, dünyanın mühim ve büyük bir parçasında girişeceği boğuşmalardan ve düşeceği kaotik hallerden kurtardı. Türklüğü, ilerleme ve barış âmili olarak insanlık camiası arasında lâyük olduğu şerefli makamına iade etti. Mütarekenin karma karışık tasfiye anlarında ilk olarak kurtulma yolunu buldu ve kurtulmak isteyenlere örnek ve önder oldu.

Dünya efkârı umumiyesinin ve cihanda bütün sağ duygu sahiplerinin Atatürk'e hayranlığının ve takdirkârlığının ve Türk inkilâbına ve Türkler'e karşı da sempati ve hayranlığının birçok sebepleri arasında bu kurtarma ve kurtulma hissinin verdiği memnuniyetin yeri büyüktür.

19 mayıs günü beşer tarihinin, insanlık ve medeniyet lehine olarak talihini ve gidişini değiştirdiği gündür. Onu takib eden 18 senenin her günü cihanın gözü önüne serilmiş ve yayılmış olan eserleri, o devrim gününün ne büyük ve ne âlemşümûl neticeler verdiğini göstermektedir ve mütemadi bir ittiratla âtide göstermekte devam edecektir. Bu âtinin en kuvvetli zamini, ey Türk gençleri sizlersiniz. Onun içindir ki, Atatürk bu 19 mayıs gününün Türk gençliğine ve Türk sporculuğuna tahsis edilmesini tenzih buyurdular. Milletimiz de o günün hatırasını sizin bayramınız olarak kutluyor. Millî bayramlarımız arasına girecek olan bugünü, buradan, böyle her yıl kutlulayacağız. Münasip göreceğinizi tahmin ederek sizin için yapılan bu sahanın adını bu ulu güne izafe etmek istedim. Tasvip ederseniz bundan böyle bu sahanın adı '19 Mayıs Stadyomu' olsun.

ŞÜKRÜ KAYA

Dahiliye Vekili ve Post Genel Sekreteri

Ülkü dergisinden.

Yurddaşlarım;

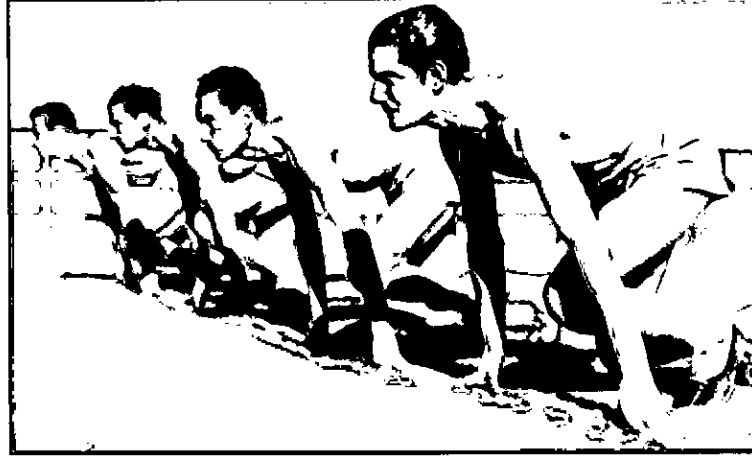
Atatürk, yarattığı eseri büyük nutkunda Türk gençliğine emanet etmişlerdi. O emanetle bu gençlik bayramı arasındaki yakınlık ve samimi alâka aşikârdır. O kadar büyük fedakârlıklarla, güçlüklerle elde edilen istiklâl ve cümhuriyet ve ahlâk ta yetiştirecek temiz kanlı, temiz ellere bırakılırdı.

Size bırakılan bu kıymetli ulusâl emaneti, ilelebet muhafaza ve müdafaa edeceğinize, hattâ büyütterek yükselteceğinize, başımızda ulu ve ulusâl Önderimiz olduğu halde bütün Türk milleti

La Turquie Kemaliste,
No. 30, Avril 1939.

La Turquie Kemaliste,
No. 30, Avril 1939.

emin ve yarınından müsterihdir. Vatan, millet sizlere güveniyor ve sizlerle öğreniyor.

Sağlam kafa, sağlam vücutta olur. Evet, fakat, kafa, bilgi ile teçhiz edilmezse kol kuvveti ham bir madde halinde ve başkalarının elinde ve emrinde ancak istismar vasıtası olur ve daima kullanılanın aleyhinde olarak.

Sizlerin her yönden kuvvetli ve kudretli olmanız için, ana-larınız, babalarınız, partiniz, milletiniz, Büyük Millet Meclisiniz, hülâsa bütün bir devlet hiçbir fedakârlığı esirgememektedir. Ka-falarınızın kudreti ve kollarınızın kuvveti kabil olabildiği kadar çoğalsın ve artsın diye her imkân hazırlanmakta ve her vasıta eli-nize verilmektedir.

Aile ocağında, okulda, kışlada, tarlada, tezgâhta ve fabrika-da her yerde Türk çocuğunu ve Türk gencini, sağlam, gürbüz, gü-zel, neşeli, iyi huylu, işe, savaşa; hülâsa yaşamağa elverişli yüksek ve seçkin vasıflı birer insan olarak yetiştirmek için, Atatürk ica-beden direktifleri vermiştir.”⁴⁶

19 Mayıs Stadyumu

Şükrü Kaya'dan sonra Ankara Kız Lisesi'nden Meliha Özküp, konuştu. O konuşurken birkaç gündür Ankara'da konuk olan Yugoslavya Harbiye ve Bahriye Nazırı Orgeneral Mariç,

⁴⁶ “19 Mayıs 1919-19 Mayıs 1938”, *Ülkü*, S. 64, Haziran 1938, s. 289-294.

Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'la birlikte şeref tribününe geldi.

La Turquie Kemaliste,
No. 30, Avril 1939.

Kız öğrenci konuşmasını bitirdikten sonra Ankara Erkek Lisesi'nden Rebii adında bir gencin sözlerini bütün öğrenciler, sporcular ve halk tekrarlayarak ant içtiler:

Sporcu kardeşler! Ulu Önderimiz, kurtarıcımız büyük Atatürk uğrunda ebedî andımızı içelim:

Ey varlığımızı yaratan, sayın Atatürk... Açtığın yolda, kurduğun ülküde, gösterdiğin amaçta hiç durmadan yürüyeceğimize ve bu uğurda kanımızı güle güle akıtacağımıza söz verimiz.⁴⁷

⁴⁷ *Ulus*, 20 Mayıs 1938. Ülkü dergisindeki ant metninin birkaç kelimesi farklıdır. (S. 64, Haziran 1938, s. 361)

Anttan sonra seyirciler, alandaki gençler, sporcular hep birlikte "Gençlik Marşı"nı söylediler. Marştan sonra, hoparlörle bir öneri okundu. Binlerce kişinin imzaladığı, Şükrü Kaya'ya sunulan öneri şöyleydi:

Ulu Önder Atatürk'ün Türk vatan ve istiklâlini kurtarmak üzere Samsun'dan Anadolu'ya ayak bastığı günün 19 uncu yıldönümünü kutlayan bizler, bu mutlu günün heyecanı içinde çırpınarak şu üç dileğimizin yerine getirilmesini yüksek partimizin sayın Genel Sekreterinden şimdi stadyumda bulunan on binlerce halk namına saygılarımızla dileriz.

1 - Ebedî Şefimiz Atatürk'e bu dakikada duyduğumuz sonsuz şükran ve tâzim hislerinin arz ve iblâğı,

2 - 19 Mayıs gününün gençlik ve spor bayramı olarak kabulü,

3 - Bu güzel sahanın "19 Mayıs Stadyumu" olarak adlandırılması.⁴⁸

Halk sürekli alkış tutarak bu öneriye katıldığını bildirdi o gün.

Atatürk 19 Mayıs Stadyumu'nda

Şükrü Kaya, 19 Mayıs gününün "millî bayramlar" arasına alınacağı, Ankara Stadyumu'nun adının "19 Mayıs Stadyumu" olarak değiştirileceği müjdelerini vermişti zaten. O günden sonra, stadyumun adını bugünkü gibi söylüyoruz.

Atatürk, yeni stadyuma açıldığından beri hiç gelmemişti. 1928'de Ankara'da yapılan ilk İdman Bayramı'nı izlemiş, ama daha sonra 1929-1937 yılları arasında bu bayrama katılmamıştı. Belki o gün de gelmeyecekti; çünkü hastaydı. Hastalığına rağmen birkaç gün önce 19 Mayıs'ta Mersin'e gitmeye karar vermişti. Güney illerini dolaşacak, ordu birliklerini teftiş edecekti.

Ankaralılar stadyumda gençlerin hareketlerini izlerken, Atatürk, saat 15.00 civarında Çankaya'daki köşkten ayrıldı. Kendisini Mersin'e götürecek trenin hareket saati 17.00'ydü. Daha zaman vardı. Ankaralıların, genç sporcuların arasına ka-

⁴⁸ Ülkü, S. 64, Haziran 1938, s. 361.

rışmak istedi. Saat 15.30'da, Ankara Stadyumu'na Başvekil Celâl Bayar'la birlikte geldi. Şeref tribününde görüldüğünde, İsmetpaşa Kız Enstitüsü beden eğitimi öğretmenlerinden Neriman Hanım'ın yönetiminde sahada hareketlerini yapan genç kızlar durdular.

"Halk Ulu Önder'i, ayakta dakikalarca heyecan ve meserretle alkışladı. Yaşa sesleri ufku dolduruyordu."⁴⁹

Ulus muhabiri de "törenin en büyük hâdisesi"ni şu kelimelerle anlatacağı:

"Halk; Ulu Önderi anlatılması imkânsız bir heyecan ve şevk içinde dakikalarca, uzun uzun alkışladılar. Atatürk, şeref locasından halkı selâmladılar."⁵⁰

Atatürk, 19 Mayıs 1938 günü öğleden sonra Ankara 19 Mayıs Stadyumu'nda. Yanında konuğu Yugoslavya Harbiye ve Bahriye Nazırı Orgeneral Mariç. Aralarında oturan Ülkü. Ayakta sağda Mareşal Fevzi Çakmak. (Turan Tanyer koleksiyonu)

⁴⁹ Ülkü, S. 64, Haziran 1938, s. 361.

⁵⁰ Ulus, 20 Mayıs 1938.

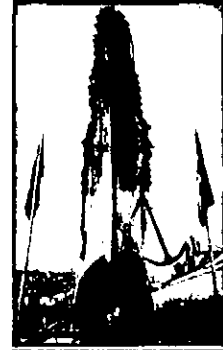
Yeni Mecmua,
No. 5, 2 Haziran 1939.

Gençlik bayramı müsabakalarından. Solda Genel Terbiye Enstitüsü öğrencileri, Altta Harbiye öğrencileri yarışırken. Sağda İstanbul'da katılan öğrenciler yarışırken ve atletizm halinde.

Geçen hafta Çarşamba Kızı Lisesi öğrencileri arasında bir kupa müsabakası yapılmıştır. Genç kızların bu güç ve yorulmuşları başarılarıyla, takdirle karşılanacak sonuçları vardır. Resimimiz, kazanan öğrencilerle birlikte bir arada çekilmiştir.

Büyük bir yarış gösterisi Eskişehir'de. Öncüye hazırlanan yarışlar. Resimimizde bir arada çekilmiştir.

Türk tarafından yapılan 'Atletizm yarışları' ve diğer etkinliklerin sonucu.

Unutmamak gerek, Ankara'nın aktüalitesini, 27 Aralık 1919 gününden beri Atatürk'ün yaşamı doldurmuştu. "Atatürk hasta" sözünün evlerin içine sızdığı, beklenen sonun her an gelebileceği gerçeğinin yavaş yavaş kavrandığı o endişeli günlerden birinde, "Lider"i aniden karşılarında bulan Ankaralılar iyiden iyiye coşmuşlardı.

Atatürk yerine oturdu, küçük Ülkü'yü de yanına oturttu, gösterileri izledi. Şeref tribünündeki Yugoslav konuk Orgeneral Mariç'le bir süre görüştü. Gösteriler sürüyordu. Kız öğrenciler, yerlerini liseli erkek öğrencilere bırakmışlardı. İstanbul'dan Ankara'ya taşınan Harp Okulu ve Siyasal Bilgiler Okulu'nun öğrencileri de sahadaydılar, Ziraat Enstitüsü'den, Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi'den gelenler de.

Bu arada, "Türkkuşuna mensub hava filoları, bütün hareketlerin devam ettiği müddet zarfında filo halinde ve tek uçuşlar yapıyorlar, bugünün büyük bayramını anlatan dövizler atıyorlardı. Kanadlı gençliğin doğuşunu müjdeleyen ve sayısı hiç de azımsanmayacak kadar çok olan hava filolarımız, türk çocuklarının toprak üstündeki muvaffakiyet ve kabiliyetlerinin göklerimiz için de bir hakikat olduğunu anlatan bu hava gösterileri, (...) en çok alâka ve sempati toplayan hâdiselerinden biri olmuştu..."⁵¹

Sahada sporcular da vardı. Eskrim gösterisi, okçuluk yarışması, boks maçları, bunların ardından atletizm müsabakaları... Devam ederken, stadyuma geleli bir saati geçmişti; Atatürk, yerinden kalktı, tribünleri dolduran binlerce Ankaralıyı, sahadaki gençleri "son defa" selamladı. Ve oradan ayrıldı.

"Büyük Şef sahayı terkederken kopan heyecan bir türlü izah edilemez"di.⁵²

Ertesi gün gazetede şu satırlar yer alacaktı:

"Dün başşehir, en tarihî ve unutulmaz günlerinden birini yaşamıştır. Dün yeni devrin başladığı günün yirmi yaşına girişini kutladık. 29 ilk teşrinde, bu yeni devrin kurucusu ve yapıcısının büyük eseri olan cumhuriyetin on beşinci yılını kutlayacağız."⁵³

Atatürk'ten Sonra

Atatürk, Cumhuriyet'in 15. yıl kutlamalarına katılamadı. Ankara'ya dönüp, Cumhuriyet Bayramı'na katılmayı çok istemesine rağmen, bu arzusunu yerine getiremedi. İstan-

⁵¹ *Ulus*, 20 Mayıs 1938.

⁵² *Ülkü*, S. 64, Haziran 1938, s. 361.

⁵³ *Ulus*, 20 Mayıs 1938.

bul'daydı. Hastalığı ağırlaşmıştı. Ve Cumhuriyet'in 15. yılı kutlanmasından birkaç gün sonra yaşamdan çekildi.

İdman Bayramı yasayla kabul edilmiş "bayramlar" arasında değildi. 1928'den itibaren Türkiye'de her yılın mayıs ayının üçüncü cuma gününde kutlanmasına, zamanla bayram gününün "19 Mayıs" olarak kabullenilmesine, giderek "Samsun" adı ve "19 Mayıs 1919" tarihiyle kurulan anlamlı ve güçlü bağın varlığına rağmen, sadece idarî düzenlemelerde yer alıyordu.⁵⁴

1937 yılında yapılan 10. İdman Bayramı için yayımlanan Cimmastik Şenlikleri Talimatnamesi'nin 1 maddesi şöyleydi:

"Her yıl lise, orta ve öğretmen okulları ve teknik okullarının iştirakile yapılacak Cimmastik Şenliği, Atatürk'ün Milli Mücadelenin başına geçmek üzere Anadolu'ya ayak basmış olduğu 19 Mayıs günü yapılır."⁵⁵

Talimatname'de; artık bayram ya da şenlik; ama "19 Mayıs" gününe yapılan vurgu önemli. Bununla birlikte 1937, 1938 yıllarına gelindiğinde dahi, "İdman Bayramı", yıllar içerisinde "Gençlik ve Spor Bayramı" diye ifade edilse bile, yasal zeminde varlığı söz konusu değildi.

1921'de "23 Nisan Bayramı", 1923'de "Hakimiyet Bayramı", 1925'de "Cumhuriyet Bayramı", 1926'da "Zafer Bayramı" yasayla kabul edilmişlerdi. Cumhuriyet ve Zafer bayramları, daha önceki yıllarda da kutlanmış, daha sonra yasalaştırılmışlardı. Ama "İdman Bayramı" için böyle bir yol seçilmemişti.

1935 yılından önce, "bazı" önemli günlerin niteliğine bakılarak, TBMM'de görüşülüp, o günlerin "bayram günü" olarak kabul edilip bir yasaya bağlanmalarına rağmen, "19 Mayıs"ın neden bu günler arasında sayılmadığı sorusuna cevap aranırken, "...19 Mayıs bir sonuç değil, bir başlangıçtı. Sonuçları itibarıyla önemli bir gündü. Eğer sonuçları bu derecede büyük olmasaydı, hiç şüphesiz unutulup gidecek, belki bundan hiç bahsedilmeyecekti." deniliyor. Diğer bayram günleriyle olan mahiyet farkına dikkat çekiliyor.⁵⁶

TBMM'de 27 Mayıs 1935'te görüşülen, aynı gün kabul edilen 2739 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun

⁵⁴ Ayrıca, Samsun'da 1926'dan başlatılan, her yıl 19 Mayıs günü düzenlenen bir "Gazi Günü" vardı; ama bu "gün"ü kutlama alanı sınırlıydı. Yerel bir gün niteliğindedi. Bu konuda bk. Prof. Dr. Dursun Akbulut, "Samsun'un 'Gazi Günü' ya da 19 Mayıs Bayramı", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 12/1, Mayıs 1999, s. 1-8.

⁵⁵ *Cimmastik Şenlikleri Talimatnamesi*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1937. Bu Talimatname'ye Dr. Özbay Güven dikkat çekiyor. Bk. "Osmanlı'dan Cumhuriyete...", s. 36.

⁵⁶ Prof. Dr. Dursun Akbulut, "Samsun'un 'Gazi Günü' ya da...", s. 4.

SENE: 8 No. 376 CİLT: 15

FIYATI 10 KURUŞTUR

21 MAYIS 1940

SATIRI:
SEDAT SIMAVI

İDAREHANE:
İstanbul Ankara Caddesinde
Acemzade sokaklarında. Tele-
fon: 23681 Tel: İst. YEDİGÜN

YEDİGÜN

ABONE:

Türkiyenin her tarafı için se-
neliği 500, altı aylığı 250, üç
aylığı 150 kuruştur.

Yabancı memleketler için se-
neliği 500, altı aylığı 250 kuruştur.

★ HER HAFTA SALI GÜNLERİ ÇIKAR HER ŞEYDEN BAHSEDER HAFTALIK RESİMLİ MECMUADIR ★

SPOR VE GENÇLİK BAYRAMI

Önceki meyus kelimelerinin milletimiz için ifade etti-
diği mânanın ne kadar küdâ olduğunu tarihimize sâylâ-
yer. O gün Samsun'a ayak basan Atatürk, bu tarihle
milletin koruluğunu, canlanmasını ve yoldan değışi-
ne mâbede mekânı temâh etmiştir. O gün, bu mâcâde
sonunda kurulan Cumhuriyetî emânet bıraktığı Türk
gençliği için 19 mayıs, buntan delâyi, en mukâdes
bir tarih doğul müldür. Biz, her 19 mayısın, bu güneğin

ilk doğduğı yeri ve güdâ daima hatırlıyacağız ve
hıcciyetimizde aynı hızı bulacağız. Her sene gençlik,
buğün bütün neşeli ile İman bayramı yaparken, aynı
zamanda, günden gımsı korvetlenen, inkışaf eden
Cumhuriyet neşâfete canlı bir âbidedini yazıtacak ve
gölk berârlarını, icâbında vatanı korutarak kuzey-
sunda kulanmasını bilâveçâli de gösterecektir. Zira
buğünün gençleri Atatürk ve İnkılâp meâlidir.

Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi öğrencileri, Ankara, 19 Mayıs 1947. (Dr. Niyazi Altunya arşivi)

ile de yukarıda sayılan dört bayram'dan "Hakimiyet Bayramı" dışarıda bırakılarak üçü korunmuştu. İdman Bayramı bu yasa-ya alınmamıştı. Oysa, "Atatürk, bu güne çok değer vermiş, Büyük Nutku'nu 19 Mayıs'la başlatmış, kendisine doğum gününü soran soranlara 'neden 19 Mayıs olmasın' cevabını vermişti."⁵⁷

Nihayet, 1938 yılında Ankara'da gençlerin bayramı kutlanırken, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın yaptığı konuşma sırasında, "19 Mayıs"ın ulusal bayramlar arasına alınacağını söylemesi, konunun önceden görüşüldüğünü, Atatürk'ün böyle olmasını arzu ettiğini gösteriyor. "19 Mayıs" gününe verdikleri değeri, 1926'da başlatılan "Gazi Günü" kutlamasıyla gösteren Samsunlular kadar, Ankaralıları da o gün Dahiliye Vekili'ne sundukları yazılı öneride "19 Mayıs"ı ulusal bayramlar arasında görmek istediklerini belirtmişlerdi.

Bundan sonraki süreç hızlı işledi. TBMM Başkanlığı'na bir yasa tasarısı sunuldu. Görüşmelerden sonra çıkarılan 3466 sayılı yasayla 2739 sayılı yasanın 2. maddesine bir fıkra eklendi. Ek fıkra şöyleydi:

"G) Gençlik ve Spor Bayramı, Mayıs'ın 19'uncu günü."

Bayramın adı, 17 Mart 1981 tarih ve 2429 sayılı yasayla değiştirilecek, "19 Mayıs, Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı" olacaktı.

⁵⁷ Prof. Dr. Dursun Akbulut, "Samsun'un 'Gazi Günü' ya da...", s. 7.

Aradan geçen zaman içerisinde bayram programı daha da zenginleştirildi. Örneğin, 1941'deki bayramda bir "Gençlik Bayrak Koşusu" düzenlenmişti. Gençler, Samsun-Ankara arasında koşarak taşıdıkları Türk bayrağını birbirlerine teslim etmişler, Ankara'da 19 Mayıs günü stadyumda Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye vermişlerdi. Bu uygulama gelenekselleşecekti.

Her 19 Mayıs günü, gençlik, alanlarda buluşmaya devam edecekti.

Zaman zaman çirkinlikler de görülecekti. Örneğin, 1976 yılında Ankara'da bu güzel günü kutlamaya gelen insanların önünde, yeşil sahadada hareketlerini yapan, oyun oynayan gençlere, özellikle genç kızlara, tribünlerden birkaç kişinin koro hâlinde sarfettiği sözler çok çirkindi. Sahada olanlara bakılırsa, bir 19 Mayıs günü Samsun'a, çözülmüş, dağılmış insanları bir araya getirmek için gelen genç generalin yaptıkları boşuna mıydı? Sorular çoğaltılabilir: Kurduğu hayaller beyhude miydi? Açtığı umut kapısı kapanıyor muydu? O kapıyı kapatmaya çalışanlar, o yaşarken, sahadaki gençlere o sözleri söyleyebilirler miydi?

Eğitim tarihçisi Dr. Niyazi Altunya, 1984 yılında görüştüğü, Cumhuriyet'in öncü öğretmenlerinden, Ankara mekteplilerinin idman bayramlarında yıllarca görev yapan Zehra Alagöz'e şu soruyu sormuş:

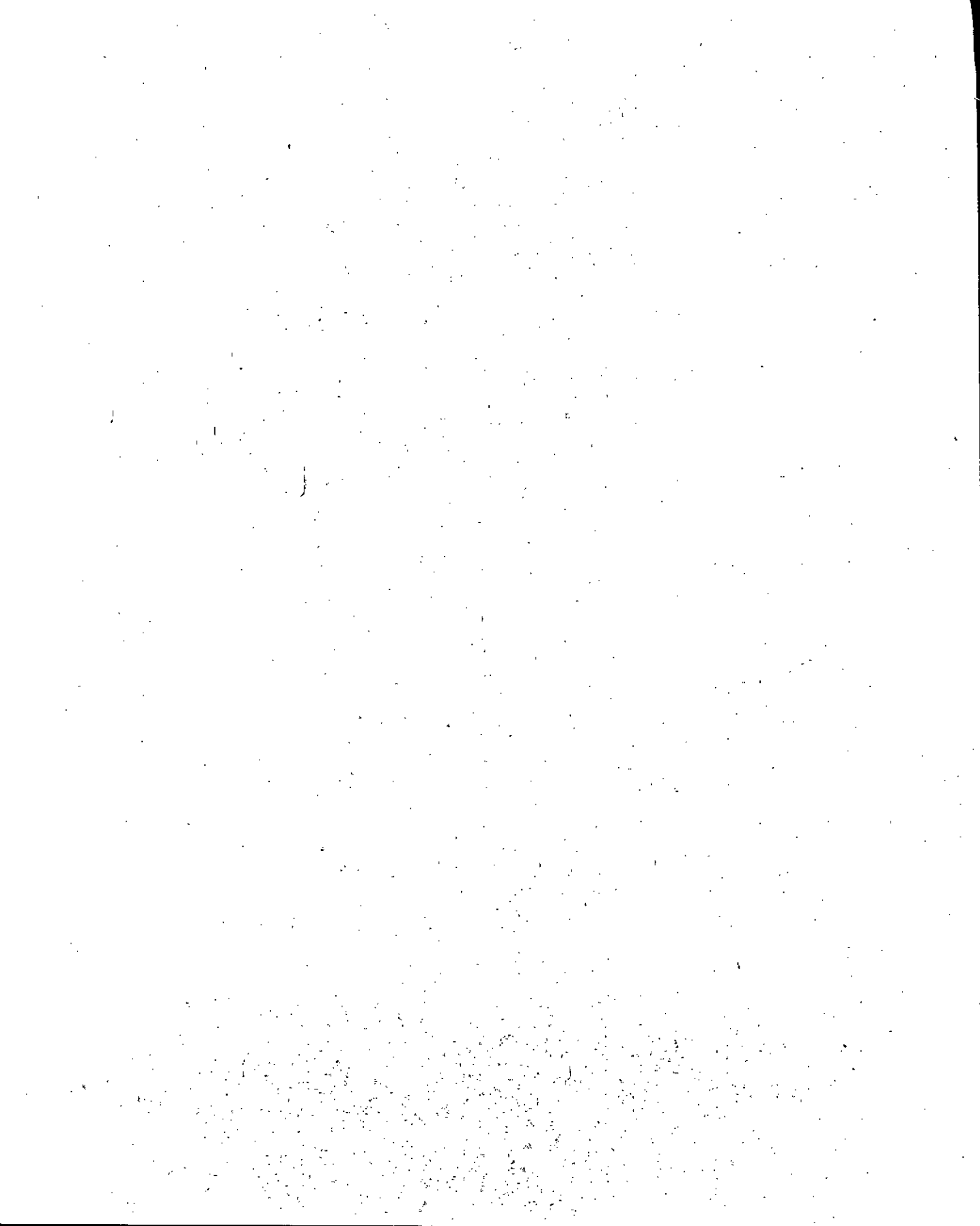
- 1930'larda spor kıyafetleriyle alana çıktığınızda ne gibi sıkıntı çektiniz?

Zehra Alagöz hocamızın verdiği cevap, şöyledir:

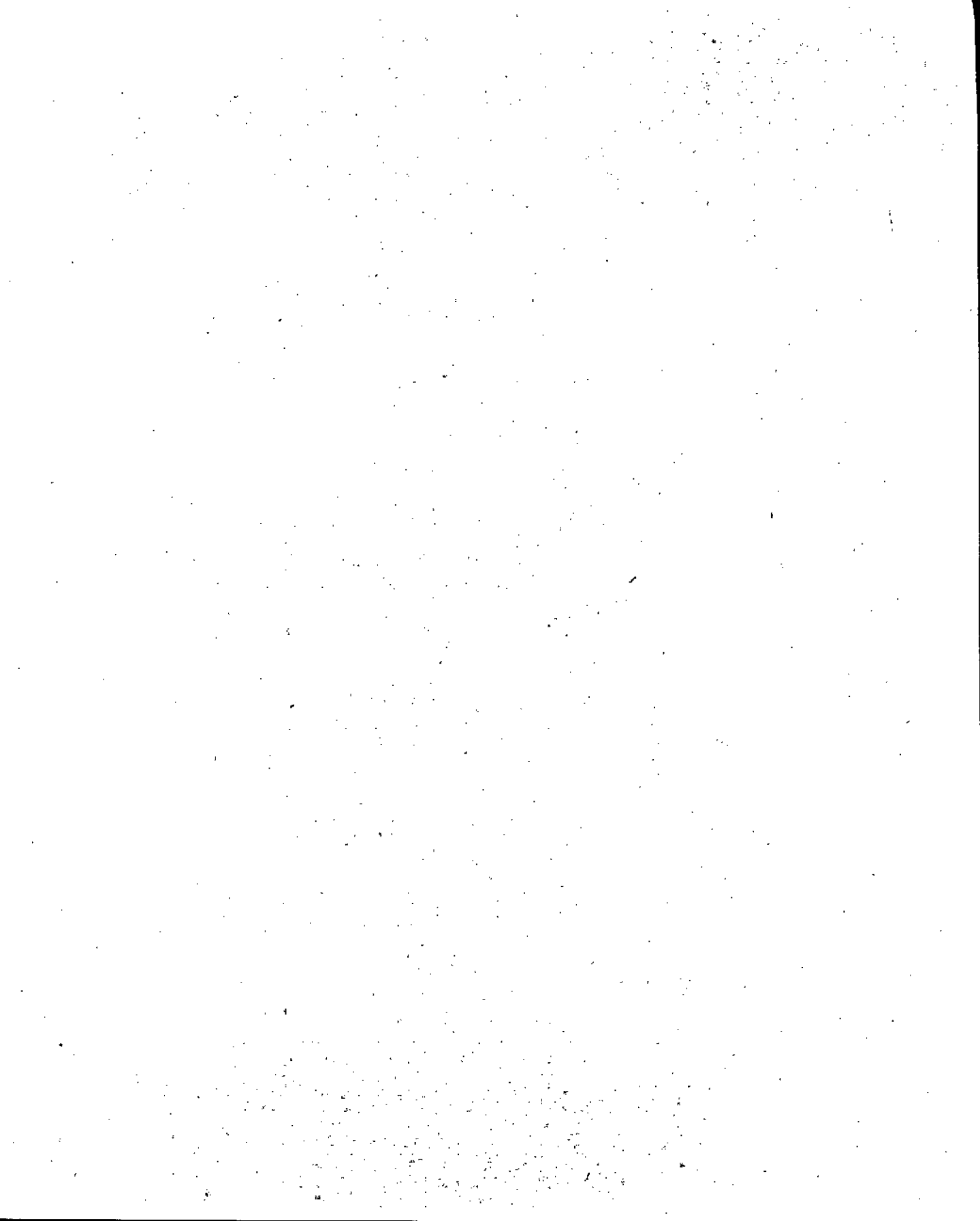
- Hiçbir sıkıntı çekmedik; çünkü o zaman Atatürk yaşıyordu.⁵⁸

⁵⁸ Dr. Niyazi Altunya, *Gazi Eğitim Enstitüsü*, s. 780.

Mart - Nisan 2010, Ankara.

Ekler

**Reis-i Cumhur Gazi Paşa Hazretleri,
Zeybek Raksını takdir ettiler:
“Zeybek Dansı her içtimaî salonda
kadınla beraber oynanabilir ve oynanmalıdır”**

Selim Sırrı Tarcan, İstanbul'daki Birinci İdman Bayramı'nda kendi düzenlediği zeybeği, törene katılan öğrencilere sahada oynattı. Tarcan, ayrıca, “Yüksek Öğretmen Okulu'na Müdür olduktan sonra üç sene talebelerime fırsat buldukça Tarcan zeybeğini oynattım ve bazı okul müsamerelerinde kendim de sahneye çıkıp oynadım.” diyor.¹

Mustafa Kemal Paşa Ege bölgesinde bazı şehirleri dolaştıktan sonra 11 Teşrinievvel 1925 Pazar günü Manisa'dan hareketle Menemen üzerinden İzmir'e gelmişti. Birkaç gün kalacaktı. Geldiği gün öğleden sonra Hükümet Konağı'nda Vilayet memurlarını ve komutanları kabul etti. Bu kabulde Terbiye-i Bedeniye Umumi Müfettişi Selim Sırrı Bey de vardı; ona iltifat etti, yeniden düzelediği zeybek raksının kadınla birlikte oynanan şeklini görmek istediğini söyledi. Selim Sırrı Bey, Gazi'nin bu isteğini iki gün sonra yerine getirdi. Mustafa Kemal Paşa, Karşıyaka Kız Muallim Mektebi'nin onuruna verdiği müsamereye katılmıştı. Burada Selim Sırrı Bey'in Mualla (Anıl) Hanım'la birlikte oynadıkları zeybek raksını izledi. Çok beğendi. Dört öğrenci de tef ile zeybek havası çalmışlardı.

Tarcan'ın kitabında yer alan gazete haberinden okuyoruz:

“İzmir, 14 (VAKİT) – Reis-i Cumhur Hazretleri, evvelki gün Hükümet Dairesinde icra edilen kabul merasimi esnasında Terbiye-i bedeniyye Müfettiş-i Umumîsi Selim Sırrı Bey'e bezli iltifat etmişler ve yeniden tanzim ettiği Zeybek Raksının kadınla birlikte oynanan şeklini görmek istediklerini bildirmişlerdir.

¹ Selim Sırrı Tarcan, *Tarcan Zeybeği*, İlkü Basımevi, İstanbul, 1948, s. 30.

İstanbul Üniversitesi
öğrencileri Tarcan
Zeybeği ekibi, V.
Ege Gecesi Hatırası,
Maksim, İstanbul
26 Mart 1938.
(Turan Tanyer
koleksiyonu)

Gazi Paşa Hazretleri dün akşam Kız Muallim mektebinin konferans salonunda, Selim Sırrı Beyin, tâlibâtından Muallâ Hanımla birlikte oynadığı Zeybek Raksını seyretmişler ve bu güzel raksı pek ziyade takdir buyurmuşlardır.

Selim Sırrı Bey, oyuna başlamadan evvel, sahneye çıkarak Reis-i Cumhuriyet Hazretlerine hitaben demiştir ki:

‘ Büyük kalpli, yüksek düşünceli Gazimiz! Siz yalnız Müncî, yalnız Halâskâr değilsiniz; aynı zamanda bir Mürşid ve bir Mürebbisiniz. Siz koca bir memleketi izmihlâlden kurtardınız, millete hakk-ı hayat verdiniz ve hayat yollarını gösterdiniz. Siz Türk milletinden bir âbide-i medeniyet vücuda getirmek istediniz. Biz muallimler o âbidenin nâçiz birer amesi olmakla müftehiriz.’

Selim Sırrı Beyin bu nutku müteakip Muallâ Hanımla birlikte oynadığı Zeybek Raksı, pek çok alkışlanmıştır. Gazi Paşa

Hazretleri, bir ikinci defa Zeybek Raksını görmek istemişler, Selim Sırrı Bey tekrar oynamıştır.

Müteakiben Reis-i Cumhuriyet Hazretleri Selim Sırrı Beyi yanlarına çağırıp elini sıkışlar ve bazı izahat aldıktan sonra halka hitaben:

‘- Hanımefendiler, Beyler! Selim Sırrı Bey Zeybek Raksını ihya ederken ona bir şekli-i medenî vermiştir. Bu San’atkâr Üstadın eseri hepimiz tarafından seve, seve kabul edilerek millî ve içtimaî hayatımızda yer tutacak kadar tekemmül etmiş, bedîî bir şekil almıştır. Artık Avrupalılara, bizim de mükemmel bir raksımız var, diyebiliriz ve bu oyunu salonlarımızda, müsa-merelerimizde oynuyabiliriz. Zeybek Dansı her içtimaî salonda kadınla beraber oynanabilir ve oynanmalıdır.’ demişlerdir.

Badehu tekrar Selim Sırrı Beye dönerek:

‘- Yorulmadınızsa Muallâ Hanımla birlikte bir defa daha şehir elbisesiyle oynadığınızı görmek isterim.’ Buyurmuşlardır. Selim Sırrı Bey, üçüncü defa olarak Zeybek Raksını oynamış ve sürekli alkışlar arasında sahneden ayrılmıştır. Gazi Paşa Hazretleri, Selim Sırrı Beyin elini sıkışlar, kendisini tebrik etmişler ve ‘Pek kıymetli bir eser vücuda getirdiniz.’ demişlerdir.²

Mualla Anıl da bu geceye ait anısını şöyle anlatıyor:

‘15 yaşında idim. Siyah göğüslüğümü giyip salona inmiştim. Gazi, beni yanlarına çağırıyorlar, elimi sıkarak: ‘Tebrik ederim, çok muvaffak oldunuz... İstikbâl sizden ümitvardır,’ dediler.’³

- ² Selim Sırrı Tarcan, *Tarcan Zeybeği*, s. 2-3; *Vakit*, 15 Teşrinievvel 1341 (1925). Ahmet Bekir Palazoğlu, o günü biraz farklı saptayan gazete haberlerine de yer veriyor: *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı, C. 1, Ankara, 1991, s. 228.
- ³ Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk*, s. 230.

Ek 2

Şevket Süreyya Aydemir, Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'i Anlatıyor

Şevket Süreyya Aydemir.

Şevket Süreyya Aydemir, 1927'de İstanbul'da görülen TKP davasında yargılandıktan ve partili arkadaşlarıyla bir yol ayrımına vardıldıktan sonra iş aramak amacıyla Ankara'ya gelir. Maarif Vekâleti'ne iş için başvurur. Yüksek ve Teknik Öğretim Umum Müdürü Rüştü Uzel'in muavinliğine getirilir. O tarihlerde Maarif Vekili, Mustafa Necati Bey'dir. Aydemir, anılarında, "ATEŞİN RUHLU" bu genç vekilin karakterini sergiler; görev anlayışını, heyecanlarını, içten hareketlerini anlatır. Mustafa Kemal Paşa'yı anlayabilen nadir insanlardan birinin portresidir karşımızdaki...

... Maarif Vekili Necati Bey, genç, hareketli bir insandı. Ona göre zamanın gecesi, gündüzü yoktu. Bizim vekâlette iş,

bütün dairelerin kapılarını kapadığı zaman

başlardı. Akşam saatine kadar ancak günlük muamelelerle uğraşılırdı. İş saatleri sona yaklaşıp da vakit gelince, daireler boşalırdı. Fakat yüksek kadronun çalışması asıl o saattan sonra başlardı. Müdürlerin, umum müdürlerin odalarında lambalar gecenin geç saatlarına kadar yanardı. Asıl mühim işler için kararlar bu saatlarda çıkarılırdı.

Bu geç saatlarda vekil hemen daima arkadaşlarının arasında olurdu. Gecenin sonu ekseriya onun bir davetiyle şurada veya burada bir sofranın başında biterdi. Bakana göre lâzım olan şey "büyük işler" yapılmasıydı. Fakat bu "büyük işler" in

teferruatı onu ilgilendirmezdi. O yalnız kendisinden, büyük işlerin istenilmesini beklerdi. Küçük ölçücüler, küçük tedbirler onu sıkıyordu. Bir güreş meydanında karşısına eş bekleyen bir pehlivan gibi dolaşıyordu. Ya yenmek, ya yenilmek istiyordu.

Eski bir muallim mektebi binasında yerleşen, koğuşları, dersaneleri hatta bazen çuval kaplı karkasla bölünüp kalem odası, büro haline getirilmiş olan Maarif Vekâleti binası' içinde sessiz, fakat kuvvetli bir havanın estiği zamanlardı. Layik tedrisat, muhtelit tedrisat, tek tedrisat (tevhidi tedrisat) gibi birçok ileri memleketlerin hâlâ münakaşasını yaptığı cesur ve ileri hamleler, bu mütevazı dairelerin insanları tarafından başarılmıştı.²

Necati Bey, büyük ölçüde saydığı bir iş yaptığı zaman çocuk gibi sevinirdi:

- Bugün millet mektepleri açılması emrini verdim!

- Bugün, yeni Türk harfleriyle tam yüz bin alfabe basılmasını emrettim!

- Bugün filân enstitünün inşaat hesabına tam yüz elli bin liralık havale gönderdim!

derken, sevincinden yerinde duramazdı. Ah ne olur, ben-den daha fazla bir şeyler isteseler der gibi, etrafındaki arkadaşlarını tartaklar dururdu. Zaman, mekân ve imkânlar onun ölçüleri arasına girmezdi. En büyük işleri, elinden gelse bir nefeste başarmak isterdi. Bazen bir rüzgâr gibi odaya girerdi. Bir gün evvel karar verilen, fakat aylarca sonra tamamlanacak olan bir işin bitip bitmediğini, yahut ne safhada olduğunu sorardı. İşler değil, işlerin sonu onu ilgilendirirdi. Meselâ etrafındakilere sorardı:

- Neydi şu Ankara'da yapılacak şeyin adı?

- Teknikum.

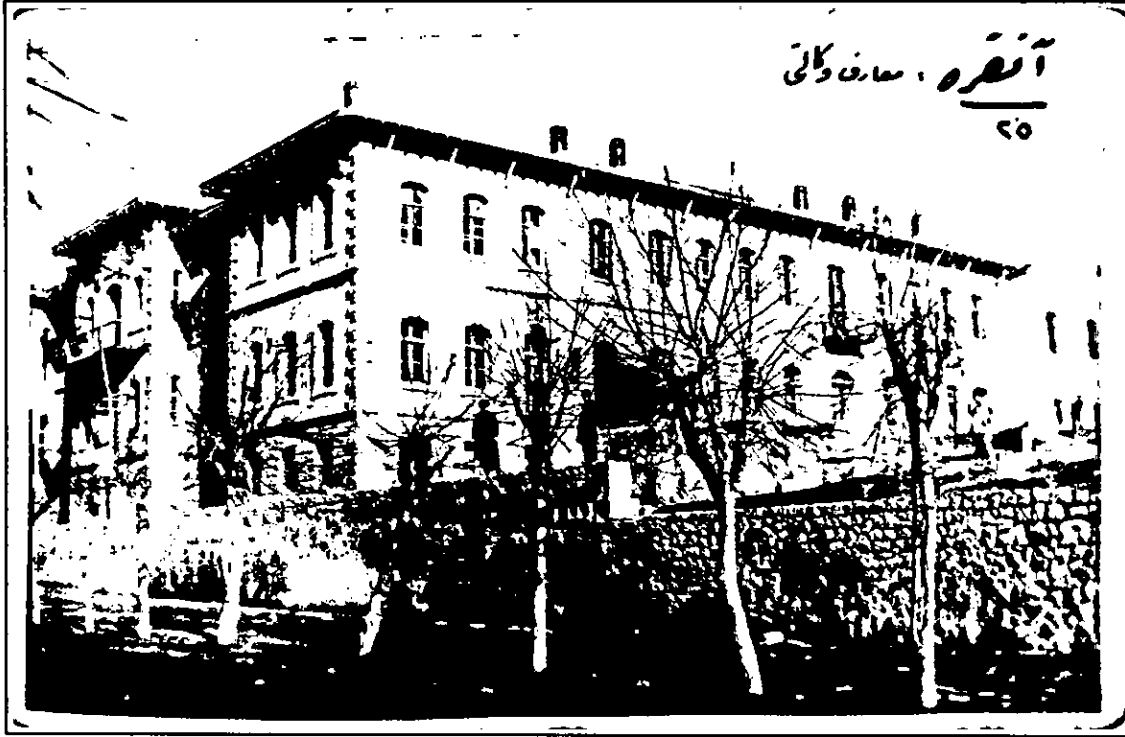
- Başka?

- Politeknik...

- Daha ne duruyorsunuz yahu? Yapsanıza!. Ama bu binalar

¹ İstiklâl Harbi sırasında bu bina ilk Millet Meclisi mebusları için misafirhane vazifesi görmüştü.

² Maarif Vekâleti binası, II. Abdülhamid döneminde, Ferid Paşa'nın Ankara valiliği sırasında yapıldı. 1907'de Dâr'ül-Muallimîn (Öğretmen Okulu) olarak hizmete girdi. Millî Mücadele döneminde mebusların yatakhane olarak kullanıldı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Maarif Vekâleti'ne verildi. 23 Aralık 1947 günü akşam saatlerinde çıkan bir yangın sonucu yandı. Enkazı 1955'de kaldırıldı. Yerine bugünkü Ulus Çarşısı yapıldı. (Turan Tanyer)

Ankara'da
Maarif Vekâleti binası.
(Turan Tanyer koleksiyonu)

büyük olmalı. Çok büyük. Ta İstanbul'dan, Sivas'tan, Hint'ten, Çin'den görünsün vesselâm...

der, gene bir rüzgâr gibi çıkar giderdi.

O zaman Ankara'da yeni devletin bütçesi çok mecalsizdi. Türkiye'nin hemen hemen hiç bir müttefiki yoktu. İstikrazlara, yabancı sermayeye karşı haklı bir çekingenlik vardı. Bütün kaynakları kurutan iki büyük harpten henüz yeni çıkmıştı. Her şeyi yeniden ve temelden yapmak lâzımdı. Halbuki bütçe, karşılıksız bir paraya dayanan nazârî bir muvazeneden ibaretti. Cihan iktisat buhranı ise bütün ihracat maddelerini birden vurmak üzereydi.

Fakat Ankara, bu mecalsiz ve takatsiz bütçeye kendi ruhandan bir şeyler katan, onu böylece zenginleştiren idealist insanlara malikti. Ben, devlet dairesi ve devlet işi deyince soğuk, şahsiyeti öldüren ve sinsi bir ortam, bir çevre düşünürdüm. Halbuki gördüğüm bu manzara kalbe şevk veren bir şeydi.

Maarif Vekâleti bu hava içinde çalışıyordu. Necati Beyin arkadaşları kendinden birer parça gibiydiler. Fazla olarak onun sınır tanımaz arzularını kağıda dökecek, hesaba vuracak ölçüde insanlardılar. Vekil onlara çok bağlıydı. Onlara takılmayı sevdi. Beni de ilk tanıdığı zaman elini omuzuma koydu:

- İsteddiğini yap arkadaş, dedi, ama bizim mektep çocuklarını sakın komünist yapma!

Cevap verdim:

- Mektep çocuklarıyla işim yok vekil bey. Ama siz kendinizi koruyun!...

Hem kendi güldü, hem hepimizi güldürdü.

Altına çizilmiş yolda, ağır bir treni çeken bir lokomotif gibiydi. Yazık ki girdiği yolun, henüz çok genç başındayken öldü...³

³ Suyu Arayan Adam, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1967, s. 450-453.

Ek 3

Falih Rifkı Atay, Mustafa Necati Bey'i Anlatıyor¹

Falih Rifkı Atay, 1970.

Zavallı Necati millet mekteplerini açacağı sırada genç yaşında öldü. Hastalığından bir akşam önce Çankaya'da beraberdik. Atatürk ve arkadaşları neşe içinde idik. Çankaya durgun havaya gelmezdi. Rüzgâr sesi duyulmalı, kuşlar uçuşmalı ve kaçışmalı idiler. Sonsuz enginlere doğru bembeyaz ümit ve hayâl yelkenlerini açan Türkiye'nin yürüdüğünü böyle hissederdik. Miskinler tekkesinde neler konuşulduğunu düşünmezdik. Türk kafasını ve vicdanını ortaçağ karanlığından yeni zamanlar aydınlığına ulaştırmak için çırpınan bir kahramanın yoldaşları idik.

O kadar sevinen Necati, lâtin harfi ile imza atmaya henüz meşkediyordu. Maarif Vekili millet mekteplerinin ilk talebesi olacaktı. Heyecan içinde kalktı. Pek sevdiği zeybeğini oynadı. Körbarsak ameliyatı olması için hekimlerin nasihatlarını dinlemiyen zavallı genç, bu sıçrayışlarla bir zehir kesesini delerek içine akıttığını bilmiyordu. Ertesi gün ateşler içinde yattı, millet mekteplerini sayıklayarak öldü. Atatürk'ün ilk defa hıçkırıklarla ağladığını bu ölüm akşamı görmüştüm. “- Ne evlâddı o..” diye hayıflanıyordu.

¹ Falih Rifkı Atay, *Çankaya (Atatürk Devri Hâtıraları)*, C. 2, Dünya Yayınları 5, İstanbul, t.y, s. 410.

Yürüyelim Arkadaşlar...¹

Bugün, Türk gençliği bir araya geldiği vakit bir marş söylemek istese, "Dağ başını duman almış" marşı ile sesini yükseltir. Bu marş, bilhassa 1936 yılından sonra, aramızda daha kapsamlı bir nitelik almıştır. O tarihte gazetelerde bu konu hakkında yazılar çıkmıştı. Ancak, bu yazımda Atatürk'ün ne gibi bir ruh haleti içinde bu anısından söz ettiğini kaydetmek istiyorum. Bugün, Türk gençliği bu marşı söylediği zaman, yılların ardında kalan ve Mustafa Kemal Paşa'nın otomobilinin geçtiği Anadolu'nun dağ başlarını hatırlamalıdır.

Afet İnan, TTK Başkanı Prof. Yusuf Akçura'yla, İstanbul, 1934.

O günkü koşulların zorluğunu, ancak yaşayanlardan dinlemek ve tarihi okumakla elde edilebilir. Fakat otuz yılını dolduran Cumhuriyet Türkiye'si, bu ağır koşulların ulusal duygu ve bilgi ile yenildiğini ve bugünlere erişebildiğini minnetle yâd etmelidir.

1919 yılı Türklük için karanlık, fakat ümitlerle doludur. Ondan sonraki çetin devrelerimiz ise, düşmanın yurttan atılması ve Cumhuriyet devlet rejiminin kuruluşu ile (1923) barışa kavuşmamızdır. Bu devrede, Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal düşmanları ile dost olmayı hedef edinmiştir ve bunda da başarılı olduğunu, o yılların tarihinde okumak mümkündür.

1936 yılındayız... Yaz aylarında Atatürk İstanbul'dadır. Boğazlara dair antlaşma Montrö'de imzalanmıştı. Bununla İstanbul ve Çanakkale boğazlarında kayıtsız şartsız devlet egemenliğini kurmuştuk. O yıl, İstanbul'da Balkan Antantı'nın bir gös-

¹ Afet İnan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, Yeni Baskıyı Hazırlayan: Arı İnan, 8. baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2009, s. 226-227. (Yazının aslı bir broşürdedir: *İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Broşürü*, 10 Kasım 1953.)

terisi olarak, Balkan uluslarının katılımı ile bir festival hazırlanmıştı. Bu maksatla Beylerbeyi Sarayı'nda toplanılmıştı. Atatürk, ulusal giysileriyle oyunlar yapan Balkanlıları zevkle seyretti. Türkiye'nin birçok bölgelerinden bu festivale, ulusal giysileriyle katılan gruplar gelmişti. Bunların çeşitli hareket ve melodilerle yaptıkları danslar seyredildi. Atatürk, bunlardan özellikle Karadeniz kıyılarına özgü olan oyunları pek beğenmişti. Bundan esinlenerek, 19 Mayıs'ta Samsun'a çıkışını hatırladı. "Dağ başını duman almış" marşını Samsun'dan Ankara'ya kadar olan yolculuklarında, nasıl söylediklerini orada bulunanlara anlattı. "Anadolu'nun dağ başlarını, tekerleklerini çuvalla doldurduğumuz kırık dökük otomobillerle aşarken, bu marşı söyletmeyi yanımda bulunanlara âdet ettirmiştim" diyordu.

İşte, Atatürk yabancıların da bulunduğu bu festival eğlencesinde, yurdun dört bir tarafından gelen gençlere, 1919 yılının tarihini, bu marş söyleterek hatırlattı. Çünkü bağımsız bir yurt sahibi olarak, Balkanlıları bu şekilde konuk edebilmek, ancak o çetin günlerin, ulusal zaferle sonuçlanmasıyla mümkün olabilmişti.

Hissettiğim kadarıyla, 1936 yılında, bu sahneye tanık olduğu zaman, Atatürk'ün yabancılar yanında, 1919 anısını bu marş söyleyerek canlandırmasında büyük anlamlar vardı.

Atatürk Gençlik Marşını Yorumluyor: “Türk’ün Ümitsizliğini Gidermek Gerekiyordu”

Atatürk’ün “sofrası” hakkında bugüne kadar pek çok yazı yazıldı, hatta bu “sofra” üzerine bir kaç da kitap üretildi. Bu kitaplarda, yazılarda aktarılan “olaylar”ın, “anılar”ın, “sözler”in üzerinde, doğruları, gerçekleri saptayabilmek bakımından bugüne kadar karşılaştırmalı çalışmalar ne yazık ki yapılmadı. Bu “sofra”larda geçtiği söylenen sahnelerin, söylenen sözlerin pek çoğuna inanmak güçtür. Yazılanların Atatürk’ün ölümünden sonra, yeni siyaset üretimlerinin niteliklerine, özellikle 1950’li yıllardan itibaren siyaseti yöğüran şartlara uygun olarak geliştirildiğini de söyleyebiliriz.

Atatürk’ün “sofraları”nda konuşulanlar çok çeşitli alanlara, konulara dağılmıştır. Dil, tarih, coğrafya, siyaset... Hatta havadan sudan konuşmalar... Geçmişten taşınan anılar... Sofraların sohbet malzemesi çok geniş bir yelpazede yer alır.

Bu sofrta sohbetleri zamanında saptanabilseydi, elimizde pek çok, Atatürk kaynaklı “yeni”, “katkısız” söz malzemesi olacaktı. Bununla birlikte, Atatürk’ün şoförünün, uşağının, kütüphanecisinin, hatta onun yakınına sokulamayacak kişilerin, siyasi küskünlerin, tarihçiliği kendisinden menkul zatların yazdıkları, ihtiyatla karşılanması gereken “anılar” dışında, bu sofralarda konuşulanlardan geride kalan, bazı güvenilir kişilerin, Atatürk’ün bilgisi içerisinde, bazen onun izniyle yanında ya da onun yine bilgisi üzerine alınan notlar ise önem taşıyor. Geçmiş işlenir, tarihe dönüşürken, geçmişin sonradan üretilen hikâyelerinden kaçınarak, güvenilir nitelikteki metinlerden yararlanılabilir. Mebus ve *Vakit* gazetesi ortaklarından, yazarlarından, kitap dostu, bir bilgi kâtibi (ilk dönem Meclis-i

Hakkı Tarık Us.

Mebusan'ın bir yangın sonucu yok olan tutanaklarını, gazete, kitap, dergi gibi kaynaklardan derleyerek iki cilt olarak yayımlamıştır.) Hakkı Tarık Us'a yine bir "sofra" buluşmasında, Atatürk tarafından dikte ettirilen notlar da bunlar arasındadır.

Resmî kayıtlardan bildiğimiz kadarıyla 1936 yılında 15 Haziran günü Atatürk, Ankara'dan trenle İstanbul'a hareket etti.¹ Ertesi gün İstanbul'daydı ve akşam saatlerinde Florya'daki köşke geçti.² 28 Temmuz günü akşamına, yani o akşam Ankara'ya trenle geri döneceği saatlere kadar da İstanbul'da kaldı. İstanbul'da kaldığı günlerde, Montreux Sözleşmesi imzalandı.

İstanbul'da bulunduğu süre içerisinde, 20/21 Haziran 1936 Cumartesi/Pazar günleri, Florya'daki Deniz Köşkü'nde sohbet sırasında orada bulunan Hakkı Tarık Us'a, Atatürk, Sadi Borak'ın yazdığına göre, "sohbet metni"ni "dikte ettirir." Sadi Borak, Us'un kaleminden çıkan "... hiç bir yerde yayımlanmamış bir 'sohbet metni' ile bir Alman sanatçısının Atatürk için bestelediği 'Türk İzmir' Marşının öyküsünü..." yıllar sonra yayımlayacaktır.³

Sadi Borak, Atatürk'ün Hakkı Tarık Us'a dikte ettirdiği sözlerine geçmeden şu önemli noktaları saptamıştır:

"Elimizdeki metne göre Hakkı Tarık Us, söylenenleri yetiştirebilmek için bazı sözcükleri yarım bırakmış, bazan da Arap harfi-yeni harf karışımı halinde sürdürmüş notlarını.

Merhum Us, şöyle bir giriş yapmış notlarına:

'Atatürk geceyi geçirdiği yakın arkadaşları arasında bir de genç artist bulunuyordu. Artistin okuduğu muhtelif parçalardan bilhassa ikisi üzerinde çok durdular ve mükerreren okuttular.'

Us'un 'mükerreren okuttular' diye belirttiği:

*Dağ başını duman almış, gümüş dere durmaz akar
Güneş ufuktan şimdi doğar yürüyelim arkadaşlar.*

marşı üzerine Atatürk bir yorum yapmış, H. Tarık Us da, bunu aynen not etmiştir."

¹ Atatürk'ün Nöbet Defteri, Toplayan: Özel Şahingiray, 1955, s. 507.

² Atatürk'ün Nöbet Defteri, s. 507.

³ Sadi Borak, "Atatürk Gençlik Marşını Yorumluyor: Türk'ün Ümitsizliğini Gidermek Gerekliyordu", Cumhuriyet-Atatürk Özel Eki, 10 Kasım 1975, s. 4.

Hakkı Tarık Us'un aldığı "notlar"a göre, Atatürk'ün marşın sözlerine getirdiği yorum şöyledir:

"Bu marş benim şundan dolayı dikkat ve hassasiyetimi çekmiştir: Bilindiği gibi Samsun'a çıktıktan ve Sivas yolu ile Şar-ka yürürken yaradığım insan denizi dalgalarından kulağıma yeis ve ümitsizlik sesleri geldi. Bu ses, bütün Türk milletinin kolaylıkla tahmin edeceği gibi millet inlemesi, kardeş, arkadaş inlemesiydi.

Ben, bu haklı ümitsizliğe karşı derhal tatminkâr ve müsbet vaatlerde bulunacak şartlar içinde bulunmuyordum. Fakat bu genel ulusal teessürün behemehal giderileceğine Türkün maddî, manevî, ahlâkî ve fikrî mevcudiyetine olduğu kadar tam emniyet ve cesaretle imanım vardı. İşte ben, bu imanı, bugün genç artist dediğimiz, o günün ana kucağında bulunan bu çocuğun diliyle tekrar ettirdim.

... Marşın tahlilini şöyle yapmak gerekir: Büyük, yüksek, geniş bir Türk müessesesi yıkılıyor, karanlık bulutlara bürünüyor. Fakat bu mucizeyi yaratan bir ırmak, parlak bir ırmak, gümüş dere. İşte o, durmaz akar. Bu aktıkça Türk yüksek hayatıyeti mevcut ve behemehal yeni, yepyeni büyüklükler yaratır. Lâzım olan şey bu yeni büyüklükleri beşerin gözünde canlandırabilmektir.

Bunun için de bütün dünyayı aydınlayabilecek bir fanus lâzımdır. O fanus, tabiatın o fanusu, elbette güneştir. Benim bu zulmet içinde tek çekindiğim şey, dünyayı ve bilhassa Türk milletini boğmuş, karanlıklar içinde bırakmış ve fakat onun yerine yükselmiş olan abideleri görebilmek için muhtaç olunan fanusun henüz ufukları aydınlatmamış olması vehmi ile milletin tereddüde düşmesiydi.

İşte bunun içindir ki ben bu marşın ikinci mısraına çok ehemmiyet vermiş ve onu mütemadiyen söylemiş ve söyletmişimdir. Onun burada aynen söylenmesi muvafık olur:

Güneş ufuktan şimdi doğar, yürüyelim arkadaşlar.

Ben, bunu tefsir eden sözlerle "Türk'ün güneşten çıkacağına emin ol" demek istiyorum. Fakat ondan çıkmasına intiza-

Hakkı Tarık Us

Hakkı Tarık Us'un
kartviziti.
(Turan Tanyer koleksiyonu)

ren yürüyüşü kesme. Karanlıklardan dahi istifade ederek yürüyüşüne devam et. Ve demek istiyorum ki güneşten çıkmamız remiz... Bu yürümek, hedefe yürümek ve bütün sesimizle ve hareketlerimizle hedefe yürümektir.

Güneş, kendini göstermekte ve bize gerçeği belli etmekte mütereddit olsa dahi bizim bu tarafımızla (yani hedefe yürümekteki azmimizle) maksat yine temlin olunur. İşte bu büyük fikirleri ifade eden cümleler de şudur:

Hakkı Tarık Us, İstanbul Saflar Çarşısı'nın açılışını yaparken, 1952.

Güneş ufuktan şimdi doğar,
yürüyelim arkadaşlar

Sesimizi yer, gök, su, dinlesin,
sert adımlarla her yer inlesin.

Sesimiz lâzımdır ki yer, gök, su inlesin, sert adımlarla her yer inlesin.

Bu sözleri söylerken bu yüksek idealisti,

bu kahramanı (yani milleti) selâmlamak ve aydınlatmak üzere güneşin de (ufuktan) çıkacağına şüphe edilmemek lâzım gelir. Nitekim güneşin aydınlatması da gecikmemiştir. Nasıl gecikebilirdi ki... Türk milleti insan tabiatının... güneş de onlara hayat verecektir. O da tabiatın emrine münkat (boyun eğen) bir tabiidir.

Hâkim olan tabiat güneş midir, yoksa ondan da yüksek olan... insan kafasında mıdır?.

En son tecrübelerle anlaşıldığına göre büyük olan, esas olan tabiattır. Fakat efendiler bu tabiata... olan insan kafasıdır."

Atatürk'ün Hakkı Tarık Us'a "dikte" ettirdiği sözler burada sona eriyor.

Samsun Halkevi Dergisi
19 Mayıs

Sayı : 39

Mayıs 1939

CİLT : 4

İÇİNDEKİLER

19 Mayıs ve Samsun	Vedad Orfi Bengü
19 Mayıs (Şiir)	Mehmed Şükrü Fırat
Millet Şefimiz İsmet İnönü	Doktor Hüseyin Rifat Evirgen
19 Mayıs	Ali Erten
19 Mayıs (Şiir)	Mehmed Şükrü Fırat
19 Mayıs gahrimizde nasıl kutlandı	
19 Mayıs'ta (Şiir)	Mazım Değirtanlı
Yeni Türkiye'nin başlangıcı	Şefik Ahişık
Pellagra	Doktor Rifat Güngör
Akgölük Kaçkırdılar	Lütfi Tekin
Halkevi Haberleri	Masid Görey

Görey Başmavi - Samsun

Samsun Halkevi'nin yayın organı 19 Mayıs adını taşır. Kasım 1935-Nisan 1950 tarihleri arasında toplam 114 sayı yayımlandı. Zengin içeriğiyle dikkat çeken derginin imtiyaz sahipliğini sırasıyla, Dr. Ertuğrul Baykal, Mümtaz Arkayın, Osman Cudi Gürsoy, Atıf Olgaç, Emin Hekimgil -iki defa-, Kemal Yener, Nurettin Atasaygıl, Ömer Orhun, Cemal Bilir yaptılar. Samsun ilçelerinden Bafra'nın halkevinin de periyodik yayını vardır. Altın Yaprak adını taşıyan derginin yayın direktörü Niyazi Doğu'ydu. Bu dergi de 29 Ekim 1935-30 Eylül 1937 tarihleri arasında toplam 29 sayı yayımlandı.

- 7 -

19 Mayıs Atatürk günü ve Gençlik Spor Bayramı şehrimizde nasıl kutlandı

Büyük Kurtarıcı Ebedî Şefi Atatürk'ün, Türk Vatan ve İstiklâlini kurtarmak üzere Samsun'a ayak bastığı günün Yirminci Yıldönümü 19 Mayıs 1939 Cuma günü Şehrimizde içten gelen heyecan ve eşsiz tezahürlerle kutlanmıştır.

Daha sabahleyin erkenden binlerce halk törenin yapılacağı Oazi Parkı civarını doldurmağa başlamıştı.

Saat dokuzdan evvel Vilâyet, C. H. P. ve resmî ve hususî teşekküller tarafından hazırlanan çelenkler Ata'nın Heykeline törenle konulmuş bulunuyordu. Mektepliler, teşekküller namına gelen heyetler yerlerini saat 9 da almış, onbinlerce halk gerek sahilleri gerek caddelerin yanlarını doldurmuştu.

Saat 9, 15 de başta Vali ve C. H. P. İlyönkuru Başkan B. Fuad Tuksal olduğu halde askerî ve sivil erkân Oazi iskelesinde toplanmış bulunuyordu. Saat 9, 30 da limanda vapurların demir atıkları yerde toplanmış bulunan bütün motörler yerlerinden hareket ederken limandaki vapurlar istasyondaki lokomotifler, ve saat kulesi, fabrikalar düdükle çalmağa başladı.

Tonu en büyük molörde Atatürk'ün Portreleri bir Subay kumandasında bir munga askerle bulunuyordu.

Portre iskeleye çıkarılıncaya 21 tane top atılmak suretile karşılandı. Subay iskelede gerili bulunan siyah perdeyi yırtarak ileri geçildi. Lise, Tecim, Orta, İhtokullar ve Spor örgütlerinden ikişer kişi Ata'nın Portrelerini alarak heykele doğru ilerlemeğe başladılar.

Vali, Komutan ve Belediye Reisi bu kurulla birlikte ilerliyordu.

İstiklâl Marşı çalındıktan sonra Belediye Reisinin işaretleri üzerine Ebedî Şefin aziz habrasına saygı ve sevgi nişanesi olarak üç dakika sükût vakfesi yapıldı.

Belediye Reisi Doktor Necmettin Divitcioğlu şehir namına bir söylev verdi ve, Ata'ya Samsunluların tizim ve sevgilerini bir kere dada sundu. Belediye Reisinden sonra Tecim Okulundan Süreyya Üür bir hitabe ve Orta okuldan Sebâhat birer Şiir okudular.

Töreni müteakip geçit resmî başladı. Kahraman askerlerimiz ve dinç mekteplilerimiz taktirle alkışlandılar.

İdman Şenlikleri

Saat 14 de talebe ve Sporcular Cumhuriyet Alanında toplanmışlar ve Stadyoma gitmişlerdir. Sahayı binlerce halk doldurmuş bulunuyordu.

Saat 15 de Vali B. Fuad Tuksal, yanında Komutan, Belediye Reisi, Ma-

— 8 —

arif Müdürü, Halkevi Başkanı ve Beden Terbiyesi asbaşkanı olduğu halde talebe ve Sporcuları teftiş etti.

İstiklâl Marşı söylenirken Sahaya Bayrak çekildi. Kültür Direktörü Muhittin Aktik 19 Mayıs gününün tarihi kıymetini ve Sporun ehemmiyetini tebarüz ettiren söylev vererek sözü gençlere bıraktı ve orta öğretim namına bir talebe ve sporcular namına da bir genç hitabelerde bulundular. Maarif Vekâletinin talimatnamesi dahilinde yapılan jimnastik gösterileri hakkı alkışlar topladı. Ocağ Kız ve Erkeklerimizin sahada gösterdikleri iltizam taktire lâik bir derecede idi.

Her jimnastik hareketi ayrı ayrı alkışlanmakta idi. Cumhuriyet gençliğinin gürbüzlüğüne ve nasıl iyi yetiş-

tiğine bu tablo göğüs kabartıcı en canlı bir vesika teşkil ediyordu.

Gece

Şehrimizdeki resmî ve hususî müesseseler Bayram günü baştan başa donanmış gece ker taraf elektrik erle aydınlanmıştır.

Cumhuriyet meydanında köylüler geç vakte kadar millî oyunlar oynamışlardır. Saat 20 de askerlerin, mekteplilerin ve halkın iştirâkile büyük tencer alayları yapılmıştır.

Söylevler Hitabeler

19 Mayıs Atatürk günü saat 16, 30 da Halkevi mikrofonu önünde Halkevi Başkanı Cudi Gürsoy tarafından bir söylev verilmiştir.

Bazı genç hitaplerimiz tarafından muhtelif şiirler hitabeler okunmuştur.

Saz Şairinin Dilinden :

19 MAYISTA...

Nazım Dağıstanlı

Arsızlar arsızları merd yigit kişi
Cihana gelmemiş asla bir eşi
Gökler de görmedi böyle güneşi
Parladı yurduma çıktı Önderim

19 Mayista ilk adımı attı
O munis hastaya can hayat kattı
Bu Anadoluda kıvanç yarattı
Türklüğün elinden sıktı Önderim

Bir kanırga gibi cepheye koştu
Akdenizi amaç gösterdi koştu
Bu yaman savaşta felek te hoştu
Bayrağı İzmire çaktı Önderim

Biz obitayısı Kaynakten içlik
Pek kısa çağlarda çok engel geçtik
Yükældik yüceldik başarı seçtik
O nurlu kol kanad takdı Önderim

Samsunlu kutlular uğurlu izin
Esenlik kaplasın değerli özün
Acunda solmanın aygüneş yüzün.
Işığı duyduğuma aktı Önderim

Göz kırpmam uğrunda olsa da ölüm
Yurd sever aşkıdan dönen değilim
Atatürk sevgine ateştir gönülüm
Bu ateş bızımı yaktı Önderim

Şon.ay faaliyetlerinden enstantaneler

19 Mayıs Atatürk ve Gençlik ve Spor Bayramı
hararetle kutlandı

Saat 9,30 Atatürk Anıtı önünde

Mahsus kısmımızda tafsilâtını verdiğimiz üzere 19 Mayıs Atatürk ve Gençlik ve Spor Bayramı bu yıl çok Muntazam ve hararetle tezahürlar arasında kutlandı.

Saat 10,30

Vali B. Fuad Tuksal ve Komutan Fevzi
Mengüç geçit resmini takip ediyorlar

**Kahraman Askerlerimiz, Gürbüz
mekteplilerimiz ve tunç Sporcularımız
geçit resminde çok alkışlandılar.**

19 MAYIS 1939
Öğleden sonra Stadyomda

Vali ve Askeri ve Sivil erkân Spor alanında

Stadyomda onbinden fazla yurddaş,
Jimnastik gösterilerini görmek için top-
lanmıştır.

19 MAYIS 1939
Öğleden sonra Stadyumda

Vali B. Fıat Tuksal Mekteplileri teftiş ediyor.

Mekteplerimizin Jimnastik hareketleri çok takdir edildi.

Jimnastik Gösterileri

“Ankara Stadyomu Küşad Merasimi Turnuvası”

Ankara Stadyomu'nun yapımı tamamlanınca, stadın büyük bir törenle açılması kararlaştırıldı. 1935-36 futbol sezonunda İstanbul lig şampiyonu olan Fenerbahçe, lig ikincisi Galatasaray, Ankara şampiyonu Ankaragücü ve İzmir şampiyonu Altınordu arasında dörtlü futbol turnuvası düzenlendi. Şampiyon olacak takıma verilmek üzere “Ankara Stadyomu Küşad Merasimi Turnuva Şampiyonluk Hâtırası” adlı 70 cm boyunda güzel bir kupa yaptırıldı.

Başbakanımız dan Ankara stadyomunu selamlıyor

... Çıstelli bir mimarinin spor loknülünde yardımına olarak meydana getirilmiş olduğu bir eser ...

“Türkiyeyi idare edenler, stadyomu en kıymetli mekteb gibi her yerde kullandıklarıdır... Bütün türkiye ile beraber bağız ve canımız olan Atatürke selam ve bayramını kutlayalım...”

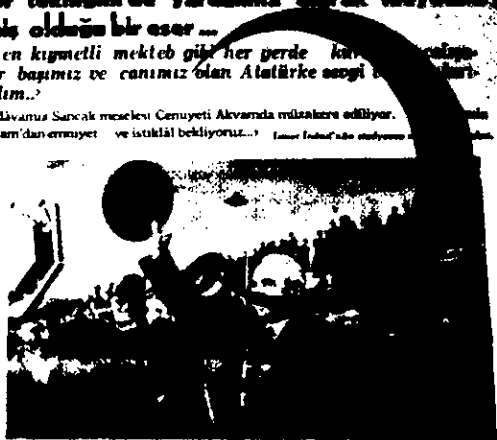
...Arkadaşlar... unutmamalıyız ki bugün büyük davamız Sancak meselesi Cemiyeti Akvarında müzakere ediliyor. Heyecanı ile doludur. Dost Fransa'dan ve Cemiyeti Akvarı'dan emniyet ve istiklal bekliyoruz... (Ankara İhtisafı ve Stadyomu)

Ankara Gücü teknik üstünlüğü iyice göze çarpan bir oyunla G. Sarayı yendi

Ankara Gücü : 2 G. Sarayı : 1

Millîyet Cemiyeti Konseyinde

Dışişleri Bakanımızın Sancak hakkındaki

Ankara Stadyomu, bu turnuva nedeniyle Şeker Bayramı'nın birinci gününe isabet eden 15 Aralık 1936 Salı günü Başvekil İsmet İnönü'nün konuşmasıyla açıldı.

Ulus, 16 Aralık 1936.

Başvekil, konuşmasını bitirdikten sonra başlama vuruşunu yaptığı ilk maçta Ankaragücü ile Galatasaray karşılaştılar. Maçı Ankaragücü 2-1 kazandı.

Ulus, 19 Aralık 1936.

16 Aralık günü, Fenerbahçe ve Altınordu takımları karşı karşıya geldiler. Sahadan galip ayrılan takım 3-1'lik sonuçla İstanbul şampiyonu oldu.

17 Aralık 1936 günü final maçında Fenerbahçe ile Ankaragücü karşılaştılar. Fenerbahçe sahaya, Hüsamettin, Fazıl, Yaşar, Reşat, Angelidis, Cevat (Kaptan), Şaban, Esat, Ali Rıza, Naci ve Niyazi'li kadrosuyla çıkarken, Ankaragücü maçı, Osman, Ali Rıza, Enver, Musa, Semih, Orhan, Hamdi, Fahri, Yaşar, Bilâl ve Abdi'den oluşan kadrosuyla oynadı. Ali Rıza Tansı'nın 11. dakikada attığı golle Fenerbahçe maçı 1-0 kazandı ve kupayı aldı.

Turnuva sonunda yapılan tören hakkında, 18 Aralık 1936 tarihli Cumhuriyet gazetesinde şöyle yazılacaktı:

"... Maçtan sonra Adliye Vekili Saraçoğlu ve Türk Spor Kurumu erkânı sahaya çıkarak turnuvanın birincisi ile ikincisine kazandıkları kupaları hediye ettiler. Galatasaray ve Altınor-

du takımlarına da birer kupa verildi. Bundan başka Fenerbahçe kulübüne 500, Ankaragücüne 400, Galatasaray ve Altınordu kulüplerine de üçyüz lira mükâfat verildi. Ankaraya bu üç gün zarfında çok güzel bir spor yaşatan gençlerimiz tribünleri dolduran kesif seyirci kütlesinin alkışları arasında sahadan ayrıldılar.”¹

Ankara Stadyumu'ndaki bu ilk maçlarda radyodan Sait Çelebi tarafından naklen yayın yapıldı. Vali ve Belediye Reisi Nevzat Tandoğan, stadyuma girişi ilk gün serbest bırakmış, diğer günlerin fiyatları, 5 (Kale arkası), 10 (Açık tribün) ve 25 (Kapalı tribün) kuruş olarak belirlenmişti.

¹ Dr. Rüştü Dağlaroğlu, *Fenerbahçe Spor Kulübü Tarihi 1907-1957*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1957, s. 335.

ANKARA STADYUMU

Ankara stadyumunun ve hipodromunun Ankara Belediyesi tarafından 16 Nisan 1934 günü 1.369.782 TL muhammen bedel üzerinden ihalesi yapıldı.

Bu yeni spor alanlarının projeleri Milano'dan gelen Mimar Prof. Dr. Paolo-Vietti Violi'ye aitti.

Stadyumun içi 105X70 boyutlarında yapılmıştı. Saha içi çim olarak düşünülmüştü. Yalnız Ankara toprağı killi olduğundan drenaj tesislerinden sonra sahaya 30 cm. derinliğinde bahçe toprağı serildi. Çim bu toprağın üzerine ekildi. Burada birkaç yıl az maç yapıldığından ve iyi bakılmasından dolayı 1952 yılına kadar tamamen çim saha olarak kaldı. Bundan sonra yapılan eklemeler ve ise olumlu sonuç vermedi.

Bugün, 19 Mayıs Stadyumu'nun yıkımı gündemdedir.

Ek 8

Eski Bir İstanbullu, Çocukluğunun 19 Mayıs Bayramı'nı Anlatıyor¹

Dr. Nezih Halim Neyzi

Eskiden 19 Mayıs bayram günü değildi. Zaten bayram de-yince Kurban ve Şeker bayramları düşünülürdü. Sonradan 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı milli bayram olarak kabul edildi ve candan kutlanmaya başlandı. Hatta 10. yıl büyük bir bayram havası içinde kutlandı. Onuncu yıl için marşlar yazıldı, okullar-da özel temsiller hazırlandı, resmi geçitler daha görkemli ol-maya başladı.

19 Mayıs daha üstünde durulan bir gün değildi. Atatürk sağ idi ve bir çok devrimler yapılmakta idi. Önemli olan 30 Ağustos Zafer Bayramı, 1 Temmuz Kabotaj Bayramı, Birinci İnönü ve İkinci İnönü zaferleri idi.

Atatürk'ün hayatının son döneminde 19 Mayıs önem ka-zanmaya başladı. Cumhuriyet için bir başlangıç noktası gereki-yordu herhalde. Atatürk Cumhuriyeti 10. yıldönümünde genç-liğe emanet etmişti. Gençliği ortaya çıkaracak, önemsetecek, büyüklerin yanında eziklikten kurtaracak bir ortamın yaratıl-ması gerekiyordu. 23 Nisan Büyük Millet Meclisi'nin açılışı bir çocuk bayramı olarak kutlanıyordu. Çocuklar valinin masasın-da oturtuluyor, resimler çekiliyordu. Gençlik için de bir gün la-zımdı. 1 Mayıs Bahar Bayramı olmuştu. Bir nevi Hidrellezin ye-rini almıştı, bazı kimseler, genellikle kırsal bölgelerde 6 Mayıs Hidrellez Bayramı'nı aralarında kutluyorlar.

İlk 19 Mayıs 1936 yılında İdman Bayramı olarak kutlandı. Hazırlıkları görüyordum. Fenerbahçe Stadi o zamanlar çürük çarık tahta bir duvarla çevrili idi. Hatta arka taraf Papazın bağı dediğimiz yön dikenli tel ve bir çit ile sınırlandırılmıştı. Şimdi çevre yolu girişi olan ve yüksek bir tribün ile kapatılmış olan

¹ Nezih H. Neyzi, *Kızıtoprak Anıları*, Peva Yayınları, İstanbul, t. y. s. 203-204.

stadyumu görmek için bir kestane ağacına çıkıp bakmak kafi idi.

Zühtü Paşa Kız Lisesi ve diğer orta ve liseler orada toplanıp yürüyüşler ve jimnastik hareketleri yapıyorlardı. 19 Mayıs günü örnek üniformalarla çıktılar ve bando eşliğinde gösteriler yaptılar. Bu gösterileri dürbün ile dedemin üçüncü katındaki çalışma odasından da seyredabiliyordum. Bandonun sesi de geliyordu. Apartmanlar yükselmemiş ve trafik patırdısı diye bir şey bilinmiyordu.

Yavaş yavaş her yıl bu gösteriler daha görkemli olmaya başladı. Ancak 1938'de 3466 sayılı kanunla 20 Haziranda bu yeni İdman Bayramı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı olarak resmi tatiller arasına giriyordu. Sanki Atatürk tam ölümünden önce bu 19 Mayıs gününü gençlere hatırlatmak istiyordu. Bu tarihten sonra her yıl yurdun her köşesinde bu tarih anılmaktadır.

Bu bayram günü de diğer Atatürk devrimleri gibi çeşitli düşünceli yöneticiler tarafından gagalanmaya başladı. Tutucu denen yöneticiler kız öğrencilerin mayo ve kısa eteklik ile jimnastik gösterilerine karşı çıkmaya başladılar. Anarşik olaylar sırasında da muntazam gösteriler sabote edilir olmuştu. Aslında bunların hepsi Atatürk devrimlerine gösterilen dolaylı tepkilerdir.

En son 1984'deki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını TV'den ilginç bir şekilde izledik. Her şehir kendi düşüncesine göre bir üniforma geliştirmişti. Ankara'da gayet uzun eteklik ve kapalı bir giyim, İstanbul'da gene oldukça kapalı bir üniforma, İzmir'de daha rahat bir üniforma ve Lefkoşe'de eskiden olduğu gibi mayolu ve şortlu bir giyim ile gösteriler yapıldı.

İdman Bayramı diye başlayan bu gençlik hareketi(nin) politik düşüncelerin nasıl etkisi altında kaldığını gösteren güzel bir örnek...

Ek 9

Geçmişin Tanıkları

Ruhi Karakaş, Babası Mustafa Karakaş'ı Anlatıyor'

Kuvayi Milliyeci
Karakaş Reis.
(Ruhi Karakaş aile
albümü)

Mustafa Karakaş
(1877, Samsun-1959,
Samsun)'ın oğlu banka
müdürlüğünden
emekli Ruhi Karakaş
(d. 1927, Samsun) ile
Ankara'daki evinde
23 Mart ve 20 Nisan
2010 günlerinde
görüşüldü. Eşi Kadriye
Hanım da kendisi
gibi Samsunludur.
Kendileriyle tanışmamı
sağlayan eski Anayasa
Mahkemesi Başkan
Vekili Güven Dinçer'e
teşekkür ederim.
(Turan Tanyer)

Babam Mustafa Karakaş yağız bir Karadeniz delikanlısıymış. Bahriye'de askerlik yapmış. Kayıkçılık yaparmış. Ermenilerle, Pontusçularla silahlı çatışmalara girmiş. Onlardan da bizden de ölen çok olmuş.

Samsun, eskiden kozmopolit bir şehirdi. Şimdi 19 Mayıs Mahallesi'dir; Yahudi Mahallesi var. Sonra, dağlık bölgede Ermeni Mahallesi, Rum Mahallesi var. Acem Tekkesi var. Çingene Mahallesi var.

Annemin adı Münire'dir. Annem babamın üçüncü eşidir. Yani

babamın üç eşi var. Bir Rum eşi var, Rum Mahallesi'nde; bir Ermeni eşi var Ermeni Mahallesi'nde oturuyor; bir de annem. Ben babama sorardım, "Niye üç eşin var?" diye. Babam çocukları çok seviyor, çok çocuğu olmasını istemiş. Onun için üç eşi var. Ama maalesef tek çocuğu olmuş; o da ben. Bir şey daha söyleyeyim: Beni öz annem kadar, Rum annem de çok severdi; beni kendi çocuğu gibi büyütüştür. Rumca adını hatırlamı-

yorum; bir Türk adı da almıştı; adı, Nebiye'ydi. Terzilik yapardı.

Babam, 19 Mayıs 1919 gününü bana hep anlatırdı. Şunu da söyleyeyim, bana anlatırdı; ama etrafa pek anlatmazdı. Övünmesini sevmezdi.

19 Mayıs sabahı, sabah ezanı okunmuş. İstanbul'dan vapur geliyormuş. Ortalıkta bir paşanın geleceği haberi dolaşıyordu. Vapuru İngiliz torpidoları da takip ediyormuş, batıra-

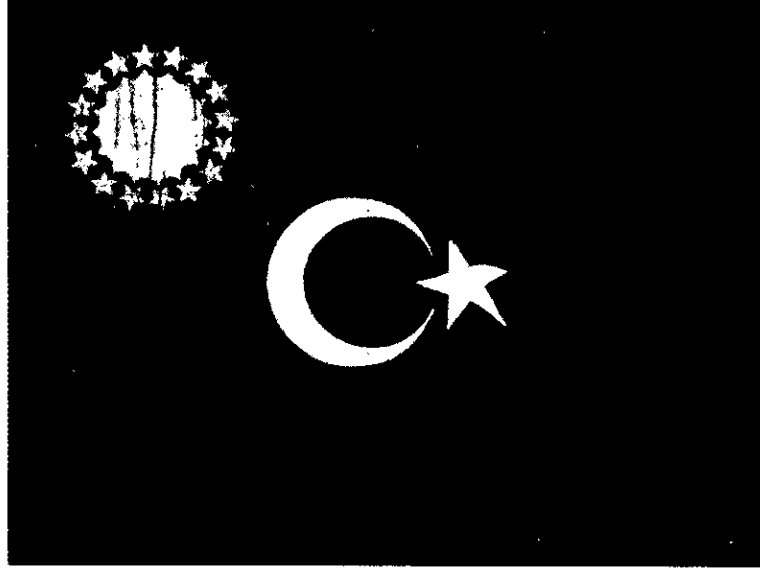

caklarmış. Ama batıramamışlar, Bandırma Vapuru gelmiş, o zaman Samsun'da rihtim yok, açıkta demirlemiş. Yanaşamıyor kıyıya, yoksa kuma oturur. Kimse karşılamaya gitmemiş. Erkândan, idarî, askerî erkândan kimse yok. Kıyıda babam, birkaç kişi daha var. Babam, "Kayığım la gideyim bari..." demiş. Kayığına binmiş, vapura yanaşmış. Geminin süvarisi yukarıdan babama bakıyor. Babam kendisini tanıtmış. "Sizleri kıyıya çıkarayım diye geldim." demiş. Vapurdan iskeleyi indiriyorlar, kayığa Mustafa Kemal Paşa ile iki subay daha biniyorlar. Arkadan

Mustafa Kemal Paşa İzmir vapuruyla geldiği Samsun'da, 16 Eylül 1928 günü kıyıya çıkarken. Sağ tarafta Mustafa Karakaş. (Ruhi Karakaş aile albümü)

iki-üç filika daha indiriliyor gemiden. Başkaları da onlara biniyorlar.

Mustafa Karakaş'ın
teknesine Mustafa
Kemal Paşa
tarafından çektirilen
Cumhurbaşkanlığı
Forsu. (Karakaş
ailesindedir.)

Babam kürek çekerken, Mustafa Kemal Paşa, “Kimsin sen?” diye sormuş. Babam kendisini tanıtmış. “Ne iş yaparsın?” diye sormuş. Babam da anlatmış... Kayıkçıyım, gemiler gelir, tütün, fındık taşırız; yolcu gelir, gider, onları taşırız, diye... “Çatışma oluyor mu burada?” diye sormuş Paşa. Rumlarla, Ermenilerle çatışma oluyor mu?.. Babam da kuvayi milliyeci, “Arada sırada yine çatışıyoruz.” demiş. Paşa, “İnşallah yakında düzelecek.” diye konuşmuş babama. Bu arada İngiliz gemileri de görünmüşler. Ama onlar asker çıkarmamışlar. Sonradan dönüp gitmişler.

Sahile vardıklarında, babam, Atatürk'e, “Sahildeki gençler, size yol gösterirler.” diyor. Paşa, yanındakilerle küçük bir otele gidiyor. Sonradan “Gazi Kütüphanesi” oldu orası.

Atatürk, Cumhurbaşkanı olduktan sonra Samsun'a birkaç defa gelmiştir. Bir defasında vapurla geliyor. Vali orada, vilayet erkânı orada. Vapurun bir motorlu teknesi var, arkasına Cumhurbaşkanlığı forsu çekilmiş. Kıyıya çıkacaklar. Babamın da o zamanlar bir motorlu teknesi var. O da karşılamaya git-

Mustafa Karakaş, kucaklarında Atatürk Büstü, 19 Mayıs töreninde, 1950'li yıllar, Samsun. (Ruhi Karakaş aile albümü)

miş. Atatürk etrafındakilere, ne zaman çıkılacağını soruyormuş. Sonra, "Bir Karakaş olacak, nerede o?" diye soruyor. Babam da hemen oradan sesleniyor: "Emrinizdeyim Paşam." Atatürk vapurdan, "Neredesin, teknen nerede?" Unutmamış Paşa babamı. Babam da "Aşağıda, sizi bekliyoruz Paşam" diyor. Vapurun kaptanı, "Karakaş Reis" diyor babama. Cumhurbaşkanlığı forsu vapurun motorundan alınıp, babamın motoruna takılıyor. Böylece Atatürk babamın teknesiyle limana giriyor. Bayrak da teknede kalıyor.

Atatürk'ün ölümünden sonra her 19 Mayıs bayramında babamın da dahil olduğu bir tören yapılırdı. İskelenin karaya çıkış tarafına büyükçe bir siyah perde gererlerdi. Babam yanında Atatürk'ün büstü, kendi teknesiyle iskeleye yavaşır, karaya çıkardı. Kucaklarında Atatürk'ün büstü, bir manga asker, erkân arkasında siyah perdeye doğru yürürler. Bunlar olurken iskeleinin yanında kum üzerinde top atışları yapılmaktadır. Perdenin önüne gelindiğinde seferi kıyafette bir subay topuk vurur, büstün karşısında selama durur. Arkasında tüfeklerine süngü takmış askerlerle perdenin önüne gelir. "İleri" komutuyla asker-

² Mustafa Karakaş'ın lakabı "Karakaş"tır. Samsunluların taktığı lakaptır. Soyadı alınmasıyla ilgili yasa çıktıktan sonra, nüfus memurunun kendisine, lakabıyla tanındığını ve bunu kendisine soyadı olarak almasının uygun olacağını söylemesi üzerine, lakabını soyadı olarak seçiyor. (Ruhi Karakaş'ın verdiği bilgi.)

ler kara perdeyi süngüleriyle parçalarlar. Perde yarılar ve erkân o yerden geçer. Bu, "Kara günlerin bitişi, ak günlerin başlayışı" anlamına gelir.

Babam vefat edene kadar bu törenler devam etti.

(Kadriye Karakaş: Atatürk'ün gelişini ben de hatırlıyorum. Daha okula gitmiyordum. Dört yaşında kadardım. Evimiz Halkevi'nin hemen yanındaydı. Karşımızda da Kâzım Paşa Sineması vardı. Eski bir kiliseymiş, restore edilmiş, sinema yapılmış. Onun da yanında Dumlupınar, Cumhuriyet, 23 Nisan ilkokulları vardı. Atatürk'ün geldiği gün çok kalabalıktı etraf. Küçük olduğumdan dışarıya çıkarmamışlardı beni. Ama ben onu gördüm, pencereden. Halkevi'ne geldi. Çok güzeldi. Mavi bir elbise vardı üzerinde. Yine mavi renkte bir arabaya binmişti.)³

³ Kadriye Karakaş'ın anlatımı, Atatürk'ün Samsun'a 1930'daki gelişiyile ilgilidir.

Solda, Mustafa Karakaş'ın öz annesi Münire Hanım, sağda, dört yaşındaki Ruhi Karakaş ve Rum annesi Nebiye Hanım.
(Ruhi Karakaş aile albümü)

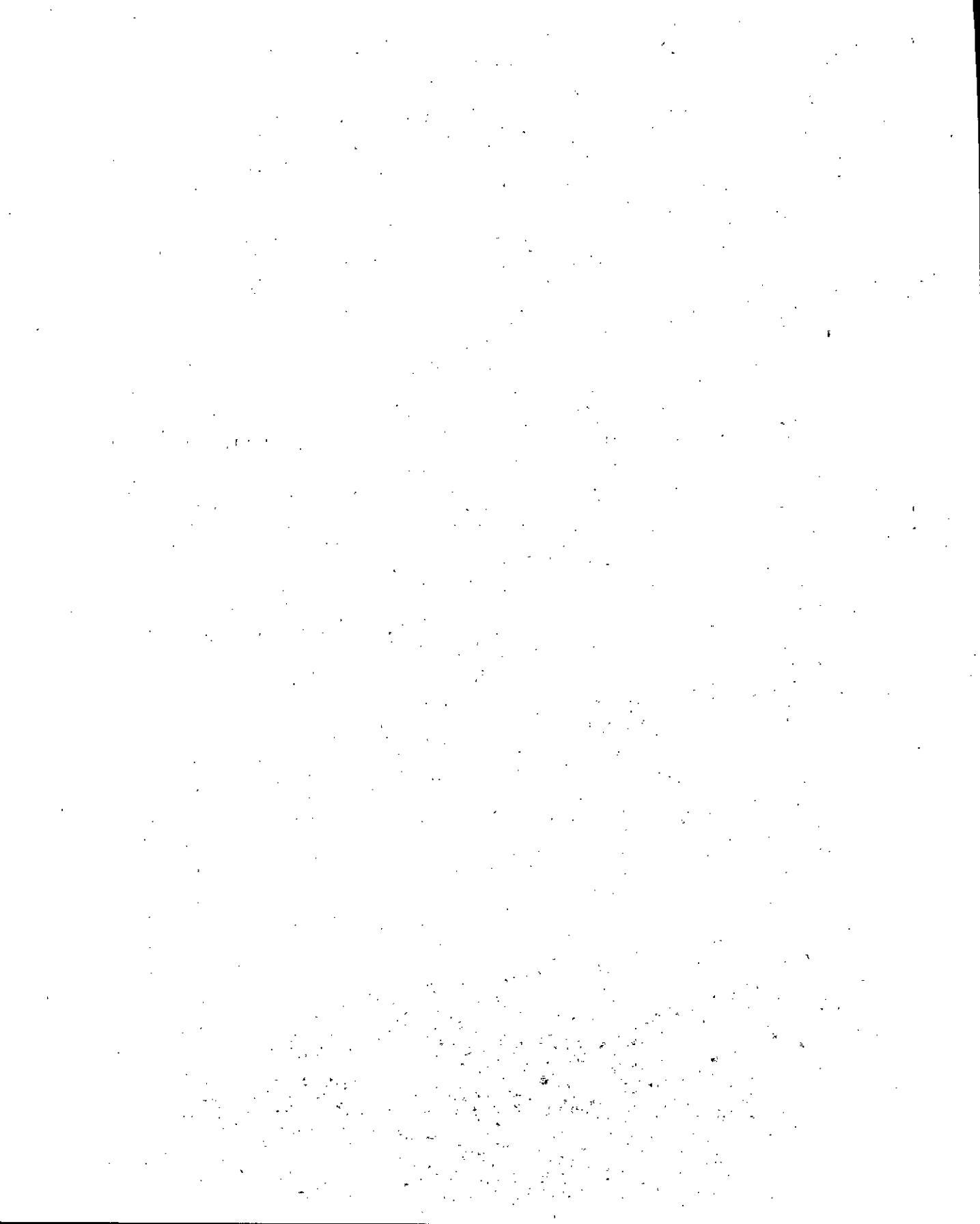
ATATÜRK'ÜN SAMSUN ZİYARETLERİ

1. Bandırma Vapuru'yla 19 Mayıs 1919 günü sabahı geldi. 25 Mayıs günü öğleden sonra Havza'ya gitmek üzere Samsun'dan otomobille ayrıldı.

2. 29 Ağustos 1924 günü, eşi Lâtife Hanım'la Ankara'dan trenle ayrıldı. Dumlupınar, Bursa ziyaret edildi. Mudanya'dan 12 Eylül günü Hamidiye Kruvazörü'yle Karadeniz'e çıkılıp, Trabzon, Rize, Giresun, Ordu üzerinden 20 Eylül sabahı Samsun'a gelindi. Samsun'da 4 gün kaldılar. 24 Eylül günü sabahı otomobille Erzurum'a hareket edildi. Bu yurt gezisi başka illeri de kapsayacak, 18 Ekim 1924 günü Ankara'ya dönelecekti. (Atatürk'ün bu ziyaretiyle ilgili olarak: Prof. Dr. Dursun Ali Akbulut, "Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin Samsun'u İkinci Ziyaretleri (20-24 Eylül 1924)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 12/1, Mayıs 1999, s. 9-27.

3. Atatürk, 1928 yılının Eylül ayında İstanbul'daydı. 14 Eylül günü İzmir Vapuru'yla Karadeniz'e hareket etti. Önce Sinop'a uğradı. 15 Eylül gecesi Sinop'tan ayrılarak ertesi gün Samsun'a geldi. 16-17 Eylül günlerinde Samsun'da kaldı. 18 Eylülde ayrıldı; Amasya-Tokat-Sivas-Kayseri üzerinden 21 Eylül günü Ankara'ya döndü.

4. Son yolculuğunu 1930'da gerçekleştirdi. 17 Kasım'da Ankara'dan ayrılarak, Kayseri-Sivas-Tokat-Turhal-Amasya yoluyla 22 Kasım günü saat 21.00'de Samsun'a geldi. 24 Kasım'da Çarşamba'yı ziyaret etti, akşam saatlerinde Samsun'a döndü. 26 Kasım gecesi Ege Vapuru'yla Trabzon'a gitmek üzere Samsun'dan ayrıldı. Bu yurt gezisini 6 Ocak 1931'de Ankara'ya dönerek tamamladı.

**Mekteplilerin
İdman Bayramı
Sergisi**

Ali Faik Hoca

Ali Faik (Üstünidman) Bey, 1871'de girdiği Mekteb-i Sultanî (Galatasaray Lisesi)'yi 1879'da bitirdikten sonra, 44 yıl bu okulda beden eğitimi öğretmeni olarak görev yaptı. İlk Türk beden eğitimi öğretmenidir. Yüzlerce sporcu yetiştirdi. Vildan Âşir Savaşır, Faik Bey ve Binbaşı Mazhar (Kazancı) Bey için şunları söyler:

“Faik bey merhum ve Mazhar bey merhum. Bunların ikisi de fevkalâde insanlardı. Biz Mazhar beyden ve Faik hoca'dan sade spor yapmayı filan öğrenmedik, biz onlardan vatanperverlik dersi öğrendik, onlardan insanlığı da öğrendik. Bize haşin olmamayı, sağlam olmayı, gürültüsünü çıkarmadan memleket sevgisini en yüksek bir ölçüde yürekte taşımayı bunları öğrettiler bize...” (Necati Kazancı koleksiyonu)

Selim Sırrı Tarcan

Mekteb-i Sultanî’de okudu.
Mühendishâne-i Berrî-i
Hümayûn’u bitirdi.
İstihkâm subayı olarak
orduya katıldı. 1908’de
İsveç’e gitti. Beden
Eğitimi Yüksek
Öğretmen Okulu’nda
okudu. 1910’da
İstanbul’a döndü.
Jimnastiği bilimsel
ölçülerde ele aldı
ve uyguladı. Türkiye
İdman Cemiyetleri
İttifakı’nı kurdu.
Milletvekilliği yaptı.
40’tan fazla kitap
yazdı. Bir İsveç şarkısını
“Gençlik Marşı” olarak
Türkçeye uyarladı. 1916
yılında, 19 Mayıs Gençlik
ve Spor Bayramı’nın
temelini oluşturan İdman
Bayramı’nı başlattı. (Turan
Tanyer koleksiyonu)

Selim Sırrı Bey'in yetiştirdiği ilk bayan jimnastik öğretmenleri, İstanbul, 1913. (Dr. Niyazi Altunya arşivi)

Selim Sırrı Bey'in yetiştirdiği ilk bayan jimnastik öğretmenleri, İstanbul, 1913.
(Dr. Niyazi Altunya arşivi)

Selim Sırrı Bey'in Medreset-ül-vâizin öğrencileri jimnastik dersinde, İstanbul, 1913. (Dr. Niyazi Altunya arşivi)

Hakikat, akdem-i vezâif-i insâniyye bulunan tâat-ı Hüdâ için de sıhhat-i bedeniyye şarttır.(...)

Ey nev-resîde (yeni yetişen), çirkin veya çelimsiz olmak salâhiyyetini haiz olmadığını unutma. Eğer dünyaya zayıf veyahut marîz (hastalıklı) olarak gelmişsen ve müddet-i ömründe o hâl-i muhafaza edersen kabahati yalnız nefsîne bul; demek ki sen adalâtının (kaslarının) gıdâ-yı yevmîyelerini vermemişsin, demek ki vücudunun bir âheng ve intizâmla neşv ü nemâsını (yetişip büyümesini) îcâb ettiren terbiye-i bedeniyenin en basit kavâidini (kaidelerini) ihmâl etmişsin; bu hâl Hâlika karşı küfrândır.

Ey ebeveyn! Siz de bu kelâm-ı hikmet encâmı dikkatle okuyunuz. Ahkâm-ı dîn-i mübîne riayet kadar üzerinize farzolan bir vazife de çocuklarınızın sıhhat-i ebdânını temin etmektir.

شہ و ہر دو سنک کو جنوک شہید یاوروں کی ادماز با بار کن

Şark Ordusu Komutanı Mirliva Kâzım (Karabekir) Paşa'nın korumasındaki şehit yavruları idman yaparken, 1920.
(Mehmet Akan koleksiyonu)

Kâzım Karabekir'in *Günlükleri*'nden (C. 1, YKY, İstanbul, 2009):

“Sanayi Gürbüzlerinin sünnet düğünü. (...) Düğün iyi oldu. Çocuklar da hünerler gösterdiler.” (22 Ağustos 1919; s. 618)

“General Harbord Cenaplarının riyasetindeki Amerika Heyet-i Muhteremesinin istikbal merasimi programıdır: Sene 335, Eylül 25

1. İstanbul kapısı haricinde tayyare hangan civarında ihzar edilen çadırlarda Kolordu Kumandanı Paşa hazretleri tarafından çay ziyafeti. Bu esnada gürbüzler (şehit yavruları) tarafından şarkılar, idman oyunları ve mızıkalar...” (s. 627)

Şehit yavruları beden eğitiminde, 1920. (Mehmet Akan koleksiyonu)

Kâzım Karabekir'in *Günlükleri*'nden:

"Leyli eytâm iptidai mektebinin küşadı." (1 Ekim 1919; s. 629)

"Teftiş: Dârü'l-eytâm. Haftada iki üç gün sıcak yemek var. Diğer günler yalnız ekmek. Yüz elli kadar erkek çocuk muhtelif sanatkârlar nezdine gündüzleri gidiyorlar. İki yüz çocuğu himayeme aldım." (7 Aralık 1919; s. 647)

"Ana mektebini açtık. Sabahleyin Yakutiye Kışlası'ndaki çocukları teftiş ettim. Burasının ismine Sanayi Gürbüzleri deposu demeyi münasip buldum." (21 Aralık 1919, s. 650)

"Geçende açtığım ana mektebinin küşat merasimini yaptık. Diğer mektepleri de halk huzurunda teftiş ettim. Memurîn ve ahaliye iyi tesir yaptı." (8 Ocak 1920, s. 657)

"Topçu alayını, telsizini, tayyareyi Firdevsoğlu'nda teftiş ettim. Gürbüzlere de top, telsiz gösterttim. Ve hayvanlara bindirttim. Hududun hayvanlarını tefrik ettirdim." (14 Ocak 1920, s. 659)

Şark Ordusu şehit yavruları beden eğitimi dersinde, 1920. (Mehmet Akan koleksiyonu)

Kâzım Karabekir'in *Günlükleri*'nden:

"Sanayi Gürbüzlerini teftiş ettim." (4 Şubat 1920; s. 662)

"Vilayet dârü'l-eytâmını teftiş ettim. Yeni gelen çocuklar çıplak ve felâket içinde. 65 tanesini bizim mekteplere aldım." (18 Şubat 1920; s. 664)

"Umum Gürbüzlerin kolordu dairesi önünde teftişini yaptım." (7 Nisan 1920; s. 672)

"Sanayi Gürbüzleri bandosu ilk havayı mekteplerin haftalık teftişinde çaldı." (14 Nisan 1920; s. 673)

"Erzurum çocuklar ordusunu teşkil ettim." (30 Nisan 1920; s. 676)

"Kuvve-i umumiyeimiz:

.....

1.092 talebe (kimsesiz yetimler)" (31 Ocak 1921; s. 727)

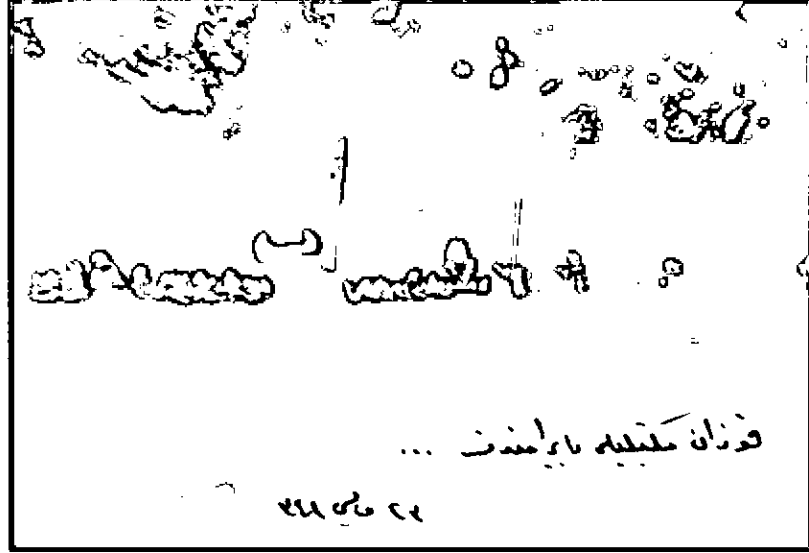
قوربان

مرکز ولایت مکتبهداری بازمی خاھرہ سی

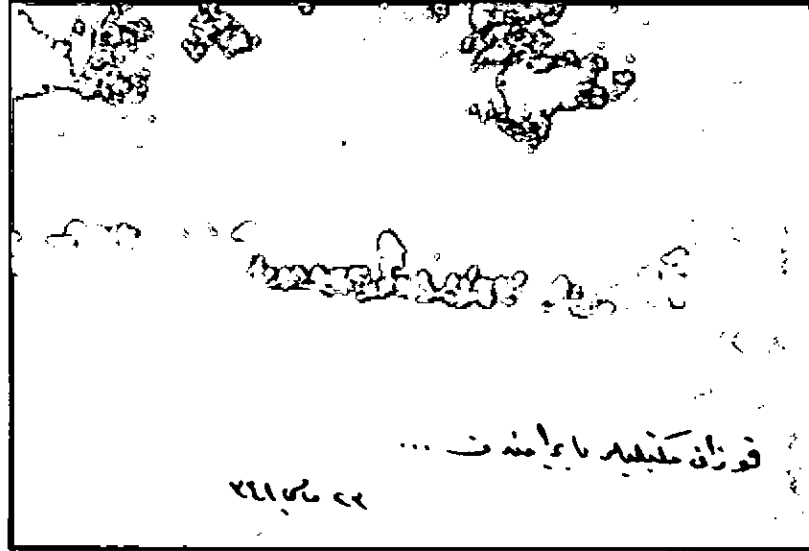
۲۶۱ / ۱ / ۲۶

فولو : معارف

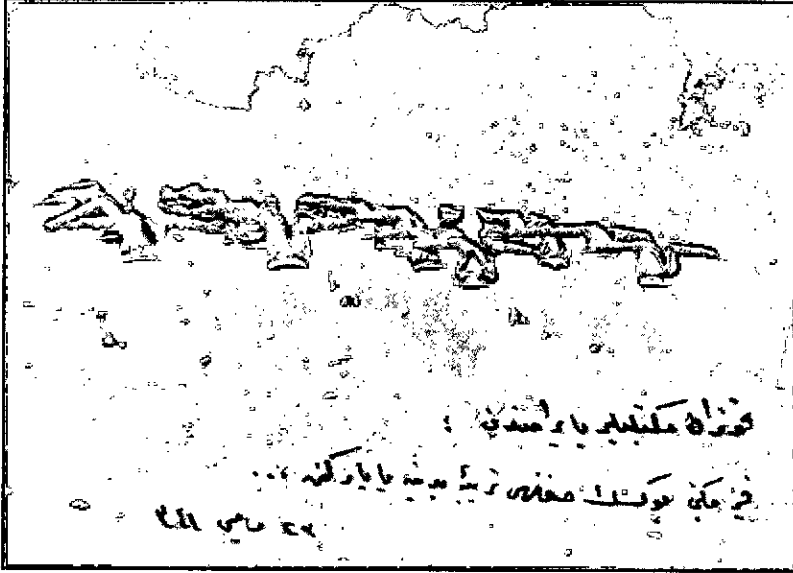
Kozan Merkez Vilayeti Bayramı Hatırası, 26 Mayıs 341 (1925),
Foto Maarif. (Dr. Niyazi Altunya arşivi)

Kozan Mektepliler Bayramından... 23 Mayıs 341.

Kozan Mektepliler Bayramından... 23 Mayıs 341.

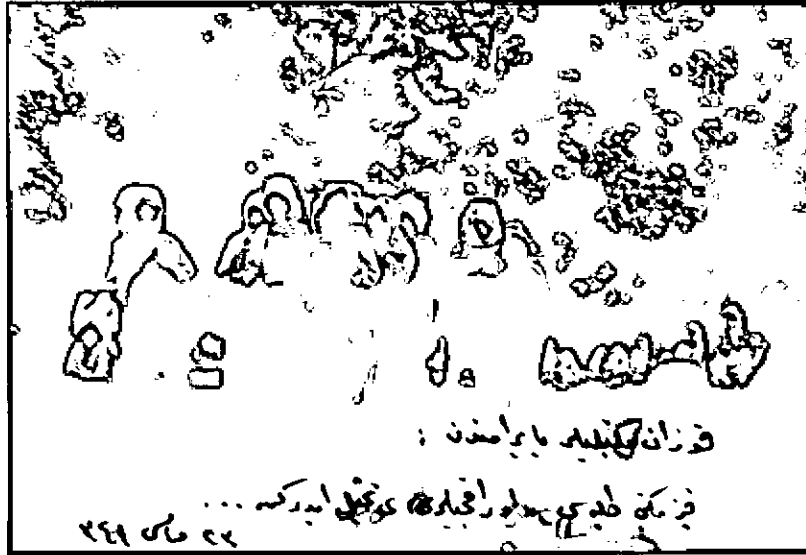
Kozan Mektepliler Bayramından: Kız mektebi talebesi terbiye-i bedeniye yaparken... 23 Mayıs 341.

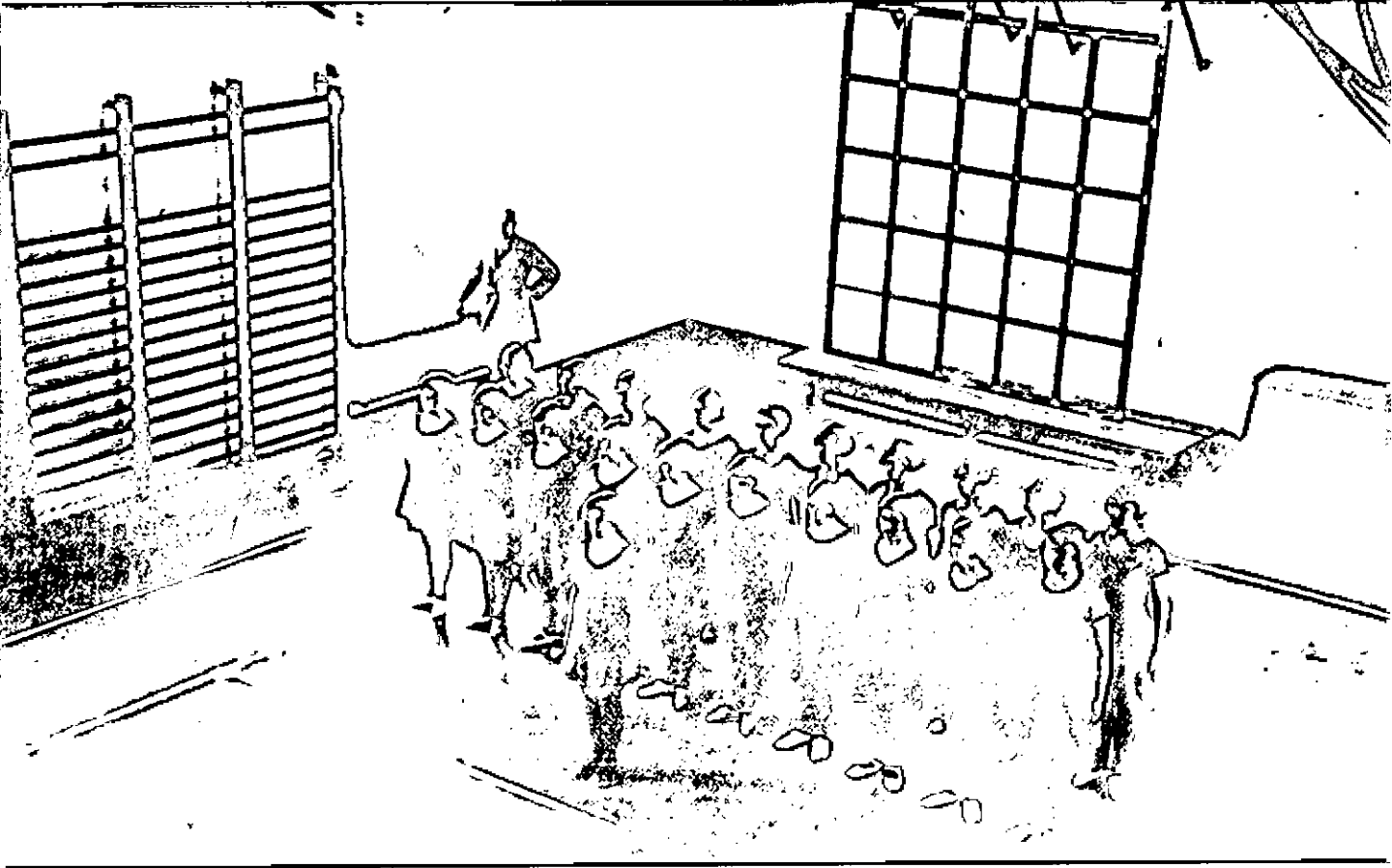
Kozan Mektepliler Bayramından: Birinci sınıf talebesi terbiye-i bedeniye yaparlarken... 23 Mayıs 341.

Kozan Mektepliler Bayramından: Kız mektebi yüksek sınıfları terbiye-i bedeniye yaparken... 23 Mayıs 341.

Kozan Mektepliler Bayramından: Kız mektebi talebesi 'Orakçılar'ı temsil ederken... 23 Mayıs 341.

İstanbul Çapa Kız Muallim Mektebi'nde Terbiye-i Bedeniye Kursu'nda stajyer muallimler jimnastik yaparlarken, 1926-1927 öğretim yılı. (Maarif Vekâleti Mecmuası, S. 11, Mayıs 1927; Dr. Niyazi Altunya arşivi)

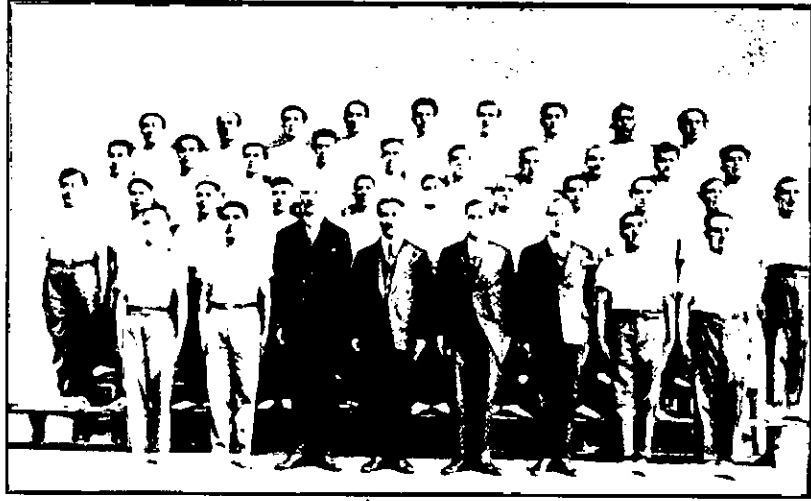
İstanbul Çapa Kız Muallim Mektebi, 1928-1929 öğretim yılı. Üç defa açılan Terbiye-i Bedeniye Kursu'nda kız öğrenciler. Orta sırada, soldan dördüncü bayan İsveçli beden eğitimi öğretmeni Inga Nerman'dır. İlk bayan beden eğitimi öğretmenlerinden Zehra Alagöz bu dönem öğrencilerindedir. (Dr. Niyazi Altunya arşivi)

İzmir Kız Muallim Mektebi Tatbikat İlkokulu ikinci yıl öğrencileri terbiye-i bedeniye dersinde, 1927. (*Maarif Vekâleti Mecmuası*, S. 10, Şubat 1927; Dr. Niyazi Altunya arşivi)

İzmir Kız Muallim Mektebi dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri kriket oynarlarken, 1927. (*Maarif Vekâleti Mecmuası*, S. 10, Şubat 1927; Dr. Niyazi Altunya arşivi)

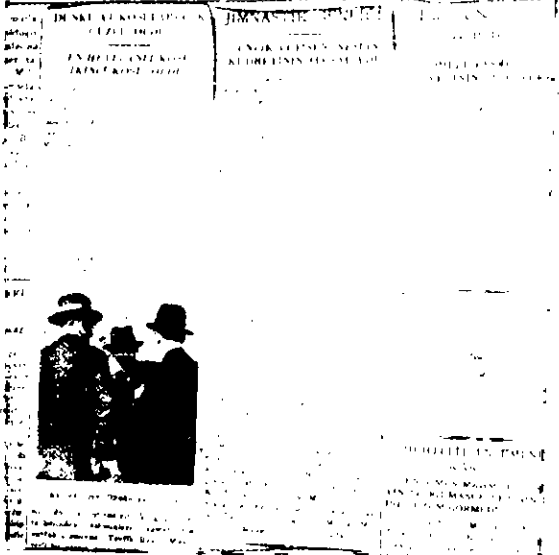
İstanbul Çapa Kız Muallim Mektebi Terbiye-i Bedeniye Kursu'nda idareci, muallim ve erkek stajyerler. Ön sırada soldan sağa üçüncü kişiden itibaren: Naman Broston (İsveç), Selim Sırrı Bey, Mektep Müdürü Mahmut Bey, Aleksandrson (İsveç), 1926-1927 öğretim yılı. (Maarif Vekâleti Mecmuası, S. 11, Mayıs 1927)

İstanbul Çapa Kız Muallim Mektebi Terbiye-i Bedeniye Kursu'nda idareci, muallim, muallime ve bayan stajyerler. Ön sıra soldan sağa: N. Broston (İsveç), Selim Sırrı Bey, İnga Nerman (İsveç), Mektep Müdürü Mahmut Bey, Aleksandrson (İsveç), 1926-1927 öğretim yılı. (Maarif Vekâleti Mecmuası, S. 11, Mayıs 1927)

Takimiyat Milliye

Tarapta Jimnastik Senlikleri Yapıldı

Ön Ankers, Millî Şei Atatürk'ün, yarda kurtarmak için Samsun'a çıkışına yuldünmüdü ce-banca kutladı

İdman senlikleri, sporcularımızın hayran ve...
B. Payında türü dünü büyük hayran...
...bir ifade etti

C. H. P.

sim - İki Devir

Dünkü jimnastik şenlikleri fevkalade güzel oldu.

19 Mayısı fevkalade
tezahürle kutladı
Geçid resmi ve hareket
çok muntazam oldu

Reisicumhur Mustafa Kemal Paşa, Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'le birlikte Ankara İstiklâl Spor Sahası'nda. Cumhuriyet dönemi ilk İdman Bayramı Maarif Vekilliği'nin talimatıyla 10 Mayıs 1928 tarihinde gerçekleştirildi. (Turan Tanyer koleksiyonu)

1928 yılının 10 Mayıs günü Ankara İstiklâl Spor Sahası'nda Birinci İdman Bayramı. O günkü gösteriler, Ankara Kız ve Erkek liseleri ile Orta Muallim Mektebi'nden 13 yaşından büyük toplam 600 öğrencinin katılımıyla yapıldı. Erkek Lisesi beden eğitimi muallimlerinden Zeynel Bey'in yönettiği idman hareketlerini Gazi Mustafa Kemal Paşa, Mustafa Necati Bey ve Ordu Müfettişi Ali Sait Paşa da izlediler. (Turan Tanyer koleksiyonu)

Resimli Şark

M A Y I S

1931

N°: 5

Ayda bir
yayımlanan
Resimli Şark
mecmuasının
4. İdman
Bayramı'nı
müjdeleyen
kapağı. (No.
5, Mayıs
1931)

M A Y I S

BİR ÇİÇEK AYIDIR

M A Y I S

HAYAT ÇİÇEKLERİ OLAN

16'NCİ MEKTEPLERİN

Bayram Ayıdır

FIATI 25 KURUŞ

Yayıncı: Resimli Anı Matbaası E. T. Şişli

HAFTA

16 MAYIS 1934 — No. 6

ÇARŞAMBA GÜNLERİ ÇIKAR

BAYISI 7,5 KURUŞ

İstanbul'da
Sühulet
Kitabevi (Semih
Lütfü Matbaası)
tarafından
haftada bir
yayımlanan
Hafta
mecmuasının
"İdman
Bayramı
Hazırlığı"ndan
söz açan
sayısının kapağı.
(No. 6, 16 Mayıs
1934)

NUMARA : 8

HAFTA

7,5 KURUŞ

Bu seneki idman şenlikleri güzel, muntazam oldu

Çama gıda Kadıköyünde 170) talebesi iştirakle yapılan idman şenliğinde talebesini bir arada almış resmi [Foto Hafta]

Erenköy Lisesi talebesi şenlikte

Kız mesullerinden Rukiya Hanım

Yıldız arayıcıları

Yıldız aramak, yani film kompanyalarına artist bulmak Hollywood sinema hayatının en karışık bir safhasıdır.

Sinema kompanyaları, sanatçılar ve hattı bütün halk "Yeni bir yıldız arıyor" diye, altın arar gibi, yeni bir sinema sanatçısını keşfetmeye can atarlar.

Yıldız aramak ve bulmak bir eğlence değildir. Bu işin de büyük işler gibi, emel, niyet ve hattı ilmi vardır. Bütün sinema kompanyalarının bu işle uğraşan birçok adamları bulur. Bunlar dünyanın her tarafına gider, yıldız ararlar...

Bugün çok meşhur artistlerden, meselâ, Gena Crawford bu yıldız arayıcıları tarafından bir Broadway tiyatrosunda. Ramon Novarro'da Meksika'da komedi için seçerken bulmuş ve Hollywood'a getirmişlerdir.

Yıldız arayıcılara en çok davetlikler yerler tiyatrolar, senecikler ve diğer oyun yerleridir. Bunlarda maharirini gördükleri artistleri, mal bulmuş mağribi gibi, bulmuş, ne pahasına olursa olsun, bir Hollywood'a götürürler. Meselâ, sen zamanlarda, Newyorkta bir tiyatroya parkı söylerken Diana Wynyard bir yıldız arayanın gözüne

Kız müntazim mektebi idman şenliğinde

çarpıtı ve bugün Hollywood'un en parlak i beklii leğiz artistlerinden biri oldu. Diğer bir kompanyanın adama, geçmişinde leğizlerde tam aiti ay yıldız aradı; albayet Hollywood'a Boston Home'le döndü. Bugün Benita Hume'le döndü. Bu gün Benita Hume genç leğiz artistleri arasında en fazla tanınmıştır.

Yıldız arayıcıların gözüne çarpmak için muhtakkak sehnede bulunmak lâzım değildir.

Jean Parker'in bir grup artistlerle araması romanı görün bir yıldız arayı; hemen konuş, sen bulmuş ve Hollywood'a sürüklenmiş.

Yıldız arayıcılara basan eni olanmış yıldızları da tekrar bulup

maydına çıkarırlar görüyor. Bu meselâ:

Ernest Trax vakityle en büyük komiklerden biri olarak tanınmış. Fakat, bir günkü olan kontrast bilimler, sinema hayatından kışmış olarak, tiyatroya artistliğine döndü. O zaman daha azali film çıkmıştı. Ernest Trax'ın zehane Mar Pickford'la bir oyunda görün bir yıldız arayışın, sen zamanlarda, sen tatar Hollywood'a sürükledi: Çünkâ senin ardi film için çok müntazim buluyordu.

Görüyor ki, yeryüzünde yıldız arayanların gayreti gökyüzünde yıldız arayanların gayretinden daha az değli...

Artistler yenileyor!

Sinema kompanyaları hem bulmuş dolayısıyla eni meşhur artistlere fazla para verememiş, hem de halkın yeni artistlerle meşgul olmaları için yeni yeni sanatçılar yetiştirmeye mecbur olmuşlardır. Çama gibi, Mona Şovalye gibi, Janet gibi şöhret kazanırların varışın yitir bilerece biray; artık tütün odunları için kompanyalar bulmalarını garantö buluyorlar.

Amerikan Posta filmi 35 yeni ve genç artistler mekuzede ile bulmuşlar. Bunların 25 tanesi çok genç kız. 10 tanesi de dekilmiştir. Posta Film yeni artistlerini birçok ay işleme şöhret kazanacağından emin buluyorlar.

Zaten ayhılları yarış yarışını imiş olan büyük artistler, yeniörün rekabeti karşısında iddialarını şimdiden yavaş yavaş terkettimye başladılar.

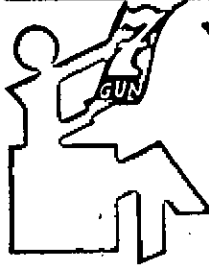
Bir münabaka

Bir Fransız gazetesi, büyük bir münabaka tertip etmiş ve karilerine en güzel ve Beynelmül sinema artistinin kim olduğunu sormuş.

50 bin cevap içinden 28,228 rey San Verna ve 20,902 rey de Marcel Şantel kazandı. Garip bir netice değli mi?

...İsteme bu tabiri yapıp güldü...
kulu kibrit ziyas etmemek için.

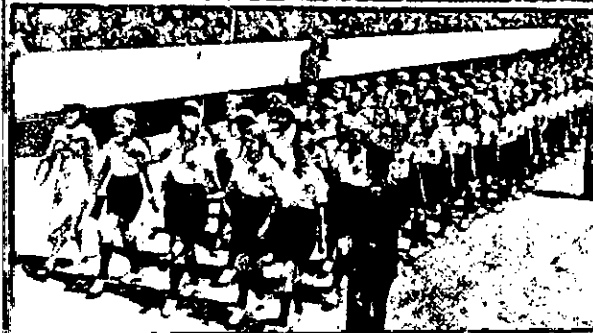
Hafta mecmuasında, İstanbul'da gerçekleştirilen 7. İdman Bayramı'ndan fotoğraflar. (No. 8, 30 Mayıs 1934, s. 2)

YEDİGÜN

ÇARŞAMBA GÜNLERİ ÇIKAR HERŞEYDEN BAHSEDER

IDAREHANE: İstanbul Ankara caddesi Harici Daire Postakutusu 103 Mektup ve havaile Müdürlüğe gönderilmektedir.	Mümmisi: SEDAT SİMAVI	Türkiyenin her tarafı için seneliği 500 - altı aylığı 150 - 3 aylığı 120: Emebi İçin seneliği 500, altı aylığı 150 kurmaktadır.
--	--	--

Geçen cuma günü Fener Stadında lise ve orta mektep talebeleri parlak bir jimnastik şenliği yaptılar. Fotoğraflarımız bu şenliğin muhteşim sahalarını gösteriyor.

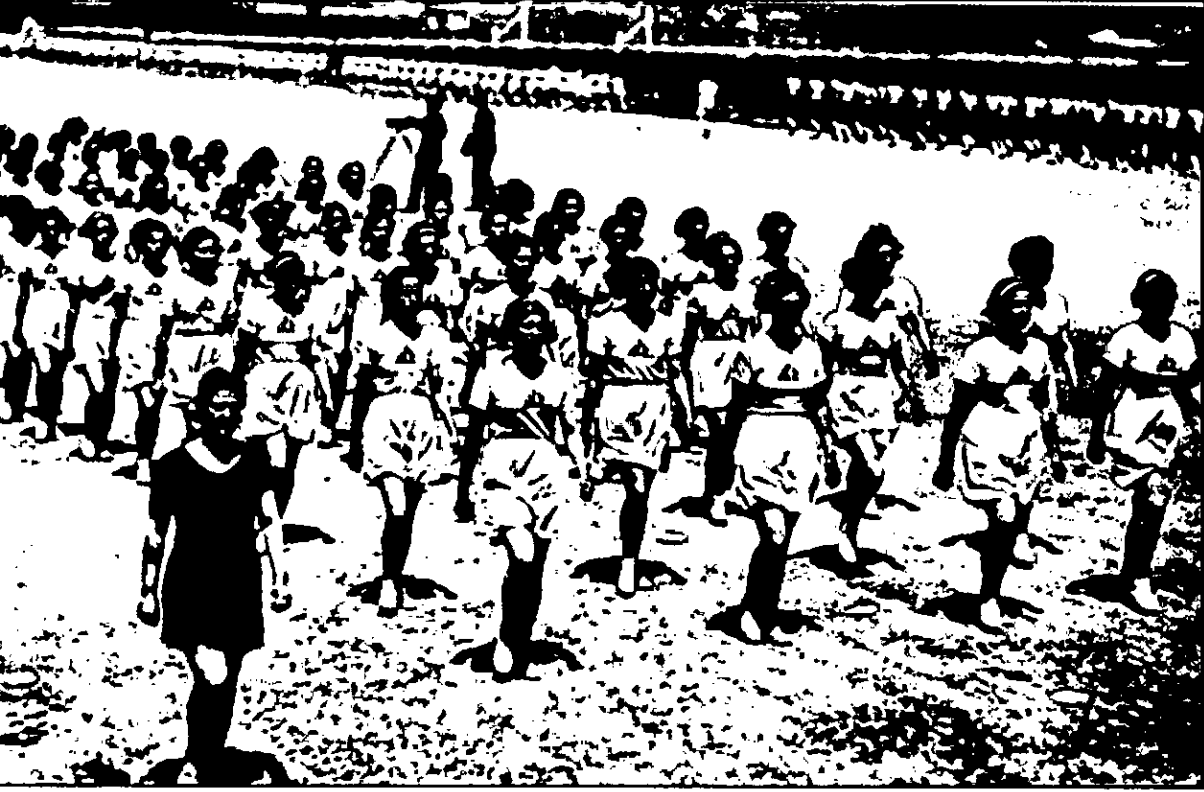
Geçen cuma günü Sipahi Ocagında yapılan siviller koşusunda birinci gelen Fazilet hanım.

Sipahi Ocagında yapılan koşularda bir zabıtmız atını muvaffakiyetle manıadan atlattırken.

Meşhur Adamlar Ansiklopediasinin İkinci cildinin birinci forması çıktı. Bütün müvezzilerden aramız. Fiyatı her yerde yalnız on kuruştur.

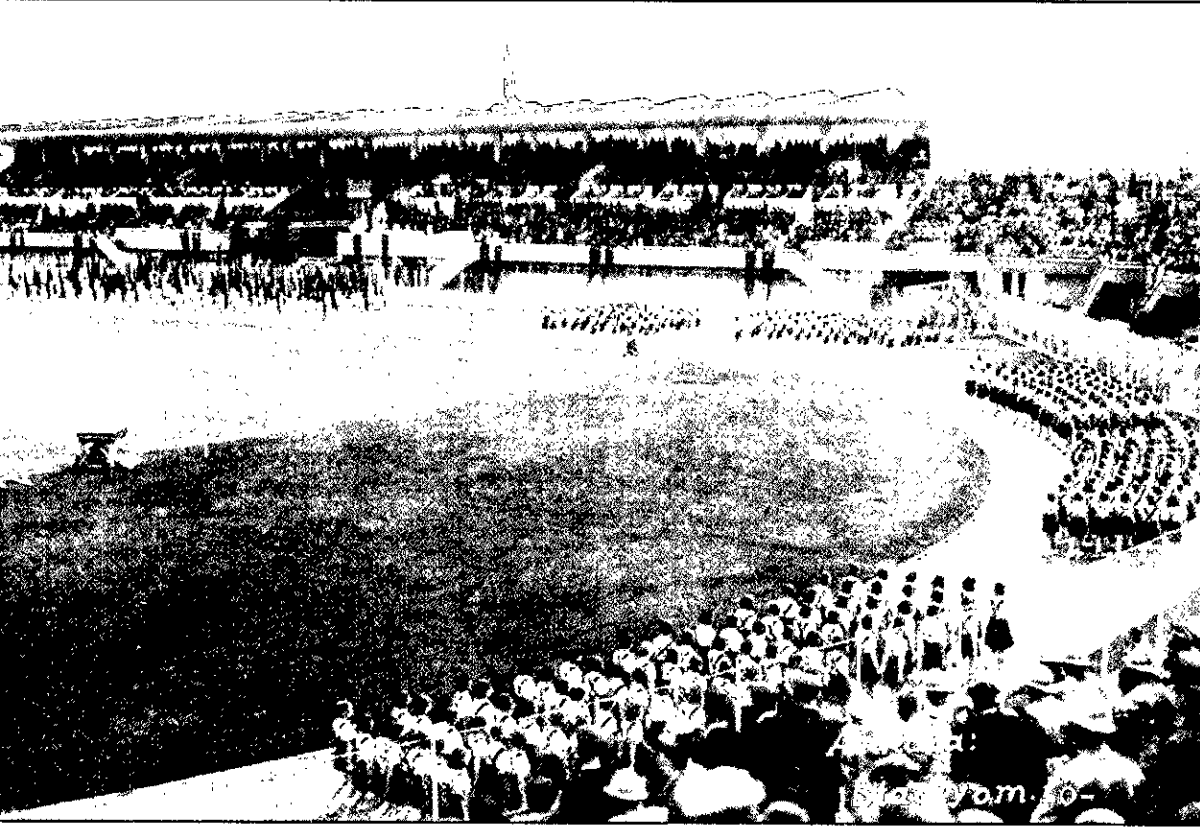
Haftalık
Yedigün
mecmuasında,
İstanbul'da
kutlanan
7. İdman
Bayramı. (No.
64, 30 Mayıs
1934)

Milanolu Mimar Prof. Dr. Paolo-Vietti Violi'nin projesi Ankara Hipodromu 1936 yılında açıldı. Hipodrom'da düzenlenen İdman Bayramı'na katılan kız öğrenciler geçit töreninde, 19 Mayıs 1936. (La Turquie Kamâlîste, No. 18, Avril 1937)

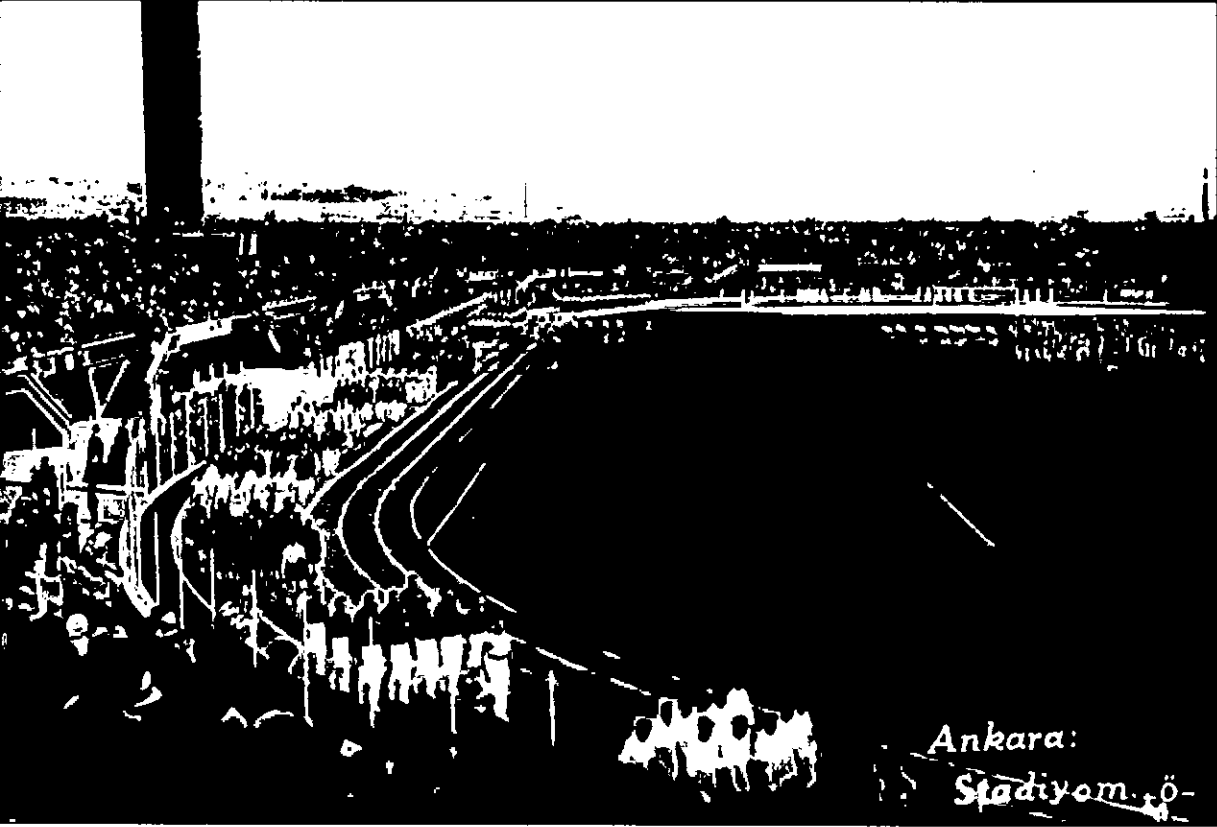
Ankara Hipodromu'nda yapılan İdman Bayramı'nda, yürüyüş hâlinde Ankaralı erkek öğrenciler, 19 Mayıs 1936. ((*La Turquie Kamâlîste*, No. 18, Avril 1937)

İtalyan Mimar Prof. Dr. Paolo-Vietti Violi'nin Ankara'daki ikinci projesi bir stadyumdur. 15 Aralık 1936 günü bir futbol turnuvasıyla açılışı yapıldı. İdman Bayramı ertesi yıl bu yeni spor alanındaydı, 19 Mayıs 1937. (Döneminde kuru boyayla renklendirilmiş fotokart; Necati Kazancı koleksiyonu)

Ankara Stadyumu, 19 Mayıs 1937. (Othmar Pferschy tarafından çekilmiş dönemin renkli fotoğrafı; Uğur Kavas koleksiyonu)

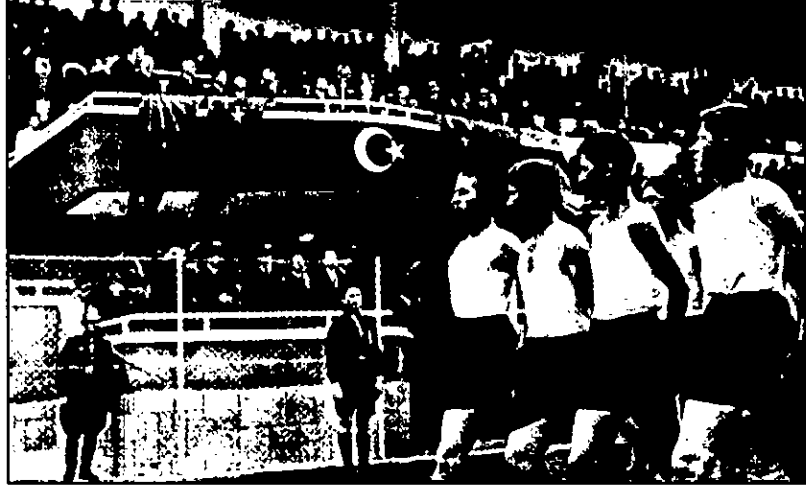

Ankara Stadyumu, 19 Mayıs 1937. (Mehmet Akan koleksiyonu.
Bu fotokartın arka yüzünden 25.12.1937'de Ankara'dan Berne
(İsviçre) şehrine gönderildiği anlaşılıyor. Renkli fotokartta olduğu
gibi ön yüzündeki harf karakterleri ve yazım biçimi aynıdır.
Dolayısıyla her iki fotokartın 1937 yılının ikinci yarısında üretildiği
anlaşılıyor.)

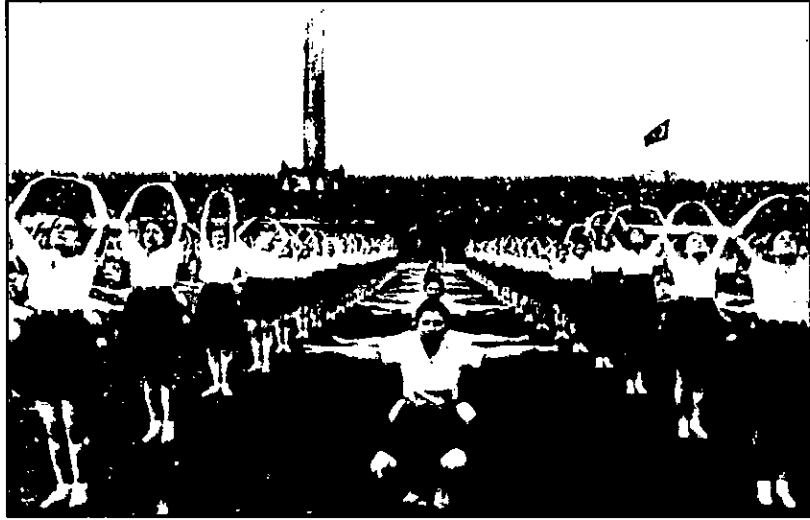

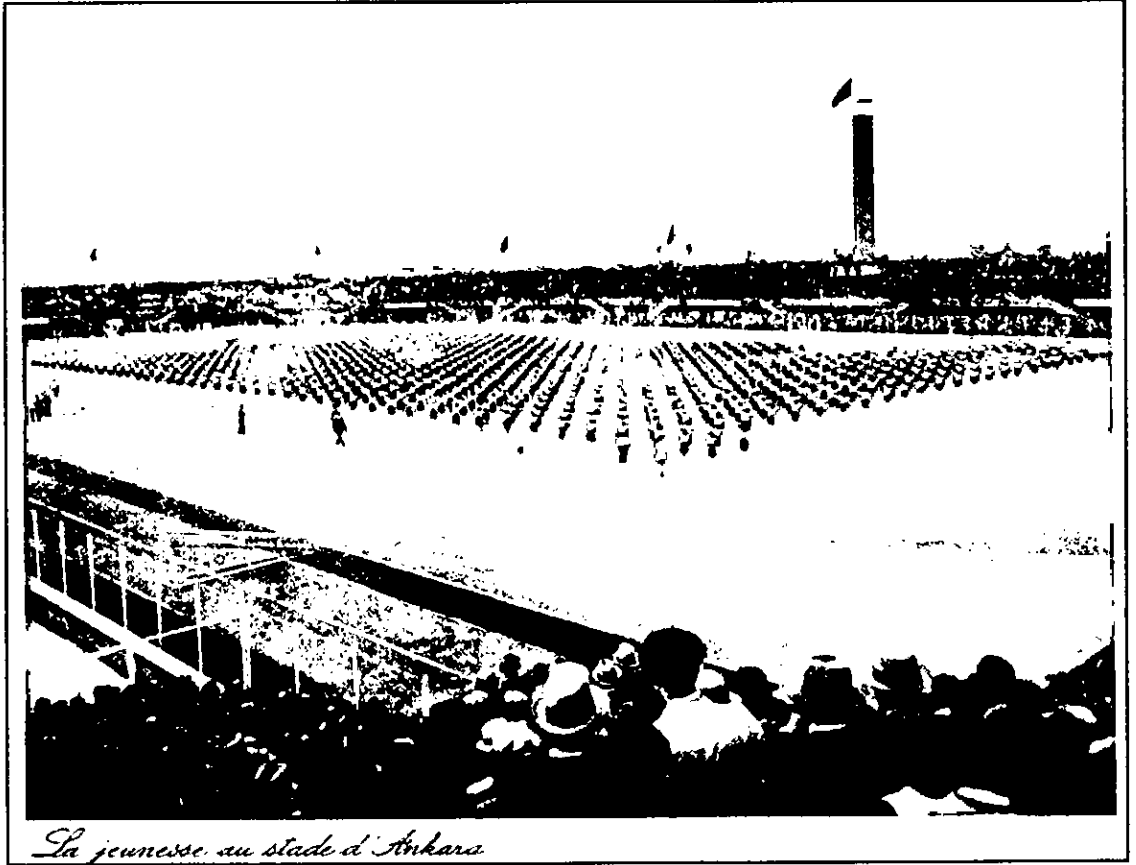
Ankara Stadyumu'nda Ankara Kız Lisesi öğrencileri geçit töreninde, 19 Mayıs 1937. (Ankara Kız Lisesi 1935-1937 Yıllığı, Ulus Basımevi, Ankara, ty. s. 4; Turan Tanyer koleksiyonu)

Ankara Stadyumu
şeref tribünü
önünde, 19 Mayıs
1937. (Ülkü, S. 52,
Haziran 1937)

Ankara
Stadyumu'nda
gösteriler, 19
Mayıs 1937. (Ülkü,
S. 52, Haziran
1937)

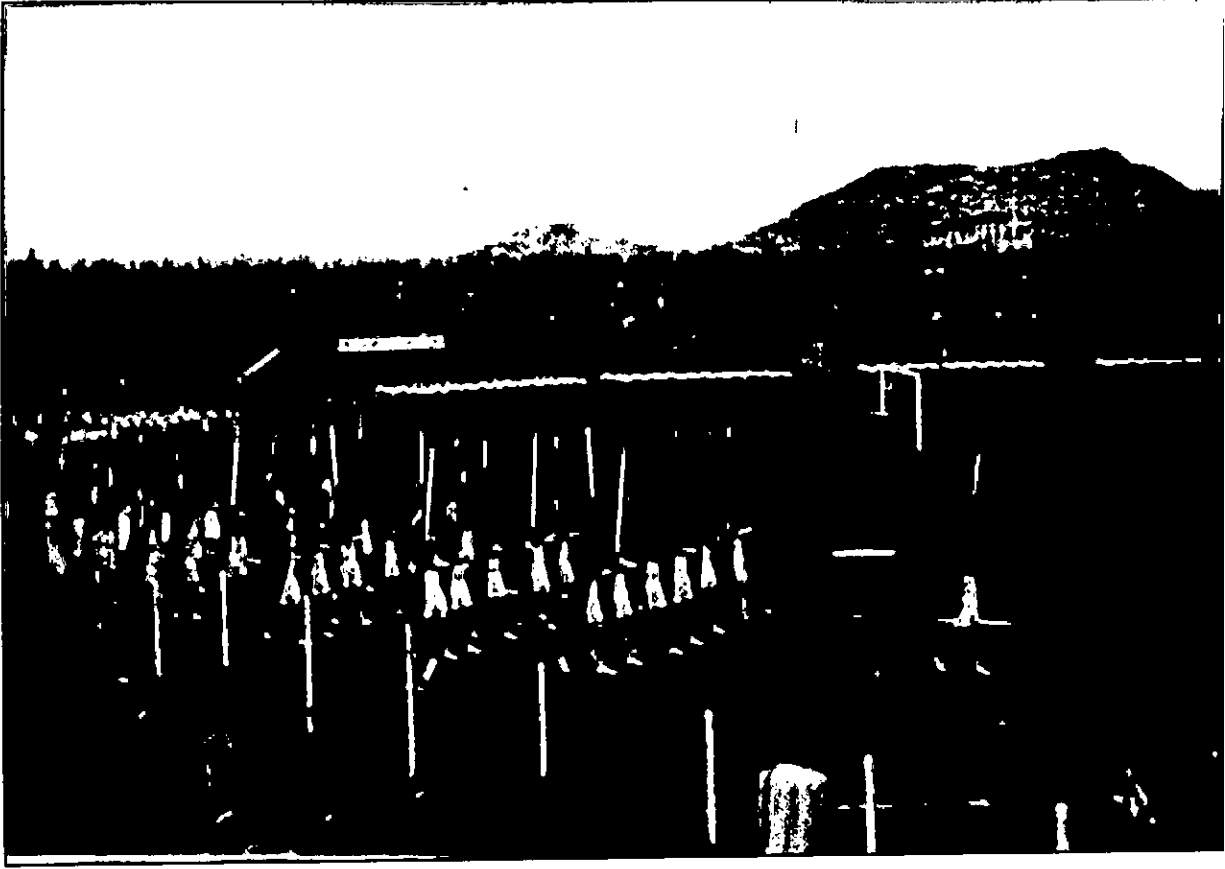

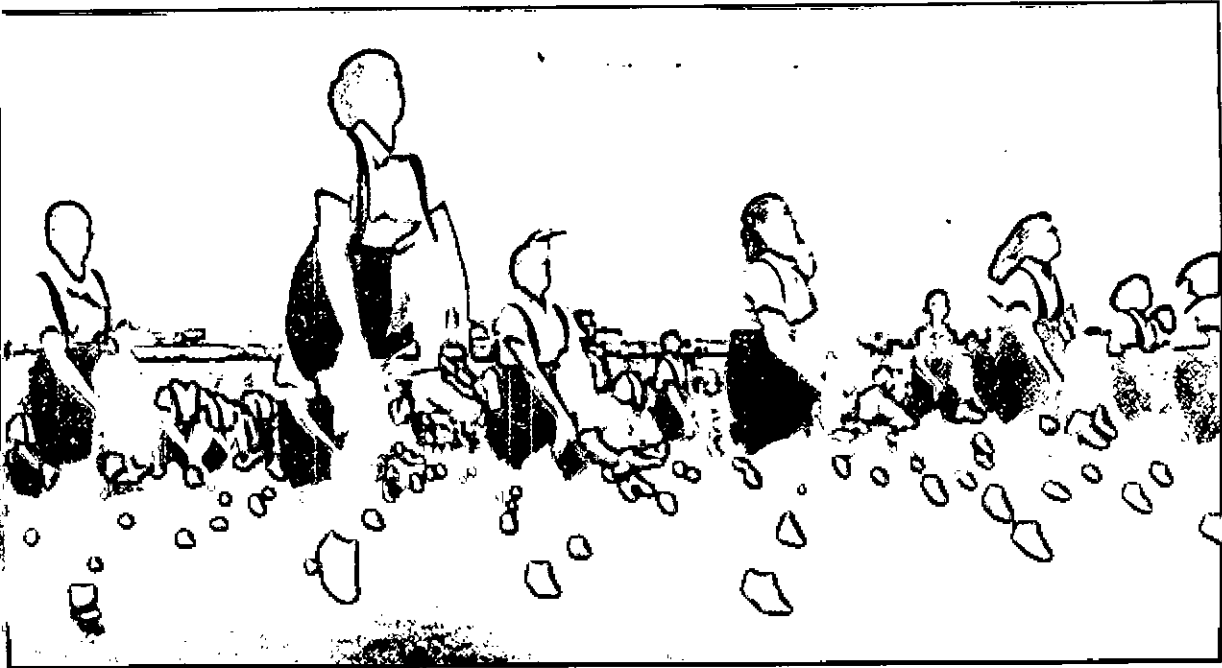
Ankara Stadyumu'nda 1937 yılı İdman Bayramı. (Othmar Pferschy'nin fotoğrafından "Direction Generale de la Presse" (Basın Genel Direktörlüğü) kartpostalı; Mehmet Akan koleksiyonu)

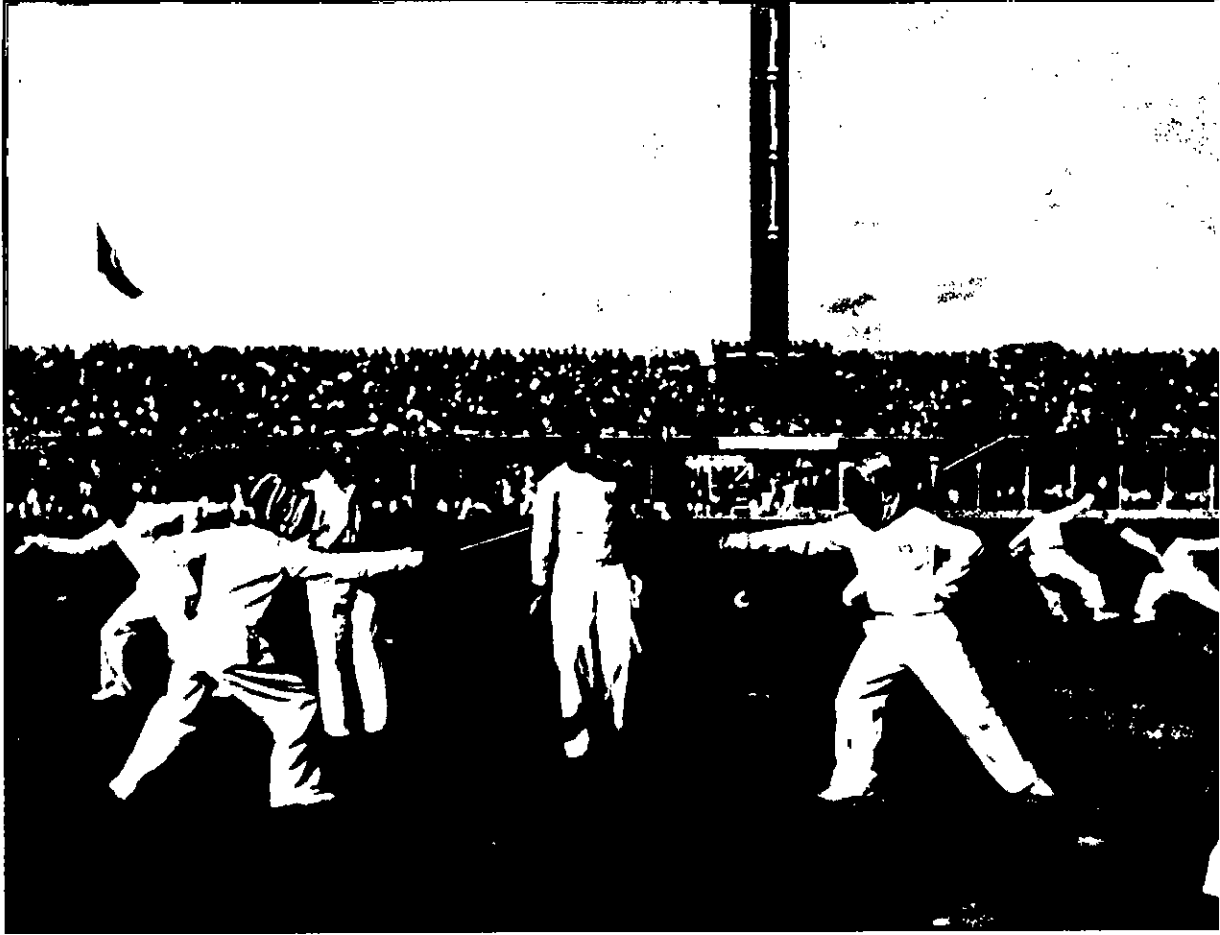
Atatürk, 19 Mayıs 1938 günü öğleden sonra, Ankara Stadyumu'nda Yugoslavya Harbiye ve Bahriye Nazırı Orgeneral Mariç'le birlikte. Arkada (Sağ tarafta) Başvekil Celâl Bayar. Ankara Stadyumu'nun adı, o günden itibaren, "19 Mayıs Stadyumu" oldu. (Fotoğraf: Ferid İbrahim Özgürar; Turan Tanyer koleksiyonu)

Ankara 19 Mayıs Stadyumu, 19 Mayıs 1938.
(Turan Tanyer koleksiyonu)

Ankara'nın orta dereceli kız okullarından öğrenciler, 19 Mayıs 1938. (*La Turquie Kemaliste*, No. 30, Avril 1939)

Stadyumda eskrim müsabakaları, 19 Mayıs 1938. (*La Turquie
Kemaliste*, No. 30, Avril 1939)

Bayrama katılan okçular, 19 Mayıs 1938. (*La Turquie Kemaliste*,
No. 30, Avril 1939)

Der Tag der Jugend in der Türkei

Der 19. Mai ist der Tag, an dem vor 20 Jahren der erste türkische Staatspräsident Kemal Atatürk den anatolischen Boden bei Samsun betrat, um das Land gegen die eindringenden fremden Armeen zu verteidigen. Seit 11 Jahren wird dieser Tag in der ganzen Türkei als der Tag der Jugend gefeiert. In sämtlichen Städten des Landes finden grosse Veranstaltungen statt und die Jugend führt gemeinsame gymnastische Übungen vor.

Une jeune écolière prononçant son discours devant la foule des spectateurs, à Ankara.

A schoolgirl addressing the crowd of spectators assembled at the stadium in Ankara.

Junge Schülerin macht eine Ansprache

6

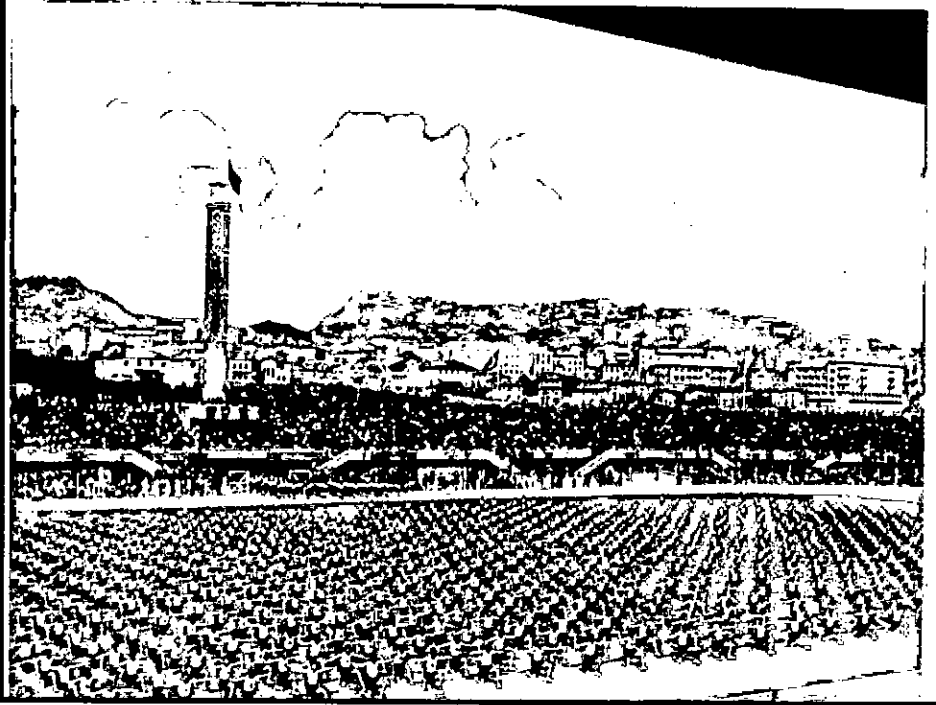

La Turquie
Kemaliste,
No. 30, Avril
1939.

Youth's Day in Turkey

La Turquie
Kemaliste,
No. 30, Avril
1939.

Nineteenth of May is the day on which the late President Kemal Atatürk landed at Samsun in 1919 to take up defensive action against the invading enemies. Eleven years ago the day was adopted as the Youth's Day in Turkey. On this occasion large groups of boys and girls perform exercises in the stadiums where great gymnastic exhibitions are held.

La défilé des drapeaux dans les rues
d'Ankara, suivi par les scouts.

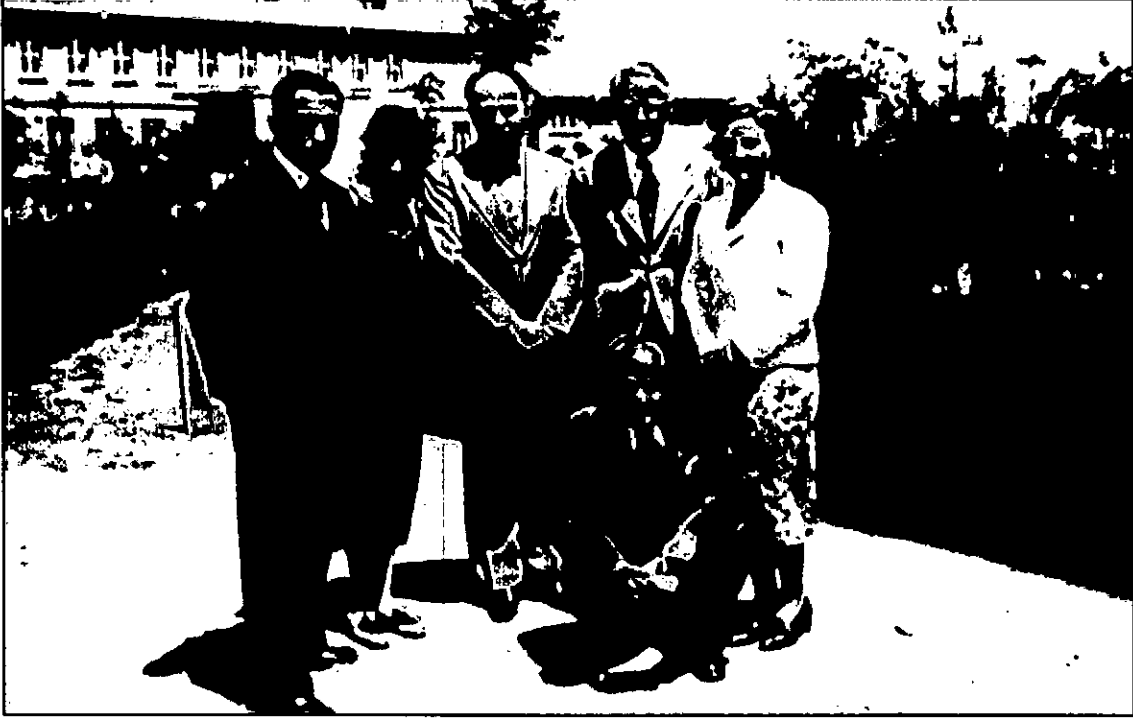
The flag well parading in the streets of
Ankara, followed by the scout troops

Der Vorbeimarsch der Fahnensträger, im
Hintergrund die Pfadfinder

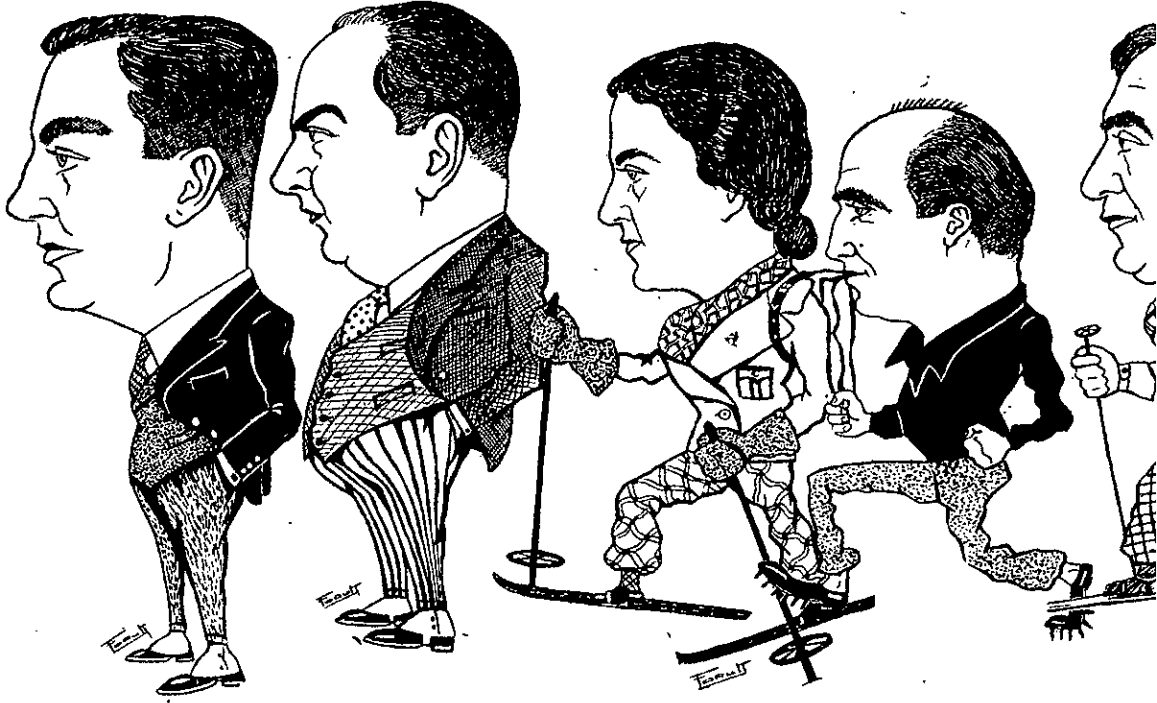
La Fête de La Jeunesse en Turquie

Le 19 Mai est le jour anniversaire où l'ancien président de la République de Turquie, Kemal Atatürk débarqua à Samsun, il y a vingt ans, en vue de défendre son pays contre les forces envahissantes de l'ennemi. Ce jour est célébré dans toute la Turquie comme la Fête de la Jeunesse. A l'occasion de cet anniversaire, la jeunesse des deux sexes se livra en groupes à des exercices dans les différents stadiums du pays.

La Turquie
Kemaliste,
No. 30, Avril
1939.

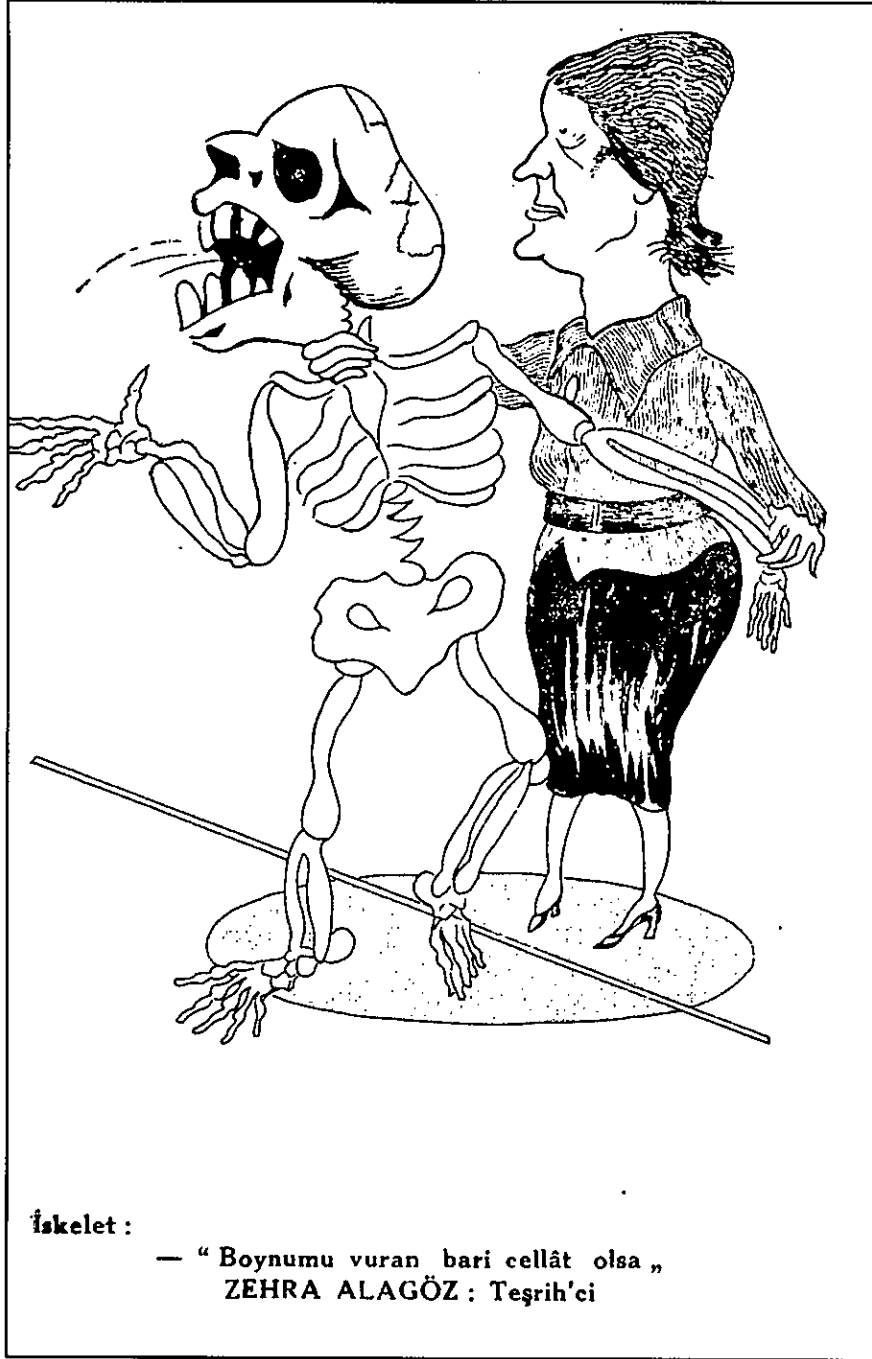

Cumhuriyet dönemi beden eğitimine ve mekteplilerin idman bayramlarına yön veren Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi öğretmenleri. Soldan sağa: Vildan Âşir Savaşır, Zehra Alagöz, Nizamettin Kırşan, Kurt Dainas (Alman uzman), Margarete Konge (Alman uzman). Önde, Ahmet Cevdet Arun (GTE, 1935-36 dönemi mezunu), 2 Haziran 1938, Ankara. (A. Cevdet Arun'un albümü; Dr. Niyazi Altunya arşivi)

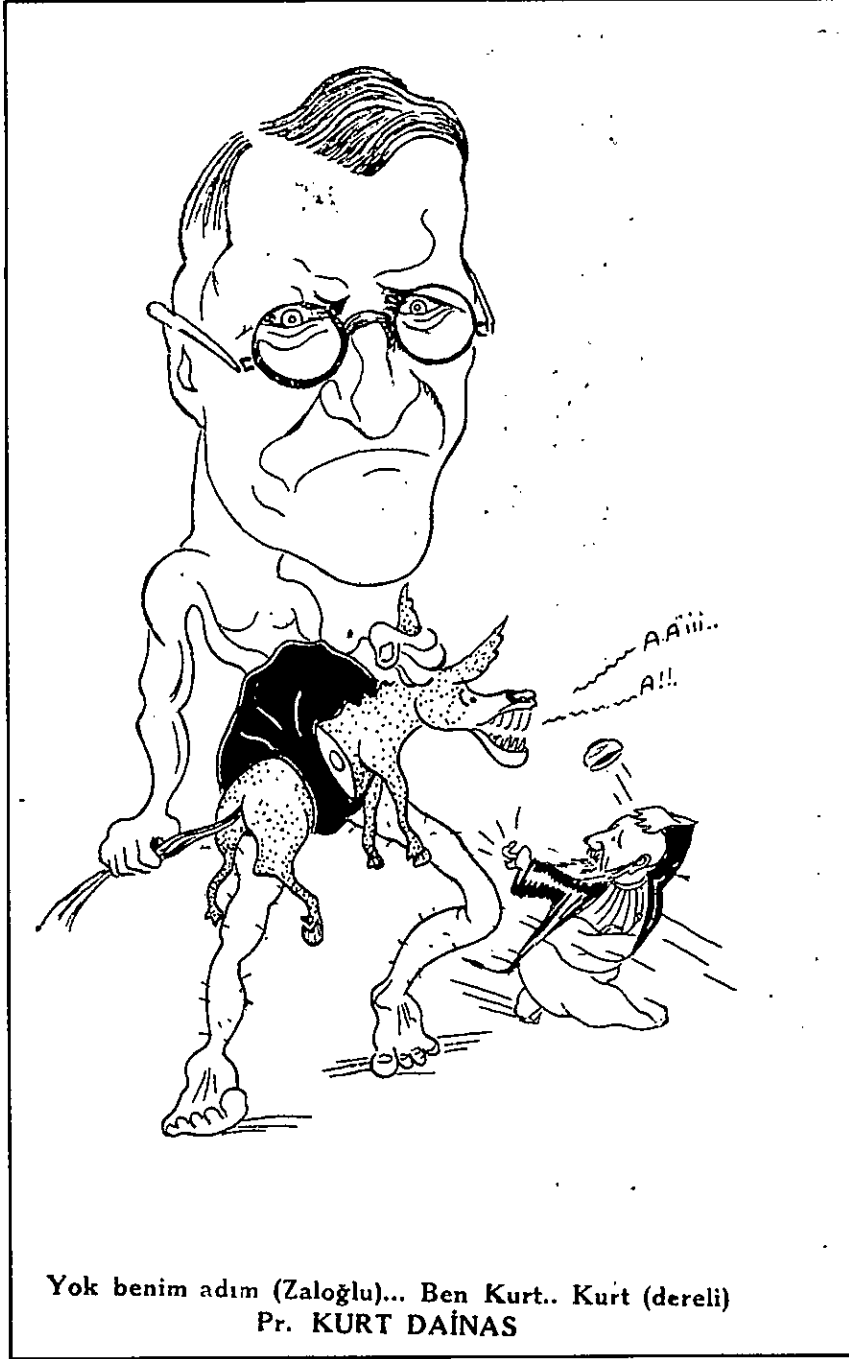
Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi öğretmenleri.
Soldan sağa: Vildan Âşir Savaşır, Nizamettin Kırşan, Zehra Alagöz,
Ratkai Gyula (Macar uzman), İlyas Sinal (GTE, 1934-35 dönemi
mezunu), (Okul-Spor, S. 11, 15 İkincikânun 1940)

Revi'nin çizgileriyle
beden eğitimi
öğretmenlerinden
Zehra Alagöz. (Revi,
Ankara Öğretmenler
Albümü 1, G. E.
Enstitüsü, Çankaya
Matbaası, Ankara,
1937, s. 5; Turan
Tanyer koleksiyonu)

İskelet :

— “Boynumu vuran bari cellât olsa ,
ZEHRA ALAGÖZ : Teşrih'ci

Revi'nin çizgileriyle
beden eğitimi
öğretmenlerinden
Alman uzman
Kurt Dainas. (Revi,
Ankara Öğretmenler
Albümü 1, G. E.
Enstitüsü, Çankaya
Matbaası, Ankara,
1937, s. 15; Turan
Tanyer koleksiyonu)

19 MAYIS GENÇLİK VE SPOR BAYRAMI

1) Bu günün her şeyi bizim için birer adım, birer adım... (The text is partially obscured and difficult to read due to the high contrast of the image.)

2) Bu günün her şeyi bizim için birer adım, birer adım... (The text is partially obscured and difficult to read due to the high contrast of the image.)

3) Bu günün her şeyi bizim için birer adım, birer adım... (The text is partially obscured and difficult to read due to the high contrast of the image.)

4) Bu günün her şeyi bizim için birer adım, birer adım... (The text is partially obscured and difficult to read due to the high contrast of the image.)

5) Bu günün her şeyi bizim için birer adım, birer adım... (The text is partially obscured and difficult to read due to the high contrast of the image.)

6) Bu günün her şeyi bizim için birer adım, birer adım... (The text is partially obscured and difficult to read due to the high contrast of the image.)

7) Bu günün her şeyi bizim için birer adım, birer adım... (The text is partially obscured and difficult to read due to the high contrast of the image.)

8) Bu günün her şeyi bizim için birer adım, birer adım... (The text is partially obscured and difficult to read due to the high contrast of the image.)

9) Bu günün her şeyi bizim için birer adım, birer adım... (The text is partially obscured and difficult to read due to the high contrast of the image.)

10) Bu günün her şeyi bizim için birer adım, birer adım... (The text is partially obscured and difficult to read due to the high contrast of the image.)

Yedigün, No. 323, 16 Mayıs 1939.

SENE: 2 CİLT: 3 No. 54

FIATI 10 KURUŞ

10 Mayıs 1940

SAHİN . A. CEMAL

İstanbul :

İstanbul Ankara Caddesi No. 71

2. no'lu Kat Havaali Daire

Telegraf adresi: İstanbul Yeni Mecma

Posta kutusu: 284

YENİ MECMA

ABONE BARTLARI

Türkiye için:

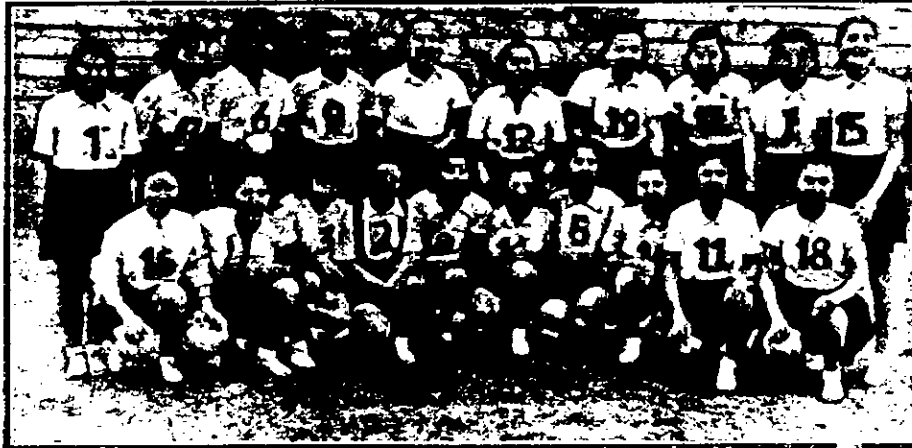
Seneği 300, Altı aylığı 250

Üç aylığı 120 kuruşlar.

Yabancı memleketler için: Seneği 600

Altı aylığı 450 kuruşlar.

HER HAFTA CUMA GÜMLERİ ÇIKAR. HALK VE GENÇLİK MECMASI

10 Mayıs Gençlik Bayramı törenlerinde katıldığı Düzce'de, Kayramca İptisak adında Kırsal Meclis Mektebi tabiriyle bir grup fotoğrafı.

Gençlik Bayramı törenlerinde katıldığı İstanbul'da, Erkekler Kat Lisesinde spora geçtikten bir grup fotoğrafı.

GELECEK
SAYIMIZDA

Tarziyatın Çabalarıyla İhtisar Gelen

SADRAZAMLAR

SENE: 1 Cilt: 3 No. 56

FIATI 10 KURUS

24 Mayıs 1940

SAHİBİ : A. CEMAL

İdarehane :

İstanbul Ankara Caddesi No 71
2 İnci kat Hususi Daire

Telgraf adresi: İstanbul Yeni Mecmua
Posta kutusu: 304

YENİ MECMUA

ABONE ŞARTLARI

Türkiye için:

Benelgi: 600, Altı aylığı: 250

Diğer aylığı: 130 kuruştur.

Yabancı memleketler için: Benelgi: 600,

Altı aylığı: 400 kuruştur.

HER HAFTA CUMA GÜNLERİ ÇIKAR. HALK VE GENÇLİK MECMUASI

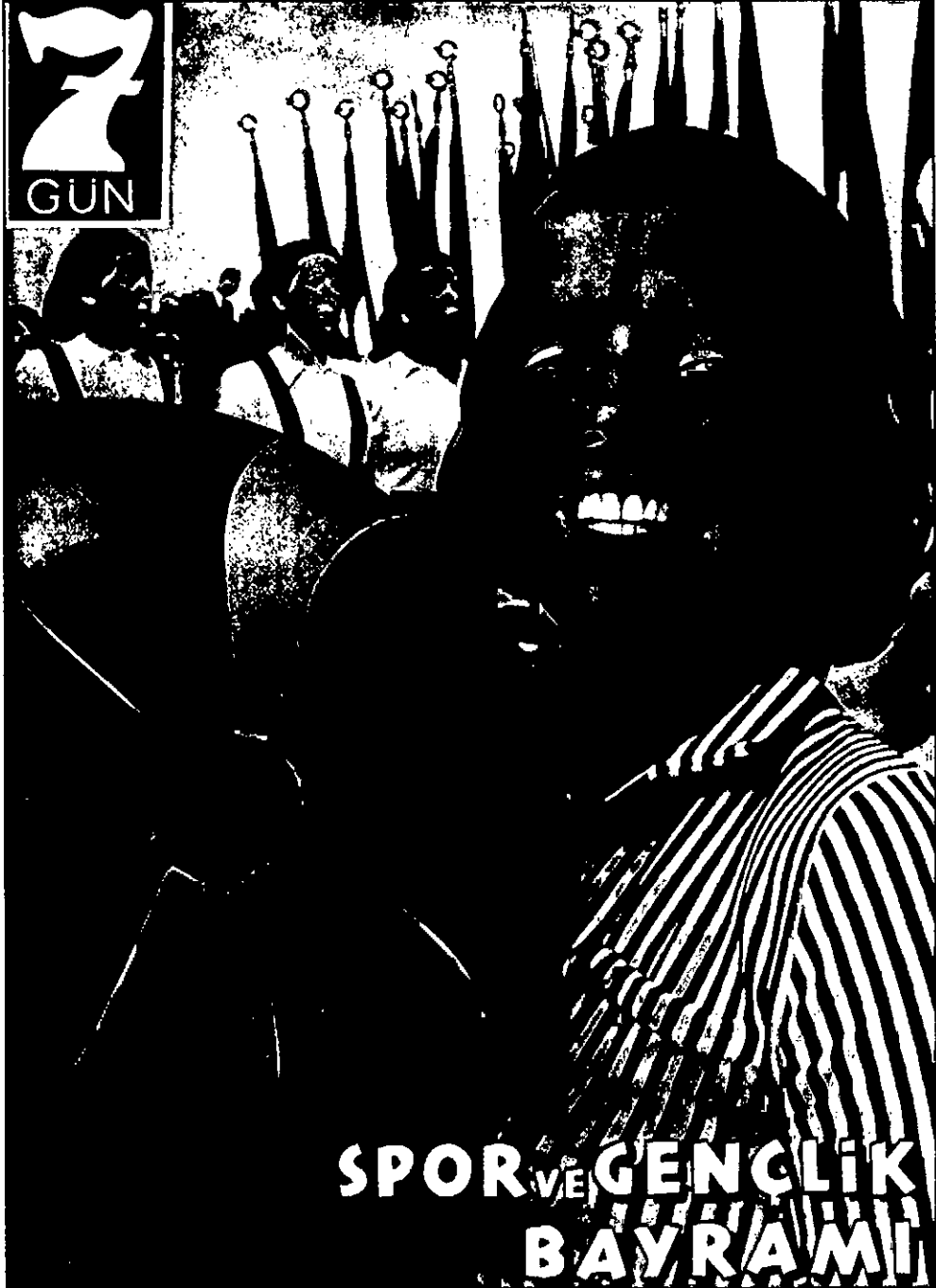

20 İncel burada tarihin bir efini daha kaydetmediği en büyük harp. İtalyanda Helelka arazisinde bütün şiddetle devam etmektedir. Almanların iki milyona yakın bir kuvvetle yaptıkları kanlı hücumlar, İngiltere - Fransız kuvvetleri tarafından durdurulmuş ve İngiliz tayyareleri Alman ordusunu müthiş surette bombalamışlardır. Burada, son hücumda büyük muvaffakiyetler kazanmış ve bütün İngiliz tayyarelerinden birini götürmüşlerdir. Dört ağır muhrip kinele İtalyan tayyaresinin kırarak tarafına yerleştirilmiş bulunmaktadır.

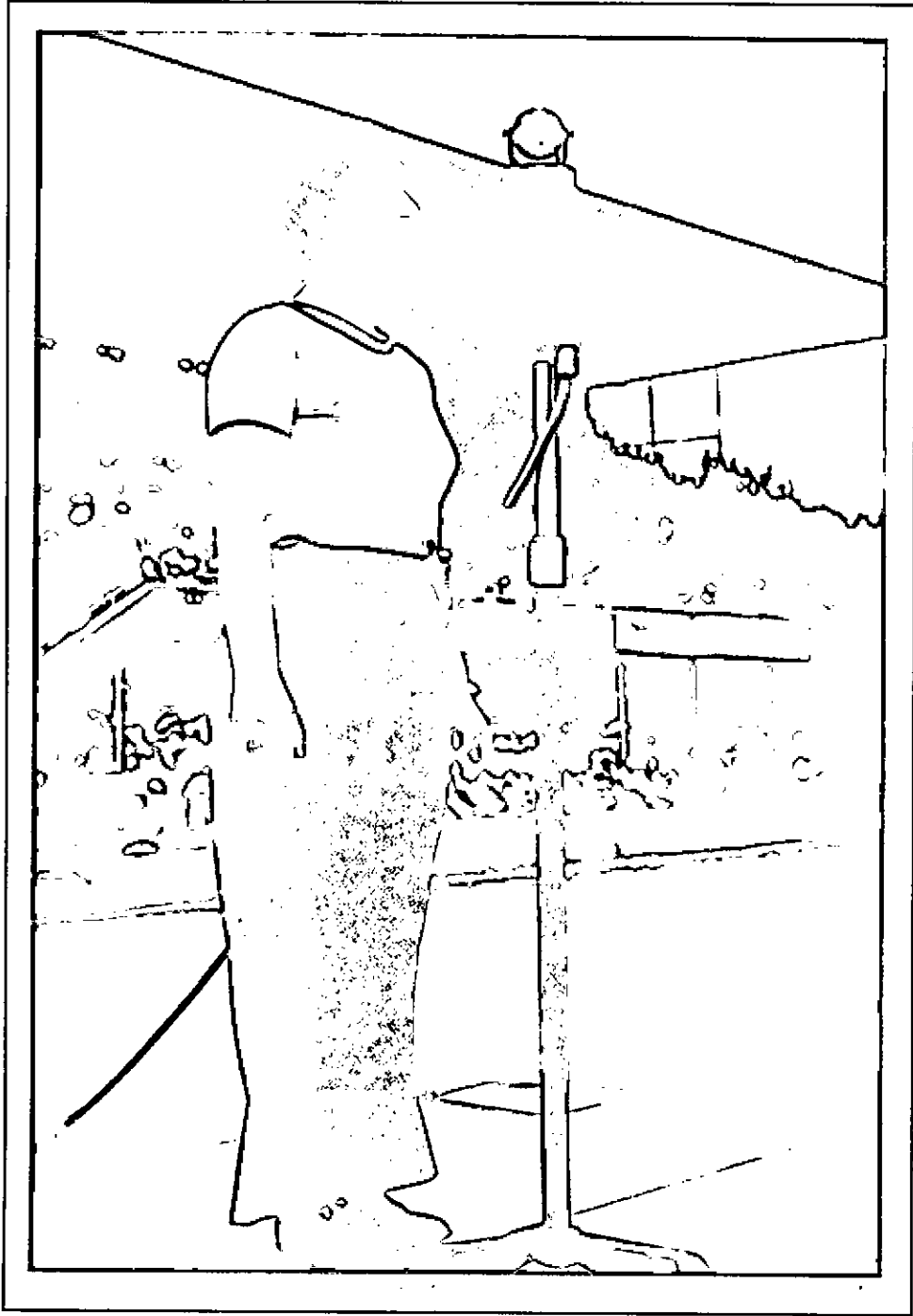
UÇUNCU CILDIMIZ

YENİ MECMUA'nın üçüncü cildi 90 inci sayını ile tamamlanmış olmaktadır. Kapaklarını gündülden hazırlamaya başladığımız üçüncü cilt koleksiyonlarımızın etkisizleri olan okuyucularımıza, okuk nüshalarını vakit geçirmeden matbaamızdan temin etmelerini rica ederiz. Her üçüncü cilt koleksiyonlarımız pek azalmıştır. Bu koleksiyonların her bir 235 kuruştur. Posta havalesiyle 235 kuruş gönderenlere bu cillerden serhal gönderilir. Adres: İstanbul Ankara caddesi YENİ MECMUA İdarehanesi, Posta kutusu 304.

Bu hafta bütün yurd gençliği, Türk milletinin kılıbale dalma büyük emeller ve sarımsak bir imanla bağlanabceğimizi bir daha göstermiş de canlandırdı. 21 sene evvel Samsuna ayak basan Ebedi Şef Atatürk'ün milletini ebedi kılıbale kavuşaran hamlesini en büyük bayram yapan gençlik, her 19 Mayıs günü dalma Ata'nın içinde yeni hamleler yapacak kudret ve yaradılığa olduğunu habal ediyor. Gençlik Bayramı, Türk neşetinin, Türk gücünün bir bayramıdır. Onun içinde, ki her 19 Mayıs'ta, uzak ülkelerin neşet Türkiye'sini bütün arameli ile görüyor ve yapıyoruz. Yukarıda Cumhurbaşkimimiz İsmet ve Atatürk İnkılabı ile medenî dünyaya nümüne olarak kabülçile bir medenî olan genç kızlarımız yürüyüş halinde ve İnkılabı Marşına söyleşken görüyor

Yedigün, No. 376, 21 Mayıs 1940.

19 Mayıs
Stadyumu,
Ankara, 19
Mayıs 1940.
(La Turquie
Kemaliste,
No. 32-40,
Août-
Decembre
1940, s. 13)

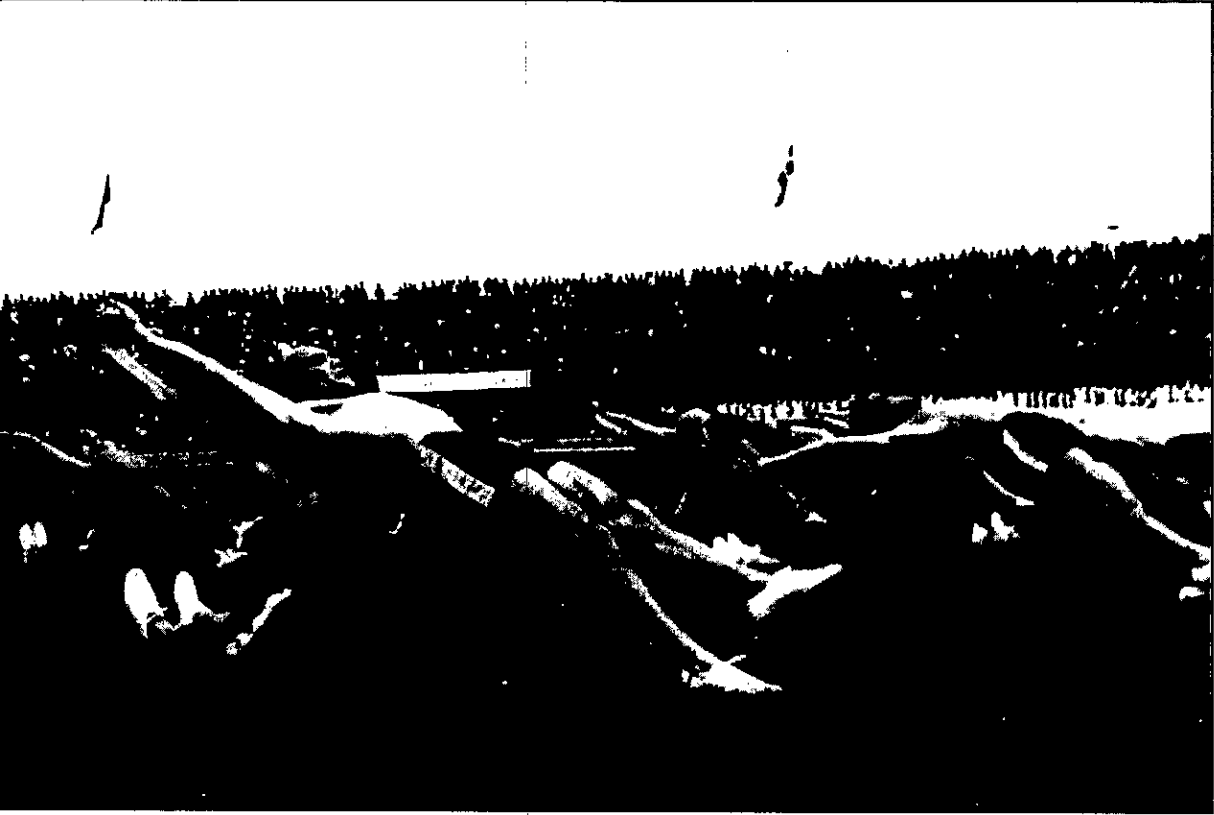
Ankara Devlet
Demiryolları
Meslek Lisesi
öğrencileri
bayram
provasında,
Mayıs 1940.
(Turan Tanyer
koleksiyonu)

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamasından sonra, Ankara'da Bankalar Caddesi (Atatürk Bulvarı)'nde, Şehir Çarşısı önünden geçen İsmet Paşa Kız Enstitüsü öğrencileri, 19 Mayıs 1940. (Turan Tanyer koleksiyonu)

Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi öğrencileri, 19
Mayıs 1941, Ankara. (Dr. Niyazi Altunya arşivi)

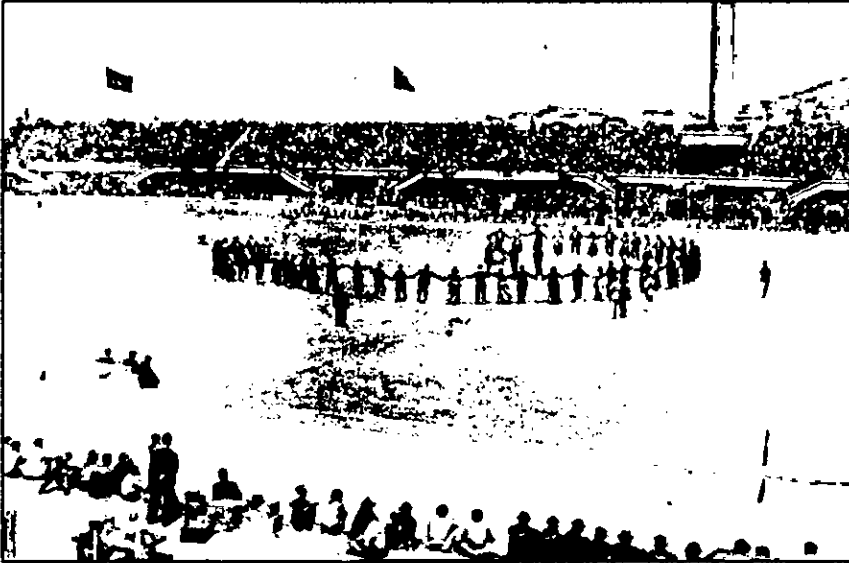
Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi Şubesi öğrencileri, 19
Mayıs 1941, Ankara. (Dr. Niyazi Altunya arşivi)

Gazi Terbiye
Enstitüsü Beden
Terbiyesi Şubesi
öğrencileri,
19 Mayıs 1941,
Ankara. (Dr.
Niyazi Altunya
arşivi)

Gazi Terbiye
Enstitüsü Beden
Terbiyesi Şubesi
öğrencileri,
19 Mayıs 1941,
Ankara. (Dr.
Niyazi Altunya
arşivi)

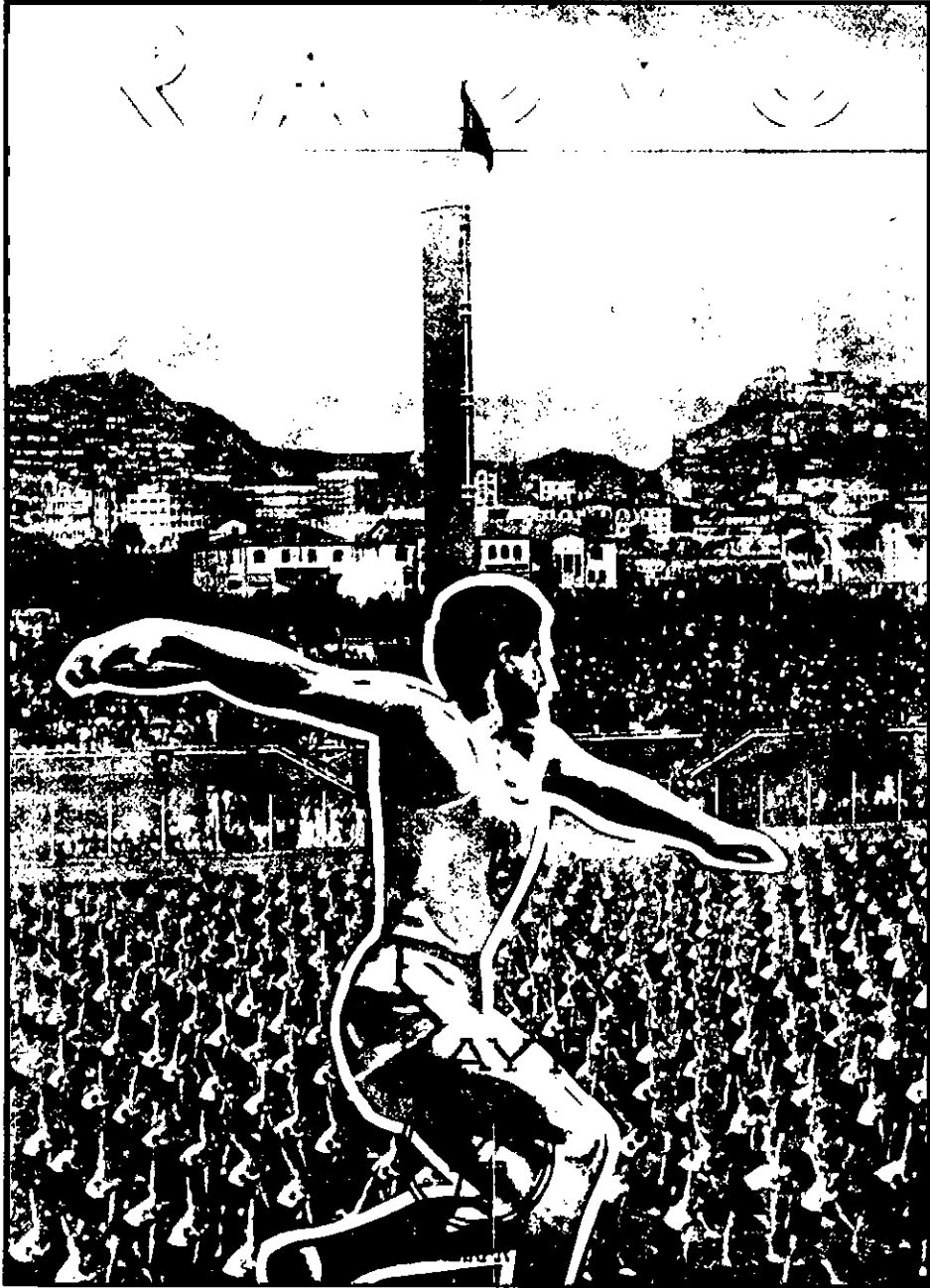

Gazi Terbiye Enstitüsü'ne Erzurum, Çorum gibi illerden çalgıcı ve oyuncular getirilip Beden Terbiye Şubesi öğrencileri onlardan halk oyunlarının özgün biçimlerini öğrendiler. Ezgiler, Halil Bedîî Yönetken ve Prof. Protorius tarafından notaya alındı. Oyunlar şubeyi bitirenler aracılığıyla daha sonra okullara ve köy enstitülerine girdi. GTE öğretmeni Zehra Alagöz ve öğrencileri, ilk defa, 1941 yılının 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nda halk oyunlarını Ankara halkına sundular. (Dr. Niyazi Altunya arşivi)

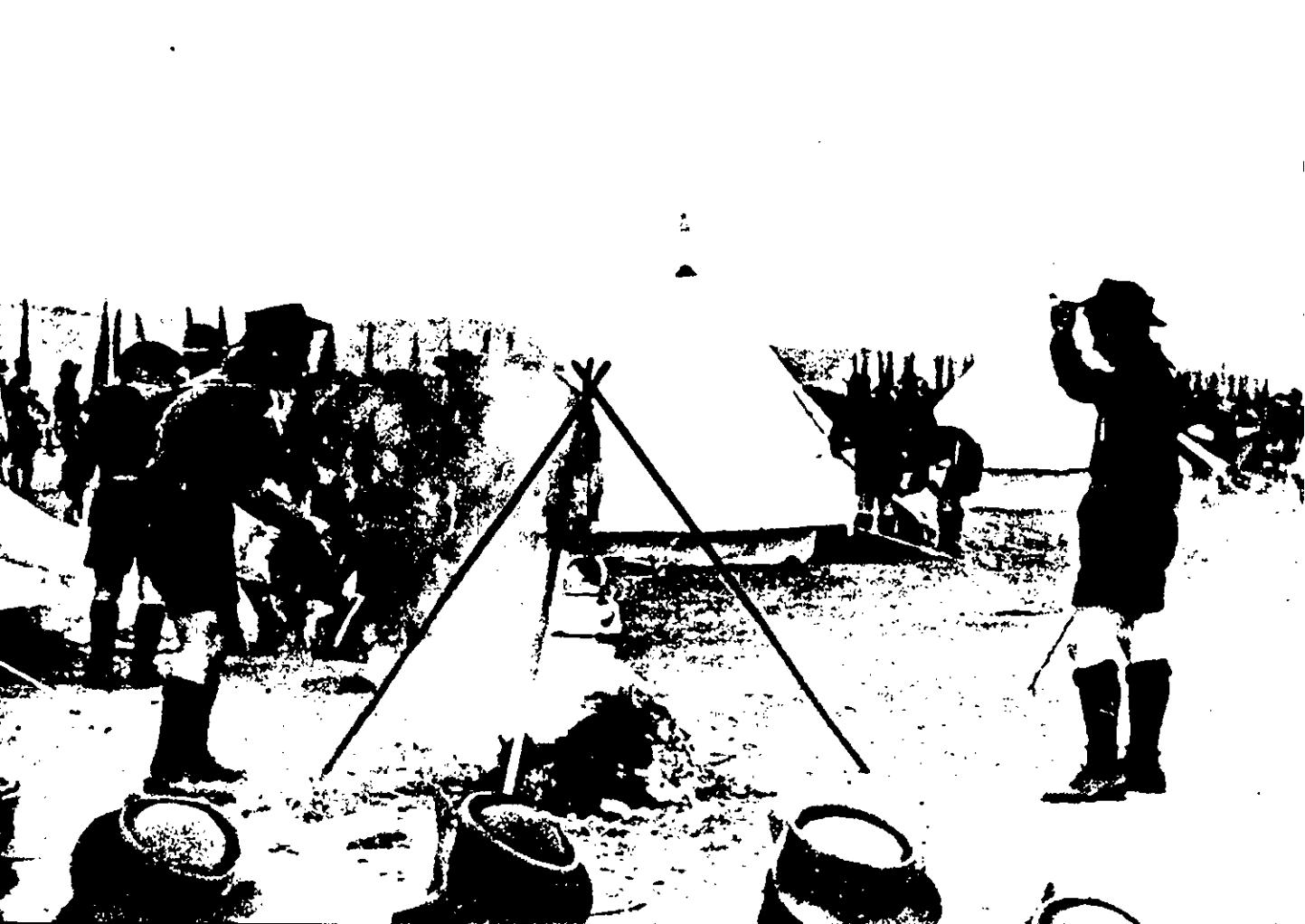
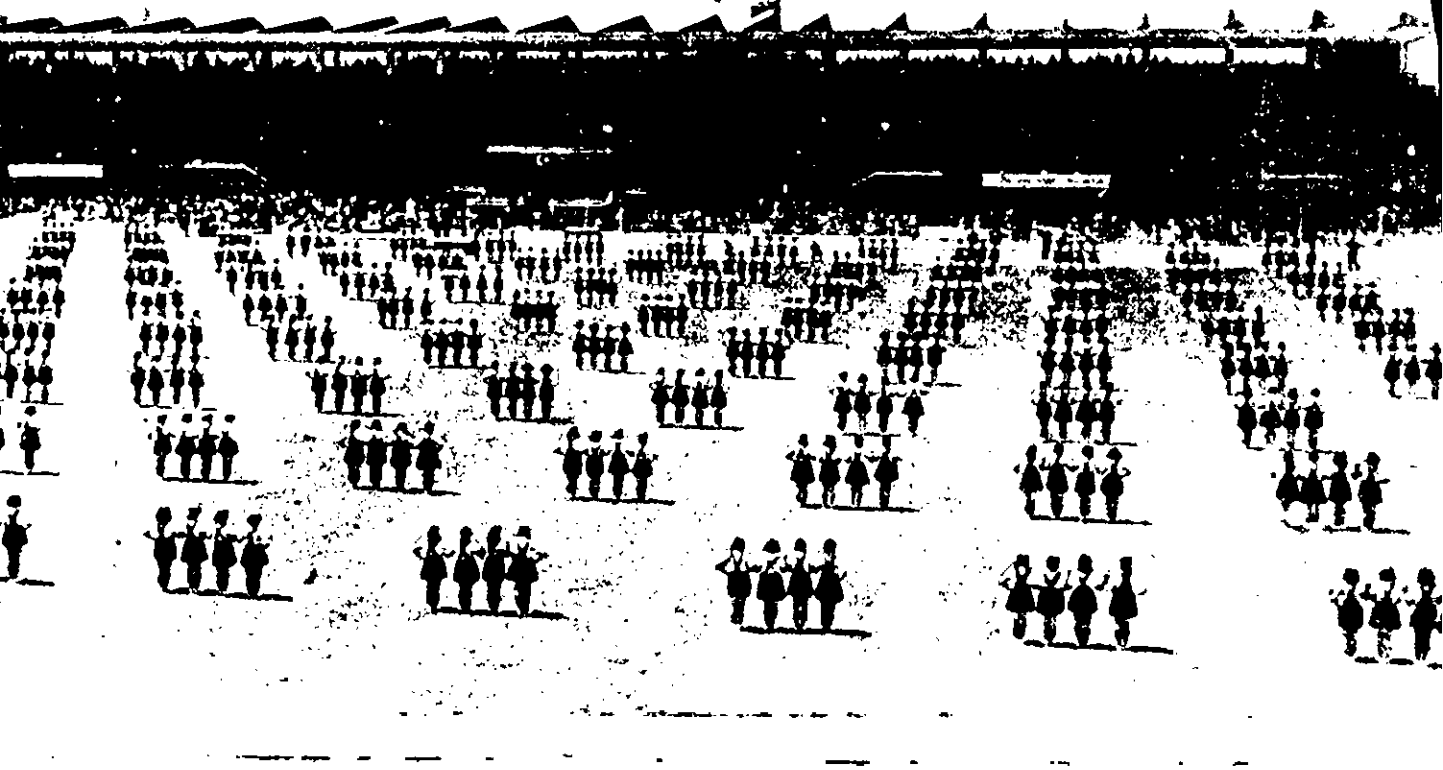
Mekteplilerin İdman Bayramı ve Samsun Posta Tarihi

Ankara'da
Basın Yayın
Genel
Direktörlüğü
tarafından
yayımlanan
Radyo
dergisinin,
1942 yılının
19 Mayıs
Gençlik
ve Spor
Bayramı'yla
ilgili kapağı.
(S. 7, 15
Haziran
1942)

19 Mayıs bayramı, Türk Geceğini girip ve hare-
ketli hayatın toplu bir görünüşü raslede. Halklık
halede her günümüz, bir spor bayramına neşe ve ener-
jiyle doludur. O günlerde bir büyük vurtı gibi dün-
düz ve keskin görünüşün çetin ve cesur gençlik atıkları
bayram başı Türkiyeyi bayramın çayışkan gençlik hare-
ketinden bir örnek gösteriyordu. Atılan sefil ve cum-
edimiler oynayan koşar, geniş ve diri göğüsleri in-
yirdiği iman bütün memleket hududunda her yerde
aynıydı. Türk gençliği büyük duygu bayramının kurt-
mahşer karşısında uyunik ruhunun bütün feistik ve
kavmi ruhsasına bakabilmeyi onun için mesuldu. Ve bu
seadet eman memleketinin sudandır. Memleketinin
saudeti için her an canını feda etmeye hazır Türk
G. ve-ç. yüzdü.

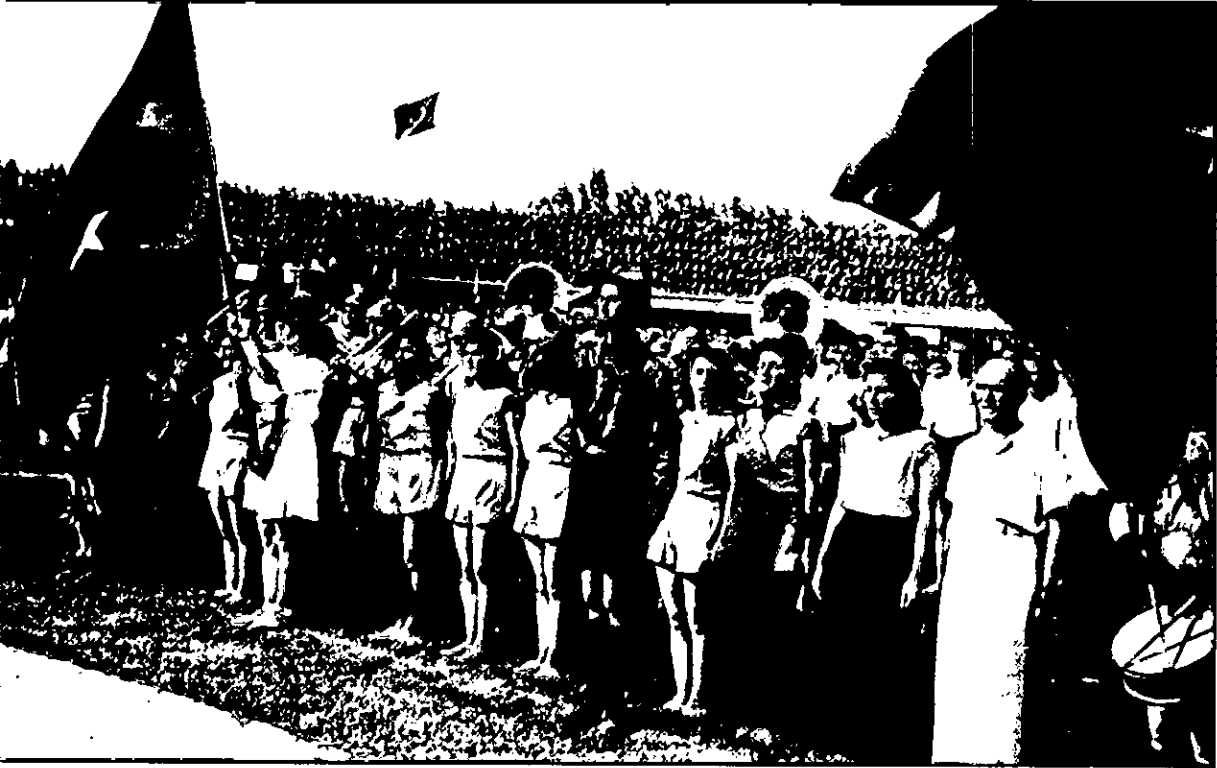
19 Mayıs, Başşehir Ankara'da bütün memleket içinde görülen disiplin, enerji ve sevincin parlak gösterileriyle kutlandı. Dinçlik ve cesareten kuvvet alan inkılabımızın büyük koruyucusu Milli Şef İsmet İnönü'nün, yükseltici takdirleri önünde yapılan geçit resmi ve çeşitli beden terbiyesi idmanları genç ve gürbüz Türkiye'nin ahlâk ve kültür sağlamlığı gibi vücut mukavemetini, atılan kudretini belirtmeğe vesile oldu.

Başşehirin 19 Mayıs stadında yapılan spor

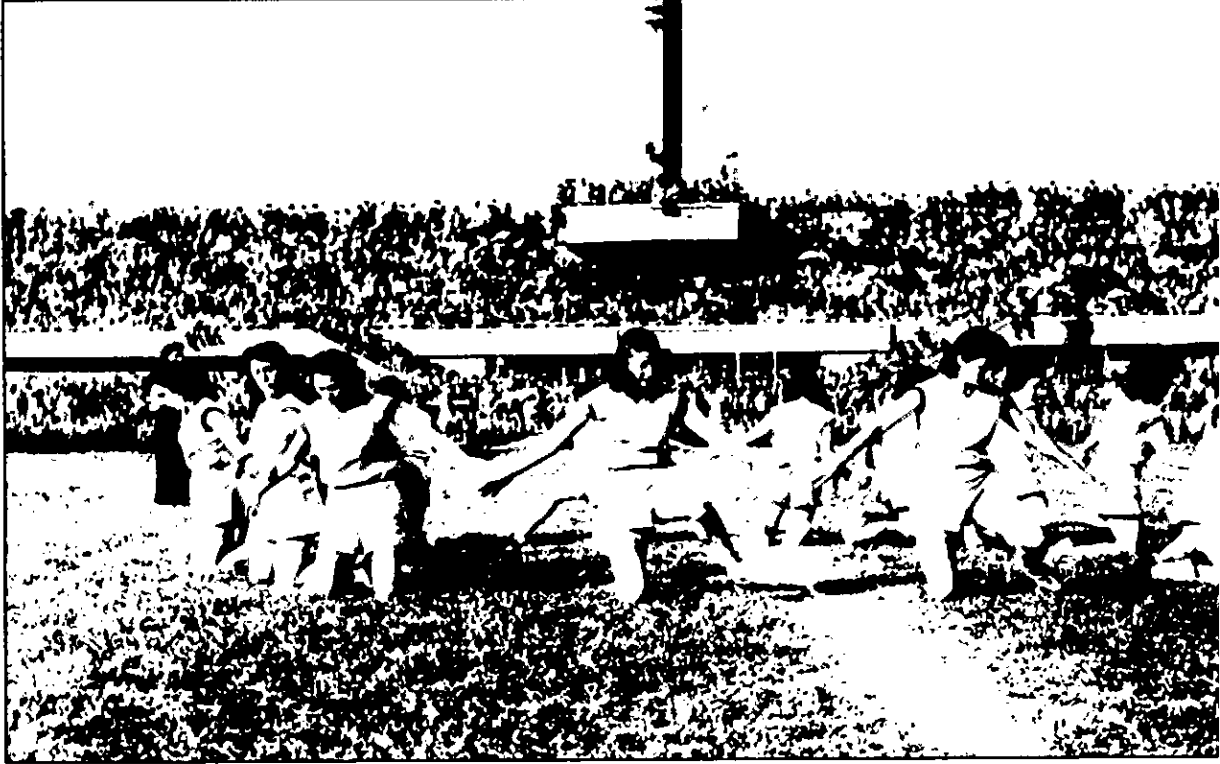
Ankara'da 19 Mayıs

gösterileri, Radyomuzun tesisatı ile dalga dalga yayılırken, gençliğin sesi ve enerjisi, gök kubbemiz altından bütün dünya ufuklarına çepce veyre dağıldı. Yüreğinde Atatürk ve başında İnönü ile, tarihinin en olgun çağlarından birini yaşayan Türk gençliği, emniyet ve istikbalimizin özülü cevheridir. Yurdunda ve cihanda daima barış ve medeniyet yolunda ilerleyişi hedef tutan büyüklerinin gösterdiği yolda sağlam adımlarla yürüyen Türk gençliği bugünkü dünyanın en bahtiyar insan nesli başındadır.

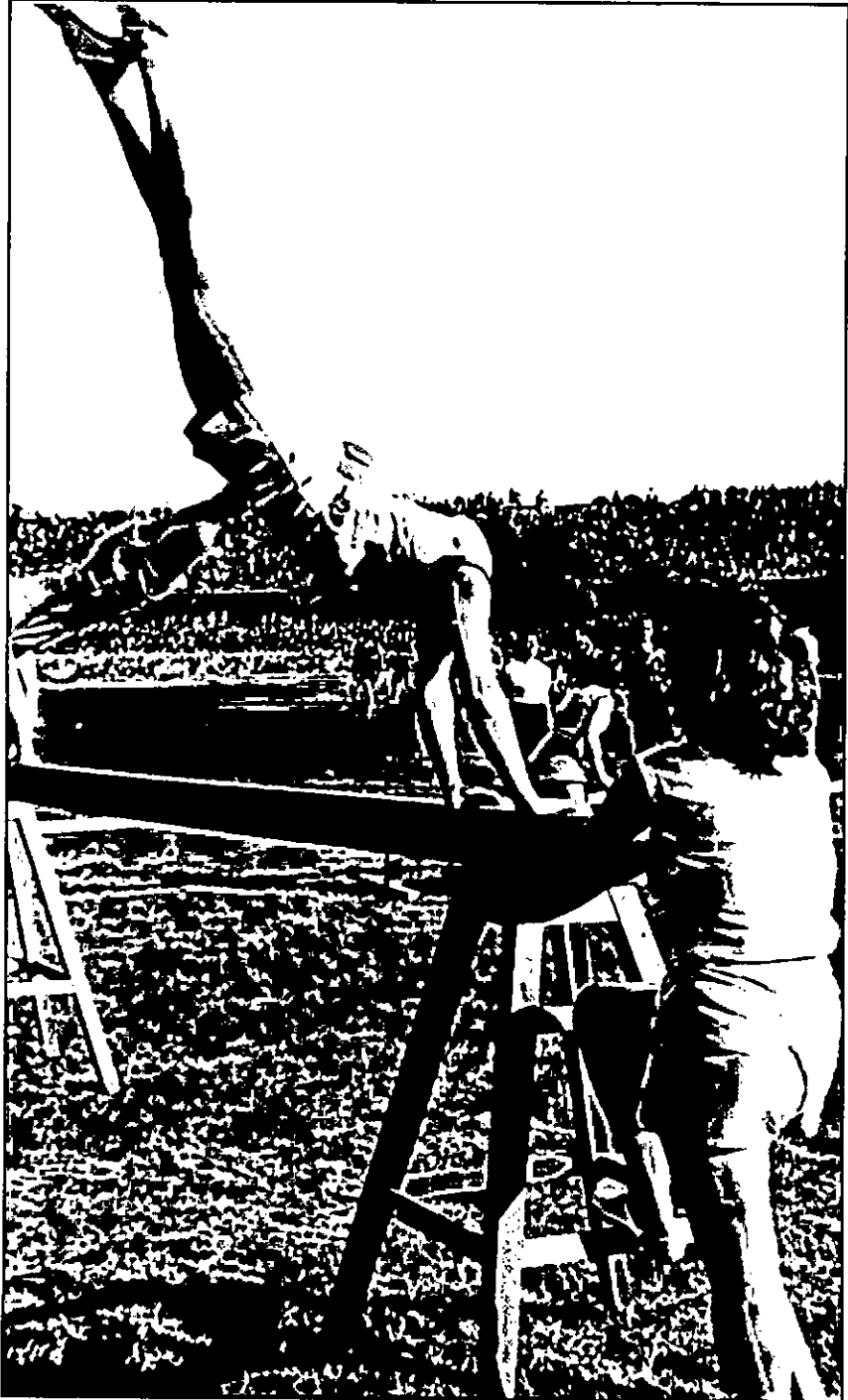

Ankara 19 Mayıs Stadyumu, Gazi Terbiye Enstitüsü öğrencileri ve izciler, 19 Mayıs 1946. (Mehmet Akan koleksiyonu)

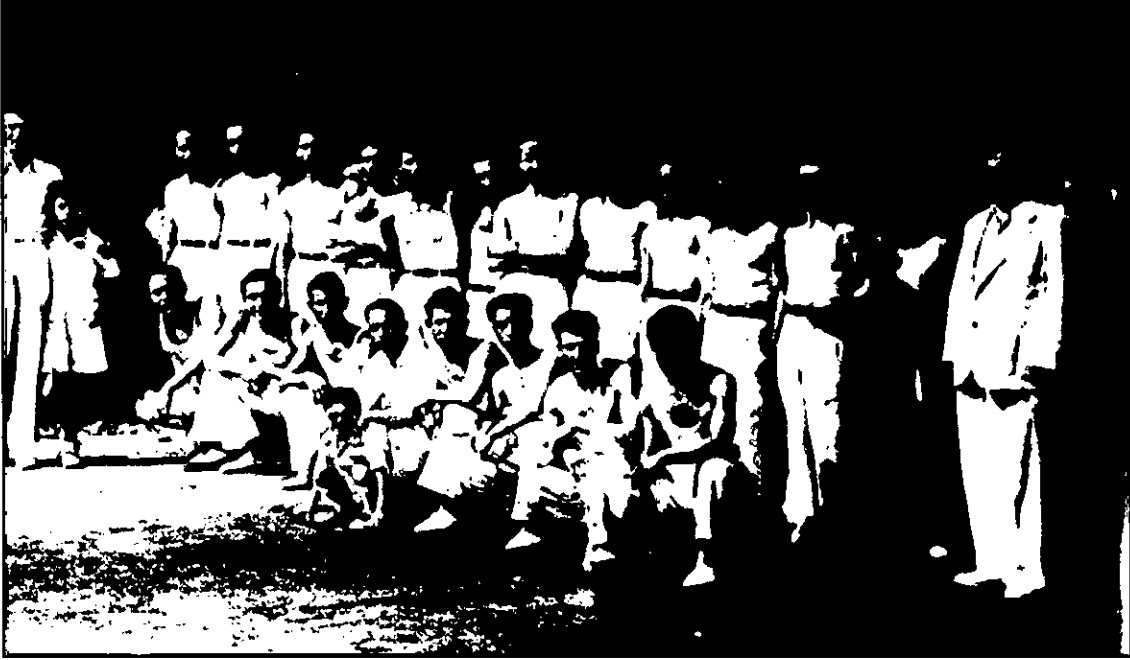
Ankara 19 Mayıs Stadyumu, Gazi Terbiye Enstitüsü öğrencileri, 19 Mayıs 1946. (Mehmet Akan koleksiyonu)

Ankara 19 Mayıs
Stadyumu,
Gazi Terbiye
Enstitüsü
öğrencileri,
19 Mayıs 1946.
(Mehmet Akan
koleksiyonu)

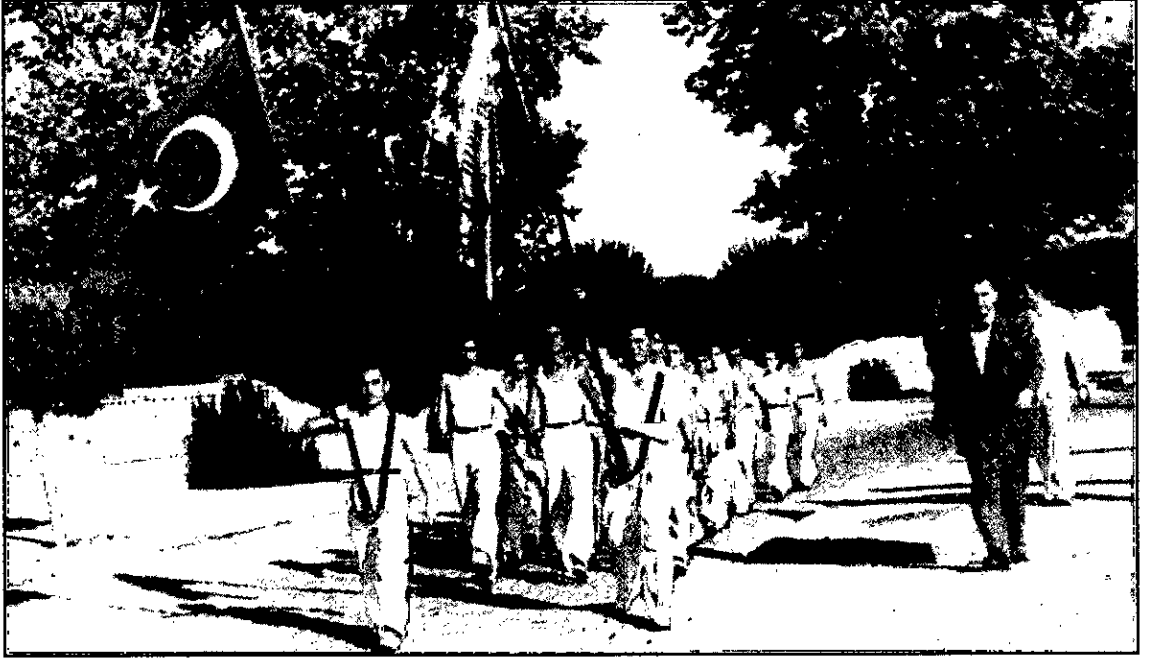

Ankara 19 Mayıs
Stadyumu,
Gazi Terbiye
Enstitüsü
öğrencileri,
19 Mayıs 1946.
(Mehmet Akan
koleksiyonu)

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nda Tariş Spor Kulübü sporcuları, İzmir, 19 Mayıs 1947. (Turan Tanyer koleksiyonu)

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nda Tariş Spor Kulübü sporcuları, İzmir, 19 Mayıs 1947. (Turan Tanyer koleksiyonu)

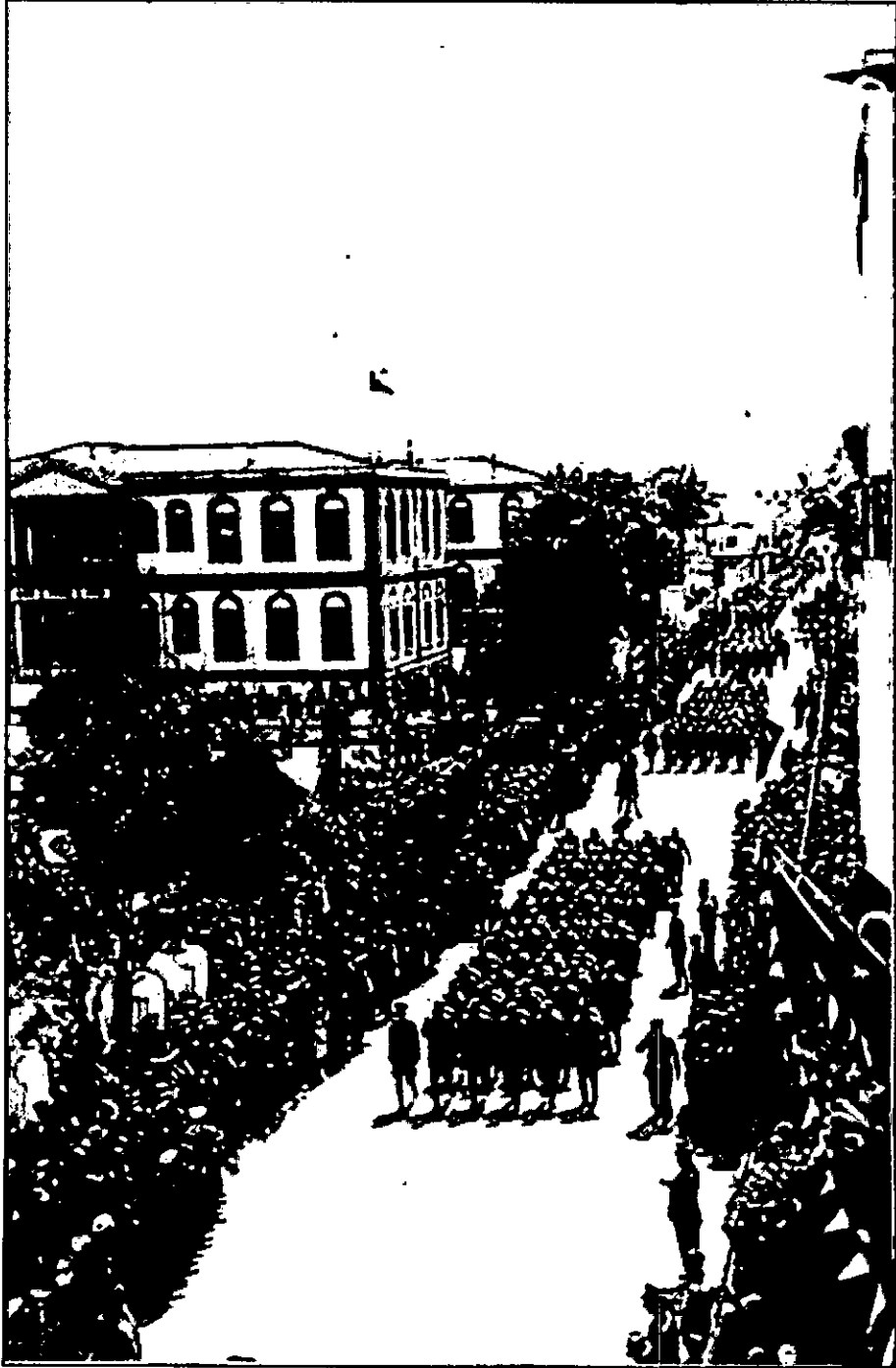

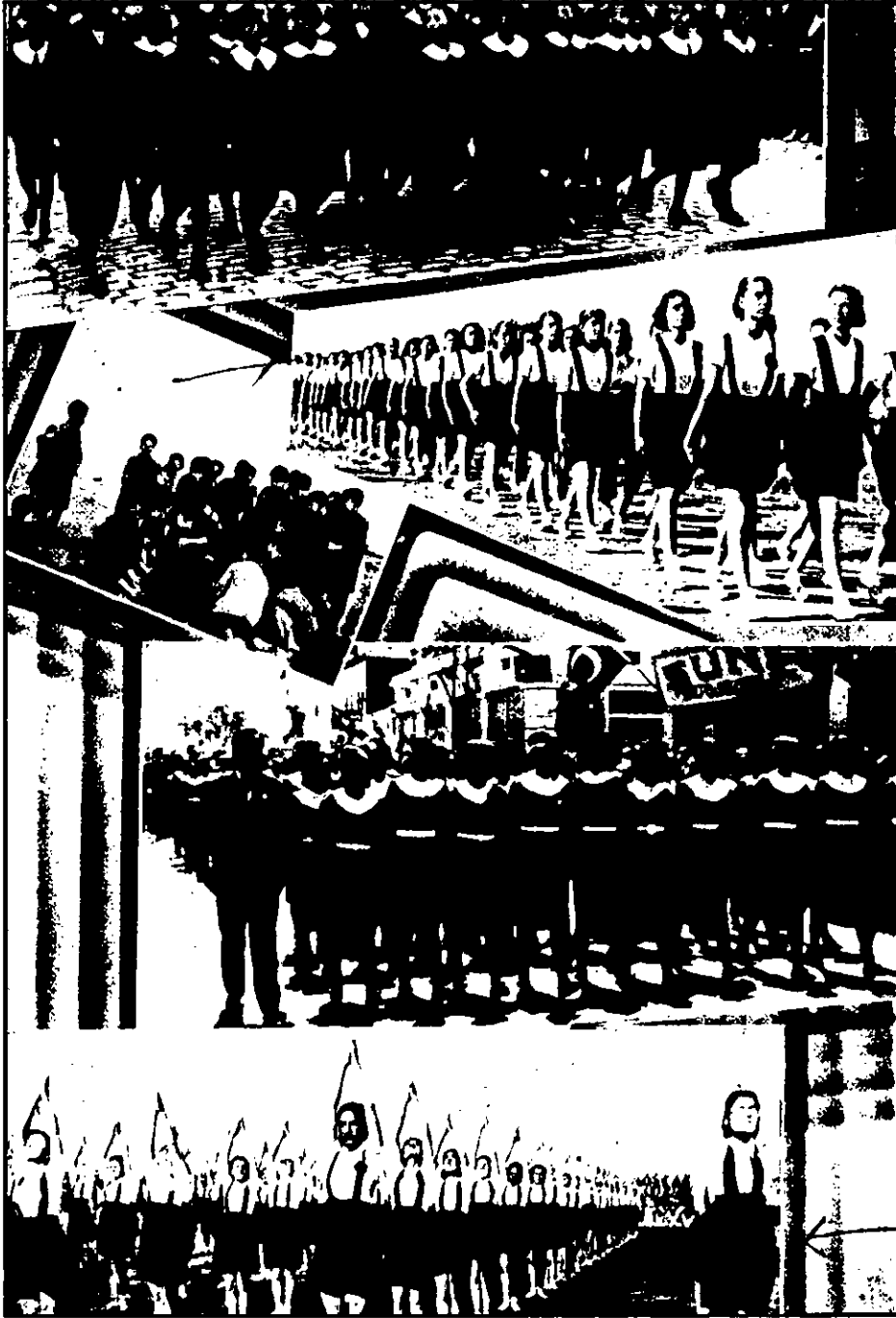
19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nda Tariş Spor Kulübü sporcuları, İzmir, 19 Mayıs 1947. (Turan Tanyer koleksiyonu)

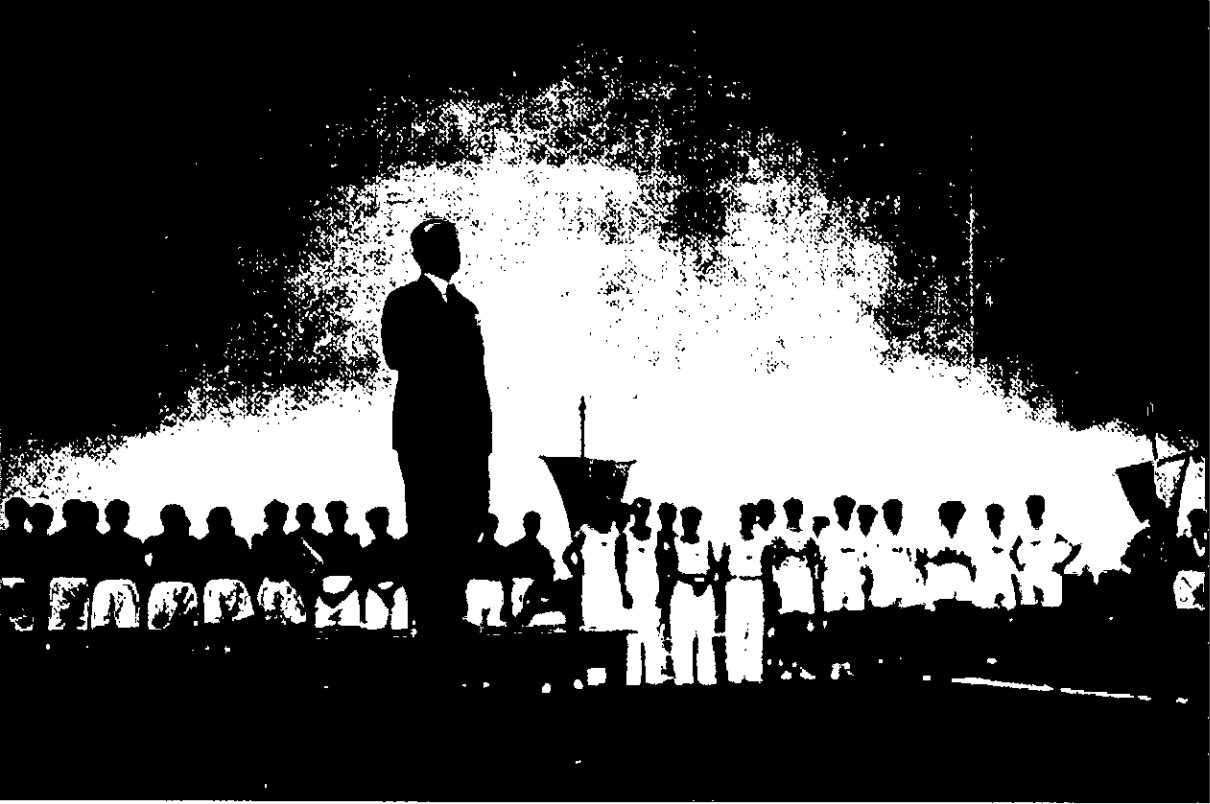
19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nda Tariş Spor Kulübü sporcuları, İzmir, 19 Mayıs 1947. (Turan Tanyer koleksiyonu)

Samsun Gazi Caddesi'nde
"19 Mayıs
Gazi Günü"
geçit töreni,
19 Mayıs 1935.
(Fotoğrafın
arkasında, kitap
ve kırtasiye
dükkânı olan
Şevket Akar'ın
"Mektepliler
Pazarı Samsun"
kaşesi vardır.
Turan Tanyer
koleksiyonu).

Samsun'da İdman Bayramı'na katılan öğrenciler, 19 Mayıs 1935.
(15. Yıl kitabından)

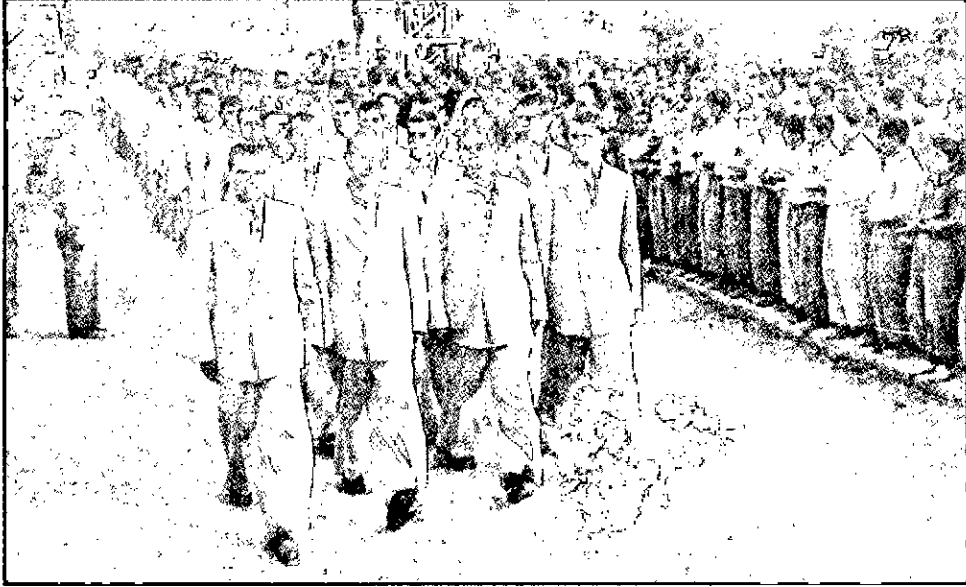
Samsun'un Bafra çıkışındaki 19 Mayıs Stadyumu'nda, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Samsun Mintikası Atletik İdmanlar Heyeti Reisi Muhittin (Özkefeli) Bey konuşma yaparken, 1930'lu yıllar. (Turan Tanyer koleksiyonu)

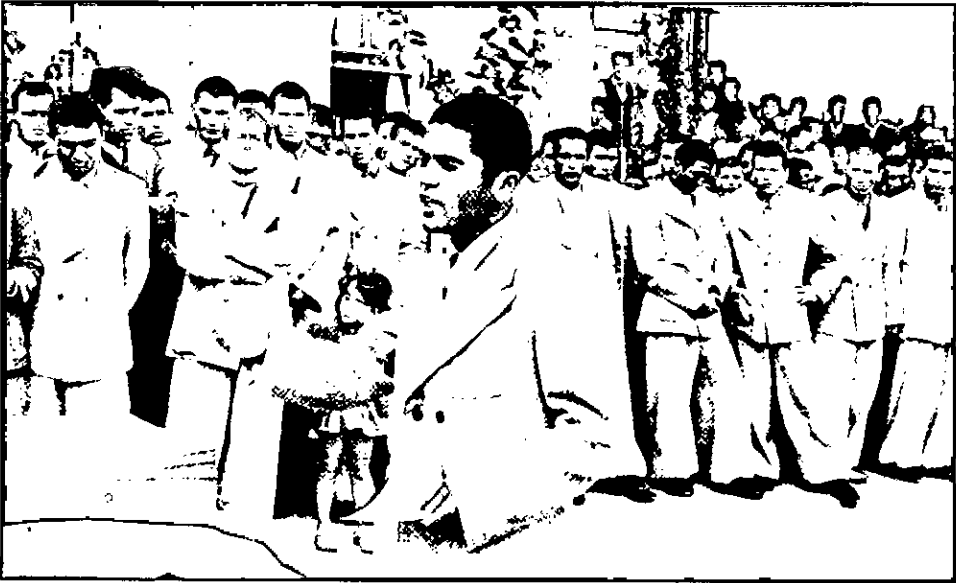

Akpınar (Samsun) Köy Enstitüsü, Samsunlu ve Amasya, Tokat, Çorum illerinden gelen gençlerin eğitim-öğretim yuvasıydı. 1942-1944. (Fotoğraflar, Ahmet Yüksel koleksiyonundan)

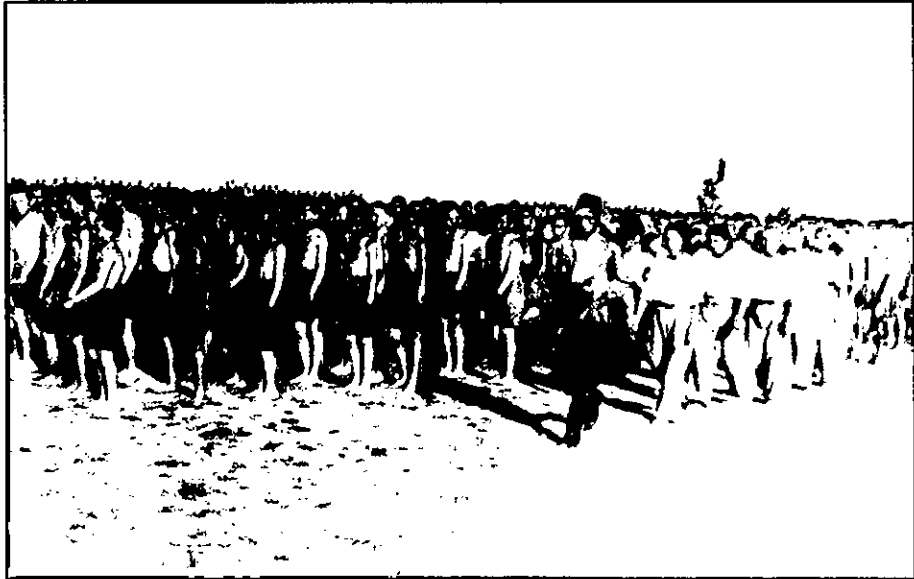
Mekteplilerin İdman Bayramı ve Samsun Posta Tarihi

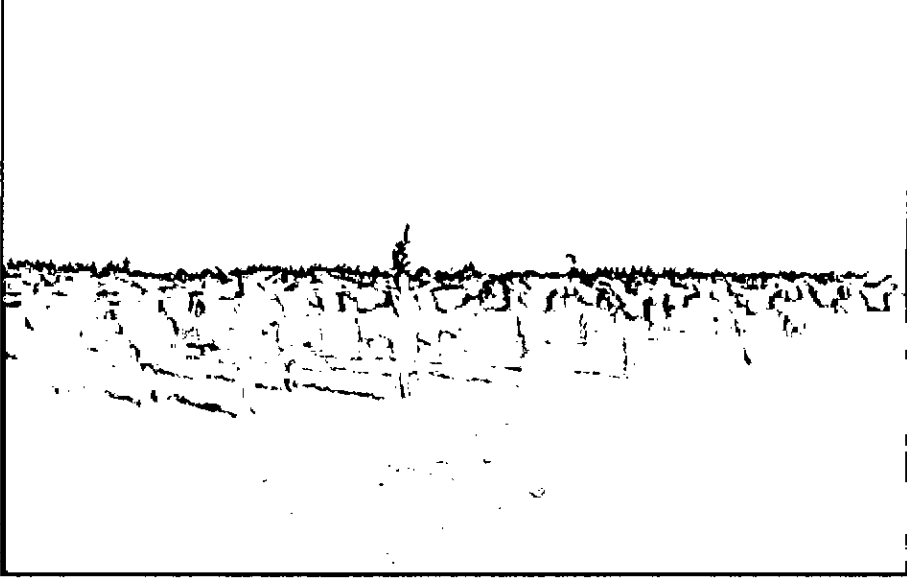

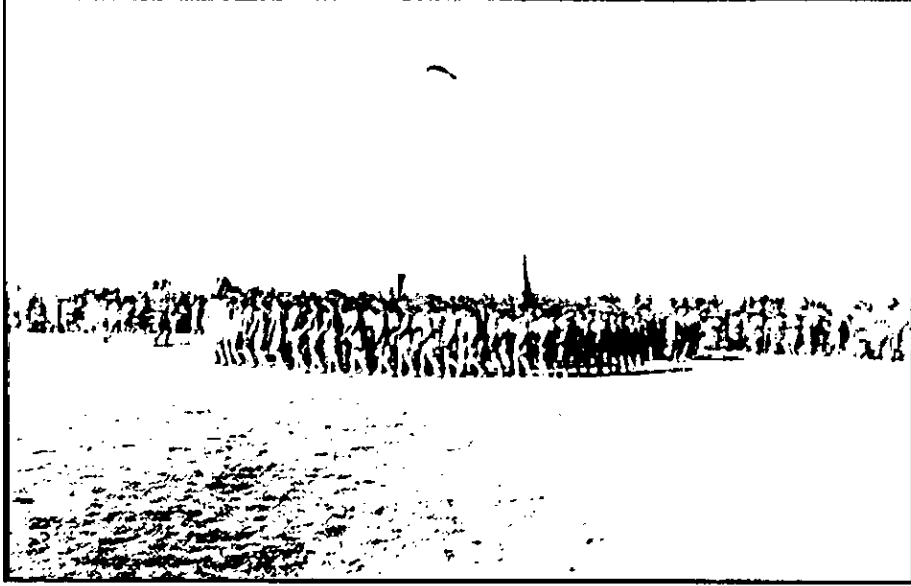

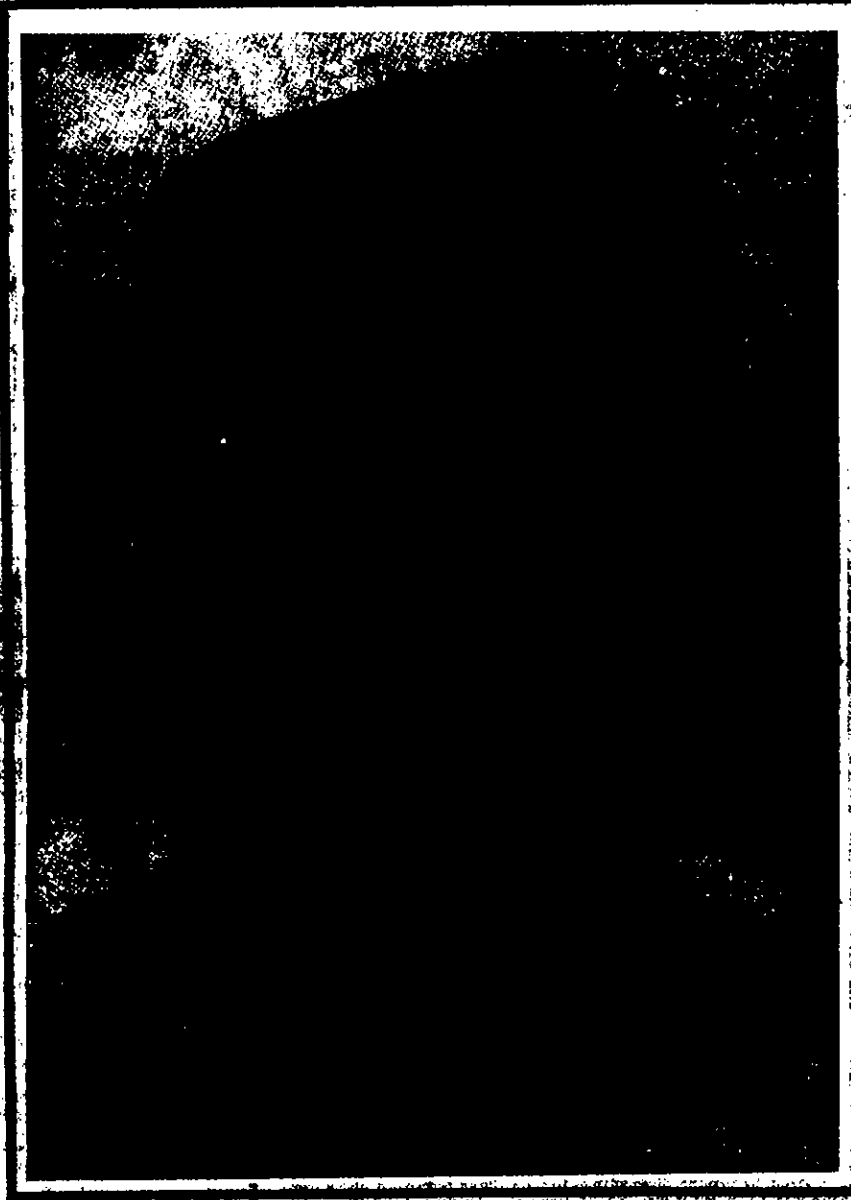

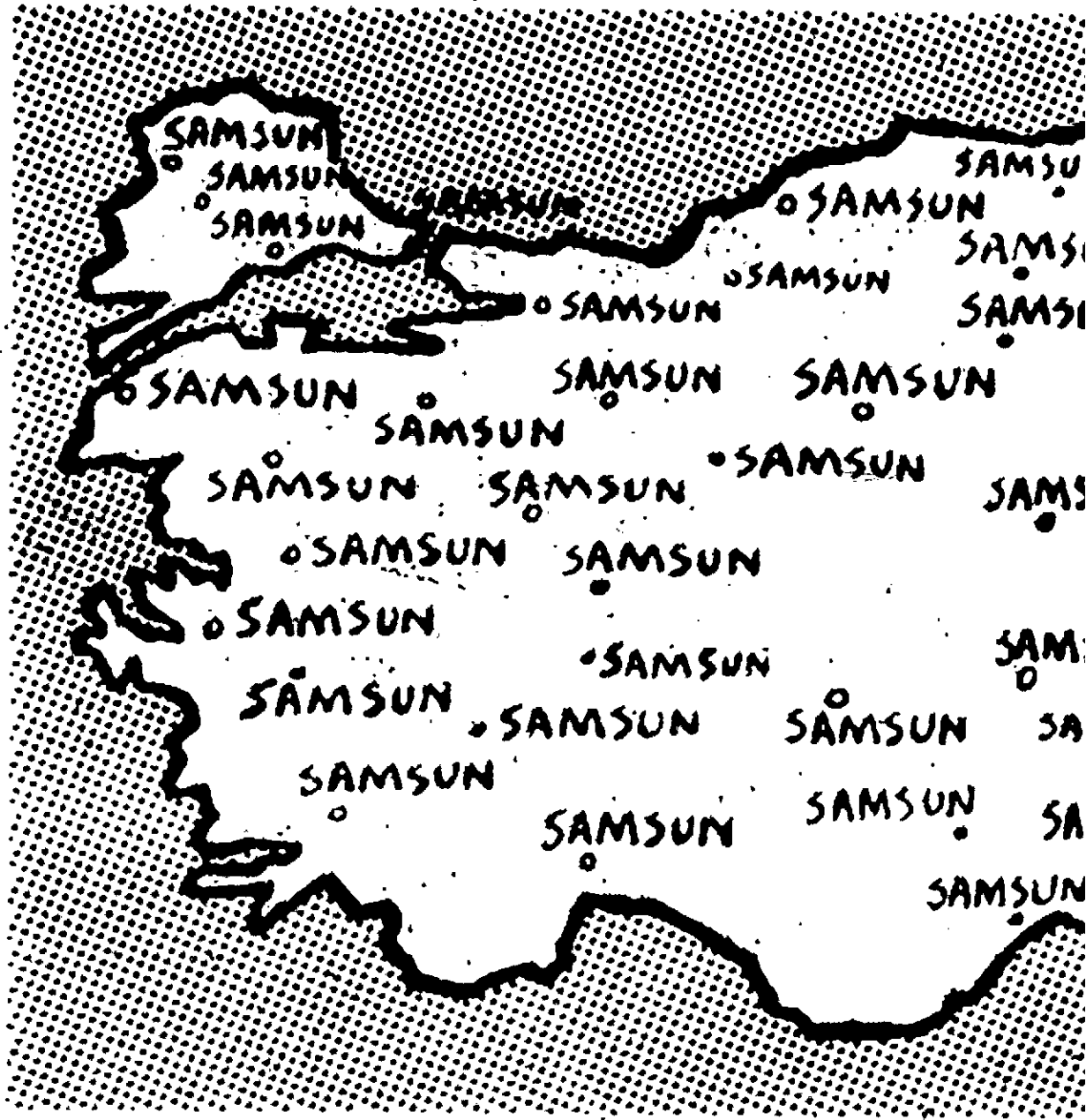

ATATÜRK, şurada kayıtlamak için, 30 yıl önceki bugün Samsun'a gelmiş.
Anın Türk Milleti, hepimiz, Spor ve Gençlik Bakanlığı ile birlikte kutlu.

YIL: 41 SAYI: 4244
Her Yerde 5 Kuruş

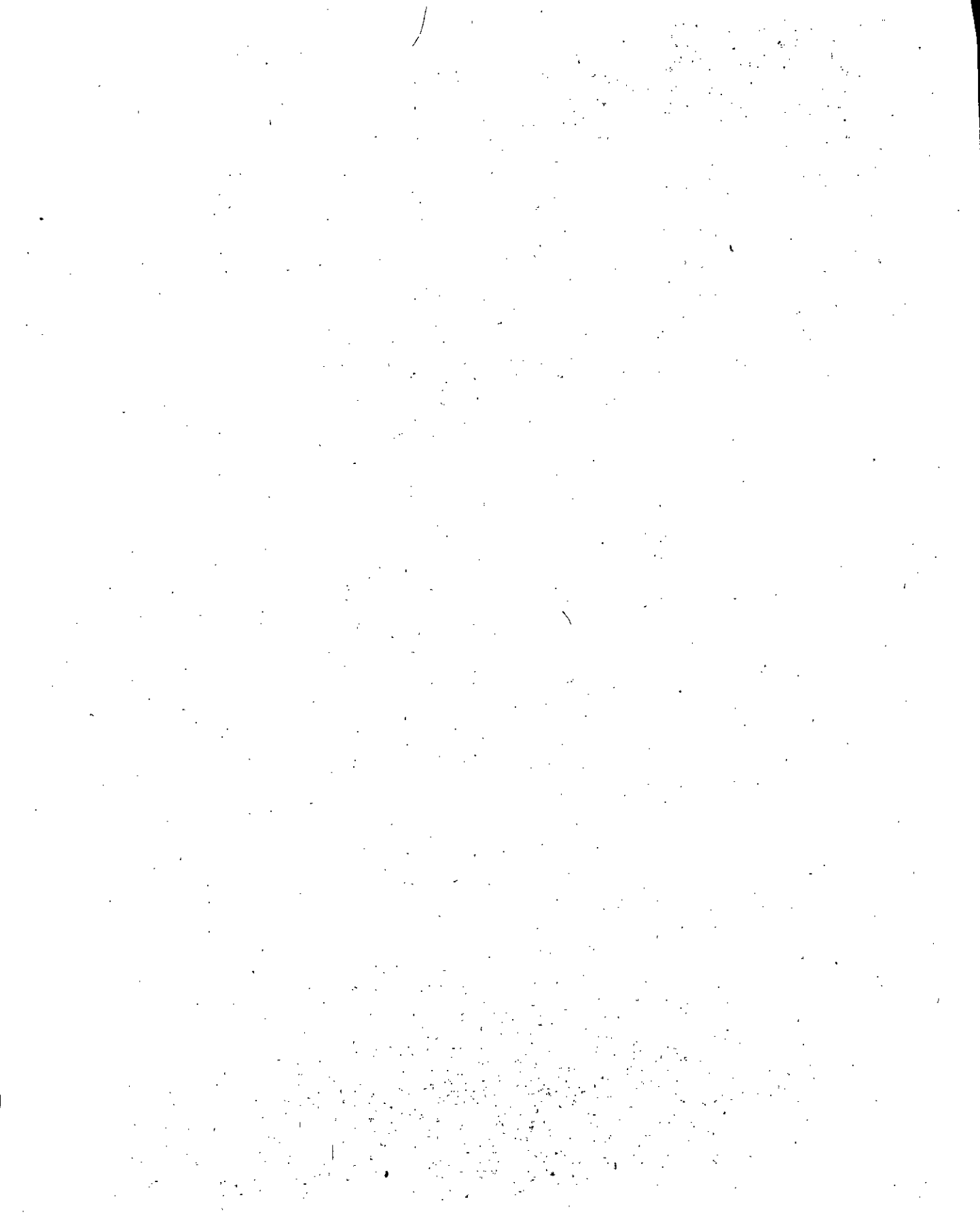

19. Mayıs - 1949
PERŞEMBE

Ali Ulvi'nin çizimi: "19 Mayıs" ve "Samsun". (Cumhuriyet, 19 Mayıs 1981)

Samsun Posta Tarihi

Necati Kazancı

Ülkemizde çağdaş anlamda posta hizmetlerinin verilmesi, posta idaresinin kuruluşu ile başlar. Posta Nazırlığı'nın kuruluşu 23 Ekim 1840 tarihi olarak kabul edilmektedir. Daha önceleri haberleşme hizmetleri esas olarak 'Menzil Teşkilatı' olarak adlandırılan yapı ile gerçekleştirilmekte idi. Bu yapı 'Posta tatarı' olarak adlandırılan ulakların menziller arasında yaptığı taşıma üzerine kurulmuş idi. Menziller bir günlük uzaklıklarda kurularak, posta tatarlarının ya da ulakların at değiştirip barındıkları yerlerdi.

1855 yılında telgraf hizmeti verilmeye başlanarak telgraf müdürlükleri kurulur.

Bu iki teşkilat da haberleşmeyi sağlama amacına hizmet etmekteydiler. 1871 yılında bu iki kurumsal yapı Posta ve Telgraf Nezareti olarak birleştirilmiştir.

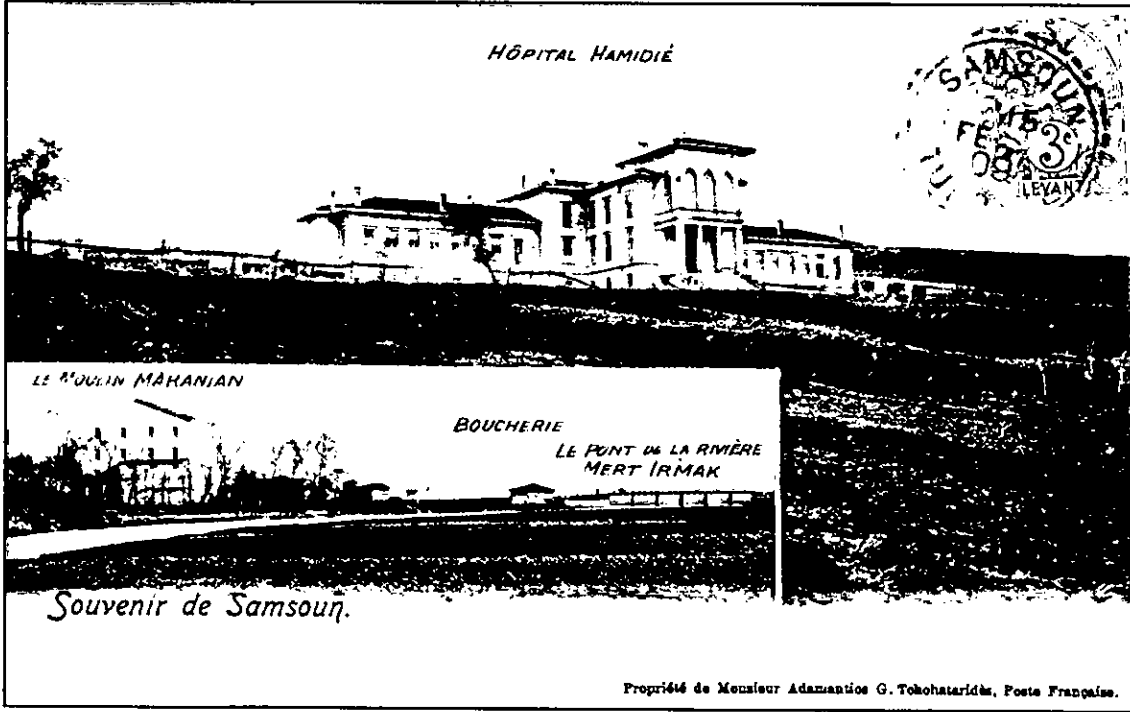
1881 yılında İstanbul'da ilk telefon tesisatı kurulur. 1924 yılında, telefon hizmetleri, çıkan yasayla devlet tekeli altına alınır. Tüm yurttaki telefon tesis ve işletme görevi de posta teşkilatına verilir. Böylece Posta Telgraf ve Telefon İdaresi (PTT) oluşur.

Samsun ili, XIX. yüzyılın sonlarında Trabzon Vilâyeti'nin sancağıdır. Sancak, "Canik Sancağı" adıyla anılmaktadır. Canik Sancağı yönetsel açıdan 1847, 1867, 1877 ve 1892 yıllarındaki düzenlemelerle bazı değişikliklere uğrar. II. Meşrutiyet sonrası, Samsun, Trabzon Vilâyeti'nden ayrılarak bağımsız sancak durumuna getirilmiştir.

Filatelik dönemi 1840'lar sonrası olarak ele aldığımızda, Samsun yönetsel olarak altı kazaya ayrılmıştır. Bunlar Samsun (sancak merkezi), Fatsa, Ünye, Terme, Çarşamba ve Bafra'dır.

Samsun posta hizmetlerine ilişkin ilk bilgiyi Asaf Tanrikut¹ vermektedir. Tanrikut'un verdiği bilgiye göre, 1871 yılında posta ve telgraf hizmetleri birleştirilirken faaliyette olan posta-telgraf şubeleri şunlardır: Samsun, Bafra, Çarşamba, Alaçam, Ünye.

Fransız postanesinden yollanmış bir kartpostal, 1909.

Yabancı Postahaneler ve Deniz Postaları

Posta ve haberleşme hizmetleri bugünkü düzeyine varmadan önce çeşitli aşamalar geçirmiştir. Çeşitli devletler, diğer devletlerde kendi elçilik hizmetleri gereği bir tür posta hizmeti oluşturmuşlardır. Bu hizmetlerinden zaman zaman kendi ticari kuruluşlarını da yararlandırmışlardır. Bu sistem daha sonra çeşitli uluslararası anlaşmalarla yaygınlaşarak gelişir. Birçok devlet, Osmanlı Devleti içinde bu alandaki faaliyetlerini yürüterek kendi posta hizmetlerini oluşturmuşlardır. Özellikle 1800'lü yılların başlarından itibaren yaygınlaşan yabancı posta hizmeti filatelistlerce 'Ecnebi Postaları' olarak adlandırılır. Ecnebi posta

¹ Asaf Tanrikut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, Efem Matbaası, 1984, s. 808.

idareleri genellikle liman kentlerinde ve bazı büyük kentlerde faaliyette bulunmuş ve şubeler açmışlardır.

Posta teşkilatının ve hizmetlerinin kuruluş ve yayılışı adım adım gelişmiştir. Kuruluş yılı olarak kabul edilen 1840 tarihine dek var olan menzil teşkilatı yalnızca devletin haberleşme hizmetinde kullanılıyordu. Posta teşkilatı başlangıçta bu teşkilatın var olan güzergâhlarını kullanır.

1850'li yıllarda buharlı geminin deniz ulaşımında kullanılmaya başlaması ticaret ve haberleşmeye önemli katkılar sağlamıştır. Bir yandan mallar birçok noktaya daha kolay ulaştırılırken, öte yandan bunun sonucu olarak haberleşme gereği de artarak gelişmiştir.

Çağdaş postanın kuruluş dönemi ile çakışan bu ticari ve teknolojik gelişme, deniz postaları denilen düzenli ticari gemi seferleri ile posta hizmetlerinin verilmesine olanak sağlamıştır. Bir anlamda yabancı postaların gelişip sayılarının artmasını deniz yoluyla yapılan posta taşımacılığı ile ilişkilendirebiliriz.

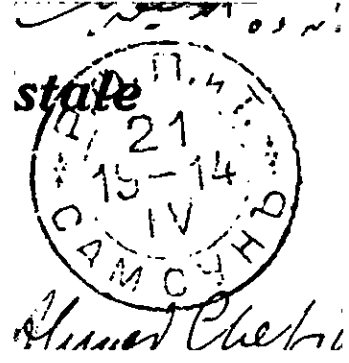
Osmanlı Döneminde Yabancı Posta Hizmetleri

Ülkede yabancı postaların her biri farklı tarihlerde faaliyete geçer ve farklı noktalarda bulunup hizmet verir. Osmanlı Devleti'nde Almanya, Avusturya, Fransa, Rusya, Yunanistan, Mısır, Romanya, Polonya, İngiltere, İtalyan postahaneleri faaliyette bulunmuşlardır.

Osmanlı topraklarında Avusturya'nın 37, Fransa'nın 24, Rusya'nın 20, Almanya'nın 8, İtalya'nın 9, İngilizlerin 5 olmak üzere 103 yabancı postahane vardı.²

Üç ülkeye ait postahane Samsun'da faaliyette bulunmuştur; Avusturya, Fransa ve Rusya postahaneleri.

Fransız Postahanesi Samsun'da 1857 ile 1914 yılları arasında faaliyet göstermiştir. Fransız Postahanesi'nde 2 ayrı iptal mührü kullanılmıştır. Bu iptal damgalarının numaraları 4013 ve 5096'dır.³

Rus ve Avusturya postahane damgaları.

- ² Seyfettin Raşit Sonkor, "Şark Postaları", Pulhan 1975 Kataloğu, Fen Fakültesi Basımevi, İstanbul 1975, s. 928-982. (Bu makale Pul Meşheri Dergisi 1931 yılı 4, 5, 6. sayılarından alınmıştır).
- ³ Asaf Tanrıkut, Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı, s. 808.

Fransız postahaneleri, limanlarda 'Messageries Maritime' adlı bir Fransız gemicilik şirketinin acentalarında faaliyet göstermekteydi.

Messageries Maritime acentalarında bir komisyon kurulmuş ve posta işlemleri buradan yürütülmüştür.⁴

Messageries Maritime tüm dünyada faaliyet gösteren bir Fransız denizcilik şirkettir. Şirket sefer yaptığı limanların ve gemilerinin resimlerinden kartlar hazırlatarak bunların haberleşmede kullanılmasını sağlamıştır.

Avusturya Postahanesi ise işlemlerini gene bir gemicilik şirketi olan Lloyd marifetiyle yürütmekteydi. Posta işlemlerinde daha çok tercih edilen bir kumpanya olmuştur.⁵

"Bunlar arasında Fransızların, Messageries Maritimes, Avusturyalıların Lloyd, Rusların Odessa Kumpanyaları ilk aklı gelen şirketlerdir. Bu şirketler, bağlı buldukları ülkenin Osmanlı topraklarındaki postahanelerinin posta çuvallarını taşıdıkları gibi ayrıca kendileri de özel posta hizmeti vermeyi de ihmal etmemişlerdir. Özellikle Lloyd şirketinin kendi özel postaları, bu postalar için kullandığı özel basılmış Lloyd pulları ve bu pulların yapıştırıldığı mektuplarda kullanılmak üzere hazırlanmış damgaları vardı."⁶

Rus postaları 1857'den itibaren Rus buharlı gemi ve ticaret şirketi 'Odessa' aracılığı ile taşınmıştır. Bu şirkete ait vapurlar, Karadenizde Batum'dan Rize, Trabzon, Samsun, Giresun limanlarına uğrayarak İstanbul'a gelmekte, oradan Lazkiye, Kudüs ve Trablusşam'a kadar seferine devam etmekteydi.

Yabancı postahanelerin gönderileri üzerinde, başlangıçta bağlı oldukları ülkelerin pulları kullanılmıştır. Daha sonra bu ülkeler ya kendi sürşajlı ya da üzerine 'levant' ibaresi basılmış pulları kullanışlardır. Bu pullara uygulanan sürşajlarda, 'para' ve 've' kuruş 'sözcükleri karşılığı olarak 'para' ve 'piastre' kelimeleri Latin harfleri ile basılmıştır.

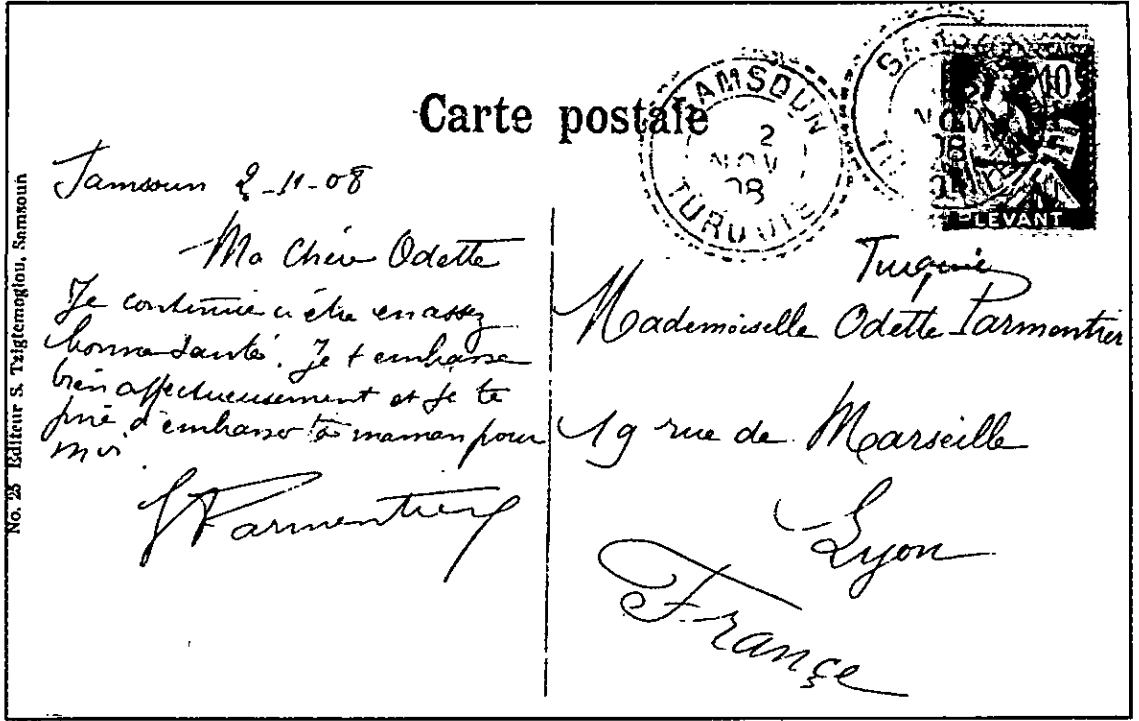
Pul kullanımı Fransız postahanelerinde 1867 yılında başlamıştır. Avusturya postanelerinde 1885 yılından, Rus postahanelerinde ise 1863 yılından itibaren görülmüştür.⁷

⁴ Tanju Demir, 2006, "Osmanlı İmparatorluğunda Deniz Posta Taşımacılığı ve Vapur Kumpanyaları", OTAM, S. 17.

⁵ Demir, a. g. e.

⁶ Demir, a. g. e.

⁷ Sonkor, a. g. y.

Bu pullara Fransız pullarında yazılmış olan "Levant" ibaresi dolayısıyla Türk pulcuları tarafından "Levant Pulları" denilmiştir. Sonkor ise, bunları "Şark Pulları" olarak adlandırır.⁸

Samsun Fransız Postahanesi'nden gönderilmiş Levant pullu bir kart.

Yabancı postahaneler, Osmanlı Posta İdaresi tarafından istenmemekle birlikte varlıklarını 1914 yılına dek sürdürmüşlerdir. Bazıları daha önce kapanmış olsa da yabancı postahanelerin kesin olarak kapanması, 1914 yılında çıkarılan İmtiyaz-ı Ecnebiyyenin Lağvı Kanunu'yla gerçekleşmiştir.

Osmanlı Dönemi

Türk posta tarihinin ilk malzemeleri 1840 yılında başlayan mühür uygulamasıdır. Pul kullanımı ise 1863 yılında başlamıştır.

Filatelistler 1840 ile 1863 yılları arasını "Mühür Dönemi" 1863 sonrasını "Damga Dönemi" olarak adlandırırlar.

⁸ Sonkor, a. g. y.

Mühür uygulaması, posta ücretinin alındığının işareti olarak düşünülmüştür. Pul kullanımının başlaması ile genel uygulama olarak mühür kullanımı sona erer. Ancak bunun çeşitli istisnaları görülebilmektedir. İstisnalara çoğunlukla pul iptali gerekmeden, telgraf hizmetleri ve makbuzlarda rastlanmaktadır.

Mühürler farklı tip ve biçimlerde olmuşlardır. Mühürlerin üzerinde, yazı olarak posta merkezi adı, "An canib-i postai" yazısı ile tarih ve bazı süsleme şekilleri bulunmaktadır.

Mühür ve damga dönemine ilişkin olarak yapılan çalışmalara gelince, Orhan Brandt ve Sadık Ceylan tarafından hazırlanan *Türk Postaları İlk Filatelik Damga ve Mühürleri 1863-1920* adlı eser 1963 yılında yayımlanmıştır.⁹ Bu eserde damga ve mühürler ayrıntılı bir sınıflama ile verilmiştir.

1975 *Türk Pulları Kataloğu*¹⁰ da mühür ve damga dönemine ilişkin olarak Brandt ve Ceylan'ın sınıflamasını esas alır; ancak mühür kısmı daha ayrıntılıdır. Pulhan, mühürleri dört ana grupta toplar: Puldan önceki mühürler (Bu grupta 16 ayrı tip vermiştir.), aylı 1278 (1862) tarihli mühürler, aylı değişik tarihli mühürler ve değişik tarih ve ibareli mühürler.

Diğer bir eser, *Osmanlı-Türk Mühür ve Damgaları 1840-1929* adlı çalışmadır.¹¹ Bayındır, mühür ve damgaları uygulanma tarihleri sırasına bağlı kalarak vermiştir. Bu eserde Samsun'da kullanılan sansür damga örnekleri de yer almaktadır.

Mühür ve damgalar konusunda en kapsayıcı eser ise 10 cilt olarak yayımlanan, M. Ziya Ağaoğulları ve M. Bülent Pabuçcuoğlu tarafından hazırlanan *Resimli Osmanlı-Türk Damgaları 1840-1929* adlı çalışmadır.¹² Bu çalışmada kullanım tarihi esas alınarak yeni bir sınıflama yapılmıştır.

Samsun'a ilişkin değerlendirme yaparken, bu dört eseri kaynak göstererek ilerleyeceğiz. (Aşağıda kısaltmalar kullanılacaktır. Kısaltma olarak BC, Orhan Brandt ve Sadık Ceylan'ın kitabı; Pulhan, 1975 *Pulhan Kataloğu*; Bayındır, Hilmi Bayındır'ın kitabı; AP ise, Ağaoğulları ve Pabuçcuoğlu'nun kitabı için kullanılacaktır.)

⁹ Pulhan Matbaası, İstanbul, 1963.

¹⁰ Ali Nusret Pulhan, *Pulhan Türk Pulları Kataloğu XII*, 1975.

¹¹ M. Hilmi, *Osmanlı-Türk Posta Mühür ve Damgaları*, 5 cilt, Ünal Matbaası, İst. 1992.

¹² M. Ziya Ağaoğulları / M. Bülent Pabuçcuoğlu, *Resimli Osmanlı-Türk Posta Damgaları*, C 9, İsfila Yayınları, Acar Basımevi, İstanbul 2009, s. 271.

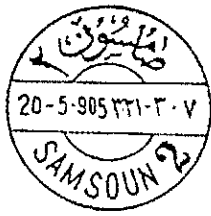
Samsun'a ilişkin ilk mühür, Pulhan'da Tip 1.c olarak verilmiş olan 1843 tarihli "An canib-i postai Samsun" yazılı mühürdür. Bayındır'da 1 numara ve AP'de Samsun 1 olarak AP1 tipi olarak yer alır.

Diğer bir mühür ise, Pulhan'da "değişik tarih ve ibareli mühürler" arasında verilmiş ve hiçbir sınıflamaya sokulamamış olan Samsun postahane mührüdür. Tarih olarak 1290 tarihi (1874) yılı belirtilmiş, şekli verilmemiştir.

AP'de Samsun 2 sırada "Telgrafhane-i Samsun" mührü 1864 yılına tarihlenerek yer alır.

BC'de Vezirköprü Tip XXVI D olarak verilir. Bayındır'da aynı tip mühür "Telgraf ve postane-i Vezirköprüsü" 1887 tarihi ve 1 sıra numarası ile yer alır.

BC'de 1863 yılından sonrası "Damga Dönemi" olarak adlandırılmıştır. Osmanlı'da ilk posta pulu 1863 yılında çıkarılır.

Bu nedenle 1863'den sonra pul iptali için vurulan mühürler 'damga' olarak adlandırılır. Bu dönem damgaları posta ücretinin alındığını belirtir. Damgalar için yaptıkları sınıflama da yine 1'den başlayarak numaralandırılmışlardır.

"Müstatil (dörtgen) damgalar" (BC Tip III) arasında Samsun'un bilindiği belirtilmiş ve örneği verilmiştir. Üç çerçeveli Samsun 81 yazılı damga Bayındır'da numara 2, AP'de ise Samsun 3 sıra ve AP4 tipi olarak verilmiştir. Damganın kullanıldığı yılları ise 1865-1882 arası olarak belirtmişlerdir.

Müstatil damgaların (BC Tip IX) Alaçam'da (listede 5. sırada), 1871-1892, Bafra'da (listede 18. sırada) 1870-1875, Çarşamba'da (listede 40. sırada) 1871-1892 yılları arasında kullanıldığı belirtilmiştir.

Müstatil damgalar (BC Tip X) arasında Samsun ile ilişkili olarak; önceki tiplerle aynı biçimde üç çerçeveli olup numara bulunmaz. Samsun'da (listede 47. sırada) kullanıldığı yıllar 1868-1875'tir.

Ünye'de (listede 53. sırada) kullanıldığı yıllar 1868-1871'dir

Müstatil damgalar (BC Tip XI) arasında Samsun'un bilindiği belirtilmiş ve örneği verilmiştir. Bu damgada 4 kenar çerçevesi bulunur. AP'de Samsun 6 ve Bayındır'da 3 numara olarak verilmektedir. 1880 ile 1886 yılları arasında kullanılmıştır.

"Tali ve yardımcı damgalar" olarak sınıflanan (BC Tip XXV A) 1890 ile 1910 arasında kullanılmış farklı biçimleri olan damgalardır. Bu damgalarda postahane adı, Türkçe ve Fransızca olarak bulunur. Samsun'a ilişkin olarak; Bafra'ya (listede 2. sırada) 1901 yılından itibaren rastlanmıştır. Bayındır'da Bafra 3 numara olarak yer alır.

Samsun'a (listede 29. sırada) 1901 yılından itibaren rastlanmıştır. AP'de Samsun 8. sıra, Bayındır'da ise 4 numara olarak yer alır.

Ünye'ye (listede 37. Sırada) 1901 yılından itibaren rastlanmıştır. Örneği verilmemiştir.

BC'de tip XXVIII olarak "Tarihi Müdevver Türkçe Fransızca Damgalar" ve tip XXVII A "Tarihli Müdevver Fransızca Damgalar" grupları AP'de 'Yıldızlı Damgalar' adıyla ele alınır.

Yıldızlı damgalar iç içe iki çemberden oluşur. İlk tipinde Türkçe ve Fransızca olarak posta merkezi adı ve damga göbeğinde tarih iki dilde yer alır.

BC bu damgaların liman kentlerinde varış ve transit geçen gönderilerde kullanıldığı, kullanımına 1876 yılında başladığı, XX. yüzyıl başından itibaren bu damgaların pul iptalinde de kullanıldığı belirtilmiştir.

AP'de Samsun 5 ve Samsun 7 numaralı damgalar ile Bayındır'da Samsun 5, 6 ve 7 sıralı damgalar, yıldız damgadır.

"Çift Daire ve Çift Tarihli Damgalar" (Pulhan, Tip XXIX) 1910 yılından sonra kullanılmasına başlanılmıştır. Bu damgaların bir kısmı yalnız eski harflerle, diğer bir kısmı ise eski harfle Türkçe ve Fransızca olarak çift dillidir. Bu tür damgaların ortasında bir tarih şeridi, şeritte ise eski rakamlar ve Latin rakamlar bulunur. Numaralı olan ve olmayanlar ya da yalnızca Türkçe olan gibi farklı çeşitleri vardır.

Bu dönem damgaları için ayrıntılı bir tasnif AP'de sınıflama aşağıdaki biçimdedir:

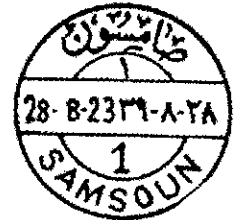
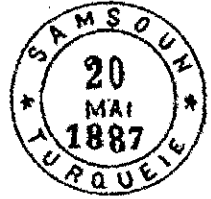
AP 08 Tipi; Yuvarlak Çift Lisanlı Damgalar. (Numaralı ya da numarasız).

AP 09 Tipi; Yuvarlak Taramalı Damgalar (Çift lisanlı, numaralı ya da numarasız)

AP 10 Tipi; Sekizgen Damgalar. (Çift lisanlı, numaralı ya da numarasız)

AP 11; Yuvarlak Tek Lisanlı Damgalar. (Taramalı ya da taramasız, numaralı ya da numarasız)

Samsun için verilmiş damga örnekleri ise aşağıda listelenmiştir.

SAMSUN'

“XIX. yüzyılın ilk yarısında Samsun sürekli Canik Hazine-daroğullarının yönetimi altında kaldı. Bu sırada Karadeniz'in buharlı gemilere açılması ve yüksek vasıflı tütün ekiminin Bafra çevresinden başlayarak Samsun yöresine yayılması, Samsun için yeni bir gelişmeye sebep oldu. Şehrin Türk nüfusu arttığı gibi, Trabzon ve Ege kıyılarından, İç Anadolu'dan, Türkçe konuşan Rumlar ve Ermeniler ile Avrupalı tacirler Samsun'a yerleşmeye başladılar. Limana çok sayıda gemi uğrayarak Samsun'dan, başta tütün, hububat ve deri olmak üzere çeşitli hammadde ihracına başlandı. Samsun aynı zamanda Diyarbakir, Harput ve Sivas Vilayetlerinin yolcu iskelesi rolünü oynuyor, hatta İstanbul'a giden Bağdat yolcuları da Samsun'a geliyordu. Daha sonra 1864 yılında şehir Çerkes muhacirler getirtilerek iskan edildiler. Bunu 1878 yılında Varna'dan gelen Çerkes-Tatar muhacirler izledi.

1849 yılında Sancak merkezi olarak yönetilen Samsun kasabasına bir Hükümet Konağı inşa edildi/1876 yılında onarılmıştır). 1863 yılında Samsun'a tam yetkiyle Bursalı Ali Rıza Bey müfettiş olarak gönderildi. Samsun limanının keşfi yapıldı, bir hükümet konağı ve bir kışla yapımı için irade-i seniyye çıkarıldı (1863). Daha sonra yolların onarımı (1864) da gerçekleştirildi. Ağustos 1869'da çıkan yangın şehrin tümünü kül haline getirdiyse de, zengin bir ticaret şehri olan Samsun çabuk kalkındı. Belediye tarafından Fransa'dan getirilen bir mimarın hazırladığı plana göre şehirde birbirine dik olarak kesen sokak ve caddeler bir kısmı kargir olmak üzere evler ve umumi binalar yapıldı; yangının ortadan kaldırdığı camiler de yontma taştan yeniden inşa edildi. Samsun'da gelişme, diğer şehirlerden ve İç Anadolu'dan gelen göçlerle başlamış, burada yaşayan Hıristiyan dinine mensup vatandaşlar da, kendilerine yeni mahalleler kurmuşlardır.

19 Mayıs 1919 sabahı 'Bandırma' adını taşıyan küçük, bir vapur, Karadeniz'de yağmurlu ve fırtınalı bir havada üç gün çalkalandıktan sonra, Samsun limanına Mustafa Kemal Paşa'yı çıkarıyordu ki bu, Birinci Dünya Savaşı'ndan parçalanmış bir halde çıkan Osmanlı İmparatorluğu yerine, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağlayacak olan Milli Mücadele'ye başlangıç sayılmaktaydı.”

¹ Pars Tuğlacı, *Osmanlı Şehirleri*, Milliyet Gazetesi yayını, İstanbul 1985.

YEHASKİYEL GAVRİYELOĞLU ve MAHDUMLARI

SAMSUN - Merkezi İSTANBUL

KUÇUK TALİM HANE SALKIM SOKAK N° 7

BOKSÖR SITKI BEY TAKDİM

İSTANBUL
KADI-KÖY

AP 08 Tipi; Samsun 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 25, 26, 27,
28 sıra numaraları,

“Samsun Telgraf 2” 27 sıra numarası,

“Samsun Hükümet Konağı” 1 sıra numarası,

“Samsun İskelesi” 1 sıra numarası,

“Samsun Subaşı” 1 sıra numarası ile verilmiştir.

AP 09 Tipi; Samsun 29 sıra numarası,

Samsun Telgraf, 24 sıra numarası ile verilmiştir.

AP 10 Tipi; ‘Samsun 1’ 18 sıra numarası,

“Samsun 5” 21 sıra numarası ile verilmiştir.

Yeni harflerin kullanılmaya başlaması ile damgaların biçimi aynı kalmakla birlikte yazılar yeni harflere dönüşmüştür. 1940 yılından itibaren tek dairesel damgalar kullanılmaya başlanmıştır. 1967 yılından itibaren de bugünkü damga tipi kullanılmaktadır.

Yukarıda sıraladığımız damgalar dışında Samsun'da kullanılmış olan sansür damgaları ise Bayındır kataloğunda dört tip olarak verilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Pulları

1938 yılı: Samsun'la ilişkili olarak ilk pul 'Cumhuriyetin 15. Yılı' serisinin 7,5 kuruşluk parçası olarak çıkarılmış puldur. Bu pulda Samsun-Sivas Demiryolu hattında bir köprü resmi yer almaktadır.

1960 yılı: Memleket serisi, 1958-1960 yılları arasında yedi grup olarak tedavüle çıkmış olan ve 67 ilin yer aldığı seridir. Bu seri pullarda tüm illerin merkezlerinden görüntüler bulunmaktadır. İki ayrı değer ve boyuttaki (5 ve 20 kuruş) pullarda Samsun il merkezinden bir görüntü yer almaktadır.

1967 yılı: Tebrik kartı pulları. Üç puldan oluşan seride, üç ayrı Atatürk heykeli yer almaktadır. Bu pullardan açık yeşil renkli olan Samsun Atatürk Heykelidir.

1969 yılı: Atatürk'ün Samsun'a çıkışının 50. Yılı Anma serisi. İki puldan oluşan bu seride 50 kuruş değerli pulda Atatürk'ün portresi, 60 kuruş değerli pulunda ise Atatürk'ün Samsun'a gelişinde bindiği Bandırma Vapuru ve Atatürk portresi yer almaktadır. Bu serinin tedavüle çıkış günü olan 19 Mayıs 1969 tarihinde Samsun'da ilk gün özel damgası kullanılmıştır.

1976 yılı: SAMSUN 76 "Posta Pulları 1. Ulusal Gençlik Sergisi" nedeniyle üç puldan oluşan bir seri çıkarılmıştır. 50, 200 ve 400 kuruş değerli bu pullarda çocuklar tarafından yapılmış resimler yer almıştır.

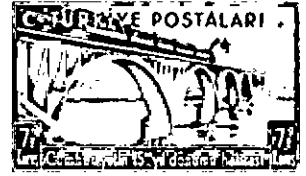
Anılan sergi dolayısıyla 19.5.1976 tarihinde özel damga tatbik edilmiştir. Aynı gün aynı sergi kapsamında 23.5.1976 tarihinde "Samsun 76 - Gençlik günü" ibareli özel gün damgası kullanılmıştır.

2004 yılı: Atatürk Evleri serisinin 700.000.- liralık pulu üzerinde Havza Atatürk Evi'nin resmi yer almaktadır.

2007 yılı: İllerimiz serisi içinde Samsun da yer almaktadır. Bu pulda Samsun Atatürk Heykeli ve kentten bir görüntü bulunmaktadır.

Samsun'da Kullanılan Özel ve İlk Gün Damgaları

Bu bölümde Ağaoğulları ve Pabuçcuoğlu tarafından hazırlanan *Türk Pulları ve Antiyeleri Kataloğu*¹³ ve Kaya Dorsan¹⁴ tarafından hazırlanan *Türk Anma Damgaları 1923-2000* kataloğu

- ¹³ M. Ziya Ağaoğulları / M. Bülent Pabuçcuoğlu, *Türk Pulları ve Antiyeleri Kataloğu 1863-2007*, Cilt II. İsfila yay. İstanbul 2007.
- ¹⁴ Kaya Dorsan, *Türk Anma Damgaları 1923-2000 (İlkgün ve Özel Damgalar)*, Diplommat yay., Odak Ofset, Ankara 2007.

esas alınmıştır. (Kısaltma olarak, Ağaoğulları ve Pabuçcuoğlu kataloğu 'İsfila' ve Kaya Dorsan kataloğu 'Dorsan' olarak kullanılmıştır.)

- Samsun Fuarı 30.6.1963. İsfila no OD A-248 30.6.1963. Bu damga Dorsan tarafından kataloğa alınmamıştır.
- Samsun Karadeniz Fuarı 30.6.1964. İsfila no OD A-265 ÖD 1.7.1963 ve Dorsan no 225.
- Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı 19.5.1969 /1919-1969. İsfila 19.5.1969 no OD A-379 FDC ve Dorsan no 336.
- Samsun Fuarı 1.7.1970. İsfila no OD A-410 ÖD 1.7.1970. Bu damga Dorsan tarafından kataloğa alınmamıştır.
- Samsun 76 1. Ulusal Gençlik Sergisi 19.5.1976 . İsfila no OD A-564 FDC 19.5.1976 ve Dorsan no 520.
- Samsun 76 1. Ulusal Gençlik Sergisi – Gençlik Günü 23.5.1976. İsfila no OD A-565 ÖD 23.5.1976 ve Dorsan no 521.
- Atatürk'ün Samsun'a Çıkışının 80. Yılı 19.5.1999/1919-1999. İsfila no OD A-1225 ÖD 19.5.1999 ve Dorsan no 1257.

• 8. Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı 24.3.2000. İsfila no OD A-1242 ÖD 24.3.2000 ve Dorsan 1283.

• 5. Yıldız Bayanlar Avrupa Hentbol Şampiyonası 24.8.2001. İsfila no OD-B-115 Antiye ilkgün özel damgası.

• 5. Yıldız Bayanlar Avrupa Hentbol Şampiyonası 2.9.2001. İsfila no OD-B 116 Antiye ilkgün özel damgası.

• Atatürk'ün Doğumunun 125.yılı Konulu Pul Sergisi 17-19.5.2006. İsfila no OD B- 168 ÖD.

• Atatürk'ün Samsun'a Çıkışının ve Ulusal Kongrelerin 90. Yılı 19.5.2009. 90. Yıl Samsun 1919-2009. İlgün damgası.

• 38. Balkan Ülkeleri Posta Dağıtıcıları Yürüyüş Yarışması 7.10.2009 . Özel gün damgası.

(1939 yılında Samsun'da yerli mallar sergisi yapıldığı ve bu sergi süresince "Yerli Mallar Sergisi" ibareli bir damga kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıntılı bilgiye ulaşamamıştır.)

Bu kısımdaki damgalar İsfila ve Dorsan kataloglarındaki numaraları esas alınarak verilmiştir. (FDC ilk gün özel damgası, ÖD özel gün, B ise geçici posta merkezi damgasını belirtir).

Samsun'la İlgili Antiyeler

Antiyeler; posta idaresi tarafından çıkarılan ve postada pul yapıştırılmadan kullanılan malzemelerdir. Üzerlerinde pul baskısı bulunur. Bu malzemeler gazete ve dergi bantları, basılı zarflar, hava mektupları ve kartlardır.

• 1981 yılı antiyelerinden (29.10.1981) 7.5 lira değerinde olan antiye üzerinde Samsun Atatürk Heykeli bulunmaktadır. Bu kartın hem basılı pulu hem de resmi aynı heykeli göstermektedir. (İsfila no AN 244)

• Samsun'da yapılan 5. Yıldız Bayanlar Avrupa Hentbol Şampiyonası. (24.8.2001) Bu kartta ve pul kısmında çok renkli

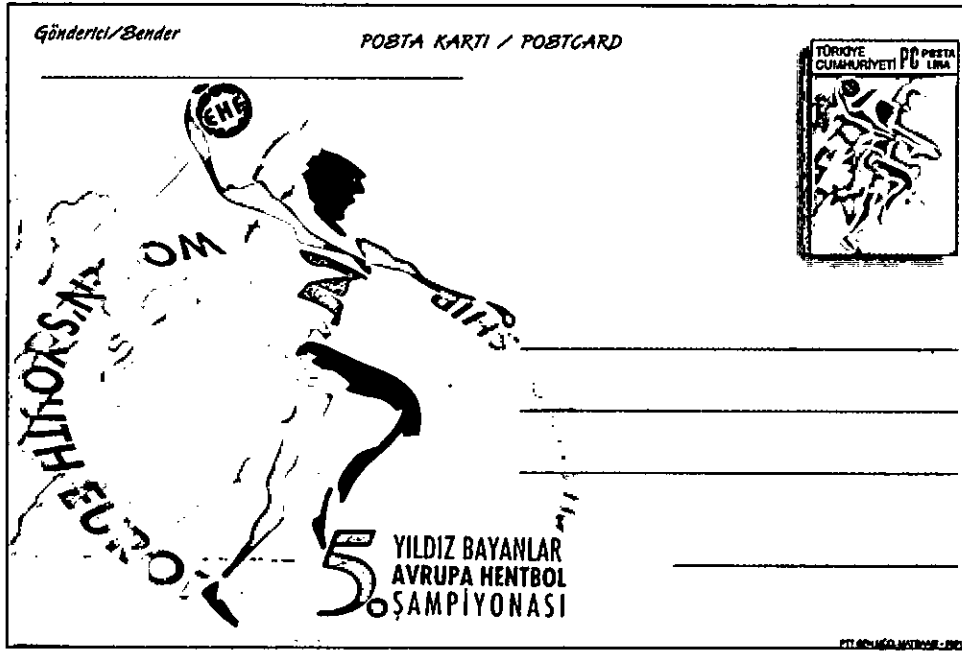
SAMSUN FUARI¹

“Samsun Fuarı ilk kez 1963 yılında kuruldu. Samsun sanayi alanında gelişirken aynı zamanda tarım alanında da sahip olduğu güçlü yapıyla ekonomik açıdan hayli hareketli bir kent olarak dikkati çekiyordu. Fuar Birlik Başkanlığı'nı yapan Özdemir Erol'un çabalarıyla 19 Mayıs Samsun Fuarı 1975 yılından itibaren uluslararası olma yolunda adımlar atmaya başladı. Giderek gelişen Samsun Fuarı'nın 1976 yılında 14.kez açılışını dönemin Ticaret Bakanı Halil Başol yaptı. Fuara iştirak eden 273 firmadan 240'ı özel sektör, 33'ü ise kamu sektörü kuruluşuydu. 1-31 Temmuz tarihleri arasında yapılan fuarda dikkati çeken pavyonlar arasında Fiskobirlik, Surtel Kablo Sanayi, Ülker, İpragaz, Borusan, Otomarsan, Çanakkale Seramik, Arılı, Oerlikon, Paşabahçe, Çaykur, Yaşar Bıçak ve Madeni Eşya, Ar Yıldız, Tekel, Mustafa Gökçe, Enter Makina Sanayi, Burla Biraderler ve Efes Pilsen Pavyonları bulunuyordu.

1976 yılında Samsun Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı Feridun Arıkan şunları söylüyordu: ‘Samsun ulaşım kaynakları ile önemli bir kenttir. En ölü mevsimde dahi bu kentte her gün binin üzerinde yolcu konaklar, bu nedenle malını tanıtmak, sergilemek ve satmak isteyen herkes alıcıyı izleyiciyi kolaylıkla Samsun'da bulabilir. Fuar köklü sanayi (ve) ‘temel sanayicileri’ çekmek bize düşen ödevleridir. Bu konuda hepimize ödev düşmektedir. Odamızdan bu hususta yardım işbirliği istendiğinde bu görevi memnuniyetle yapacağız’.

19 Mayıs Samsun Fuarı yaz dönemi içerisinde halkın ve turistlerin en önemli eğlence yerlerinden biridir. Samsun limanının kenarında kurulan Fuarda Atatürk Müzesi ve Sergievi ile 1.300 kişilik bir Açık hava Tiyatrosu vardır.”

¹ Gökhan Akçura, *Türkiye Sergicilik ve Fuarlık Tarihi*, Tüyap ve Tarih Vakfı ortak yayını, İstanbul, 2009.

olarak hantbol oyuncusu çizimi yer almaktadır. Kartın çıkış gününde yukarda belirttiğimiz gibi ilkgün damgası kullanılmıştır. (İsfila no AN 358)

Seyyar Postalar

Seyyar posta, tren, vapur ya da gezici araçlarla verilen posta hizmetidir. Özellikle ulaşım ve haberleşme olanaklarının kısıtlı olduğu dönemlerde, tarifeli tren ve gemilerde posta idaresi tarafından görevlendirilmiş görevliler tarafından gönderiler kabul edilmiştir. Böylece hat boyunca haberleşme olanağı sağlanmıştır. Seyyar postalarda kullanılan tarifeler normal posta ile aynı olmakla birlikte pul iptali için kullanılan damgalar, posta şubelerinde kullanılan damgalardan farklı olmuşlardır.

Seyyar posta uygulaması Osmanlı Dönemi'ne kadar uzanmaktadır. Bu dönemde iki dilli olarak yapılan damgaların Fransızca gezici, seyyar anlamına gelen 'Ambulant' sözünden esinlenerek 'Ambulant Damgalar' olarak da adlandırılmıştır.

TÜRKİYE ZİRAAT BANKASI

ANONİM ŞİRKETİ

Sermayesi 30,000,000 Türk Lirası

İDARE MERKEZİ

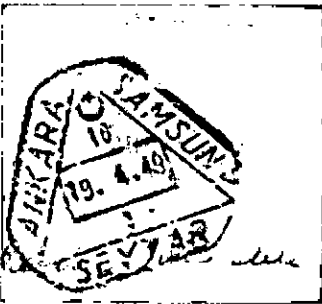
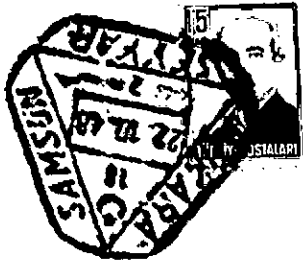
ANKARA

Bayan Mübeccel

Şeloniye Caddesi Gündüz
apartmanı no. 17 Daire 3-

Ankara
Yenişehir.

Taşıt araçlarında kullanılmış bu damgalar Cumhuriyet Dönemi'nde 'Seyyar Damgalar' olarak adlandırılmaktadır. Şekilleri, istisnaları olmakla birlikte üçgendir. Osmanlı Dönemi'nin yuvarlak biçimli seyyar damgaları Cumhuriyet Dönemi'nde de kullanılmaya devam edilmiştir.

Harf Devrimi (1928) sonrası da bazı eski yazı damgalar görülmüştür. Üçgen biçimli seyyar damgalarda 'ambulant' sözcüğü bir süre daha kullanılır. Daha sonra 'seyyar' kelimesi ile değiştirilir. Üçgen damga biçimi terk edilip normal posta şubelerinde kullanılan yuvarlak biçimli damgaların kullanılmaya başlaması ile de 'Gezici' kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. 1970'li yıllardan sonra bir süre minibüs tipi araçlar ile gezici posta merkezleri de oluşturulmuş ve bu tür damgalar kullanılmıştır.

Üçgen biçimli seyyar damgalarda hat numarası, damga numarası, hat başı ve sonu kentlerin yer adları ve seyyar (dönemine göre ambulante) kelimeleri yer alır.

“Türk Tren Damgaları” adlı makalesinde G. Hess,¹⁵ trenlerde kullanılan seyyar damgaları 13 ayrı grupta ele almıştır.

Samsun ile ilgili olanlar; tip 2 olarak adlandırılmış damgalarda, güzergâh, hat numarası, damga numarası ve ambulans kelimesi yer alır. Damganın biçimi ise uçları yuvarlatılmış iç içe iki eşkenar üçgenden oluşur. Dışta kalan çerçevenin 6 mm veya 4 mm. oluşu (tip 2b) ise alt kategoriye oluşturur.

No Hat Tip Kullanıldığı yıllar:

1/2 Ankara-Samsun 2b 1935.

1/3 Ankara-Samsun 2b 1936.

1/5 Ankara-Samsun 2b 1937.

(Kullanıldığı yıl yazanın gördüğü örnekler olarak düşünülmelidir.)

Aynı tip damganın Sivas-Samsun hattında da kullanıldığının bilindiği, ancak henüz rastlanmadığı belirtilmektedir.

Tip 3 olarak sınıflanan damga, bir önceki tipe benzer, ancak bu tip damgada ‘seyyar’ sözü yer alır.

Hat No Güzergâh Tip Kullanıldığı yıllar:

18/1 Sivas-Samsun 3 1939-1960.

18/2 Sivas-Samsun 4ag 1961-1962.

18/3 Ankara-Samsun 3 1940.

18/5 Ankara-Samsun 3 1944.

18/5 Ankara-Samsun 4bsII 1955.

18/6 Ankara-Samsun 4ag 1953

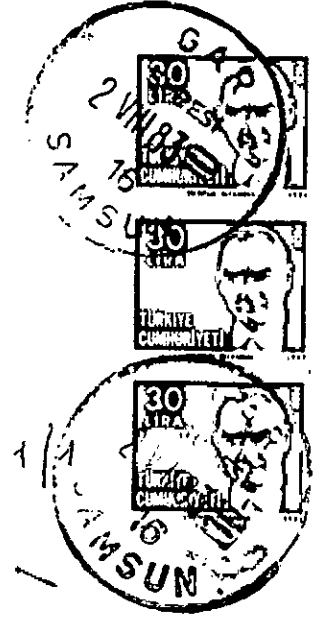
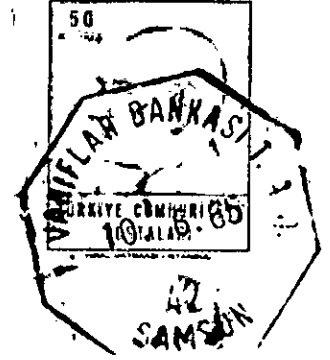
-/1 Samsun-Sivas 3 1957.

-/1 Samsun-Sivas 4ag 1964-1965.

-/2 Sivas-Samsun 4ag 1961-1963.

-/4 Samsun-Sivas 4ag 1962.

-/- Samsun-Sivas 3 1965.

¹⁵ Günther Hess, Türkische BahnnStempel.

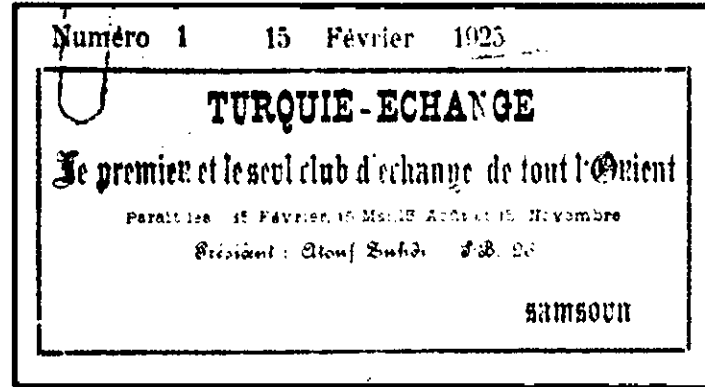
Derginin ilk sayısının Fransızca başlığı 'Turquie-Echange' (Türkiye Mübadele) Tüm doğu'nun ilk ve tek mübadele dergisi, 15 Şubat, 15 Mayıs, 15 Ağustos, 15 Kasım'da çıkar. Başkan Atıf Zühtü P.K. 26 Samsun.

Bunların dışında Samsun-Çarşamba hattında seyyar posta uygulamasının bilindiği, ancak bir örneğin görülmediği ifade edilmektedir.

Türkiye Pul ve Kartpostal Mübadele Kulübü

Yıl 1925. Samsun ülkenin kurtuluşunun simge kenti bir başka ilke daha sahne olur. Atıf Zühtü Bey ve arkadaşları ülkemizde kurulan ilk pulculuk derneği olarak bilinen "Türkiye Pul ve Kartpostal Mübadele Kulübü"nü kurarlar. Başkanı Atıf Zühtü Bey'dir. Samsun'da 1925 yılında kurulmuş olan bu kulüp bir de dergi çıkarmıştır.

Dergi *Türkiye Pul ve Kartpostal Mübadele Mecmuası*'dır. Bu dergi Türkçe (eski yazı) ve Fransızca olarak iki dilde yazılarla çıkmıştır. Derginin kurucusu ve idare Reisi Atıf Zühtü Bey idare müdürü ise Emin Refik Bey'dir. Dergi Samsun da Şems Matbaasında basılmıştır.

Türkiye Pul ve Kartpostal Mübadele Mecmuası'nın bugüne dek saptanabilen dört sayısı vardır.¹⁶ Derginin üzerinde üç ayda bir yayınlanacağı ve yalnızca kulüp üyelerinin edinebileceği belirtilmektedir. İlk sayı 15 Şubat 1341 (1925) tarihini taşımaktadır.

Derginin sayfalarında yer alan bir başlıkta Samsun'da kurulmuş olan Türkiye Pul ve Kartpostal Mübadele Kulübü'nün Türkiye ve Doğu'nun ilk ve tek pul derneği olduğu ifade edilmektedir.

¹⁶ Hasan Duman, *Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri 1828-1928*, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı yay., Ankara, 2000.

İsterseniz biraz da dergiyi karıştıralım. Dergide sunuş yazısı, Pulları Yıkama Sanatı, Güzel Bir Kartpostal Koleksiyonu Teşkil Etme Sanatı, Posta Pulunun Muarefe (Tanıtma) Hizmeti, Koleksiyonunuzda Bulunması Lazım Gelen Pullar, Anadolu Pulları, üç aylık pul tarihçesi ve müdüriyetin tebliğleri başlıklı yazılar ve haberler bulunmaktadır. Fransızca ve Türkçe olarak, koleksiyonunuzda bulunması gereken pullar başlığı altında "Anadolu Pulları"na Fransızca olarak, "Timbre Kemaliste" (Kemalist Pullar) denilmektedir.

Dergide yine iki dilde verilmiş "İftihar Levhası" başlıklı kısım da, kulüp üyelerinden yeni üye bulma konusunda çaba göstereceklerin adlarının yer alacağı ifadesi vardır. Bu husus, kulüp yönetmeliğinin ilgili maddelerine atıf yapılarak belirtilmektedir.

Azamızla Hasbihal, Azamızın Dedikleri, Büyük Ailemiz başlıklı bölümler, bir anket ve ihtar cetveli kısmı vardır. Son iki başlık dergide Fransızca olarak da yer alır.

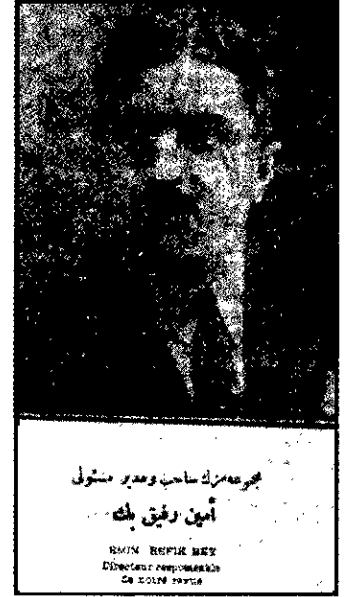
Anket kısmında zaman zaman üyelere çeşitli soruların sorulacağı ve en iyi cevabı verenlerin cevaplarının ve fotoğraflarının dergide yayımlanacağı, isimsiz ve üye numarasız mektupların dikkate alınmayacağı, sürenin üç ay olduğu bildirilmektedir.

Anketin konusu ise, "Neden kartpostalları seviyorsunuz ve neden koleksiyonunu yapıyorsunuz?"dur

İhtar kısmında ise, dernek yönetiminin tüm iyi niyetine rağmen bazı kötü niyetli kişilerin de bulunabileceğinden bahisle, mektuplara cevap vermeyenlerin yönetime bildirilmesi istenmektedir.

Daha sonra "Aza Listesi" verilmiştir. Üye listesinin Türkiye kısmında İstanbul, Isparta, Eskişehir, İzmir, Ankara, Ödemiş, Ünye, Bafra, Bergama, Boyabat, Söke ve Samsun'dan üyelerin adları bulunmaktadır.

Fransızca olarak Türkiye ve dış ülkelerden üye listesi verilir. Bakın hangi ülkelere üyeler var: Afrika'dan Cezayir, Mısır, Fas, Tunus; Amerika'dan Arjantin, Kanada, Küba, ABD;

فولکسیونکننده بولونمسی روز مکتب بولور

آاملول بولری

TIMBRES-KEMALISTES

Nous sommes heureux d'offrir à la vue de nos lecteurs, dans la page ci-contre quelques photos des timbres Kemaliste les plus en vogue

1-2-3- Timbres-taxe avec surcharge:

مکتب بولری

4-Timbres fiscaux pour théâtre avec la même surcharge.

5-6-timbres du chemin de fer du Hedjaz surchargés.

7-8-9-10 Timbres - Poste de l'Empire Ottoman surchargés.

تاریخچه، انزاده شول اولان آاملول بولریندن بئیرلریک خلیسه، قاتر مزه عرض ایتیک قرسی بولدی .

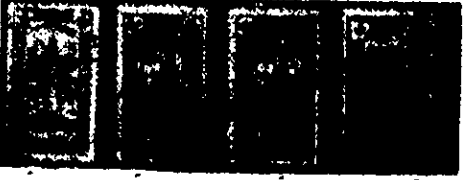
۱-۲-۳ نوسرول .

سورسارولی، منطوع بولر .

۴- جن سورسارولی ساری نیارورسی بولی

۵-۶- سورسارولی ساری بولری .

۷-۸-۹-۱۰ سورسارولی دولت عثمانیه پوسٹ بولری کله چیک لسته سوره سار آاملول بولر بولریندن بولرینک تلک لری بولر بولر .

Derginin Anadolu Hükümeti pulları ile ilgili sayfası

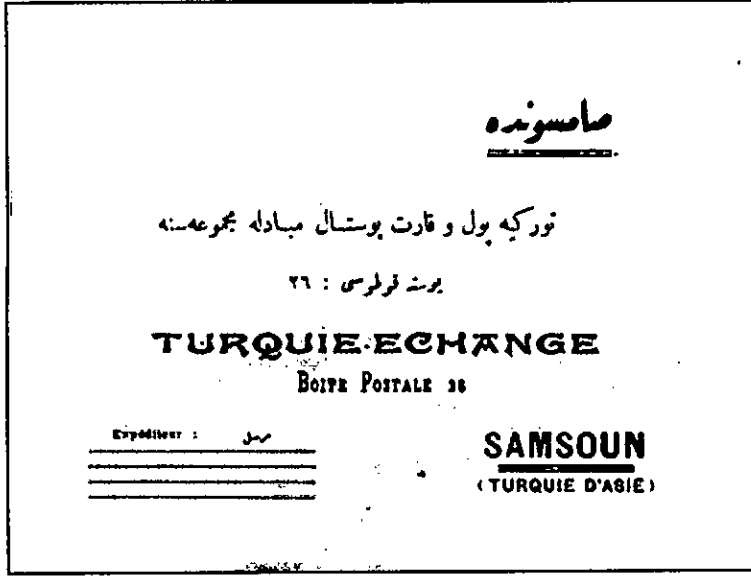
Asya'dan Çin, Fransız Hindi, İran, Suriye; Avrupa'dan İngiltere, Almanya, Avusturya, Bulgaristan, Belçika, Danimarka, İspanya, Fransa Yunanistan, Hollanda, İtalya, Polonya, Portekiz, Macaristan Romanya, Sırbistan, Lüksemburg, Çekoslovakya, Yugoslavya.

Dergide ayrıca Fransızca bir giriş yazısı, Nasreddin Hoca üzerine bir yazı ile "Haremın Gizleri" başlıklı diğer bir yazı da yer almaktadır.

Birkaç kartostal resmi ile Rowland Hill'in resimlerine de yer verilir.

Küçük ilanlarda yer alır dergide. Tarife: "Küçük ilanlarımız, beher kelimesi bir kuruştur".

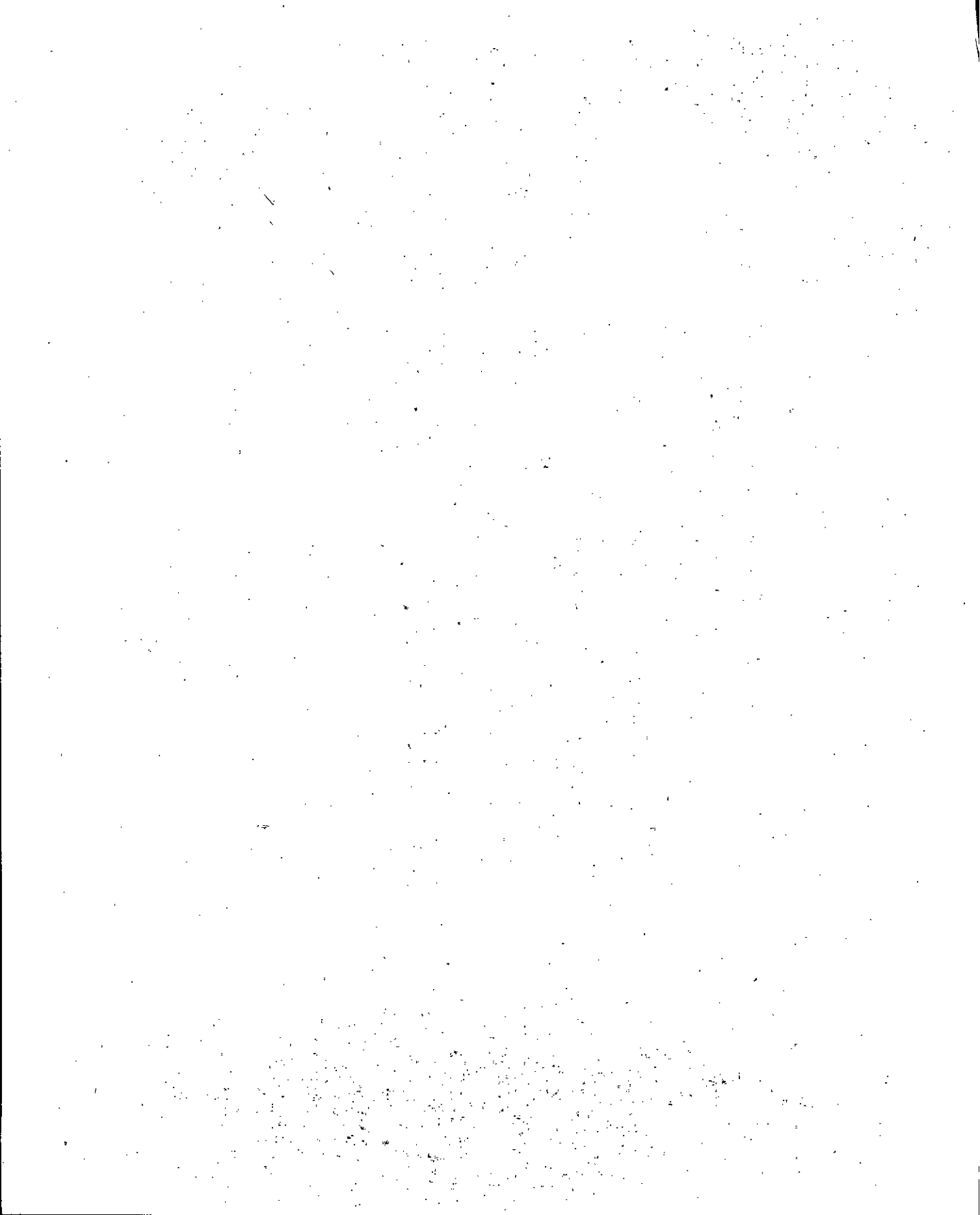
Dergi, çıktığı dönem itibariyle ülkemizin dış ilişkilerinin çok kısıtlı bir dönemine rastlar. Ancak derginin ve kulübün yarat-

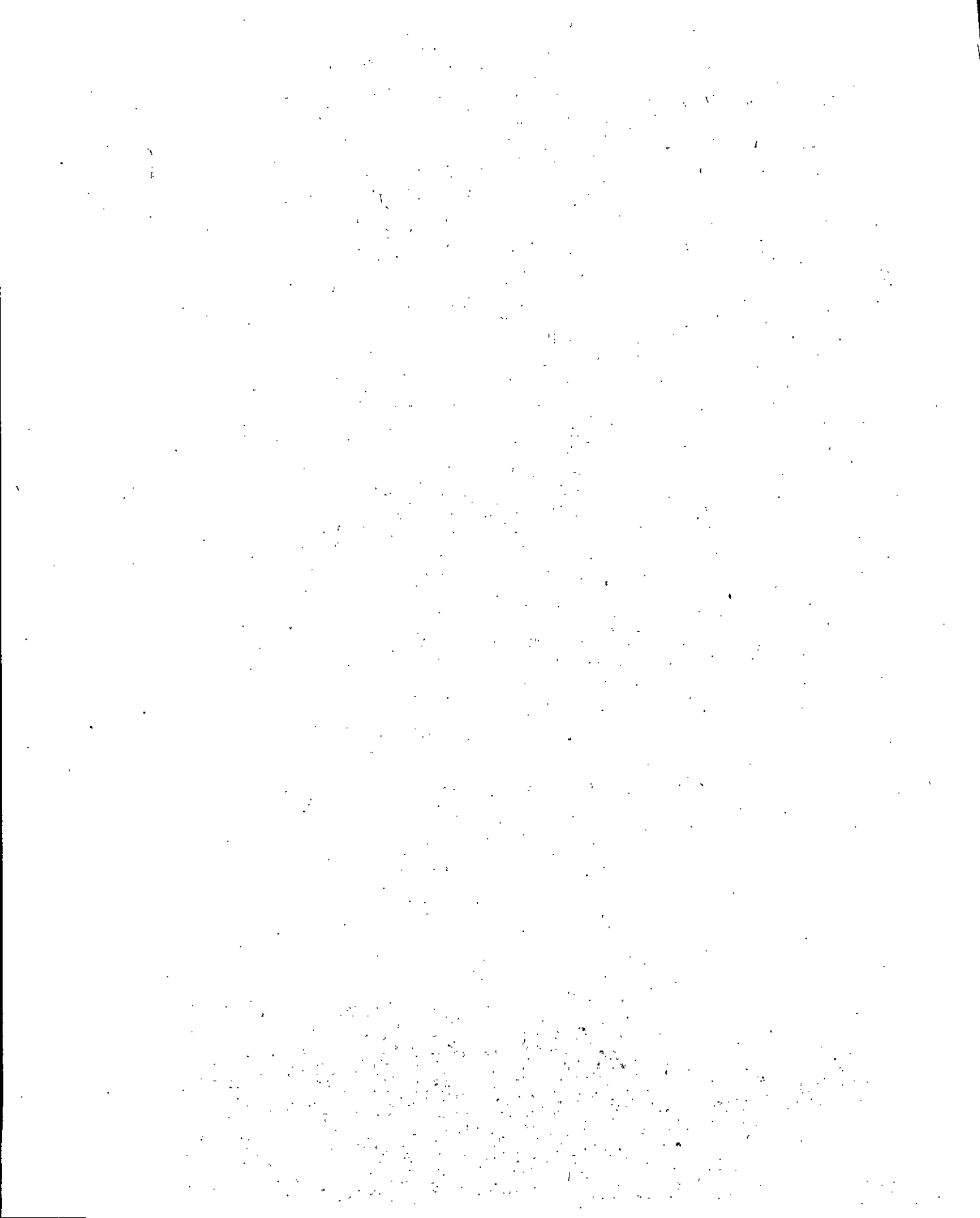
Derginin matbu zarfı.

maya çalıştığı ortam da, Samsun'un dünya ile ilişkili olama gelenek ve kültürünü yansıttığı düşünülmelidir.

Yazımızda her kadar Samsun'la ilişkili olarak filatelik malzemenin ortaya konulması esas alınmış olsa da, filatelide her an yeni malzemelerle karşılaşabiliriz. Görüldüğü gibi, Samsun ülke filatelistinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu önem aynı zamanda Samsun'un gelişme tarihini de bir ölçüde yansıtmaktadır.

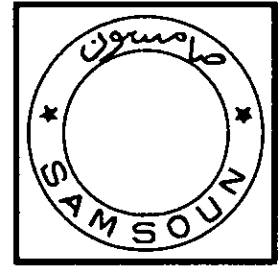
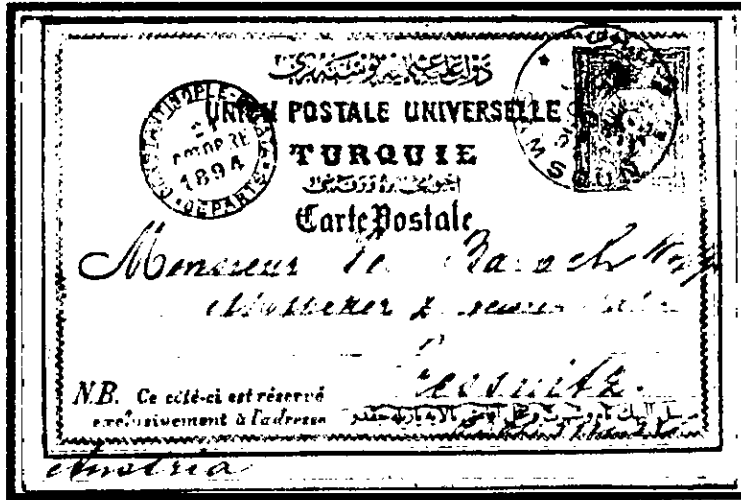
Samsun
Posta Tarihi
Sergisi

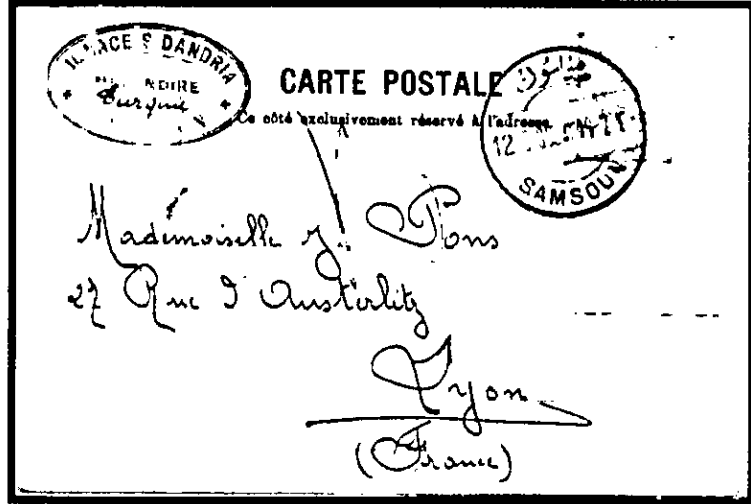
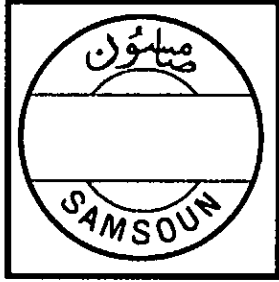

TRABZON VİLAYETİ SAMSUN SANCAĞI

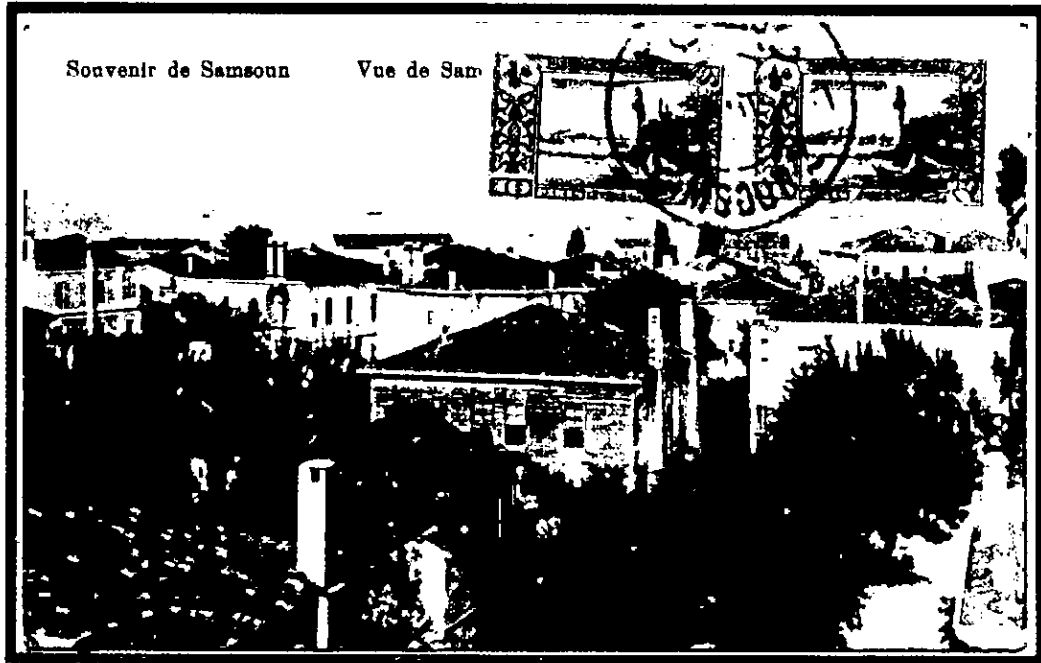
M. Ziya Ağaoğulları Koleksiyonu'ndan

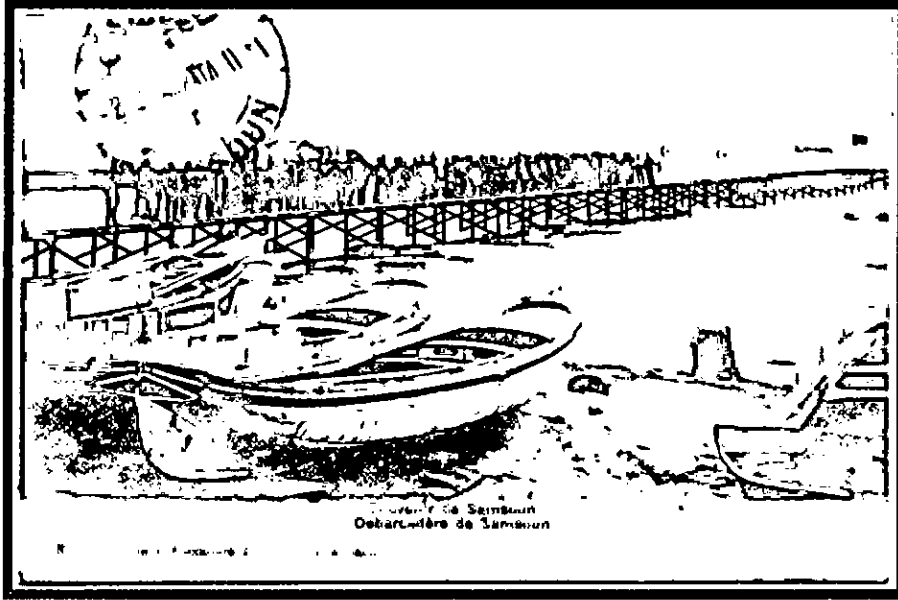
1894 yılının Ekim ayında Samsun'dan Avusturya'ya yollanmış, Samsun yıldızlı, damgalı, 1892 yılı emisyonu 20 para değerinde posta kartı.

12.9.1904'de Samsun'dan Lyon (Fransa)'a gönderilmiş, 1901 yılı harici posta 20 para değerinde puluyla "iki dil"den damgalı kart.

1914 yılı I. Londra Serisi'nden iki adet 10 para değerinde pulla 1.4.1914'de Samsun'dan gönderilmiş kartpostal.

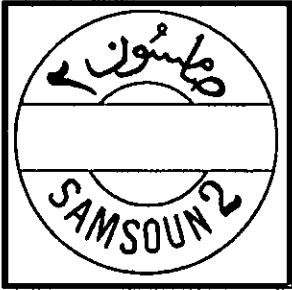
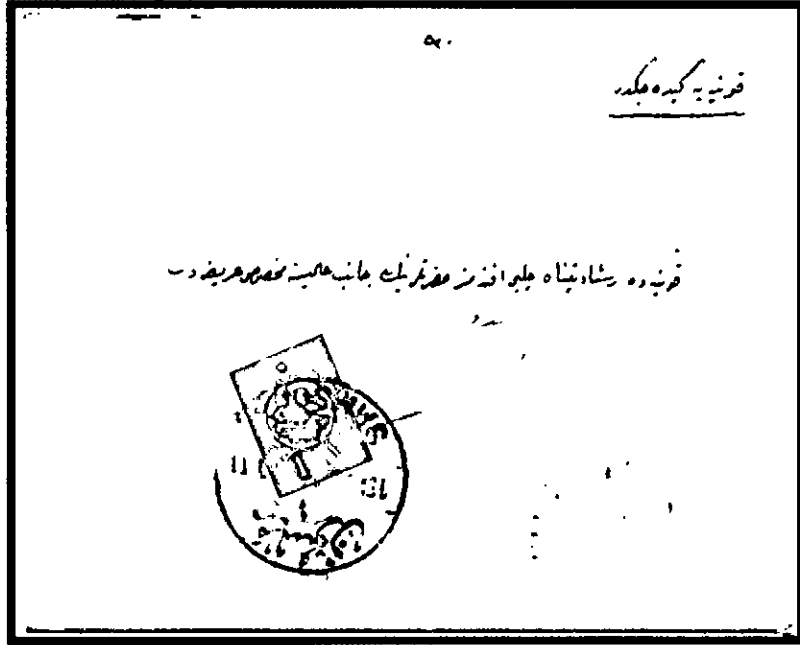
Samsun'dan 3.2.1913'de, 1909 yılı Posta Serisi'nden 10 para değerinde pulla yollanmış kartpostal.

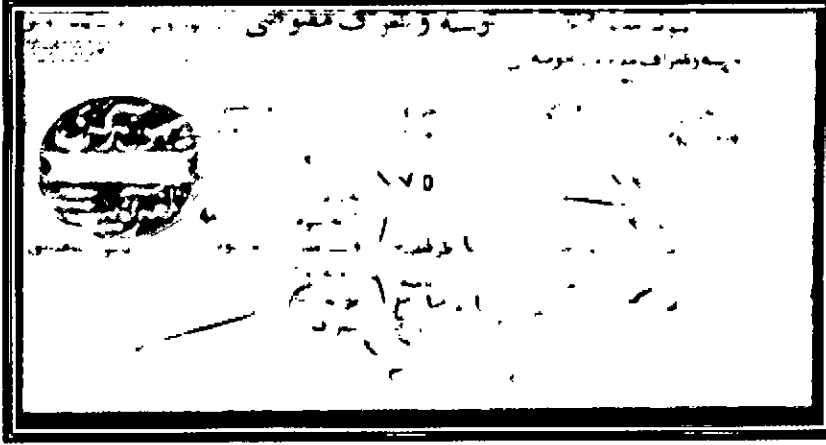
Postada kullanılmış, Bafra (Samsun)'da tütün nakliyatını gösteren kartpostal.

Mekteplilerin İdman Bayramı ve Samsun Posta Tarihi

Samsun'dan Konya'ya
1909 yılı Posta
Serisi'nden 1 kuruş
değerinde pulla
yollanmış, 13.9.1911
tarihli, Samsun-1
damgalı zarf.

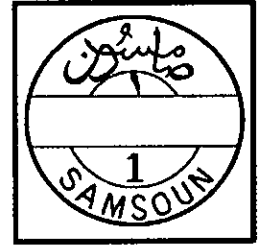
Samsun'dan Fransa'ya yollanmış, 1909 yılı Sultan Reşad
Posta Serisi'nden 10 para değerindeki pulla, 21.1.1912 tarihli
ve Samsoun-2 damgalı, Rum Ortodoks Kilisesi'ni gösteren
kartpostal.

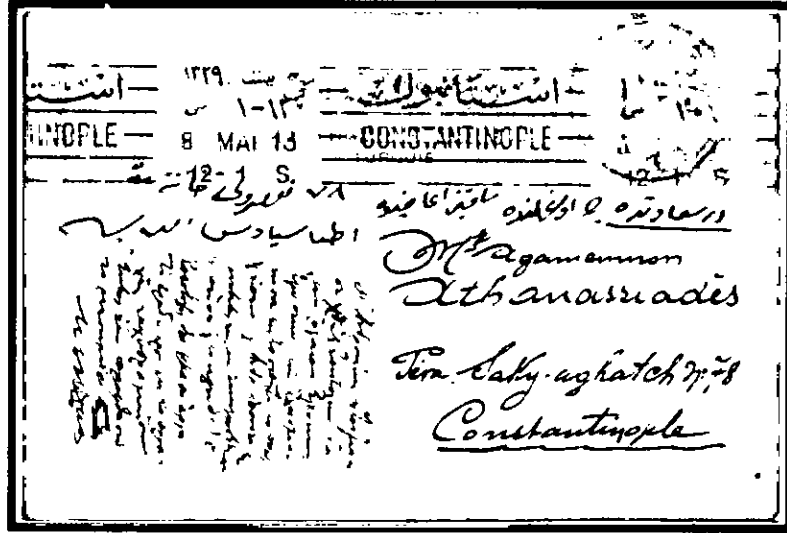
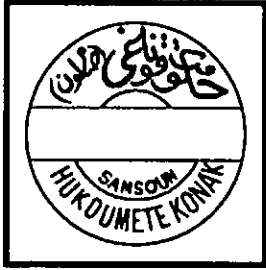

Telgraf makbuzu. "Samsun Merkez Telgraf", negatif damgalı.

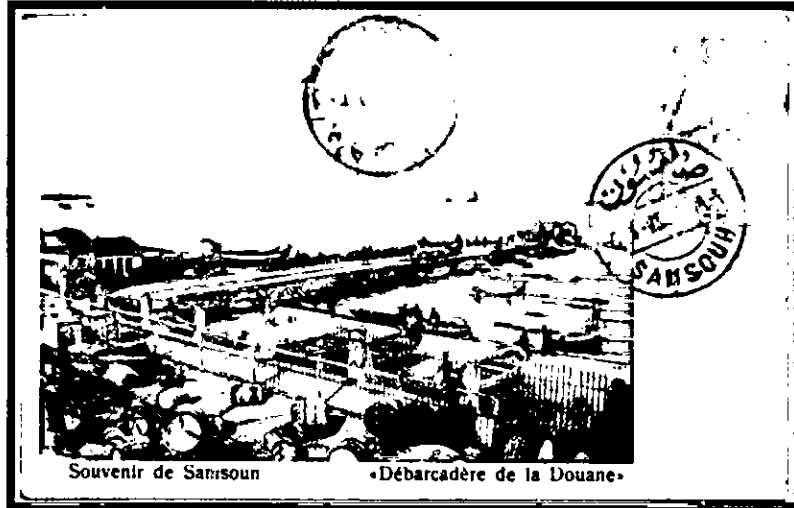
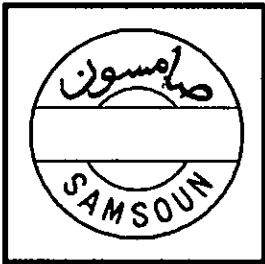

17.4.1913'de Samsun'dan İstanbul'a gönderilmiş, derbent görüntülü kartpostal. Üzerine Samsoun-1 damgası vurulmuş, 1913 yılı emisyonundan 10 para değerindeki pulla.

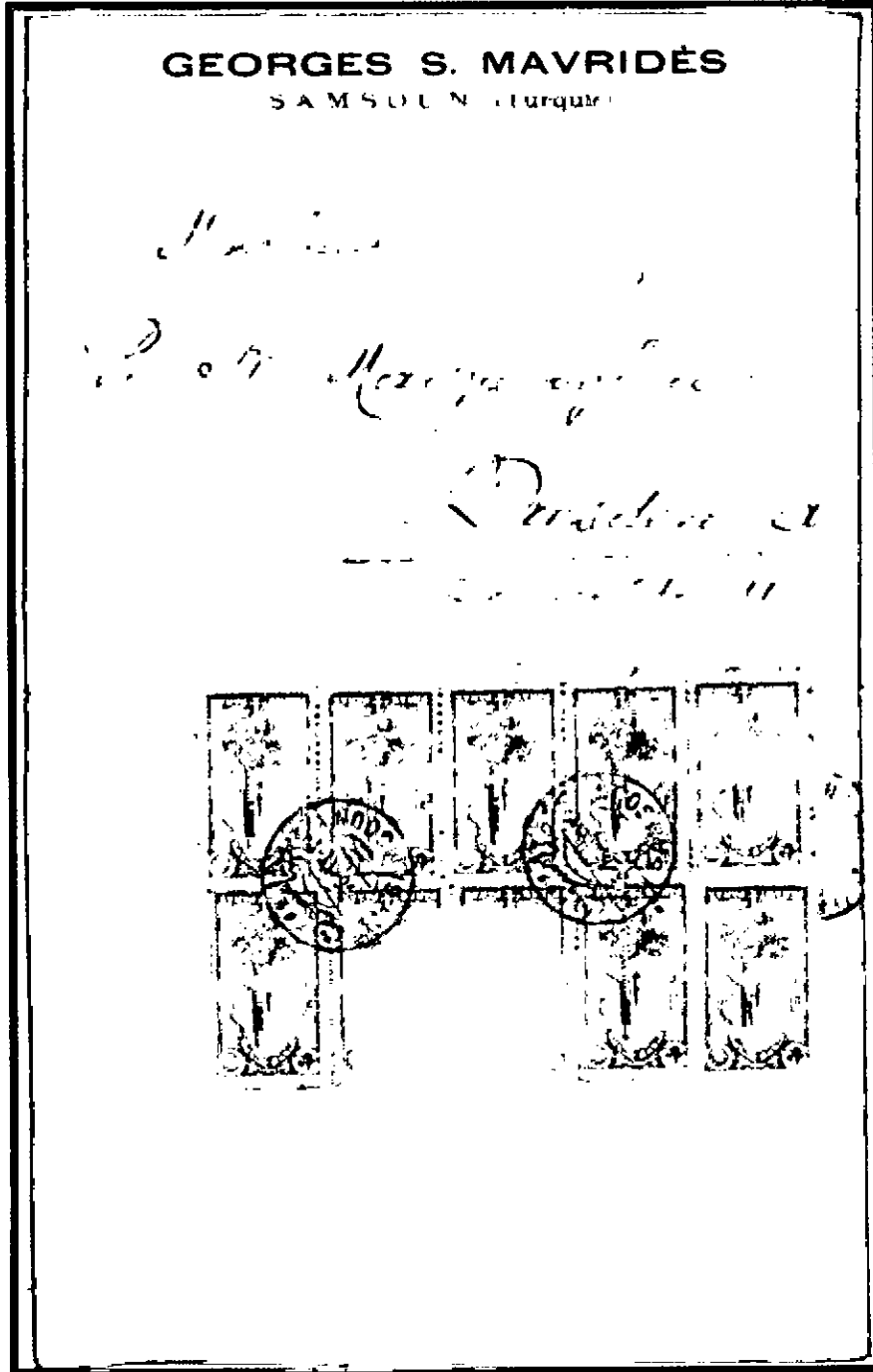
23.12.1913'de İstanbul'a gönderilmiş, Samsoun Hükoumete Konak (Samsun Hükümet Konağı), iki dilden damgalı, 1913 yılına ait 20 para değerinde posta kartı. Bu posta damgası, döküman üzerinde kullanılmış olarak son derece nadirdir.

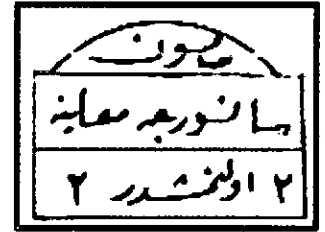
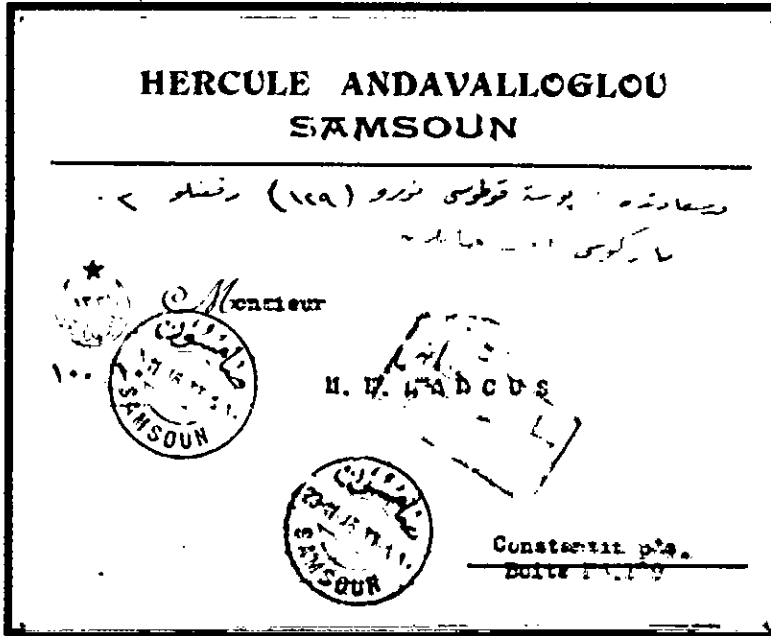

9.4.1915'de Samsun'dan Bursa'ya gönderilmiş, şehrin iskele ve gümrük yapısını gösteren kartpostal.

9.5.1914'de Samsun'dan Erenköy'e gönderilmiş kartpostal. 1914 yılı 5 para değerinde pulla ve Samsoun-5 sekizgen damgalı.

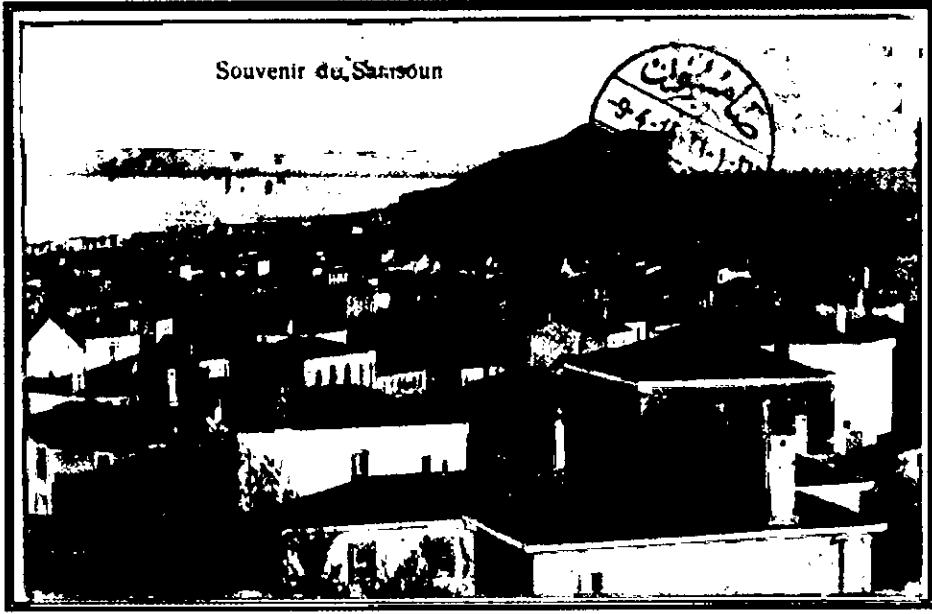

Hercule Andavalloglou-Sâmsoun antetli zarf. 1914 yılı 20 para ve 1916 yılı Beş Yıldızlı Evlâd-ı Şüheda Vergisi Serisi'nden sürşarjlı 10 para değerindeki pulla 23.11.1916'de Samsun'dan İstanbul'a gönderilmiş. Samsun askerî sansür damgalı.

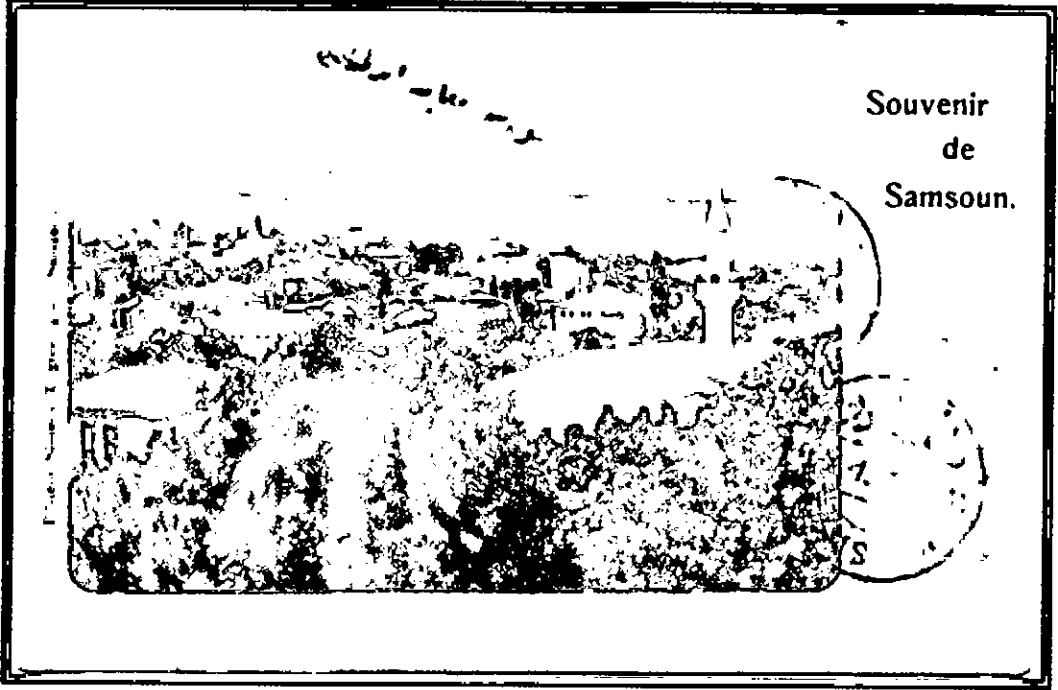
Valide Sultan Camii (Samsun) kartpostalı. Postada kullanılmış.

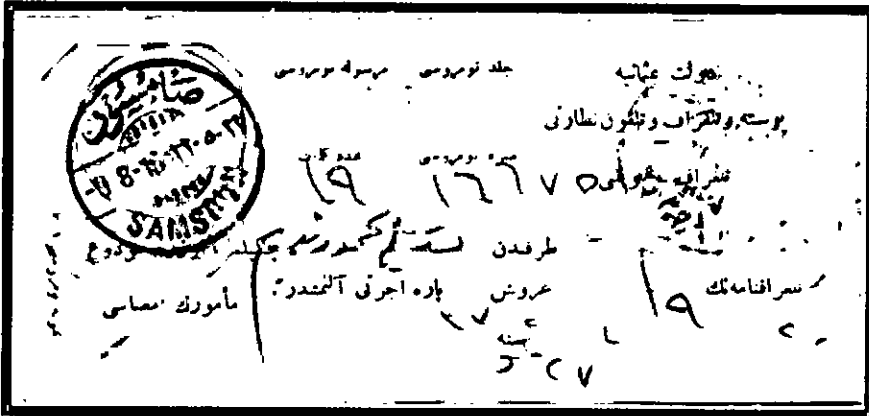
Kartpostalda Samsun'dan genel görünüm. Postada kullanılmış.

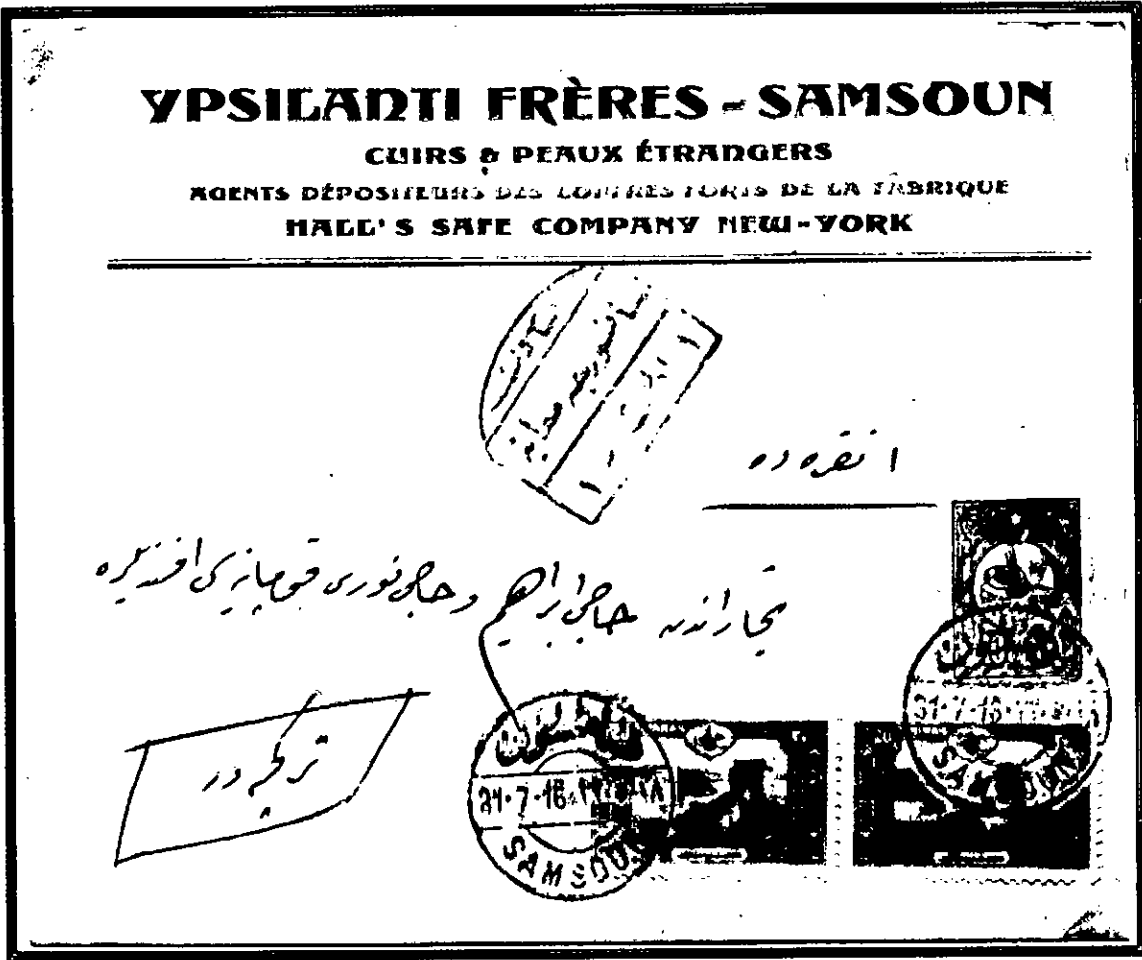
Samsun'dan 9.4.1915'de 1914 yılı I. Londra Posta Serisi'nden 5 para değerinde pulla yollanmış kartpostal.

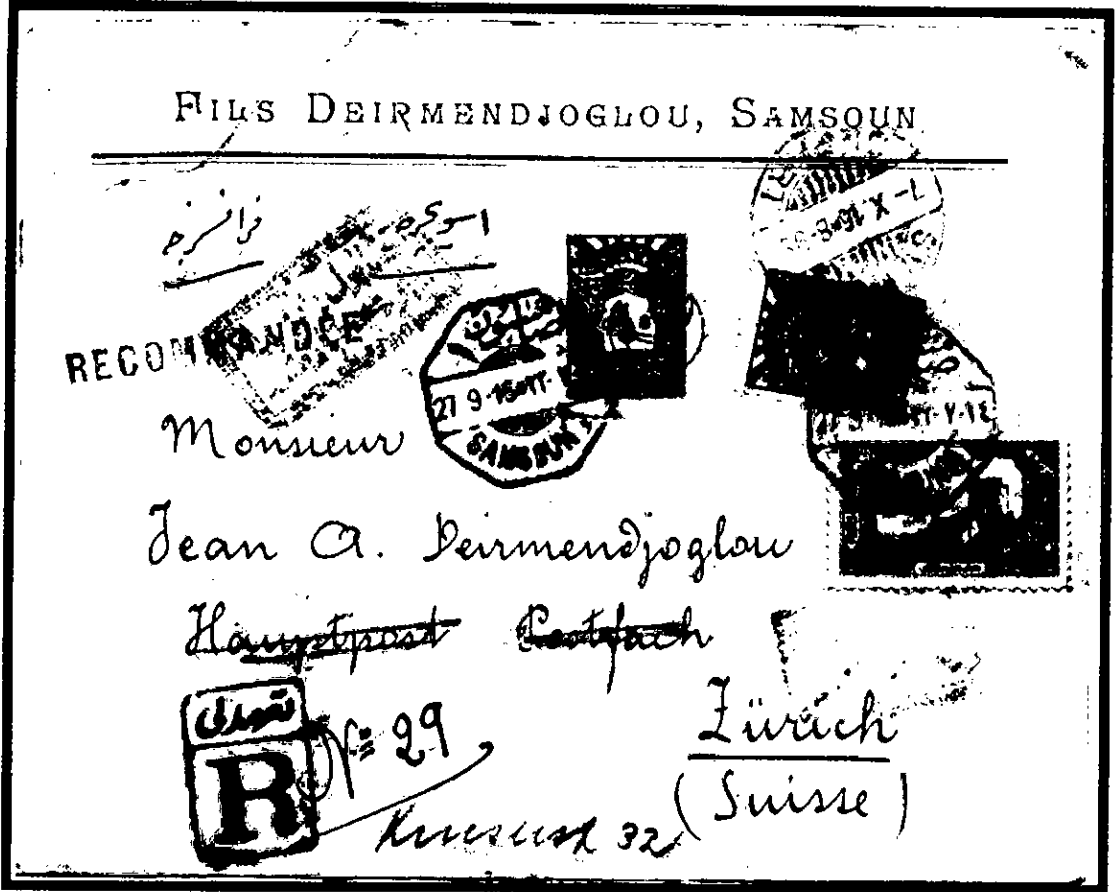
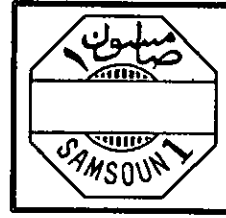
Samsun'dan 1.4.1915'de 1914 yılı I. Londra Posta Serisi'nden 5 para değerinde pulla yollanmış kartpostal.

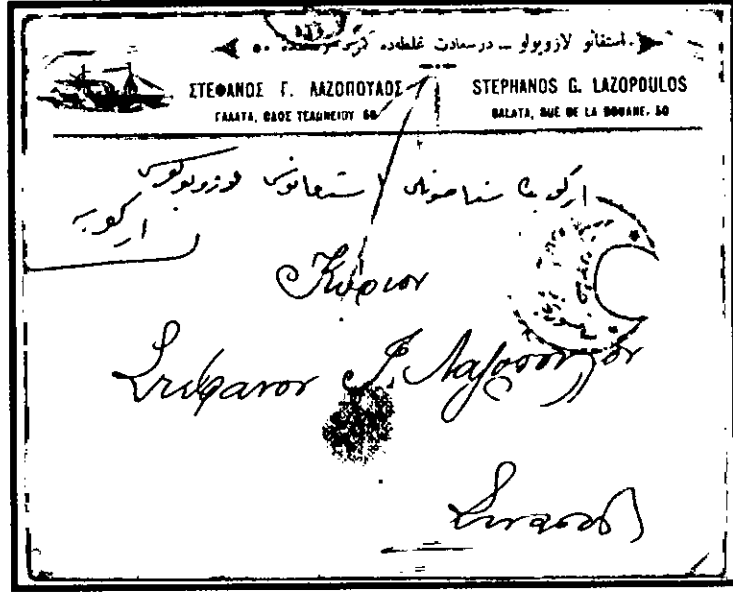
Samsun batone damgalı telgraf makbuzu.

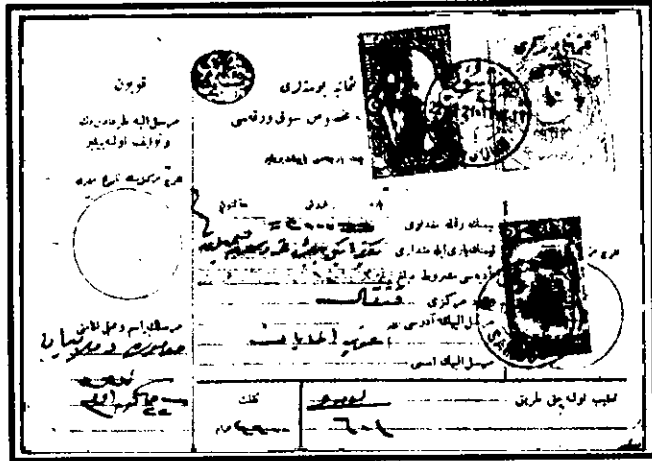
1914 yılı I. Londra Posta Serisi'nden 20 para değerinde -iki adet- ve 1916 yılı Altı yıldızlı Evlâd-ı Şüheda Vergisi Serisi'nden sürşarjlı 10 para değerinde pullarla 31.7.1916'da Samsun'dan Ankara'ya gönderilmiş antetli zarf. Üzerinde askerî sansür damgası.

27.9.1916'da Samsun'dan Zürich (İsviçre)'e yollanmış, 1914 İ. Londra Posta Serisi'nden 20 para değerinde ve 1 kuruş x Harp emisyonu pullu, Samsoun-1 sekizgen damgalı taahhütlü zarf.

Samsun sansürünce "mahrecine iade" damgalı İstanbul'dan Samsun yoluyla Ürgüç'e yollanmış, 9.11.1920, İstanbul "iade varış" damgalı antetli zarf.

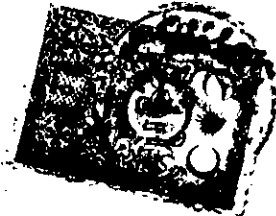
22.12.1921'de Samsun'dan Kangal'a yollanmış, 4 kilo 600 gram ağırlığında, 2000 kuruş değerine paket havalesi kağıdı. Toplamda 113 kuruş ücret alınmış. 1336 (1920) yılında, Mahâkim-i ve Devâir-i Adliyye harç pulu üzerinde el baskısı sürşarjla posta pulu. Pulun tirajı 2500'dür.

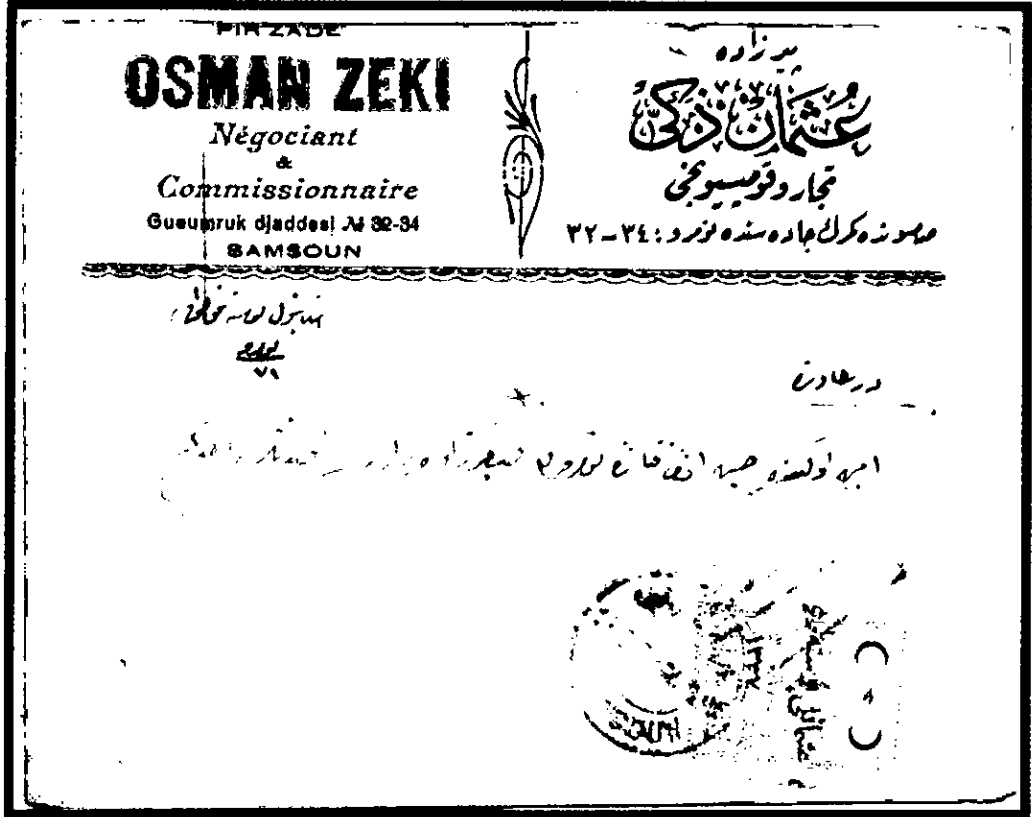
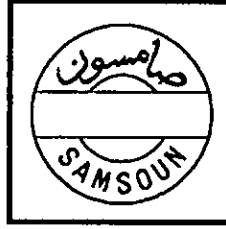
سَعِيدُ بْنُ جَبَّارِ الْفَخْرِيِّ
صَامْسُونُ

SAİD BENDJBARA FILS - SAMSOUNE

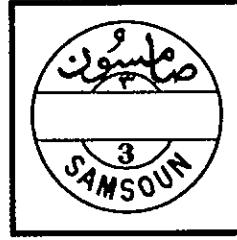
استانبولده
هایزوی لر ره دعا میدانه قسی قمار جیضا افینه

1921'de Samsun'dan İstanbul'a yollanmış, Kâtib-i Adl pulu üzerine Osmanlı Postaları 1337 (1921) sürşarjla 5 kuruş değerinde pulla, Samsoun-1 numaralı, askerî sansür damgalı antetli zarf. Bu pulun tirajı diğer 2 pulla (İSFİLA Kataloğu, No. A. 1023-1024) birlikte 10.863 adettir. Mektup üzerinde çok nadirdir.

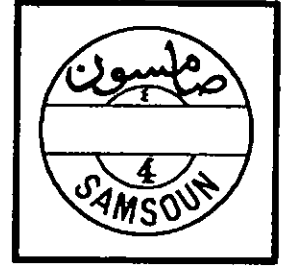
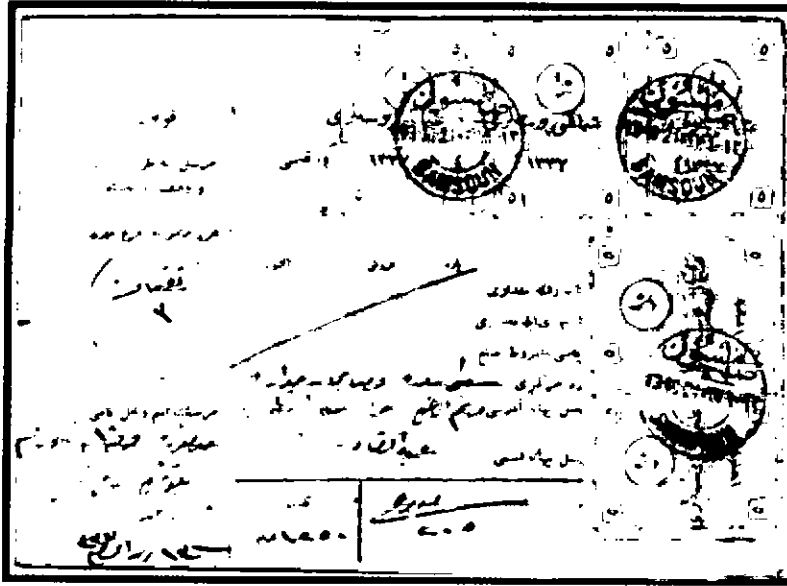

Üzerinde 1921 yılı Kâtib-i Adl 5 kuruş değerinde pul bulunan, Samsun'dan İstanbul'a gönderilmiş, Pir Zâde Osman Zeki, Tüccar ve Komisyoncu, Gümrük Caddesi, No 32-34 antetli zarf.

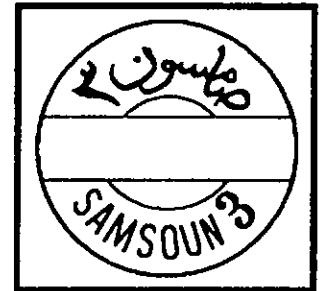
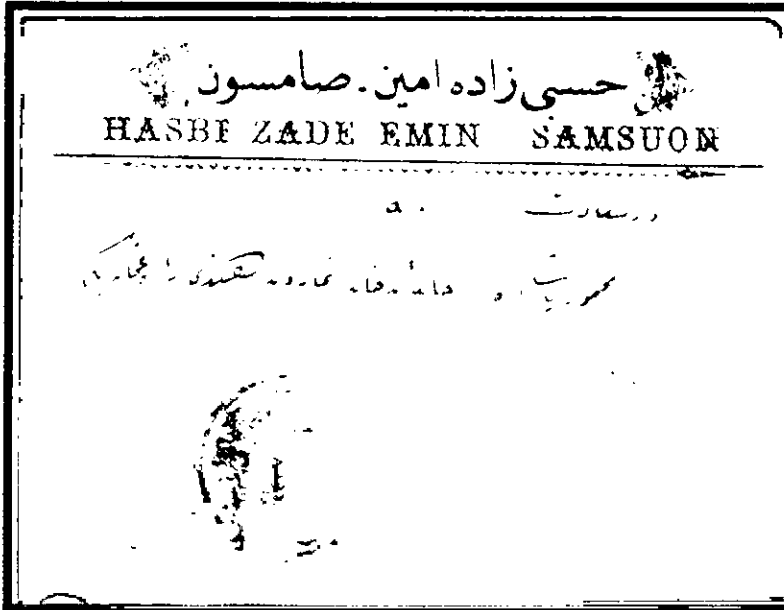

1921 yılı
Mahâkim-i Şeriye
5 kuruş x 3 adet,
1917-18 Viyana
Baskısı Posta
Serisi 20 para x 2
adet, 1921 yılı II.
Londra Serisi 10
kuruş x 2 adet,
aynı seriden 3
kuruş değerinde
pullarla
9.10.1921'de
Samsun'dan
Malatya'ya
gönderilmiş
3900 kuruşluk
havalenin kağıdı.
Para havalesinde
% 1 ücret
alındığından
39 kuruş ücret
ödenmiştir.

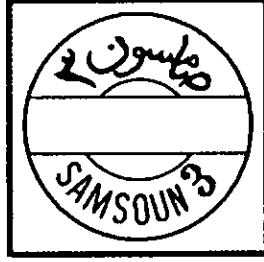

1921 yılı Mahâkim-i Şeriye 5 kuruş x 5 adet değerinde harç pulu kullanılarak, 13.10.1921'de Samsun'dan Sivas'a yollanmış 1250 gramlık koli havale kağıdı.

15.11.1921'de Samsun'dan İstanbul'a yollanmış Mâhakim-i Şeriye 5 kuruş değerinde harç pulu üzerinde Osmanlı Postaları 1337 (1921) sürşarjlı, Samsoun-3 ve 1 numaralı askerî sansür damgalı, Hasbi Zade Emin-Samsuon antetli zarf. Pulun tirajı, 40.799 adet olup, mektup üzerinde nadirdir.

سَعِيدُ بْنُ حَبِيبِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ وَهَّابِ بْنِ
صَامِسُونِ

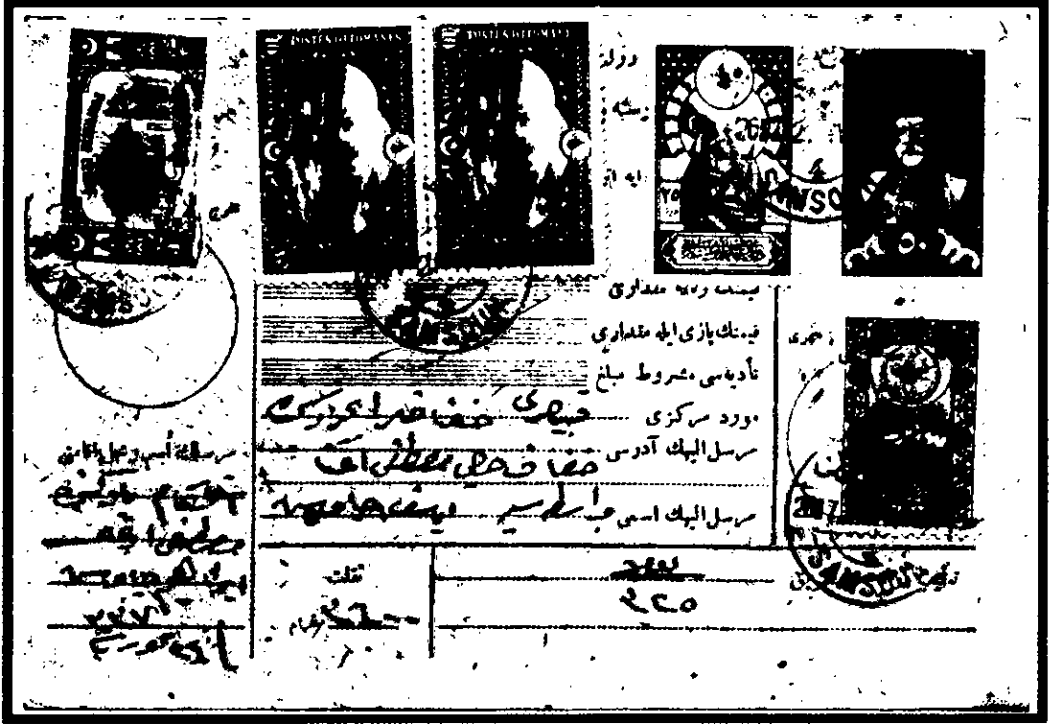
SAİD BENDJBARA FILS - SAMSOUNE

استانبولده

هاتونو کیرده اورجه جاده سن قشور حقه

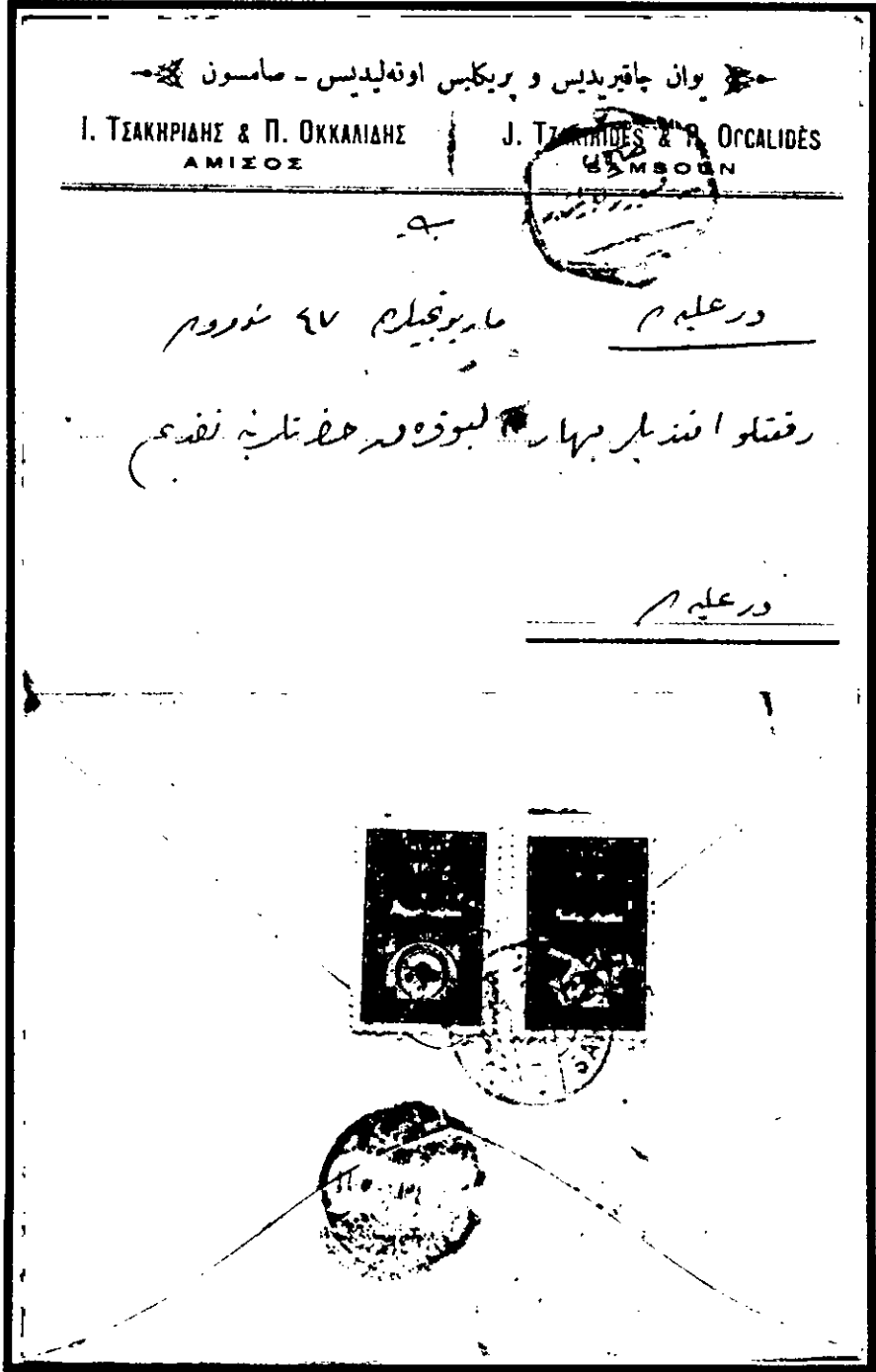

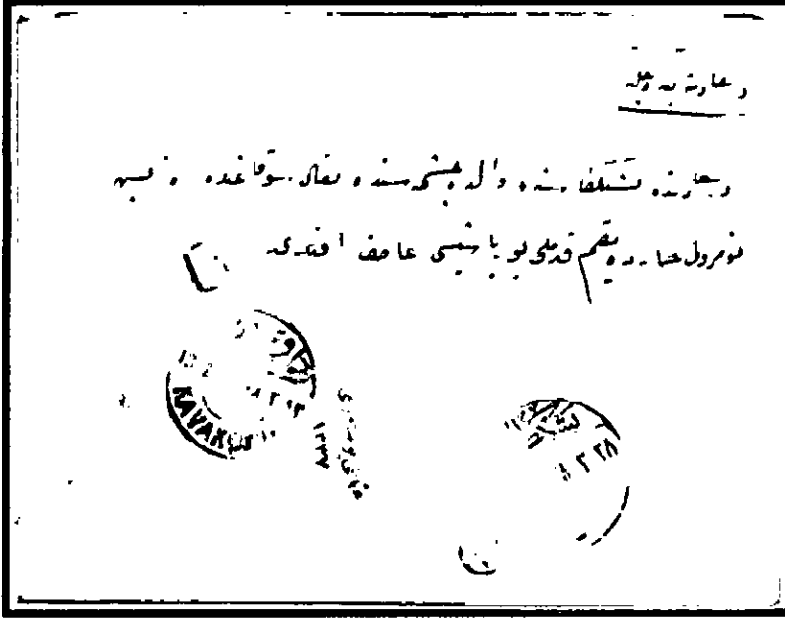
Samsun'dan İstanbul'a 2.3.1922'de gönderilmiş antetli zarf. Hicaz Demiryolları 5 kuruş değerinde, Osmanlı Postaları 1337 (1921) sürşarjlı pulu kullanılmıştır. Üzerinde, Samsoun-3 posta ve 2 numaralı askerî sansür damgaları vardır.

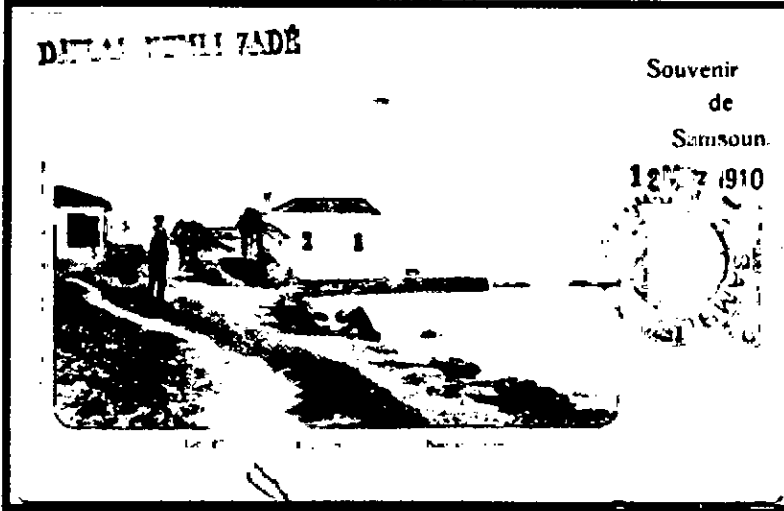
26.7.1921'de Osmanlı Postaları ve Anadolu (BMM Hükümeti) pullarıyla Kayseri'ye yollanmış, Samsoun-4 damgalı, 3600 gram ağırlığında kolinin havale kağıdı.

Hicaz
Demiryolları
pulları üzerine
sürşarjlı 1 ve 2
kuruş değerinde
pullarla (1921),
Samsun askerî
sansür damgalı,
antetli zarf.

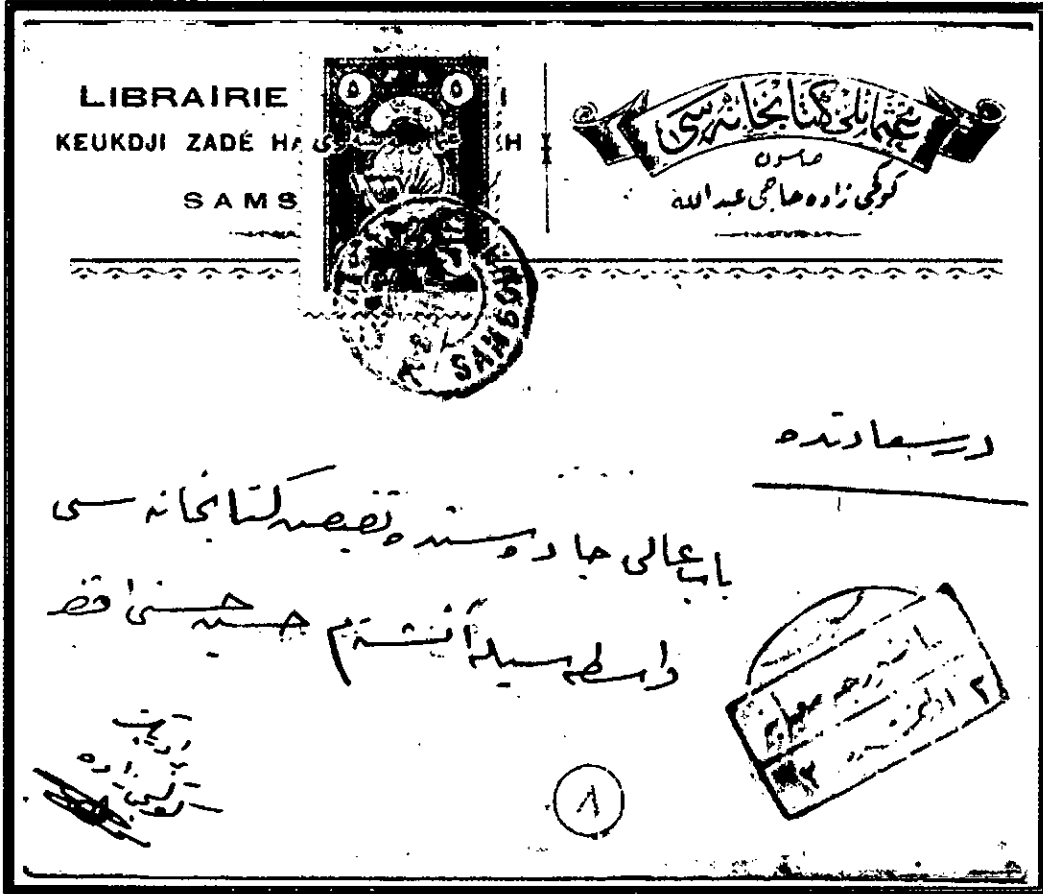
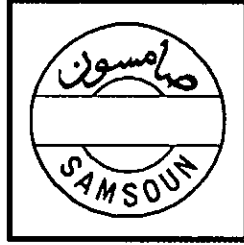

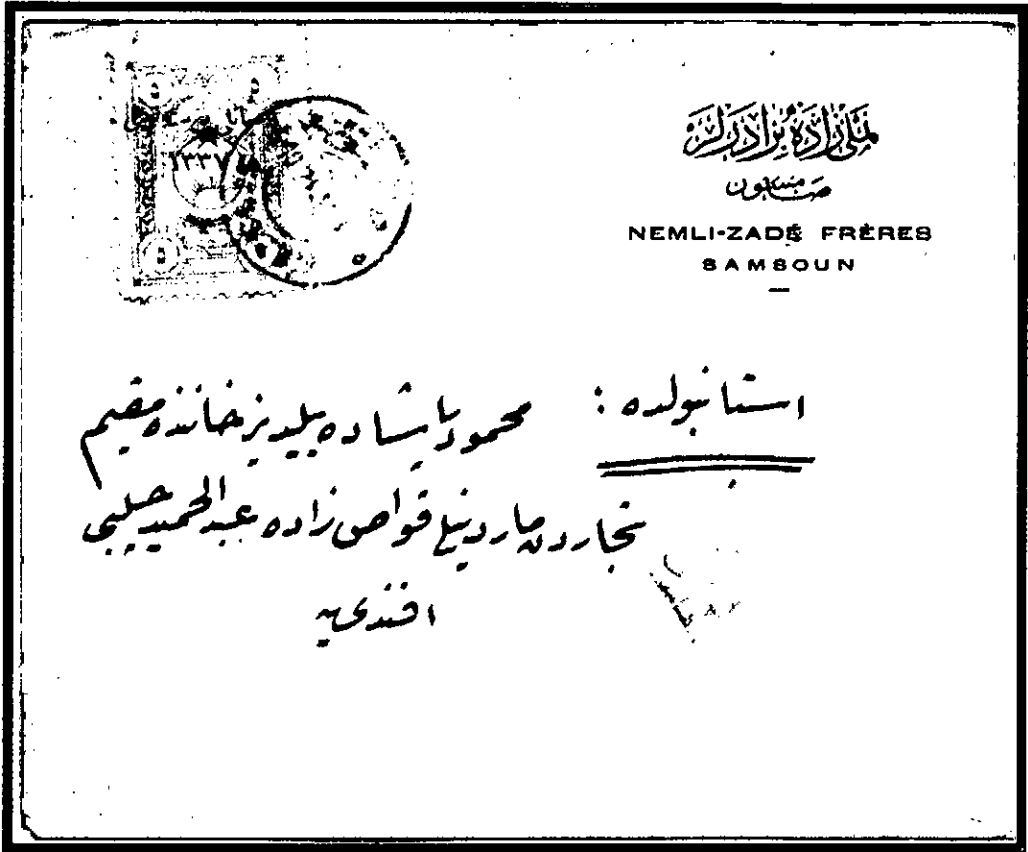
Kavak (Samsun) damgalı, 13.2.1922'de İstanbul'a yollanmış zarf. Hâzine-i Mâliye 5 kuruşluk pulu üzerine Osmanlı Postaları 1337 (1921) sürşarjı vardır.

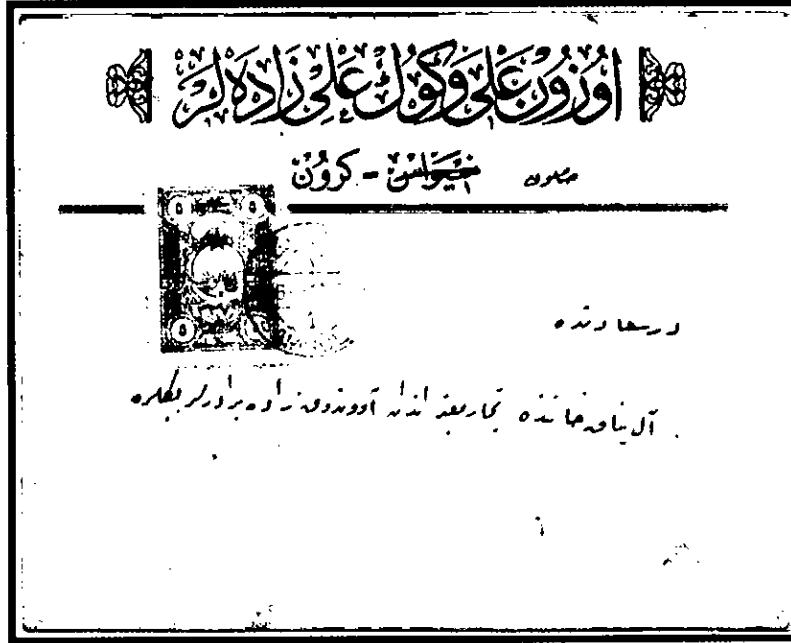
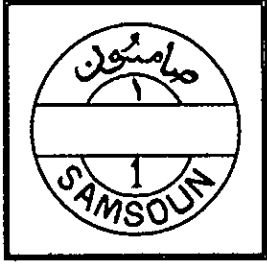
Avusturya Bürosu, 20 para değerinde pul kullanılmış, Djlal Nemli Zade kaşeli, Kara Samsun Feneri kartpostalı.

1921'de Samsun'dan İstanbul'a yollanmış, Osmanlı Kütüphanesi antetli zarf. Hâzine-i Mâliye 5 kuruşluk pulu üzerine Osmanlı Postaları 1337 (1921) sürşarjı vardır. 2 numaralı askerî sansürden geçirilmiştir.

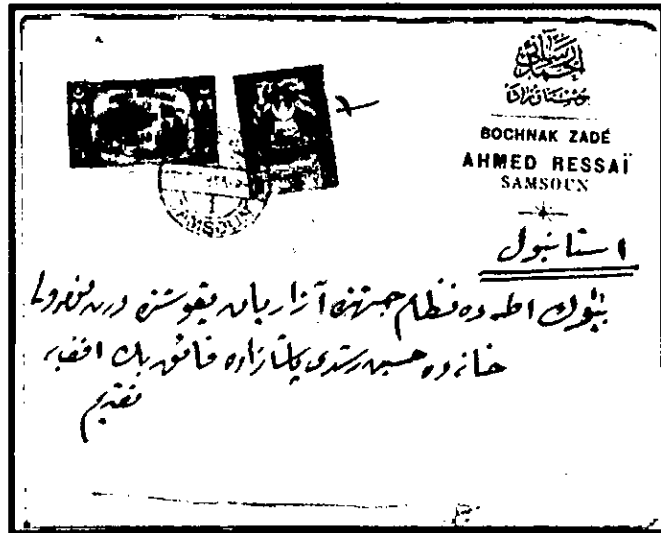

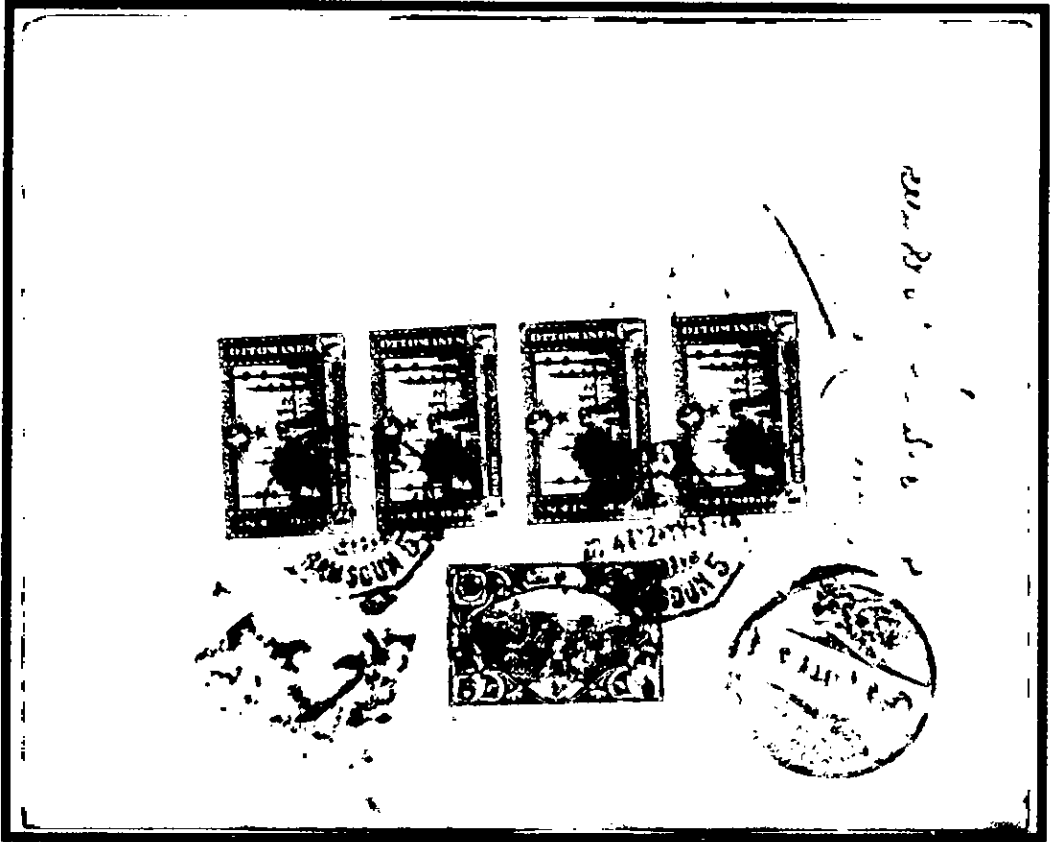
Nemli Zâde Biraderler Samsun antetli mektup 5.10.1921'de Samsun'dan İstanbul'a gönderilmiştir.

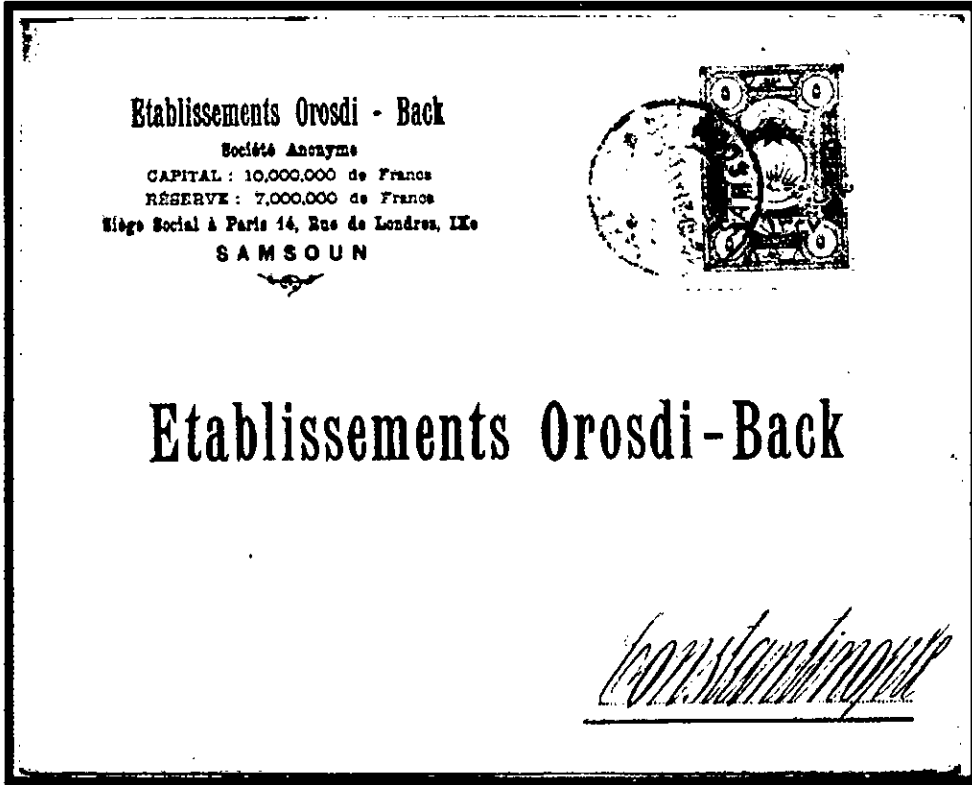
30.6.1923'de Samsun'dan İstanbul'a yollanmış Hâzine-i Mâliye 5 kuruş değerinde pulu üzerine Osmanlı Postaları 1337 (1921) sürşarjlı, Samsoun-1 damgalı, Uzun Ali ve Gül Ali Zâdeler antetli zarf.

Bochnak Zade Ahmed
Ressai Samsoun
antetli zarf. Üzerinde
1921 II. Londra Posta
Serisi'nden 3 krş. ve
1922 Cenova Posta
Serisi'nden 2 krş.
değerlerinde pullarla
İstanbul'a yollanmıştır.

18.4.1921'de Samsun'dan İstanbul'a yollanmış, 1914 Harici Posta 1 krş. x 4 adet, 5 krş. değerinde pullarla Samsoun-5 sekizgen damgalı iade-i taahhütlü mektup.

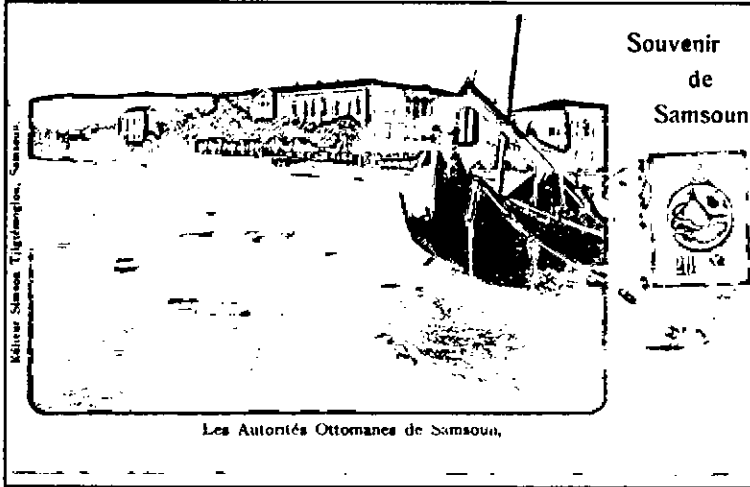

12.10.1921'de Samsun'dan İstanbul'a yollanmış, Etablissements Orosdi-Back antetli zarf. 1921 Hâzine-i Maliye 5 kuruş değerinde pulu üzerine, Samsoun damgalı.

SAMSUN VİLAYETİ

Necati Kazancı Koleksiyonu'ndan

Souvenir de Samsoun
Transport des tabacs de Baffra.

Carte postale

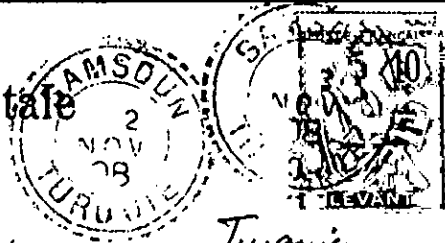
Samsoun 2-11-08

Ma Chier Odette

Je continue à être en assez
bonne santé. Je t'embrasse
très affectueusement et je te
prie d'embrasser tes parents pour
moi.

J. F. Armentier

77

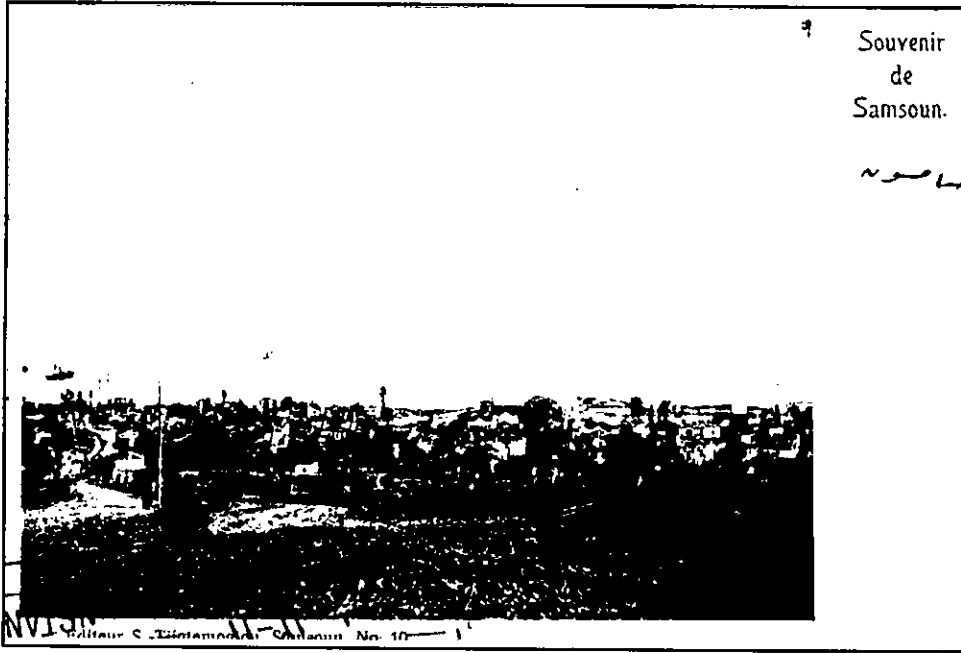
Turquie

Mademoiselle Odette Larmonthe

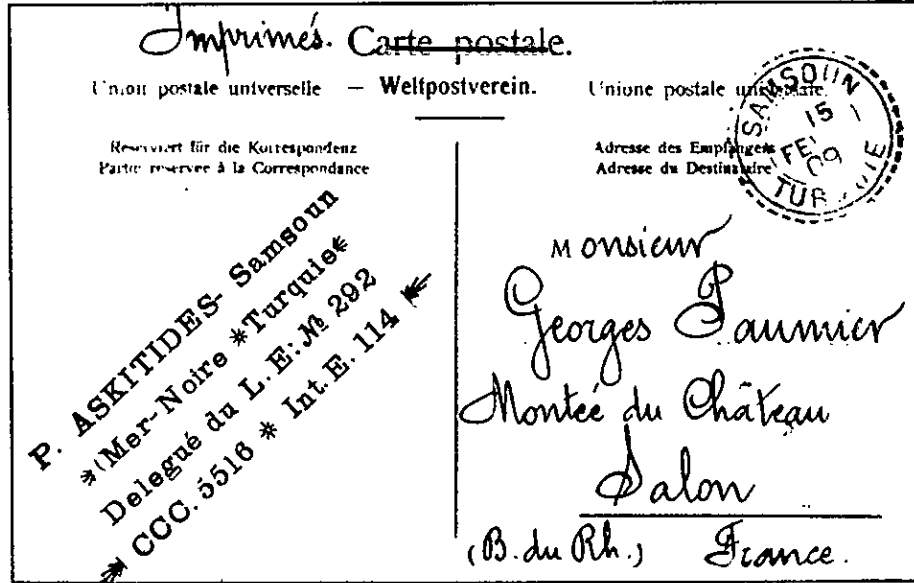
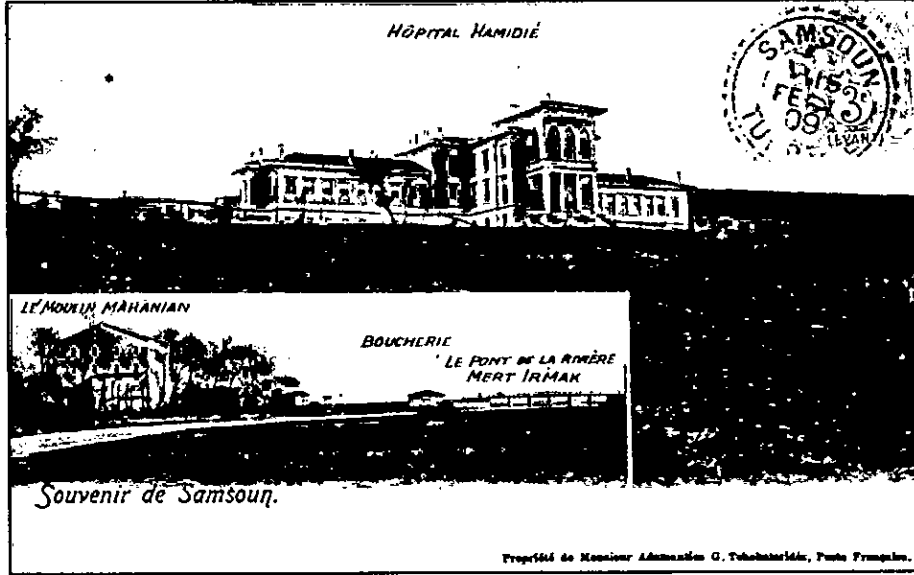
19 rue de Marseille

Lyon
France

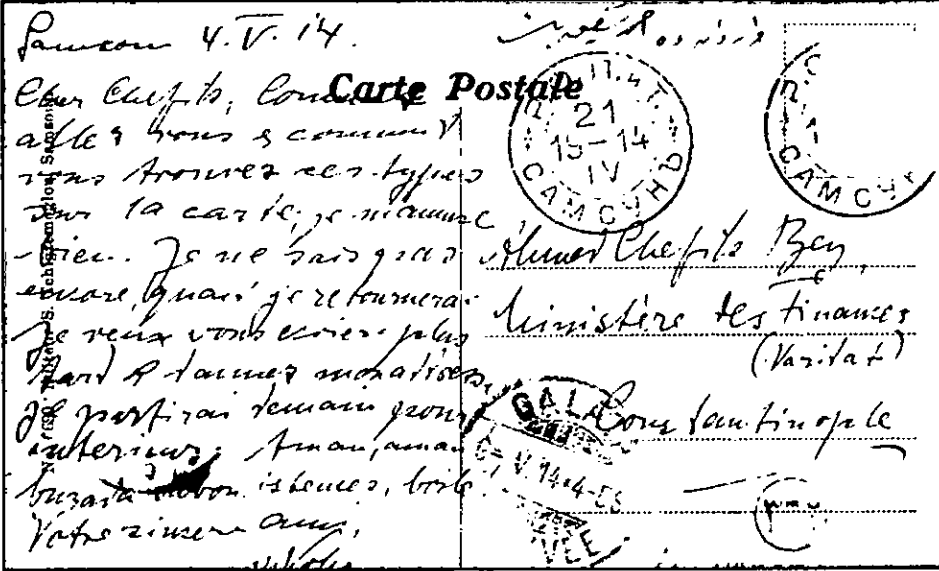
Samsun'da üç yabancı devlet postası faaliyet göstermiştir.
Avusturya, Fransa ve Rusya. Fransız postanesinden
gönderilmiş bir kartpostal ve arka yüzü.

Samsun'dan İstanbul'a yollanmış kartpostalın arka yüzünde Samsun ve Çamlıca varış damgası, ön yüzde ise Constantinople damgası ile.

Fransız Posthanesi'nden yollanmış iki parçalı Samsun kartpostalı, Hamidiye Hastanesi ve Mert Irmağı kenarındaki Maranyan değirmeni.

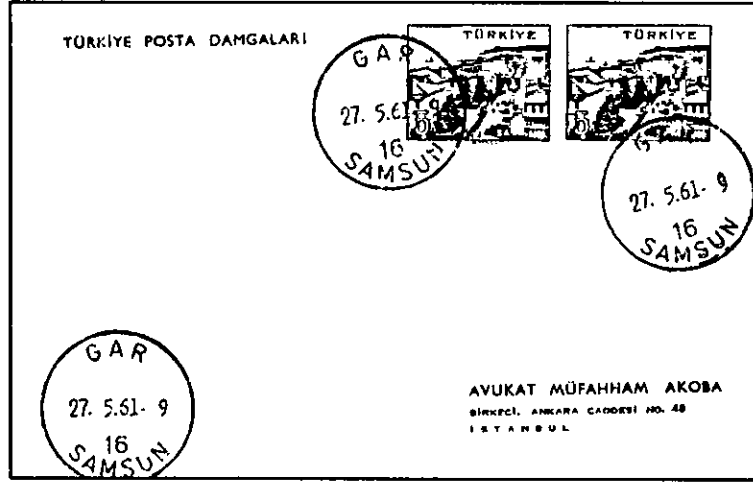
Rus Posthanesi'nden gönderilmiş kartpostal.

Arka yüzünde Rus Posthanesi damgası ve Galata varış damgası.

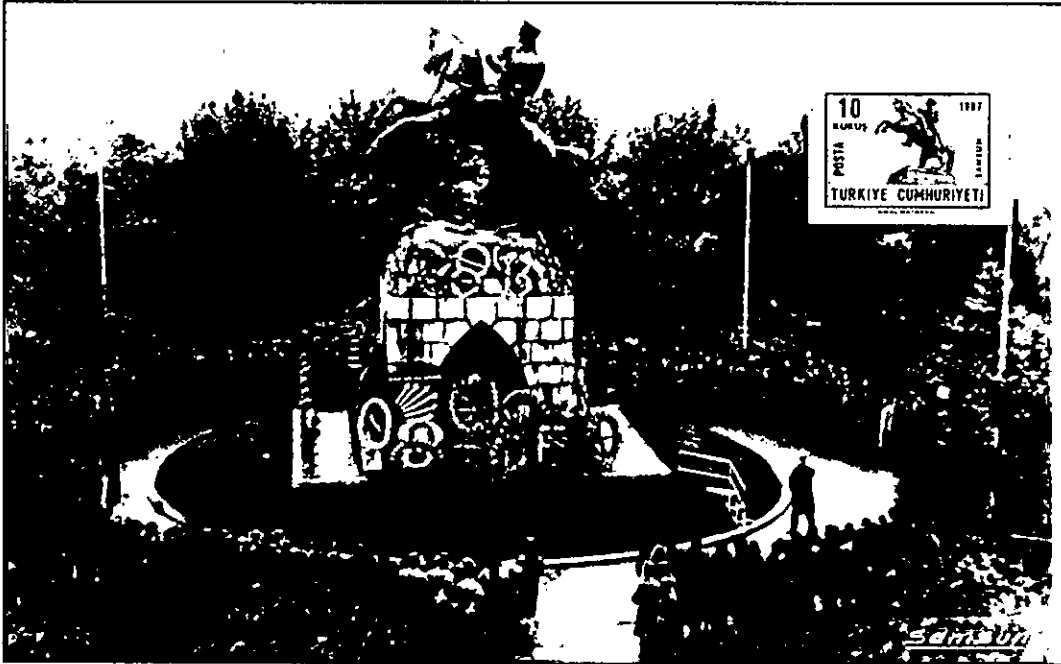

Samsun-Sivas demiryolu güzergâhında Yeşilirmak Vadisi fotoğrafı ve Cumhuriyet'in 15. Yıldönümü serisinin (1938) Samsun-Sivas demiryolu hattı pulu.

Mekteplilerin İdman Bayramı ve Samsun Posta Tarihi

1960 yılı memleket serisi Samsun pulları.

1967 yılı tebrik kartı pulu.

Bu pulda Samsun'daki Atatürk heykeline yer verilmiştir. Heykel önünde 1930'lu yıllarda yapılan bir tören sırasında çekilmiş fotoğraf.

SAMSUN 76

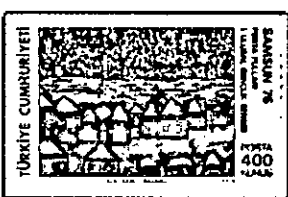
Posta Pulları

I. ULUSAL

GENÇLİK SERGİSİ

S. KILIÇCI

19 - 27 MAYIS 1976

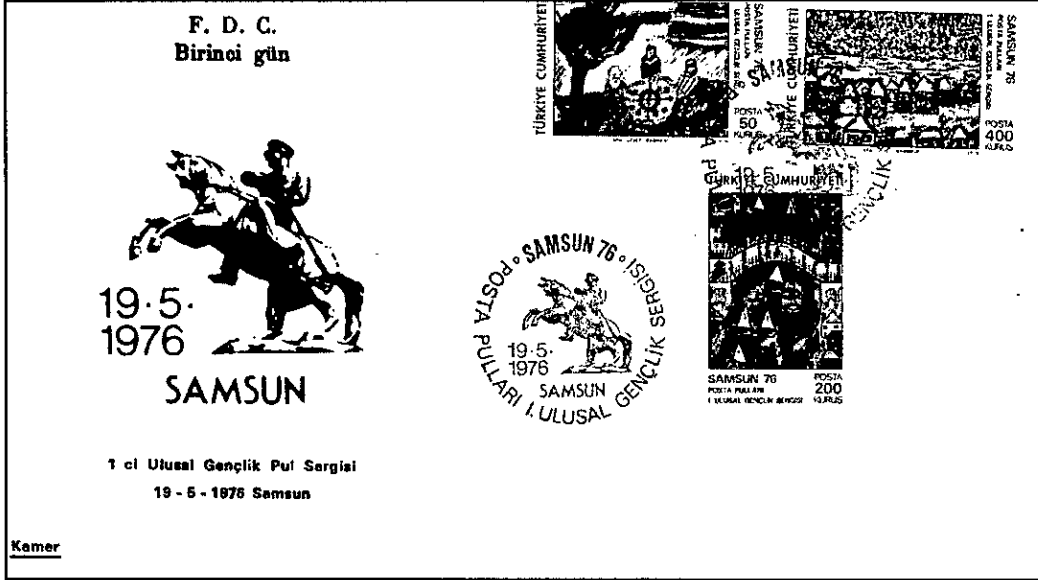

POSTA 400
K.P. 6

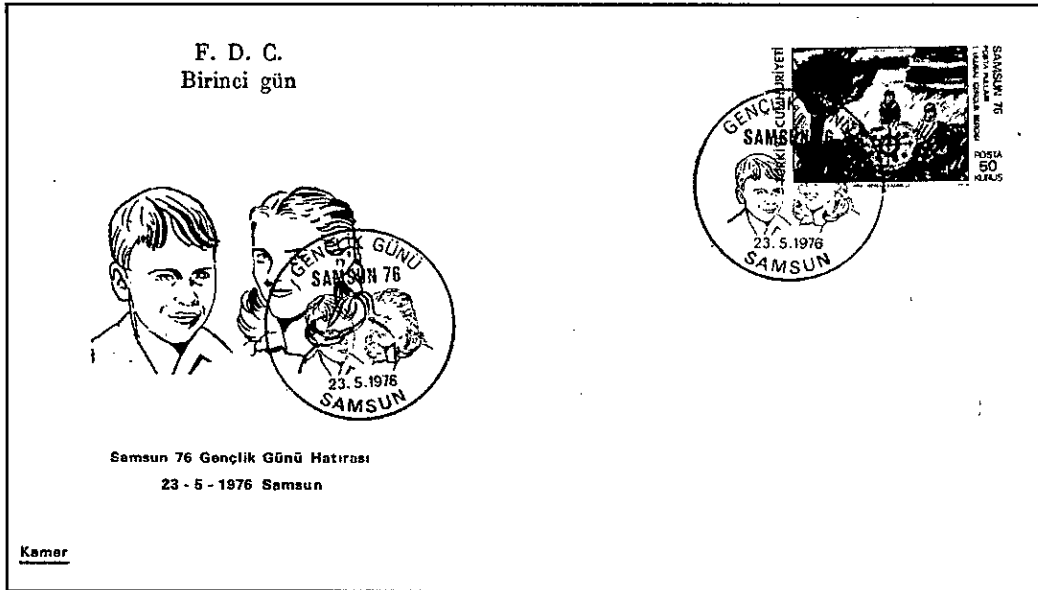

POSTA 50
K.P. 6

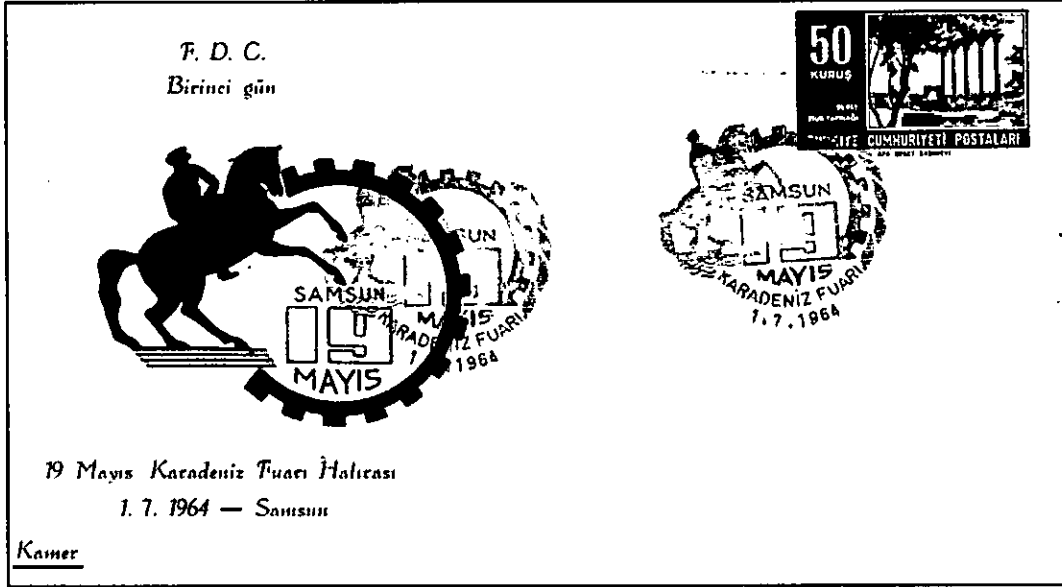
1976 Samsun 76 Posta Pulları 1. Ulusal Gençlik Sergisi pulları ve afişi.

1. Ulusal Gençlik Pul Sergisi ilk gün damgası.

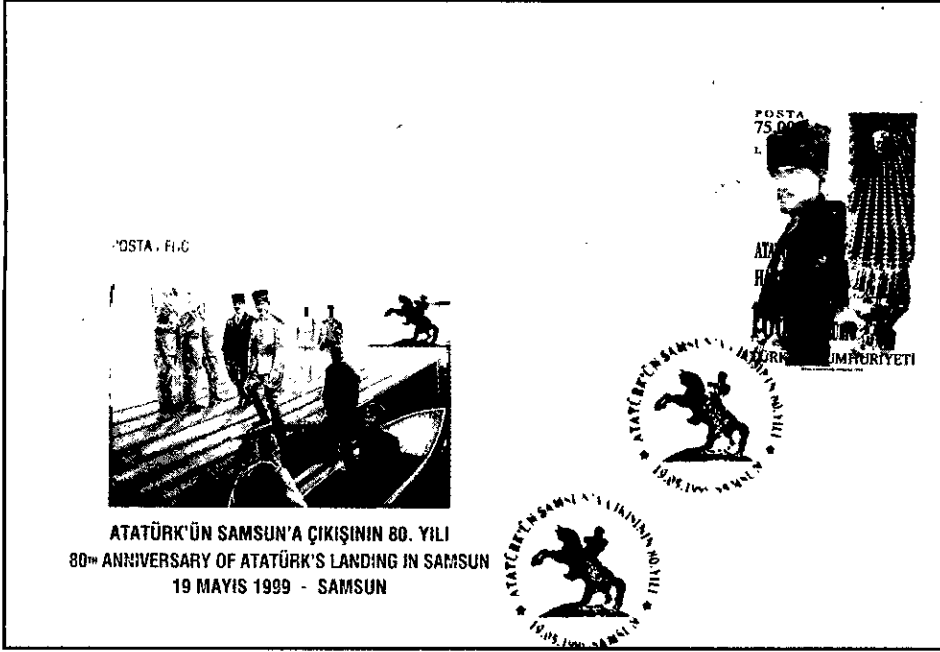
Samsun 76 Gençlik Günü özel damgası.

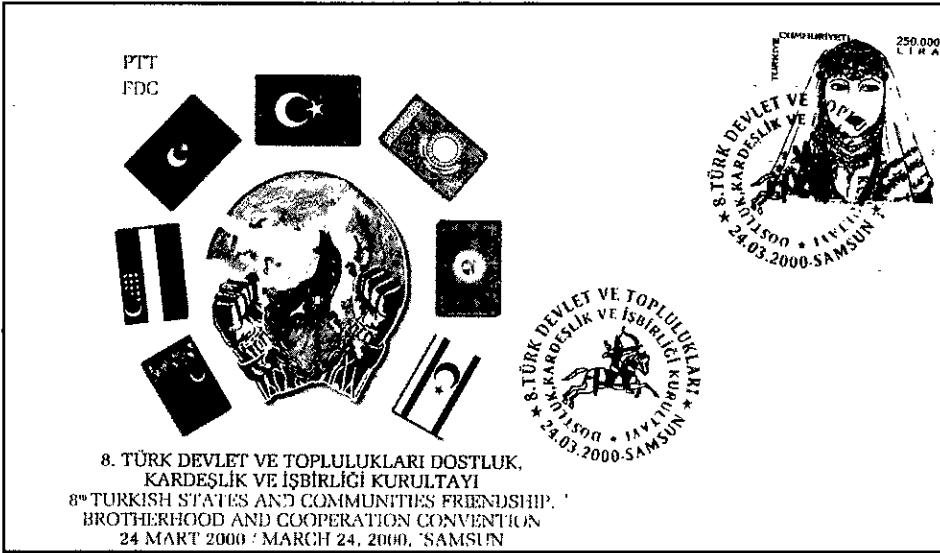
Samsun 19 Mayıs Karadeniz Fuarı özel gün damgası.

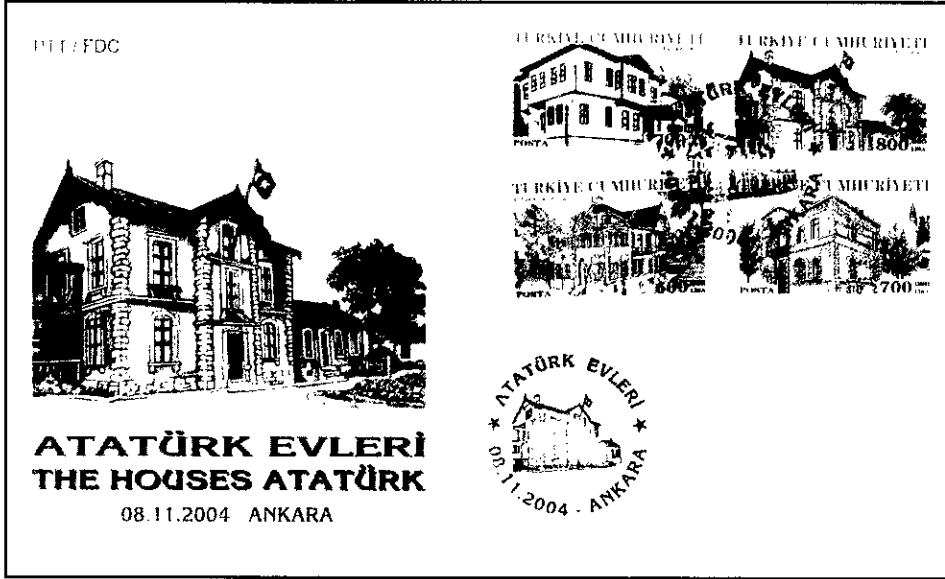
Samsun Fuarı posta şubesi damgası.

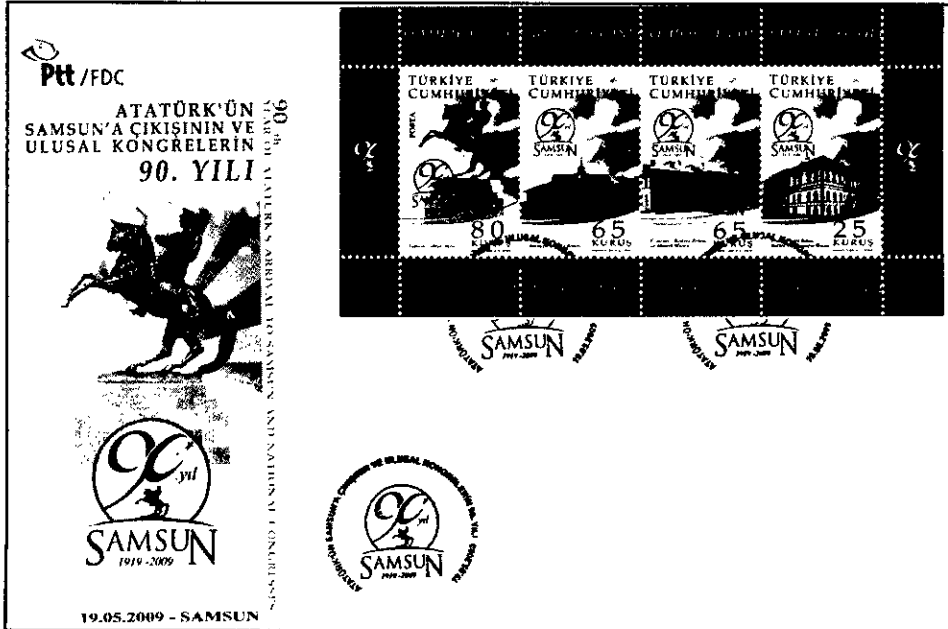
Atatürk'ün Samsun'a çıkışının 80. Yılı özel damgası.

8. Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı.

2004 yılı "Atatürk Evleri" serisi Havza Atatürk evi.

Atatürk'ün Samsun'a Çıkışının ve Ulusal Kongrelerin 90. Yılı serisi ve ilk gün zarfı.

F.D.C.
İLK GÜN ZARFI

BU GÜZEL BAKIRMA VAPURU

Tebâki Âmetle gâsım,
Bu gâsım Bâkırma vapurı,
İhtimâli Kâmil'în kelâmı
Câzibeler dâim.
Bir kâğıda kâle bir şâhısın İhtimâli Kâmil
Akla nakılı pür pür nakır olgıdır.
İhtimâli Kâmil'în cihânı
İhtimâli, vâkıfım...

Tı evvelinde
Kâmil'î yâkını İhtimâli'în,
Kâzibeler nakırma nakırma kelâmı
Bâkırma vapurı pür pür pür pür,
Câz Âmetle dâim İhtimâli kelâmı
İhtimâli Kâmil'î gâsım,
Vapur pür pür, yâkını
Kâzibeler dâim İhtimâli,
İhtimâli Kâmil'î Âmetle'în
Bâkırma vapuruna İhtimâli
Câzibeler dâim İhtimâli
Bu vapur İhtimâli'în
İhtimâli Kâmil'î, İhtimâli İhtimâli,
San İhtimâli'în dâim İhtimâli'în,
Al İhtimâli'în dâim İhtimâli'în,
İhtimâli'în dâim İhtimâli'în.

Ömer YAKIT

Atatürk'ün Doğumunun
125. Yılı Konulu Pul Sergisi
Samsun. 17 - 19 Mayıs 2006

TÜRKİYE CUMHURİYETİ TÜRKİYE CUMHURİYETİ
PULYU 300.000 TL PULYU 300.000 TL
TÜRKİYE CUMHURİYETİ 17.05.2006 - SAMSUN

TÜRKİYE CUMHURİYETİ 125. YILI KONULU PUL SERGİSİ
17.05.2006 - SAMSUN

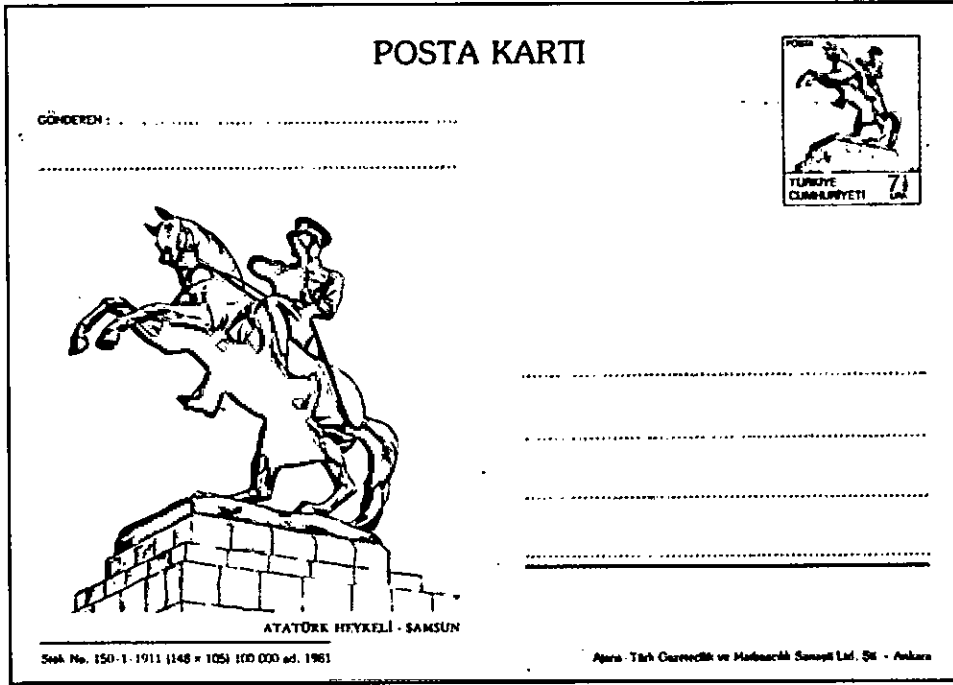
Atatürk'ün Doğumunun 125. Yılı Konulu Pul Sergisi.

Ptt

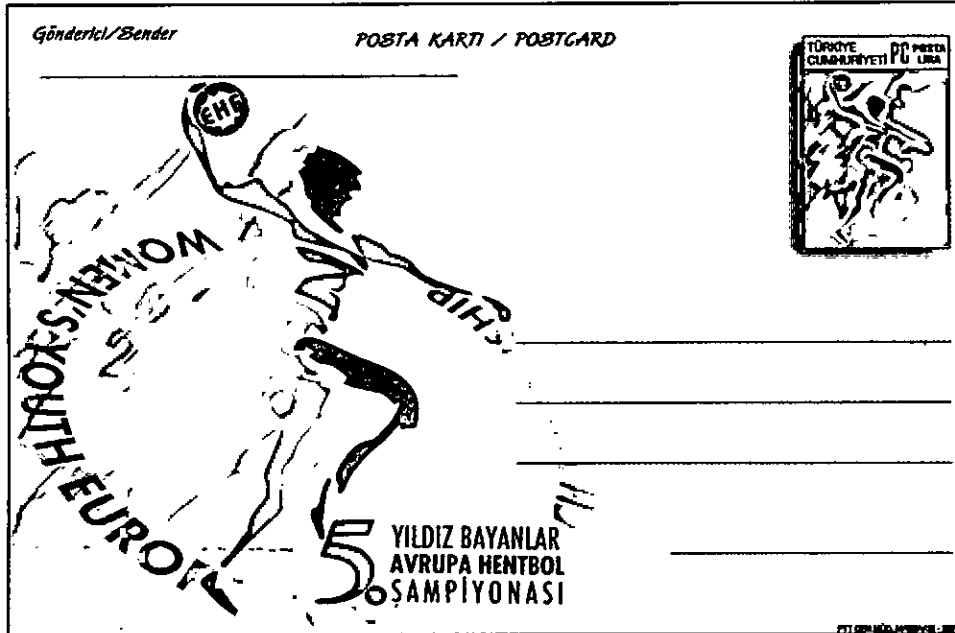
38. BALKAN ÜLKELERİ POSTA DAĞITICILARI YÜRÜYÜŞ YARIŞMASI
38. FAST WALKING COMPETITION OF POSTMEN OF THE BALKAN COUNTRIES
07.10.2009 SAMSUN

TÜRKİYE CUMHURİYETİ Ptt
38. BALKAN ÜLKELERİ POSTA DAĞITICILARI YÜRÜYÜŞ YARIŞMASI
07.10.2009 SAMSUN

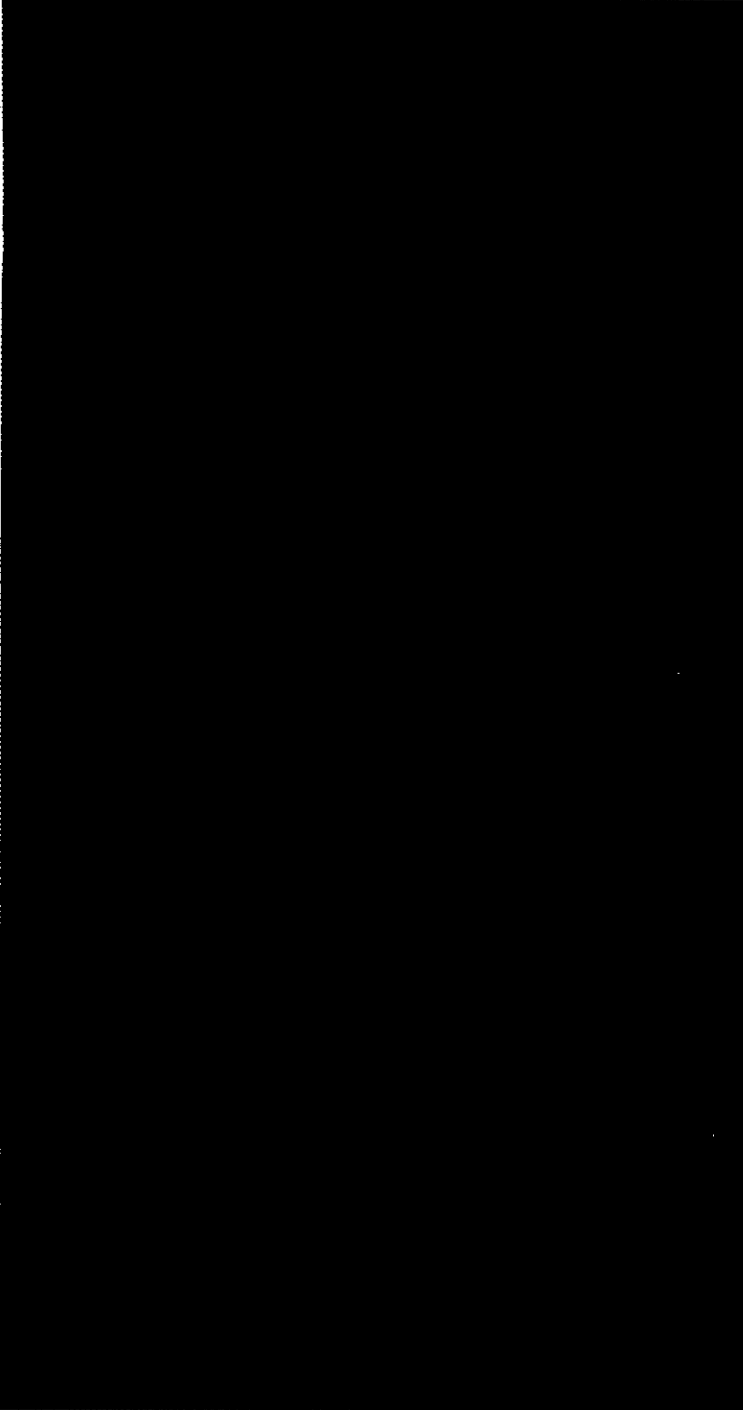
38. Balkan Ülkeleri Posta Dağıtıcıları Yürüyüş Yarışması özel gün damgası ve PTT tarafından yapılmış kişisel pul.

1981 yılı, antiye.

Samsun'da yapılan 5. Yıldız Bayanlar Avrupa Hentbol Şampiyonası için çıkartılan antiye, 2001.

1925 yılında
ülkemizde ilk
pulculuk derneği
olarak bilinen
“Türkiye Pul
ve Kartpostal
Mübadele Kulübü”
Samsun’da
Atif Zühtü Bey
ve arkadaşları
tarafından
kurulmuştur. Dernek
4 sayı çıktığı bilinen
*Türkiye Pul ve
Kartpostal Mübadele
Mecmuası’nı*
yayımlamıştır.

Mecmuanın 1.
sayısının (15 Şubat
1925) kapağı ve
örnek sayfalar.

مجموعه منزلک اداره ریسی

عطوف زهدی بک

Atouf Khaled B.

Président du Turquie - Eshance

مجموعه منك صاحب و مدير مسؤولی

أمین رفیق بك

EMIN REFIK BEY
Directeur responsable
de notre revue

پست بولك موحدى : سبر زولاند هيل

L'INVENTEUR
du timbre-poste
ROWLAND HILL

آناتولى منظره لر دن : فنى

Char à bœuf en ployé dans l'intérieur de
L'ANATOLIE

قولگسيونگزده بولونمسي لوزمگان بوللر

آناطولى بولرى

TIMBRES - KEMALISTES

Nous sommes heureux d'offrir à la vue de nos lecteurs, dans la page ci-contre quelques photos des timbres Kémaliste les plus en vogue:

1-2-3- Timbres-taxé avec surcharge:

شانلى بوسته لرى

4-Timbres fiscaux pour théâtre avec la même surcharge.

5-6-timbres du chemin de fer du Hedjaz surchargés.

7-8-9-10 Timbres - Poste de l'Empire Ottoman surchargés.

قارشو صحيفه ده اك زاده مقبول اولان آناطولو بوللرندن بعضي بونيك قىلتىشنى قارنئرمز. عرض ايتنك فرصتى بولدى .

۱ - ۲ - ۳ نومرولر .

سورسارزلى، مقطوع بوللر .

۴ - عيني سورسارزلى حاوى

تياترو رسى بولى

۵ - ۶ - سورسارزلى حجاز

بوللرى .

۷ - ۸ - ۹ - ۱۰ سورسارزلى

دولت عثمانيه بوسته بوللرى

كله جيك نسخه مرده سار

آنادولو بوللرله ارض اجنبى بوللرينك

قىلتىلرى بولواجقدر .

کوزہل شہر لہ منک کوزہل قار تہری

LES MEILLEURES VUES DES PLUS BELLES
VILLES DE TURQUIE

استانبولہ غلطہ کر پری
Constantinople. Le pont Galata

استانبولزک الا کوزہل جاسلرندن اورنہ کوی والدہ جامی

LA MOSQUÉE VALIDE
L'une des plus belles de Constantinople

NU

PHOTOS ARTISTIQUES D'APRÈS NATURE

20 différentes Frs. 10.

Numéro specimen de la Revue illustrées du nu Académiques 5 frs.

VENUS-CLUB Rue maqueda. 36 PALERME
(Italie)

*Veuillez vous avir des
bonnes relations avec
es collectionneurs au
Balkan à l'orient à l'occident,
à l'est et à l'ouest
adhérez comme membre au*

'BALKAN'

„KOLEKTOR“

international de
correspondants et de
collectionneurs

Kranj Jugoslavija (SLOV.)

Beaucoup de mem-
bres en l'intérieur et
l'étranger feuillet de
communication et d'ot-
re illustré.

Favorable organe
d'annonce!

*Contribution
modérée!*

Prospectus gratis!

**BRITISH
CORRESPONDENCE CLUB.**

Founded 1912

Largest and best British
club in the world, for the
exchange of stamps, po-
stcards, periodicals, cor-
respondence, etc.

3,000 MEMBERS

*Special departments
for travelling postcards
and for dealing with com-
plaints.*

*The B.C.C. journal,
published quarterly, is
acknowledged to be the
finest and best-printed
illustrated magazine of
any club in the world.*

*Subscription: 20 lire,
4/6 per year, 20 Fr.*

*A Splendid code, in
9 languages, enables all
Members to correspond
satisfactorily.*

*Every collector should
send at once to the Sub-
Dir. and Editor of the
B.C.C. journal:*

H. J. BATESON,
- 57 Blue Bridge Street,
Bury St. Edmund's
England.

افتخار لوحی

TABLEAU D'HONNEUR

یر قلوب ترقیسنه ائک زباده یاردم ایدن اعضا لیدر . اولئر نه قادار چوق
پروپاگاندا ییادرسه اوقادر فضلہ منتسب اولور و قلوبک زنجیلکنی منسبلرک
چوقاقی وجوده کتیریر . بو زنجیلکنک فائده سی ده شه سزکه هرکس دن زیاده
اعضا حقه خبر ایدر .

فلوجزه بی اعضا تقدم ایتمه کک کرک و یاسته و کرکه آرقاداشلرینه خدمت
ایش اولانلرک اسمی افتخار لوحه سنده نشر ایدیله جکدر . یسکی اعضا قید
ایتدیرمک خصوصنده فضلہ معلومات اخذی ایچین نظامنامه ک ۳۳ . ۳۴ ۳۵ و
۳۶ نجی ماده لرینه مراجعت ایدللیدر .

Ce sont les adhérents d'un club qui contribuent le plus à sa supériorité. En effet, c'est par leur propagande qu'ils procurent des membres au Club et c'est par le grand nombre de membres inscrits qu'augmente la valeur de ce Club. Ceci profite avant tout aux adhérents eux-mêmes.

Les numéros de ceux qui auront rendu service à la Présidence et à leurs camarades en nous procurant des adhérents nouveaux, paraîtra dans la liste d'honneur.

Pour plus amples renseignements se référer aux articles 33, 34, 35 et 36 du Règlement.

Katkı ve yardımlarından dolayı,

M. Ziya Ağaoğulları

Mehmet Akan

Dr. Niyazi Altunya

Hafit Ataseven (Düş Atelyesi)

Gül Ayyar

Etem Cořkun

Kadriye Karakaş

S. Ruhi Karakaş

Uğur Kavas

Mahir Özeltürkay

Ahmet Yüksel'e

teşekkür ederiz.

